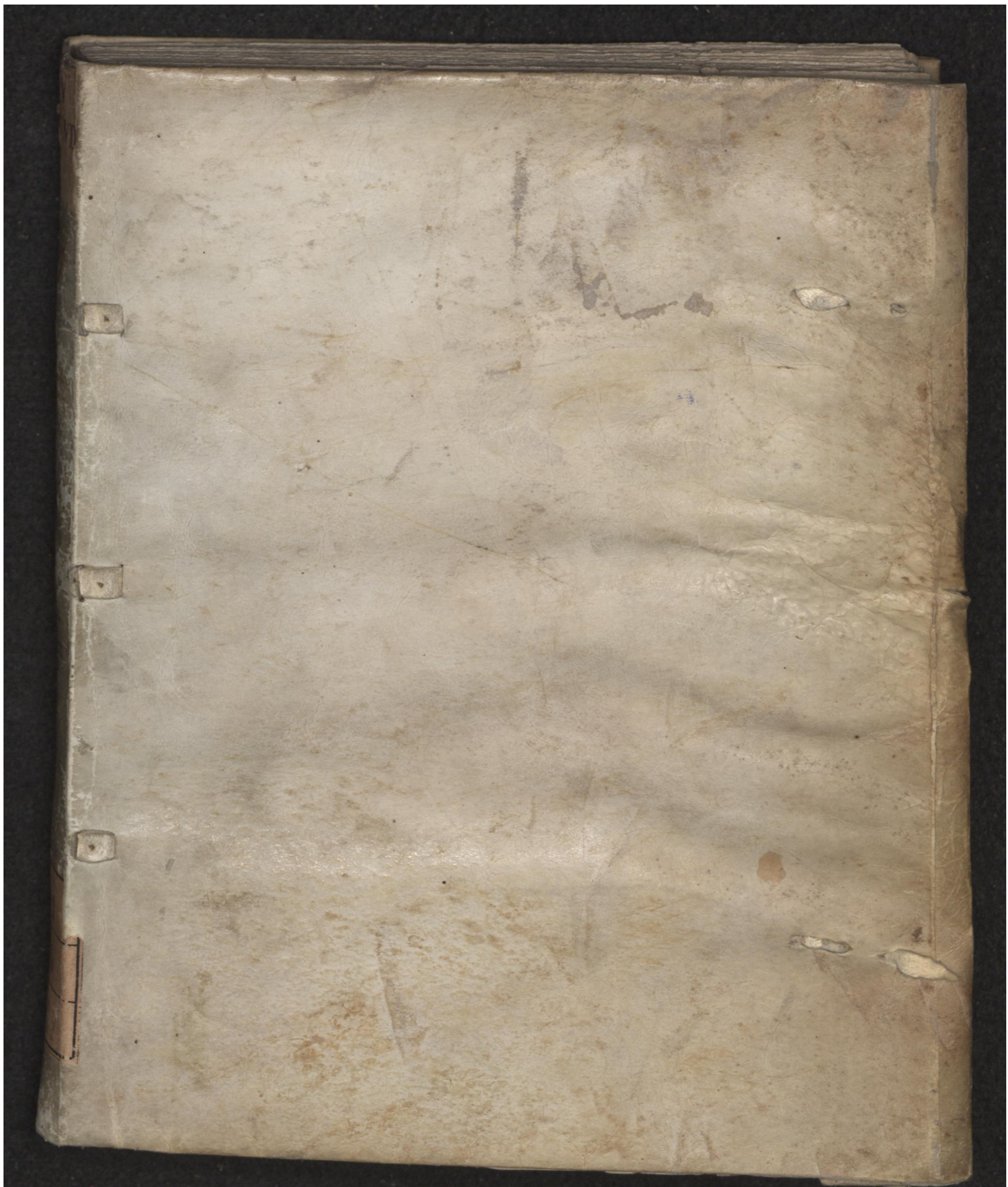
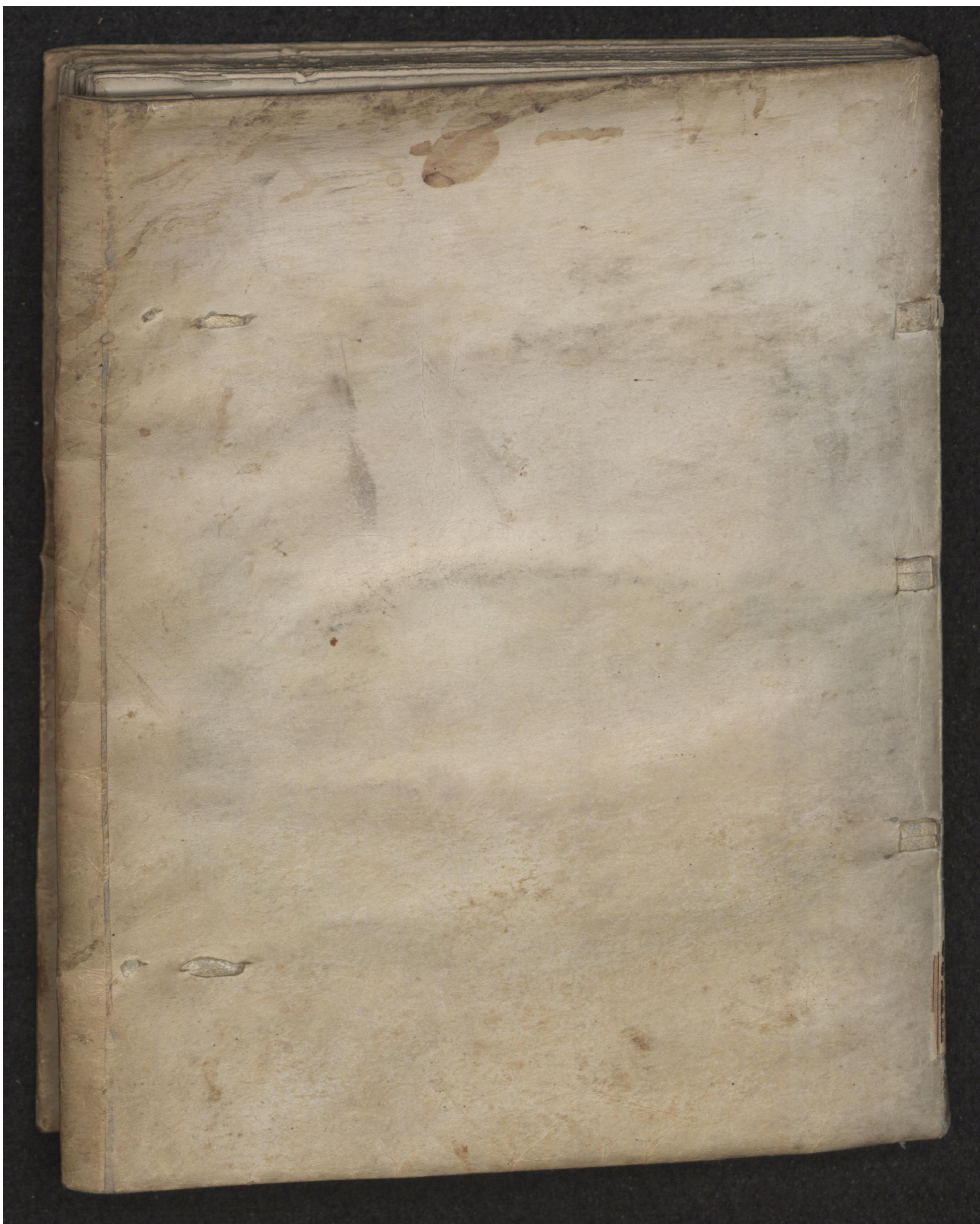
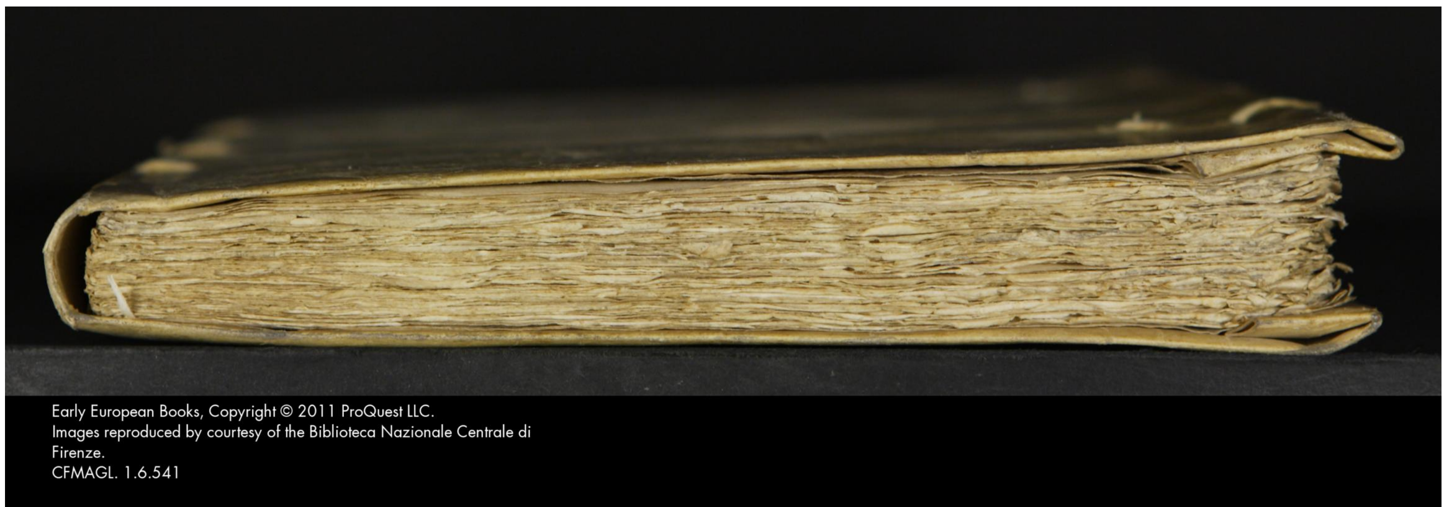










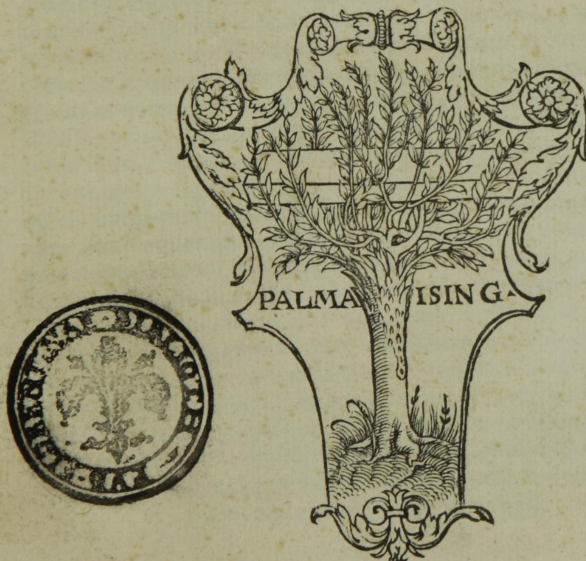


XV
MVND

ALOISII MVN DELLAE, APVD BRIXIAM ITALIAE medici præstantissimi, EPISTOLAE MEDICINALES, uariarum quæstionũ, & locorum insuper Galeni difficilium expositionem continentes, omnibus qui ueram artem exercere uolunt apprimè utiles.

Eiusdem annotationes in Antonij Musæ Brasauolę simplicium medicamentorum Examen.

Cum duplici Indice, quorum alter Epistolarum argumenta, alter uerò rerũ & uocum toto opere memorabilium seriem complectitur.



Basileæ, apud Mich. Isingriniũ, 1 5 4 3.

ALOISIVS MVNDELLA MEDICVS LECTORI S. D.

OLENT pleriq;, Lector candidiſsime, principibus uiris labores & uigilias ſuas, ea quidem ſpe & conſilio dedicare, ut illorũ ſplendore, gratia, & patrocinio adiuti, facilius nomen illuſtre, & inſignem famam ſibi comparent, populares auras captent, diuitias multas conſequantur, & maleuolorũ morſus & audaciam comprimant: quas quidem rationes ſequantur, quibus illæ placent. ego uerò nunquã adduci poſſe exiſtimo, ut ſequar: neq; enim ingenium meum & ratio patitur, ut tam ambitioſus, tam auidus, tam timidus ſim, ut ſequi uelim. nam illis bonis, quę diuina prouidentia ad honeſtum uitæ uſum conceſſerit, uir Chriſtianus contentus eſſe debet, nec plus quęrere, quàm oportet quęrere. eundem dare operã decet, ut non tam apud homines, quàm apud Deum in gratia ſit, & gloria: omnes quidem actiones, & rationes uitæ, ad illius uoluntatem & mandata conferens. ad maleuolentiæ autem & inuidię calumnias ita commoueri, ut iudicij & linguæ libertatem cuiquam ereptam uelit, nõ tam fortis & ſapiẽtis uiri, quàm ſuperbi, & de ſe male ſentientis eſſe exiſtimatur. Abſit igitur ſemper hoc à me, ut quicquam contra naturam meam & rationem facere inſtituam in imitandis alterius uitijs: ſed potius illud ſtet alta mente repoſtum, quod boni uiri eſt proprium, ut quibus modis poſſim, rectè etiã alteri proſim: tum enim mihi ſatisfacio, cum alijs ſatisfacio: in quo mihi nec ſtudiũ, nec labor adhuc defuit. Atque etiam nunc hoc ipſum opus, quod de medicina ad cõmodum meum compoſueram, eo temporis ſpacio, quod medendi cura & officio uacuum erat, & apud me retinere cogitaueram, etſi fucis & ornamentis eloquentiæ non ſatis cultum & expolitum intelligebam, memor tamen inſtituti, & pietatis meæ, facere non potui, quin & in cõmunia ægrotantium & medentium commoda & utilitatem ædendum curarem: in medica enim ratione non tam uerborum ornatus, quàm rerum ipſarũ fructus ſpectari ſolet: curantur enim remedijs morbi, non eloquentia, ut ait Cornelius Celſus, & Galenus in tertio κατὰ γένη. Non uni autem ſoli, & potenti, ſed omnibus ijs, qui ueritatis & bonæ frugis ſtudioſi ſint, has ingenioli mei primitias dicare uolui, ut beneuolentiæ meę ſignum habeant, & pro horum iudicio uel inſtitutæ rationes meę, laboris & benignitatis confirmentur, uel nouæ ad indigentium commoda inſtituantur. Vale.

10 —

EORVM QVAE IN EPISTOLIS CONTINENTVR, INDEX admodum ſuccinctus.

RERVM ET VOCVM TOTO OPERE MEMORABILIVM INDEX.



Caco-

C

Circu-

Lina-

T

Errata operarum incuria commiſſa.

Pag. 17. 5. lege, manifestæ. 29. 9. ueram. 42. 31. rationabiliter. 42. 20. febricitantibus. 42. 21. inueniri. 80. 16. capessendas. 89. 16. capessendarum. 65. 6. ait Gale. 116. 11. lucrifaciant. 140. 10. explicandam habui. 166. uers. antepenul. illud. 182. 1. profluuio. 183. 29. qua uis, diuisim, non coniunctim. 186. 12. omnibus. 189. 20. Coluteam. 216. 13. illa, abundat. 235. 21. responderi.

ALOISII MVN DELLAE MEDICI BRIXIEN SIS EPISTOLARVM MEDICI- NALIVM LIBER.

Aloisius Mundella medicus, Hieronymo Fracastorio medico, de usu & uiribus Smaragdi. EPIST. I.



MARAGDVS gemmarum nobilissimus, de cuius in medicina usu ad tollendas febres, nihil, quod sciam, ab antiquis medicis traditũ est, nunc demum fatali quadam sorte à recentiorum plerisq; usurpari cœpit: uerùm quia non minus apud nos, quàm apud ueteres in æstimatione & precio habitus est, propter iucundissimum colorem, quo fessos spectantium oculos, & animum recreat, fecit ut in exploranda illius ui & natura, æquè, ut fertur, efficaci in profligandis grauissimis febribus, diu multumq; laborauerim. Sed cum uarios medicinæ autores contulissem, neq; tamen in quo acquiescerem inuenissem, sed magis magisq; dubitarem, & ideo mecum ipse quærerem, quemnam potissimũ hac de re consulerem, tu mihi in primis illorum unus, qui in re literaria, medicaq; hodie plurimum excellunt, occurristi Hieronyme, ad quem accedens, omni dubitatione liberarer: te enim acerrimo iudicio uirum, & nostræ artis lumen esse clarissimũ, ac splendorem, non tantùm ex aliјs audiui, sed aliqua ex parte manifestò ipse mihi perspexisse uideor. Neq; uerò pro tua in omnes humanitate, & singulari meo in patriam tuam Veronam amore, in qua ego quoque puer cum essem à patruis meis sum educatus, mihi pertimescendum fuit, quin benignè ad literas nostras nullo quidẽ dicendi exquisitiore ornamento cultas, tuis interim seueriorib, studijs intermissis, horisq;

ſucciſiuis reſponderes, & deſiderio meo ſatisfaceres, in ijs præſertim quæ ad Smaragdi rationem pertinent. Scire autem ex te cupio, an medico liceat, ijs, qui putrida febre, ac continua grauiter afficiuntur, aliquam Smaragdi pro medicamento portiunculam dare: quandò (quod equidem ipſe ſciam) octo ab hinc annos, circiter'ue occœperint talis medicamenti uires à nonnullis noſtri ordinis tantopere ad medicos uſus collaudari, ut ei gemmæ incredibilem quandam uim tribuere, eamq́ aduerſus uaria febriũ, & aliorum etiam morborum genera præbere nequaquam uereantur, atq; ad illam, cum multa fruſtra pertentauerint, tanquam ad ſacram ancoram confugiant, ueluti remediorũ & conſilij inopes: qui quidem, ſi quando, quanam id ratione agant, interrogentur, ita reſpondent, ut proſperos nonnullarum curationum euentus, aduerſis bellè diſsimulatis, aut aliquo caſu excuſatis, ut eſt in primo de ratione uictus acutorum, pro ratione habere uidentur, & quod in uno feliciter euenerit, idem in altero euenturũ exiſtiment: quaſi ſæpe non contingat, ut naturæ potius ſeſe adiuuantis, quàm pharmaci ui aliquis ſanetur. Sed in errorem incidunt, quia Galeni primum & ſecundum præſertim de ſimplici medicina librum fortaſſe aut non uiderunt, aut non ſatis intellexerunt, ubi de cognoſcendis ex guſtu, odore, colore, uno alteróue experimento, medicamentorũ uiribus & facultatibus methodos tradidit, ut quæ in morbos ſalutaria ſint, & noxia intelligi poſsint. Atque ijdem mihi penè deſipere uidentur, cum aſſerere perſeuerent, eum qui in continuo medendi officio & opera ſine literis conſenuerit, multò præſtantiorẽ eſſe medicum, quàm qui multa ſit doctrina præditus, non multum autem in medendi exercitatione uerſatus: non enim uident, quàm à conſummatiſsima Galeni diſciplina & præceptis aberrent, qui eam experientiã laudat, quæ cum ſcientia, & certa ratione coniuncta ſit. Neque tamen inficias iuerim, Galenũ in undecimo de Simplicium medi-

medicamentorũ facultatibus aduersus Pelopem illius do-
ctorem, & in libro de Theriaca ad Pisonem, & alibi, occul-
tas quasdam uires & diuinas certis esse in medicamentis
uelle, quibus in morbos agant. Sed idem Galenus, à cuius
decretis recedere medico licitum esse non putamus, cum
in eo summã medendi scientiam, & experientiam fuisse ma
nifestum sit, nusquam, quod sciam, mentionem facit, quòd
causa actionis medicamentorũ ad siderum uim, ut nonnul
li uolunt, referenda sit. Quare si non alijs quàm huiuscemo
di rationibus contra nos nitantur, nõ est quòd sibi persua-
deant, ut unquam posſint nos in sententiam suam trahere:
bono enim & prudenti medico faciendum est, ut eam me-
dendi uiam ingrediatur potius, quæ sapientiũ uirorum ue-
stigijs frequentata sit, & trita, quàm quæ à temerarijs & im-
peritis sit tentata: & demum illud sequatur, quod ratione
pariter & usu probatũ est: & uideat diligenter, quæ sit me-
dicamentorũ essentia: quæ primę qualitates, quęq́ ex his a-
liæ oriuntur, optimè pensitet, quæ tota substantia, & cæca
origine agant, non negligat: qualitatibus enim primis me-
dicamenta uim suam exercere Galenus his uerbis primo
de Simplici medicina ostendit: Siquidẽ constant cum alio-
rum omnium, tum animantiũ corpora, calido, frigido, hu-
mido, & sicco: quarum facultatũ effectricum essentiæ tum
in alijs omnibus, tum in medicamentis statutæ sunt, &c.
quæ postea ab Auerroẽ confirmata sunt. Nam cum illa ex Coll.5.cap.21
se perfectam sui præbere posſint notitiam effectus, uel sal-
tem certiorem, quàm quæ ex sideribus quæritur, quæ ob-
secro imprudentia est, ad ea, quæ sensus nostros latent, no-
bisq́ ad cognoscendum difficillima, atq́ imperscutabilia fe
rè sunt, confugere uelle? Medici nanque muneris est, ut ex
sensibilibus potisſimum scientiæ suæ theoremata sumat, &
enunciationes, quæ Græci ἀξιώματα uocant, illisq́ cum o-
pus est, utatur: quibus sensibilib. fretus Galenus, sicubi in
Aristotelis, et aliorũ efficacisſimas alioqui suasiones incide

rit, ut in eo de Simpl. medic. libro, in quo contra ſenſum
negantes, & quibuſdam quaſi tricis phyſicis ſeſe implican-
tes ſophiſtas diſputat: ſed præſertim in cõmentarijs de Hip
pocratis & Platonis decretis, inter cæteros ſubtiliſsimis, mi
riſq; laudib. extollendis, omnes probabiles admodũ iſtorũ
rationes conuellit, nullis quidem alijs argumentorũ uiri-
bus labefactandas, ꝙ ijs quæ ex ſenſu ſumuntur. Puto igi-
tur multò congruentius eſſe, elementorũ miſtioni ſimpli-
ciũ medicamentorũ uires acceptas ferri debere, & eorum
qualitatibus, quàm ex abditiſsimis ſiderum cauſis illas ori-
ri exiſtimare: id quod Theophraſtus etiam ſæpius aſſerere
non dubitauit, præcipuè in ſexto de Hiſtoria ſtirpiũ, cap.
ultimo, cuius uerba hæc ſunt: πρὸς εὐοσμίαν δὲ καὶ ῥόδων καὶ
ἴων καὶ τῶν ἄλλων ἀνθῶν, μέγιστον ὁ τόπος συμβάλλεται καὶ ὁ ἀὴρ πρὸς
ἕκαστον οἰκείως. hoc eſt: Ad efficiendũ uerò & roſarum, & uio
larum, aliorumq; florum bonum odorem, & locus & aër
maximè confert, naturæ cuiuſq; illorum idoneus & accom
modatus. Nam Theodori Gazæ (ut id quoq; attingam)
conuerſio, in qua cœlum pro aër tralatũ eſt, meo quidem iu
dicio reijcienda eſt: etſi enim utrunq; uerbum à nonnullis
poëtarũ citra ullum ſignificationis diſcrimen uſurpari ſciã,
Primo Epid. tamen quia Galenus hanc dicendi libertatem uulgarium
tempeſt.11. eſſe hominum exiſtimat, adducor ut eruditiſsimi & opti-
mi medici potius iudicium, quàm horum uſum in hoc lo-
co ſequar. Hæc autem ſententia ab eodemmet Theophra
Cap. 11. ſto confirmatur in ſexto de Cauſis ſtirpium libro, quando
cauſam indagat, propter quam olea ab arcturo nihil am-
plius olei ferre ualeat: ubi non ſideris occaſui, uerùm aë-
ris intemperamento, elementorum cõmiſtioni, culturæ,
& locorum mutationi, omnem hanc rationem adſcribit:
quod, cum de hac materia quoq; ſeorſum diſſereret, aper-
tè oſtendit eiuſdem libri cap. xxi. quo in loco ellebori & re-
liquorum omniũ medicamentorũ uires, & aëri, & alimen-
to abſq; dubio attribuendas eſſe affirmat. Cui non parum
fauet

fauet Auerroës quinto Collectaneorũ, & Plinius in ea historiæ suæ parte, in qua Timæum mathematicũ redarguit, Theophrastum, ut in multis alijs, imitatus. Sequeretur enim, hoc aduersariorũ constituto, omne rhabarbari genus nullo discrimine bilem soluere, turpet pituitam, ellebori atrum humorẽ: similiter de alijs dicendũ pharmacis, quod tamẽ haudquaꝗ uerum esse constat. Nam si duo (exempli gratia) cnici, aut alterius cuiusuis stirpis semina in eadem terra, eodemꝗ temporis mom ẽto nascantur, ac simul proueniant: certum est hasce ambas stirpes, si diligenter animum attendere uoluerimus, non semper eiusdem efficacię aut facultatis reperiri in pituitæ aut bilis utriusꝗ trahendo humore, uerùm interdum ex illis alterã modò ualidiorem, modò uiribus imbecilliorem esse. Quod Plinius quoque libro Naturalis historiæ septimo animaduerterat, cuius tamen contrariũ futurum sit ex istorum hominũ positione. Cap.49. Et quanquam Mesues in libello de Pharmacorũ compositione aliter sensisse uideatur, rationabilius tamen nobis uidetur cum Galeno in tertio de Simpl. medicina, cap. xxiiij. & in quinto eiusdẽ, cap. xvi. & xvij. cumꝗ ipsa sensuũ perceptione sentire, Mesue interim reiecto, atꝗ iterum asserere, medicamenta opus suum exequi, seu qualitatibus manifestis, seu totius essentiæ familiaritate & similitudine, aut utrisꝗ simul, ut lapides, de quibus scripsit Galenus undecimo de Simpl. medic. & conuenienti elementorũ portione inter se collata, certaꝗ ex illorum mensura ui exoriente, ut in magnete & ferro fieri uidemus, quemadmodũ inquit Auerroës libro superius à nobis citato: quod tamen dimensione quadam, maioris scilicet ac minoris, fieri dicimus. Cap.21. Ad propriam igitur Smaragdi substantiam accedentes, frigidę eam qualitatis esse, ac siccę iudicabimus, necnon terrestris, & satis duræ, quæꝗ febrilem ardorẽ potius & illius fomentum conseruet, quàm tollat, aut extinguat: quanꝗ non primò, sed ex euentu; quæ enim modicè calefaciant auxilia, ac

Smaragdi propria natura.

digerant, quæq; ab æquali temperamēto non multum recedant, ea utilia sunt, non frigida, & obstruentia, qualis est Smaragdus, cum morbi causam, et quę eam comitantur accidentia tollere studemus: neque tot, tantaq; sine ulla arte quidem in unum cumulata medicamenta: quamuis febri, quatenus febris est, refrigerantibus & humectantib. opus sit, ut est in xxiiij. primæ sectionis aphorismo, & in lib. de ijs quos purgare oportet, &c. Quę ut improbem mouet me in primis Galeni præceptoris quidem nunquam pœnitendi absolutissima doctrina, quæ pluribus in locis suo ipsius lumine funditur, & præcipuè in xi. curandi methodi. Nam quæ ualde calefaciunt, & siccant nimis subitò, uires deijciunt, ut in reliquū curationis non sufficiant: sæpe etiam febres auxerunt, ut est in eiusdē libro de missione sanguinis per uenæ sectionem: quæ uero modicè calefaciunt, cum superfluitatem exinaniunt, protinus, opinor, & quod affectum est, frigidius efficiunt, non quidem natura sua, sed casu: ut est in primo de Simpl. medic. cap. quarto, & prima fen quarti libri Auicennæ, tractatu secundo, cap. septimo, xl. & xlvij. ut aliorum Arabum testimonia omittam, quorum uerba sigillatim huc afferre nolui, ne plus iusto longior essem, existimans mihi satis esse, si loca ubi hæc ab illis explicantur, indicauero. Ad argumentū uerò Alexandri Trallianí aduersus Galenum libro quinto, cap. de curatione diariarum febrium, ita responderi posse puto. Etsi enim Galenus octauo curandi methodi inunctionem fieri iubeat uentriculo ex absinthio, & nardino, purpuraq; Tyria, id facit propter uentris fluxum in febre diaria adhuc perseuerantem, ut ex eo uires reficiantur: qua ratione etiam confectionem Dia trion pipereon nominatā simplicissimā quidem exhibet: quorum auxilio & corroboratione maior deinde sequitur utilitas, quàm si alterationi seu mutationi tantum febrili attenderemus: neq; propterea tamē corruit ἀξίωμα illud, Contraria contrariorum sunt remedia: semper enim

Hoc idem dicit Auenzoar 1. Theisir cap. 14.

nim uerissimũ id esse constat, ut traditur ab ipso Galeno in eodem curandi methodo. Et ita etiam satisfactum esse arbitror alteri eiusdem Tralliani argumento, cum dicit, Galenum inunctionem facere in ephemerę febris, quæ ex obstructione fit, curatione, ex solo oleo, non hydrelæo: quoniam aqua nisi calefiat, nequicquam prosit ad causam febris remouendam, sed potius noceat: atque cum innumera alia passim ad extinguendam caloris prętẽr naturam uehementiã, & sitim ardentissimam, aliaque tollenda incõmoda & mala, nobis præstò sint maximè opportuna remedia, utputa uenę sectio, recta uictus ratio, lenis frictio, balnea tempestiua, inediæ, inunctiones, & debilis clyster, & huiusmodi pleraque à Galeno in multis locis scripta & cõmendata, quæ quidem longè utiliora esse existimo, quàm ita crebris medicamentis (ut antea scripsi) frigidis & siccis cum intus, tum foris uti: quoniam ea obstructionis & molestiarũ dictarum euidentes causæ sint, non remedia: nisi fortè accidentia illa (quod interdum fieri solet) adeò ægrotum affecerint, ut omnem, aut potissimã medici curam exposcant: quod enim magis urgeat, illi attendendũ est, ut alterum tamen non negligatur. Etsi uerò conualuerint illi, quos Galenus narrat in nono de Simpliciũ medicamentorũ ratione, atrocissima illa pestilentia in uniuersum populum non aliter inuadente, atque ex Thucydidis testimonio & autoritate sæuijt in Athenienses, solo terrę Armenæ beneficio, qui tamẽ ut ab eo morbo liberarentur apti erant, nam qui interibant, nullo alio iuuari poterant auxilio: non enim omnes ab eadem causa affici rationabile est, sed qui ad patiendum apti sunt, alioqui omnes in pestilentiæ morbis morerentur, aut sub æstiuo sole febricitarent: & sic de alijs causis dicendum est: magnam enim habet in generatione morborũ partem eius qui passurus est habilitas, quemadmodũ secundo de Differentijs febriũ scripsit Galenus: non tamen Smaragdi præsidio febricitantes quos ab initio diximus, curari posse exi-

Aph. 16. primæ sectionis & 2. ad Glauconem.

stimandum est: quod diuersa sit illius, & terræ Armenæ, & etiam Lemniæ, quæ Sphragis appellatur, ratio: hanc enim, siue medicamentũ id, in quo & illa sit, Dioscorides & Galenus ijs qui leporem marinũ & cantharides sumpsissent, feliciter quidem dederunt: nam illi eo medicamento hausto, omne protinus uenenum uomuere, neq; eis postea ullum aliud tale accidit symptoma, quale deleteria ista comitari consueuit, tametsi conuicta esset perniciosorũ medicamentorũ uis: quod non ijs euenit, quibus Smaragdus propinatur, ut eorum scripta ostendunt, qui illius naturã cõmemorarunt. Adstringẽs præterea est & leuis, cuiusmodi non est potentiæ Smaragdus: neq; antiquos Arabum pariter & Græcorum autores, cum de febrium putridarũ curatione mentionẽ faciunt, terram Armenam, uel Lemniã, uel Smaragdũ, ratione illarum exhibuisse uspiã uidi. Quibus satis constare arbitror, ea quæ de Smaragdi, & Lemniæ sphragidis natura à ueteribus traduntur, manifesto inter se distare discrimine, neq; earum uirium esse. Terræ uerò Armenæ substantia, tum aëria, & leui, tũ plurima exiccandi facultate prędita est, necnon, ut Auicennas ait quarta fen primi libri, cap. quinto, boni est odoris: quæ singula ad pestilentẽ illum morbum arcendum & curandũ conferre compertum est: non autem Smaragdum, cum illarum non sit facultatũ, quarũ est terra Armena & Lemnia, quæ ambo parum inter se differre existimantur. Is insuper non inter terras medicatas, sed lapides, ab omnibus cõnumeratur, qui quidem partim totius substantiæ proprietate, partim primis qualitatib. agunt, ut ait Galenus libro de simpl. medic. à nobis superius citato. Cæcæ uerò medicamentorũ facultates, quæ totius suæ substantiæ natura, nõ primis aut secundis qualitatib. agunt, iuxta eiusdem Galeni sententiã in sexto de Simpl. medic. circa libri principium, & xiij. de Morbis curandis, necnon pluribus alijs in locis, siue eæ alexiteriæ sint, siue deleteriæ, & purgantes (nam has ut ex ra

tione

tione inueniamus, fieri non poteſt, præterquam in quibuſdam probabilem inuenire liceat ſuſpicionem) ſola cognoſcuntur experientia: quæ autem calefaciunt, frigefaciunt, humectant & ſiccant, ex memoratis à Galeno in eo libro methodis. Quare neq; iſta poſitionem noſtram deſtruunt, uel infirmant, ut euidentius etiam infrà apparebit. Præterea leuis admodum illa argumentationis uis, ut alias omittam, hac de cauſa mihi eſſe uidetur, quoniã longè diuerſa, ut conſtare poteſt, ratione, terra Armena ĳs, qui peſtilenti laborant febre, quàm ĳs, qui ea non laborant, exhibetur: his quidem ne ab illa corripiantur, ſed ex hac corroborati bonam ſuam ualetudinẽ ſeruent ac tueantur: illis uerò, ne uitio aëris, & mala temporis intemperie humida, ſi quid boni ſucci reliquũ eſt, nec omnino corruptum, ab aliorũ putridorũ uicinitate humorũ, & miſtione, maiorem acquirat corruptionẽ, ac ſimul cum illis putreſcat, ſed quoad fieri poteſt, in priſtinũ reſtituatur ſtatum, & aëris malitiæ obſiſtere poſsit, ac conſeruetur: cui niſi quamcelerrimè ſuccurratur, periculum eſt, ne hominẽ interficiat: non ea quidem, ut dixi, ratione, qua iſti contendunt Smaragdum eſſe exhibendum in putridarũ ac turgentiũ febrium curatione, quas recentiores quidam non recto uocabulo utentes, peſtilentiales appellitant, cum hæ lento & paruo calore conſtent, illæ uerò & uehementi & magno, quemadmodũ Galenus in ix. de Simpl. medic. & Auenzoar in ſecundo libro, cumq; his Auicennas ſentiens, oſtendunt. Quod autem quandoque febres quædam debiles & paruæ ſint, ſed ualde malignæ (ne quiſpiam fortaſſe hoc admiretur) ab eodem Galeno oſtenditur in tertio de Criſi. Quæ quamuis iſtorum de Cap. 4. Smaragdo opinioni aliquo modo ſuffragari uideantur, neq; tamen uerum eſſe, neq; Galeni placitis aſſentire, ex ĳs quæ ſuprà uberius annotauimus, ſatis perſpicuũ eſſe exiſtimo: quæ, ne plus æquo tibi moleſtior ſim, haudquaquã repetenda eſſe duxi. Nuſquam præterea (ni fallor) Galenum

in alio ullo febriũ genere terram hanc Armenã exhibuiſſe inuenies, quàm in hoc ſęuiſsimo peſtilentiæ genere: quam ſi ita præſentaneũ & optimum remedium ijs eſſe, qui mala humorum qualitate, aut eorum multitudine, aut utriſq; ſimul febricitant, certis cognouiſſet experimentis, & rationibus, aliter utiq; de ea locutus fuiſſet, neque illius uires, ſi quæ aliæ eſſent, præter quæ ab ipſo cõnumerant̃, nos celaſſet, cùm tantis alijs ſaluberrimis ſuis lucubrationib. & dogmatib. poſteritatẽ iuuerit, ac medicã rem magnificis auxerit beneficijs. Cęterũ ob dictas antea cauſas nõ à ratione fortaſſe alienũ fuerit, ſi uera terra Armena aut Lemnia inueniri poſsit, urgente aliquo pernicioſo febrium genere, quod uerè peſtilenti ſimile ſit, aut quod ex malignis, & uenenatis humoribus genitum ſit, certa huius medicamenti, aut quæ illius naturæ ſit, portione uti: poteſt enim quandoq; humor letali ueneno adſimilis in corporibus coaceruari, ut eſt in tertio de Morbis uulgaribus, cõmento tertio: quod tamen de Smaragdo aſſerere non auderemus: niſi fortaſſe propter terreum ipſius & ſiccum temperamentũ, cuiuſmodi multa quidem facilè reperiuntur medicamenta: aut propter latentem quandam, quam uocant, proprietatẽ, de qua tamen nihil ab autoribus medicinę hactenus traditum eſſe inuenitur. Porrò cum ea alimenta dicantur, quæ corpori adſimilata, ipſum nutriũt: reliqua uerò omnia medicamenta, quæ uel ut aſſumpta ſunt, permanent, & corpus uincũt, & mutant ad eum modum, quo corpus ipſum cibos: atq; hæc prorſus tum uenenoſa ſunt, tum corpus animalis corrumpunt: uel mutationis initiũ ab animalis corpore conſecuta, deinceps iam putreſcunt, & corrumpuntur, deinde corpus quoq; unà corrumpunt ac putrefaciunt, quæ quidem & ipſa noxia ſunt uenena: eſt his etiam amplius tertia medicamentorũ ſpecies, eorũ nimirũ, quæ corpus recalefaciunt quidem, mali tamen nihil adferunt: & eorum, quæ & agunt, & patiuntur aliquid, ſed ſpacio temporis uincuntur,

3. de temperamentis.

tur, planeq; adsimilantur: manifestum relinquitur, Smaragdum non ut alimentum nobis sumendum esse, neq; ut aliqua prædictæ diuisionis species, sed potius ut ea quæ à tota agunt substantia, & quodã mirabili naturæ consensu, cum alicui corporis parti suspenduntur, nõ intus sumuntur, ut cancrorum fluuiatilium cinis, & huiusmodi. Preterea cum Smaragdus à Galeno inter eos lapides non connumeret, qui cotis siue mortarij attritu in succum soluuntur, sed satis terream, & duram sortitus sit substantiam, eum ualde crassarum partiũ esse dicendum est, neq; accuratè & exactè leuigari posse, sicuti illi lapides, de quibus Galenus mentionem facit: nisi quispiam fortasse Serapionis testimonio fretus, qui Smaragdi historiam describens, ea ad unguem narrat, quæ Galenus de uirenti Iaspide, quo utebatur Nechepsos rex, uelit Galenum ibi de Smaragdo mentionem habuisse, ac si idem cum illo esset, uel saltem una illius species: quod quidem nõ omnino à ratione alienum uidetur, cum multa alia ex illis Galeni descripserit libris. Cui opinioni ut magis assentirem fecit, quod Smaragdum lapidem adeò subtilissimè interdũ teri uidi, ut tangenti mihi tenuissimæ farinæ instar uideretur: si tamen uerba illa Galeni, in succũ scilicet, uel liquorem solui, hoc modo intelligenda sunt. Quod quidem satis uerisimile uidetur, quia & Sapphirũ, qui quidem multò durior est quàm Smaragdus, inter eas lapidum species collocauerit, quæ in liquorem soluuntur: si is tamen qui nũc nobis Sapphirus ostendit̃ pro uero, ille sit, de quo ibi Galenus mentionem facit. Cum uerò idem Galenus in iiij. de comp. med. secundum loca, apertè dicat eos lapides, quorũ substantia humida est, ut lapidis Hæmatitis, nõ terrestris, ut Cadmiæ, in succũ resolui super cotem medicinalem si cum liquore quodam terantur, uel per se citra liquorẽ, intelligendos esse, omnẽ nobis dubitandi occasionem abstulit: quia etsi Smaragdus super cotem teritur, non tamen illius substantia humida est, ut Hæmatitis lapi-

11. de simpl. medic.

dis, sed sicca, & in fragmenta quædam, licet minutissima illa sint, cōminuitur. Quare ex ijs quæ à nobis superius dicta sunt, & quæ inferius dicentur, innotuisse arbitror, eum in curatione febrium putridarū dari nō debere. Si uerò quispiam adhuc pertinaciter neget Smaragdum ad exquisitissimum pollinem terendo redigi non posse, sed in notabiles portiones fractum ita in uentriculo residere dicat, donec extra per aluum demissus fuerit: neq; etiam nobis illud obstiterit, sed magis opinionē nostrā confirmabit. Concedimus enim aliquod adeò potens pharmacū reperiri posse, ut nullo indigeat calore ad aluum deijciendā, neq; etiam resoluatur, imò sicuti deuoratū sit, reddatur: quemadmodū de catapotijs quæ ex chamælea cōficiuntur, à Dioscoride traditur, quod tamen diuersum est ab ea, quę est in Smaragdo, ratione, ut patet: hæc enim, cum inter prima diuisionis à Gal. positę membra reponantur, non liquescunt propter exiguam moram, quam credendū est illa in uentre, atq; intestinis facere, cuius causa est chamæleæ uis insigniter abstergēs, mordax, & urens: quibus abundè prædita, sua morsione linguā lacessit, & arteriam deradit: & ideo pilulæ ex ea confectę ac præparatæ, exiguum uel nullum, ut deleteria quædam, caloris nostri auxiliū, siue is sit naturalis, siue pręter naturam, ut aluum soluant, desiderant, atq; ita non colliquatæ remanent, quemadmodū de Colocynthide scribit Gal. quæ ita ualidè soluit, ut ipsa quos per aluum deijcit humores anteuertat. Quædam enim medicamenta purgantia ad humorum attractionem idoneam possident similitudinem: quædam non perfectè eam obtinent, uerum in animatis corpore accipiunt, non secus atq; urentia medicamenta: unde duplex in his est similitudo, una actu, altera potentia, ut est in tertio de simpl. med. cap. xxv. quæ singula quidem à Smaragdi natura unusquisq; maximè differre iudicabit, atq; argumentum id aduersus fundamenta nostra nullius ponderis esse. Neq; dicēdum est quod is in nobis id agat, quod & de alijs,

Tertio de tēperamentis

de alijs, & de lepore Indici maris fertur, qui suo tactu pesti- Plin. lib. ix. cap. xlviij.
lenti uomitum & stomachi dissolutionem creat, Aëtij testi
monio lib. xiij. cap. liij. cum minimè eadem ratio sit, atq; nul
læ unquam, quibus humorũ uitio fotus, leuari posit febri-
lis affectus, deinceps secutæ sint inanitiones, quod quidem
ab ullo qui de illius natura & ui scripserit, traditum esse le-
gerim, alui scilicet deiectione, sudore, uomitu, mictúue, aut
alio quouis modo: nisi quædam, quæ tamen ab illis non ex-
plicantur, symptomata: quod ijs euenire solet, qui leporis
superius dicti uenenũ sumpserunt, uel etiam cantharides,
ut ait Gal. iuxta libri noni de simpl. med. initium: humores
enim, qui omnino corrupti sunt, nequaq; in priorem suum
statum restitui possunt, secundũ Galeni & Aristot. senten- Primo de ratione uict. acut.
tiam: natura enim suis uiribus utens semper quicquid opti
mum fieri contigerit, his quæ aluntur partibus adsimilare,
quicquid uerò alienum, conatur expellere, ut est in secũdo
de differentijs febrium libro. Quibus sic à nobis confirma-
tis ac cõstitutis, imprudentis sanè consilij fuerit, Smaragdũ
magno quidem precio emptum, & comminuere, & terere:
quemadmodum etiam uelle uidetur Manardus in ultima,
quam in Mesuen ędidit censura, cum suæ substantiæ uiridi
tate peruia, & grata pulchritudine custoditus, collo pro
amuleto suspensus, cordiue, aut alteri corporis parti alliga-
tus, aut quemadmodum à mercatoribus uenundatur, uora
tus, ita nec minus facilè mederi possit, & per aluum secerni,
ut de Iaspide uentriculi ori adhærente superius monstratũ
est: cumq; alia multò facilius, & minori cum iactura, quæ
quidẽ eiusdem sint cum illo facultatis, parari possint, quem
admodũ de hyacintho ab Auicenna proditur in ore deten-
to: atq; fortasse ex tritione illa aliquid suarũ uirium tolli ue-
risimilius sit, ut ait Auerroës in v. collectaneorũ, cap. xxxi.
ubi errorem medicorũ illorum redarguit, qui hordeũ fran-
gebant ad faciendum illius decoctũ: simile dicens illis esse,
qui Smaragdum cõminuebant, tanquã medicamenti uim

destruẽtes. At cum eiusdem libri cap. lx. scriptum sit, super cotem eum teri debere usq; ad pondus granorũ ix. hordei, dubium non est quin prioribus hæc illius dictis aduersent: quod aliàs à nobis diligentius considerandum erit. His addi etiam potest, quòd, si suspendatur collo Smaragdus, aut alius, qui illius sit facultatis lapis, diutius intra corpus penetrans illius uis morari & permanere apta erit, quàm si semel, aut bis, uel ter hauriatur, & per aluum exeat. Nõ enim uideo quonam modo, ea quæ ab Auicenna de hyacintho memorantur in libello, qui de uiribus cordis inscribitur, defendi posŝint, neq; quo ductu ad cor deferri posŝit farina illa ab ægrotis sumpta, etiam si, quantũ fieri potest, conterat: cum certum sit, hunc de illis non esse lapidibus, quos Galenus dixit in succum solui: horum enim lapidum, qui admodum duri sunt, substantiam per corpus digeri non posse, si quis Galeni dicta consideret, notum esse existimo: nam pręillorum grauitate & duritie in corpus distribui nõ posse uidentur ea quæ crasŝis sunt partibus, ut est in quarto eiusdẽ de simplici medicina: licet de alijs quæ partibus non ita solidis constant, & terrestribus, sed magis leuia sunt, & mollia, illud uerum esse sciuerimus, & de lapidibus qui attritu in liquorem soluuntur, modò ea & minutisŝimè terantur, & secernantur, quemadmodum Galeni uerbis constat in iiij. de tuenda ualetudine, cum Diacalaminthen cõpositionem describit. Vires itaq; huiusmodi medicamentorũ, quę dura ualde & crassa existunt, & tota substantia uel sui natura agunt, quæq; maxima cum difficultate teruntur, neque usq; ad exactũ pollinem teri possunt, ad profundas corporis nostris sedes penetrare rationabilius fuerit, quàm earũ substantiam, quemadmodũ & de pharmacis soluentib. patet: nostra enim caliditas prætereq; quod crassæ sit essentiæ, halituosa, infirmaq; est, ut nõ facilè mutet piperis granum, nisi exquisitisŝimè cõminutũ fuerit, nedum Smaragdi uel minimas partes, cum solidæ illæ sint, & duræ, ut in primo de simpl.

Cap. 18.

2. de rat. uict. acut.

de simpl. med. uidere est, cap. xi. Ego quidem (ut uerum fa-
tear) intenta quantumuis ingenij mei acie, nullam unquam
uiam inuestigare potui, præter eam, quę cibos à uentriculo
ducit ad intestina quædã tenuiora, deinde ad eas quæ sunt
in mesenterio uenas, postea ad hepar, & cõcauam uenam,
tandemq; ad cor, & pulmonẽ, & cætera organa, ut in secun
do ad Glauconem Galenus manifestè indicat, & in quinto
de locis pasis: duo enim deducunt uicinũ omne, primũ ar-
teriarum, dum dilatantur, attractio, quę à calore perficitur:
secundum, tenuitas rei: quod de hac hyacinthi farina ut exi
stimem, mihi quidem persuaderi non potest, quemadmo-
dum suprà à nobis satis probatum est. Neq; quispiam unq;
etiam, quod sciam, aut sanè ipse animaduertit, aut ab alijs,
qui illud affirmauerint, intellexit, à uentriculo ad cor attri-
tum eius, siue alterius eiusdem generis lapidis pollinẽ per-
uenisse, ut illud lætius multò, ac esse consueuerat, redderet,
ac reficeret: sed à uentre potius ad πυλωρὸν, & intestina. Ne-
que etiam adhuc memini me apud Galenũ legisse quæ cor
instaurent, nisi ea quæ bonum sanguinem generant, & spi- 11. & 12. cur. meth.
ritus, qui deinde tristitiam omnem tollant, ac dispersas &
penè deficientes uires congregent, ac recreent: per similia
enim fit uiriũ custodia. Citius autem uires instaurant (sunt
enim ista spiritibus magis similia) ea quæ bonũ spirant odo
rem, quàm potus & humida, quæ suapte natura ad alendũ
corpus apta sunt, ut uinũ: multoq; magis, quàm pulueres
isti. Quibus autem uinũ prosit, aut obsit, qui animi defectio
nem patiuntur, à Galeno monstratũ est in primo ad Glau-
conem, capite de curatione febrium continuarũ cum acci-
dentibus, & in tertio de simpl. medic. cap. xix. & xij. curan-
di methodi, neq; id nũc nostra interest explicare. Hæc itaq;
Auicennæ ratio ad se defendendum, aliosq; redarguendũ,
parum quidem efficax & euidens mihi uisa est, & propte-
rea tanti principis, ac illius satellitum uenia, ob dictas à no-
bis causas, nec probanda, nec recipienda. Iuxta enim Aui-

cennæ sententiam, si hyacinthus in ore teneatur, ualere dicitur ad animi uires refocillandas. Nam quædam sunt medicamenta, quæ extrinsecus corpori admota uires suas ostendunt, secus quidem quàm cibi: calorem enim nostrum nõ mutabit lactuca, si brachio, aut plantæ apponatur, sed si, ut ait Galenus in tertio de temperamentis, intus sumat. Quo fit, ut aliquando mecum ipse dubitem de illa uulgata admodum consuetudine in dando fragmentorũ omniũ (ita enim uocant) margaritarũ, auriq; & argenti farinam, an cordi affecto tam mirificè opem ferat, & hilaritatem præstet, spiritusq; (ut aiunt) splendidiores reddat, ipsosq; per uarias corporis nostri sedes uagantes colligat: adeò enim omnib. obstetricibus, & pigmentarijs celebrari solet, ut ea ad omnes morbos uti non erubescant: ad puerulos etiam nuperrimè in lucem ęditos. Quare multò melius esse existimo has preciosissimas gemmas pluribus de causis à nobis antea dictis, coloris mira suauitate, & pulchritudine præditas conseruare, quàm huiusmodi medicis obtemperantes, illas terere, et naturæ iniuriam facere, & febricitantibus nocere: hi enim nisi aliquid nouum, atq; inusitatum semper attulerint, nihil se fecisse existimant: quod tamen Galeni doctrinæ aduersatur in libro de Antidotis, ubi medicamẽtis utendum esse scribit, quæ uno consensu à medicinalis materiæ peritis commendata sunt, & ab origine sui ipsius longo tempore experta. Atq; id illi in ambiendis ægrotantium curationibus, & quasi clientibus sibi conciliandis artificij genus sequuntur: quod sane ab omni liberali arte, & animi candore alienum esse debet, neq; uno Hippocrate sacræ medicinæ patrono optimo, deq; illa optimè merito, aut Galeno ueritatis perquam studiosissimo & amantissimo, dignum existimatum. Quare medicorum istorum uulgarium præsertim inscitia & erroribus multò plures perire, quàm seruari existimo, qui siquando ab aliquo perito aliqua de re conuicti redarguuntur, ad asylum illud protinus cæcarum proprietatum

tatum,& suam illam uanam duntaxat experientiam,cōmu ne quidem eorum atq; agyrtarū perfugium, se recipiūt, & pro inquirēda, ac tuenda ueritate pugnam cum doctis negligunt,ac detrectant. Si uerò aurum atq; argentū,& eorū qualitates manifestè omnes rectè à medico considerentur, neq; illæ etiam cordi lætitiam adferre posse uidentur,etsi in liquorem quidam id solui dicunt,quod postea ita colliquatum,aurum potabile appellare solent: sed potius tristitiam & læsionem. Quod si à tota substantia his,& margaritis,& alijs huiusmodi gemmis hanc inesse facultatē dixerint, nō multum id nobis curæ fuerit,si modò,ut diximus, exteriori corporis parti admoueantur: quāuis multò magis ijs cōfidendum esse putem,quæ qualitate manifesta possunt medicamentis,quàm quæ occulta. Adde etiā quod pro Smaragdis & Sapphiris (ut alios præatereā lapillos, qui sunt certioris notitiæ,& qui,hyacintho excepto,facilius parantur) uitrum,aut torrentis cuiuspiam impetu detritos silices,illis quidem persimiles,quod quidem nos sępenumero euenisse uidimus, & alia quæ grauißimos interdum inferūt morbos & symptomata,nonnullis improbißimi pharmacopolæ publicè uendere nō dubitant,sua in primis nimirum inscitia & malitia:quare etiam fit, ut tam paruo uendatū Smaragdus,maximo uitæ hominū interim detrimento, cum tamen gemmarum sit preciosißimus. De his porrò lapillis quid Manardus senserit,non(opinor)te latet. Sed uirum in medica censura grauißimū quidem apertius hanc rem explicuisse uelim: quid enim plus ille margaritis, & corallijs recreandi cordis gratia, quàm granatis tribuendū censuerit, quas ex carbunculorū genere esse existimo, quasq; his facilius multò,ac minori impensa nobis parare possumus, non alium profectò,quàm Manardum ipsum(ni fata maximo omniū mœrore,& rei medicæ iactura nobis illum surripuissent) iudicem maluissem. Sapphiros aliqui (ut illud quoq; annotauerim)nimia in nominū usurpatione utentes

Io. Manardus.

licentia, inter Iaspidum genera connumerarunt, autoritate Plinij (ut puto) & testimonio freti, cum tamen Sapphiri, quos nostri temporis gemmarij passim uenales ostendūt, cum Iaspide minimam certè, si propius inter se illi cōparentur, & eorum genera & differentiæ considerentur, similitudinem habeant. Verum de his quidem sanius sensissent, si Smaragdum potius, quàm Sapphirum, Iaspidis speciem esse scripsissent, ueluti Dioscorides innuere uisus fuit, apud quem multa sunt Iaspidum genera, quorū nonnulla absq; dubio Smaragdo aliquo modo adsimilari uidentur. Quia uerò scribit Plinius, Sapphiros albos, hoc est, ut ipse conijcere possum, dilutiori colore cyaneo insignitos, & aureis punctis notatos reperiri posse: idcirco tum illum, tum antiquorum cæteros, tum recentiorum, nō solum de gemmis, sed etiam de herbarū, frugum, & stirpium notitia exactius locutos fuisse maximè uelim, nosq; in illis dignoscēdis multò plus uersatos: quādò ut omnium harum rerum medico in primis necessariarum absolutissima cognitio, diligensq; examen haberetur, illis maximè curandum erat, cum horū numerosissimū sit genus, & uirium ratione præcellentissimum, si ad reliqua medicamenta comparaueris, quæ sunt tum animalis partes, tum metallica omnia, ut est in sexto Galeni de simpl. medic. libro iuxta initium. Nihil enim turpius esse existimo, ut cum Plinio sentiam, quàm nos aliena fiducia uiuere, cum tamen cupido uitæ nunquā maior fuerit, nec minor cura; licet nunc à nonnullis nostræ tempestatis uiris accuratius negocium hoc agitari cœpisse senserim, atq; intellexerim: ut tandem absq; dubio sperandum sit, medicinam scientiarū præclarissimam, summoq; honore dignam, graui illo ueterno sepultam, & situ oppressam excitari, pristinoq; splendore recuperato iterū reuiuiscere, & magno precio haberi: calumniam enim usqueadeo grauē passa est, ut nullo pacto medicina esse uideretur. Equidem nisi medicorū quorundam mentem Deus illustrasset, qui reliquis

quis postmodum errores suos aperuissent, omnē illicò medicā rem pessum ire uidissemus: tametsi omniū difficillimū sit studentium animos aliqua labe infectos, penitus illa liberare, nouisq; alijs optimis moribus & disciplinis imbuere: imperitis enim & pertinacibus fieri nō potest ut medelam inueniamus, quòd quæ ignorant, damnent. Quamobrem innumerabiles habendæ sunt ijs gratię, qui lucubrationib. suis & laboribus, pro adiuuanda posteritate plurimū insudarunt, ætatemq; nostrā pro uiribus illustrare non cessant. Multa quidem à maioribus nostris diligentissimè tradita sunt, quorū tamen omniū memoria nunc penè abolita est, uel si qua adhuc remansit, imperfecta quidem illa, aut corrupta legit. Retulit mihi Ioannes Maria frater meus, se Pragæ, quæ est Boëmorum metropolis, quô cum uario gemmarum genere profectus est, cum à Ferdinando Romanorum rege humanissimo accersitus esset, in cuiusdam sacelli fronte Smaragdum multos ante annos affixū, & inclusum, qui dodrantalem mensuram superaret, non sine ingenti admiratione uidisse, quāuis nulla artis excellentia expolitus esset. Quę res effecit, quod antea quandoq; suspicatus sum, ut id nunc minimè amplius suspicer: Plinium scilicet uana quædam ac portentosa de Smaragdis, alijsq; nonnullis rebus nobis tradidisse, & quæ fidem certam faciunt, de ijs potius cōmentum fuisse. Quo fit ut arguendam magis ignauiam nostram putem, & in multis negligentiam, prętertim in peragrandis diuersis orbis regionibus, quàm ipsum Plinium, quò ita magis quàm antea docti ueritate comperta euadamus, quod Galenū in multis locis fecisse constat. Vidi & ego proximis diebus uenæ cuiusdam, ut mihi uidebatur, plumbeæ frustulum, quod mihi ostendit quidam ex ciuibus nostris, nonnullis Smaragdis paruis, & carbunculis, unà cum certa auri, & aliorū metallorū mistura cōcretum, ac natiuum: affirmauitq; insuper ille, se ad paucos dies prædictæ uenæ & materiæ fragmentum mihi ostendere uelle,

1. de Crisi, cap. 4.

quod Adamantem gemmam secum permistam habebit. Memorabile & illud de Sapphiris uidetur, quod aliqui digni quibus fides habeať, omni mihi asseueratione affirmarunt, illis scilicet mirabilem proprietatem quandam inesse ad uarios, & inueteratos oculorũ tollẽdos affectus, si super illorũ acie, & membrauis, ita ut ipsas tangant, sæpius imponantur, præcipuè cũ nulla arte expoliti sint: qua de re nihil quidẽ quod uerè attestari posśim ipse adhuc compertũ habeo: sed cum nulla ex huiusmodi usu oculis læsio accidat, nemini dubiũ fuerit, tale etiam remedij genus tentare, non à ratione omnino alienum esse, cum multa ab autoribus in curatione oculorũ scribantur remedia, paucaq; ipsis efficacia esse inueniantur, cum morbus præsertim consenuerit: ita miranda sunt naturę omniũ parentis opera, atq; arcana, quæ quidem non nisi longa temporis intercapedine, & studio maximo innotescere possunt. At uerò (ut ad Smaragdũ redeam) neq; illud unum silentio dissimulauerim, neq; supinum quorundam nostri temporis medicorũ errorem, & capitalem inscitiam in hoc dando medicamento conticuerim, quam ne Mercurius quidem cum omnibus Musis (ut in prouerbio est) sanaret. Non enim medici isti multũ magnifacere, nec curare uidentur, an id, & quæcunq; alia medicamenta conterant mortario & pistillo ex ære, an ex alia quauis materia simili conflato: cum tamen non mediocris noxa ex eo oriri suspicandũ sit, si his qui febre, aut alijs morbis laborant, in os dederint, si naturam æris & uim, atque æruginis, quæ his plurimũ timenda est, diligenter considerare uoluerimus. An uerò qualitatem ullam Smaragdus ex huiusmodi pilæ, atq; pistilli substantia cõtrahere posśit, ex eo nobis planũ fieri posse puto. Si enim syncerè, ac diligentisśimè per se attritus fuerit, tunc albicantem, nulloq; sapore externo præditam esse illius farinã perspicuè sentiemus: sin autem in eo terendo, æreis, orichalceis, alijs'ue istiusmodi usi fuerimus instrumentis, cineracei potius esse coloris,

ac nigri-

ac nigricantis uidebitur, quàm candidi, ut uerè est illius farinæ color: ingratumq́, & horridum, & abominabilem saporem, & odorē reddere, nostræq́; naturæ potius inimicū, q́ ui ulla medica ægrotantibus salutarē, & amicum: quod ab Auerroē confirmatur Collect. lib. quinto, cap. de Smaragdo. Quare longè melius fuerit illum pila aliqua, uel tabula lapidea, quæ tamen durissima sit & solida, terere, postquam tamen prius aliquo modo pistillo & mortario ad minimas partes redactus fuerit. Si uerò fortasse ui quadā malefica cum humorum putredine, tanquam ueneno quopiā in corpore nostro inuento, atq; cum eo naturale bellum gerente, Smaragdum colluctari adhuc contendere perseuerent hi, qui nostris aduersas tueri conantur partes, amboq; exitialia cum sint, superstite homine cōmori, quemadmodum de Aconito tradit Plinius: his quidem satis superq; factum esse putem, si ea quę perpetua oratione hactenus disputata sunt, ab ipsis accuratè lecta fuerint, ac discussa. Smaragdum nanq; alexipharmacū ualidissimū esse, siue alexiterium, non autem ut deleterium quoddam sumi, ab omnib. proditum est, qui de illius natura unq; scripsere: sed quòd totius substantiæ similitudine, aut caliditate subtili corruptos educat humores, nullibi, si rectè memoria teneo, inuenies: neq; etiam quod una simplici, aut coniugata qualitate prosit, quemadmodū ostendit Galenus cum de alexipharmacis mentionem facit. Atq; cum Smaragdi usus his medicis tantopere placeat, cur nullā de hora, qua tradendus est, illius mentionem faciunt? sed potius confusi & perplexi uidentur, quamuis non una & eadem ratio sit in omnibus cibis, & medicamentis sumendis: illorū enim quidam in ipso cœnæ uel prandij initio unà cum reliquis cibis permixtum dant, alij præter rationem quidem & ipsi, in medio, alij uerò postrema mensa, mensura etiam illius, quam antiqui statuerūt, neglecta: neglectis nec minus ijs quæ ab Auenzoare primo Theisir, & secundo, in cap. de dysenteria scribun-

Lib. 27. cap. 2.

Lib. 5. de sim. med. cap. 17.

tur, cum dicit, illi qui Smaragdum sumit, opus esse ut septē horarum spacio, uel circiter, postquam eum sumpsit, cibo, potúue abstineat. Vt autem nihil ad artificium plus habent qui tibijs, citharis'ue abundant, nescientes uti, ita & antidoti huius, & quicquid præterea est medicinarū nihil prodest possessione sua si usu deficiatur, ut ait Gal. in lib. de Theriaca ad Pamphilianū. Verum id quoq; imprudenter agunt, quoniam nullam, uel sanè minimā, cum illum exhibent, diligentiam adhibent, quasi ipsis nullius ille esset excellentiæ & efficaciæ. Si enim ex iure aliquo, aut liquore alio sumat̄, notabilis illius portio adhærens remanet tum oris, tum faucium, ut ita dicam, parietibus: quare speratam ualetudinē subsequi sperandū nō est. Potius itaq; tenuissima quadam orbiculata formula adorea, ut ea est quam nostro idiomate nicolam appellant, aut simili re circumuolutus sumendus erit. Et quoniā de illius mensura, ac modo, dosi'ue (ut aiūt) paulò antea nonnihil memorauimus, ne quid, quantum in me fuerit, prætereatur, hæc quoq; pauca superioribus annectere operæprecium fore existimaui. Quid enim inconsultius est, quàm Smaragdum unius grani pondere ægrotis dare, nec ulla ratione ad eum dandum moueri, & ex eo illos cōualescere posse proculdubio existimare? Repugnat enim illis tum Serapionis, tum Auerroæ, tum aliorū etiam Arabum doctrina, qui nouem grana ad summū, uel sex ad minimum, ut Auenzoar ait, urgente necessitate danda esse præcipiunt: quod semel tamen aut bis mihi uidere cōtigit à quodam medico factitatum, qui quoniam & ætatis, & rei amplæ, & populi ad ipsum undecunq; confluentis fauore cæteris præstare uidebatur medicis, omnia quantūuis etiā enormia tentare, & audere sibi licitum esse existimabat, crimen suū cōmunis criminis societate excusans: qui si ab hac mensura paulū declinasset, tolerabilius quidem esse duxissem, quandò (ut scis) nonnunq; nobis expediat pro arbitrio nostro, traditis à maioribus cum simpliciū, tum composito

rum

rum medicamentorũ mensuris & ponderibus aliquid adijcere, aut demere, pro diuersa ęgrotantiũ natura, ętate, tempore, & reliquis quæ à medicis considerari solent cum illos curant cõsideratis. Quinto enim de simpl. med. cap. xvij. sic ait Galenus: Ea omnia, quæ deleterijs aduersant, si largius sumpta fuerint, grauiter animantis corpus lædunt: si uerò parcius, à deleterijs exiguitate sua uincuntur, &c. Superius autem ostensum est Smaragdum ut alexiterium dari, non ut deleterium: quæ uerò deleteria tota substantia nobis cõtraria sunt, si uel minima illorum quantitas assumpta fuerit, omnino lædat necesse est, ut exempli gratia dryopteris, & hydrargyros, & huiusmodi: secus autem est de ijs quæ qualitatibus manifestis nobis aduersantur, ut cicuta, mandragora, & id genus alia, ut est in capite xviij. libri superius citati. Viderint igitur ipsi quibusnã rationibus, quod agunt, tueri possint: mihi quidem malè agere uidentur, nullaque de eo diligenti perscrutatione prius facta, omnique ratione, & Galeni, & autorum suorum reuerentia neglecta, ad dandum medicamentum hoc accedere, perinde ac si esurienti cuipiam offam aliquam dare excogitassent. Quare tutius ego esse duco, uel Smaragdum non exhibere, uel si exhibetur, eo pondere dari, quod ab Arabum scriptoribus statutum est, uel paulum ab eo citra supraque declinare. Quapropter hi, qui Arabum doctrinæ nimium studiosi sunt, in posterum considerent uelim Smaragdum (ut diximus) tanquam præsentaneum alexipharmacum haberi, & dari, deque eo magnam habendam esse & diligentiam, & custodiam: simulque illi, qui falsò quidem, ut ait Galenus, nihil ægrotis prodesse nisi preciosum fuerit & peregrinum, admirari desinant, quòd quandoque Smaragdi usum uituperauerim, tum ijs, quas suprà diximus, causis, tum etiam quòd medico summopere cauendum sit, ne ægroti, si fieri potest, ad nimias compellantur in emendis medicamentis impensas: quandò frater meus à 3. κατὰ γένη.

Franciſco Maria Vrbini principe illuſtriſsimo, & militiæ noſtri temporis, ſi quis alius, imperatore maximo, rogatus ut illi Smaragdum granorum hordei aut tritici octo pondere ex orientis quidem regione puriſsimũ ad leuandam eius aduerſam ualetudinem afferret, illum CXIII. aureis numis ei uenundederit: conſtat enim multo precio perfectiſsimus Smaragdus. Cæterum criſtalla (poſtquam in huiuſmodi mentionem incidimus) & pellucidiora uitra inſtitores nequiſſimi tam callidè adulterant, adſimilantꝗ́ ueris, ut etiã exercitatiſsimos in eis fallant. Quare medicamentorum ſimpliciũ ſpecies ac diſcrimina nõ ſemel, aut bis, térue, ſed admodum frequenter ſpectaſſe conuenit: multò enim melius eſt ſuis met oculis inſpicere, quò medicamentorum uim & malitiam exactè cognoſcas, quàm docente libro illud aſſequi uelle. Maximè enim medico ſtudendũ eſt ut natiuis, & ſynceris ad pellendos morbos utatur medicamentis, ut ait Galenus in lib. de antidotis: quamuis ut eodem loco affirmatur, qui exiguum quiddam componit non adeò ſummè bonis medicamentis indiget: ſi uerò theriacam, aut mithridation, aut aliud quoddam multæ miſturæ, & cinnamomum recipiens conficiat, omniũ præſtantiſsimis opus medicamentis habet. Quapropter nõ mediocriter pharmacopolas illos arguendos eſſe puto, qui, cum medicus aliquam rhabarbari particulam in aliquo decocto aut liquore macerari iubet, aut illius farinam præparari, & aliȷs compoſitionibus admiſceri, uel per ſe ſumi, detracta ex ea ramenta quædam ad nonnulla alia poſtea cõficienda uſui reſeruant: quod ſimiliter & in agarico, & in pleriſꝗ; aliȷs apparandis medicamentis faciũt: ueluti etiam, minori quamuis incõmodo, cum floris caſiæ, quem uocant, partem, quæ illis fortè ſuperfuerit, compoſitioni, quæ caſia mellis, uel clyſteriorum caſia nuncupatur, iniȷciunt, neſcientes caſiam fiſtularem, cum à cannis extracta fuerit exiguo tempore corrumpi, propter nimiũ ipſius humorem. Et propterea aliàs à quodam

Lib. 1.
Gal. 1. de cõp. medic. ſecundum locos.

à quodam pharmacopola rogatus, qui maximus suæ artis ab omnibus existimabatur, ut sibi aliqua lapidis prasmę, sic uulgò à uirenti colore appellatæ, fragmēta elargiri uellem, quem ille Smaragdi matrem nominabat, ad puluerē illum quem cordialem uocant, & tantopere decantant, conficiendum (intellexerat enim Ioannem Baptistam fratrem nostrū singularis quidem ingenij iuuenē, Venetijs perquam magnam lapidis illius copiam uili sanè precio nō pridem mercatum fuisse) ualdè eum reprehendi, & illi errorē suum aperui. Neq; tamen sibi ullo modo cauent, uel non animaduertunt hi, quibus præsertim tale delegari officium solet, quales medicamentorū cōcinnatores habere debeant, cum tot ueneni potius, quàm medicaminis datores, tot hostes, non amicos, tot mortis, nō salutis ministros, interdū sustineant ac foueant: aut si hoc illi compertum habent, mihi quidem hanc omnem rationem penitus negligere uidentur: quod certè maximū est eorum, ac suorum periculum, & damnū euidens, medicorumq; omniū nō leuis infamia. Essent profectò illi ut perditissimi homines, ut mercedis exactores impij, & carnifices, à se omnes quidem longè pellendi, atq; empirici, præstigiatores, quiq; purpura & serico tantū, ac uerborum lenocinijs, atq; artibus, potius quàm uirtute famam aucupantur: non autem intra urbium muros medendi causa, ut quotidie fieri uideo, ex uarijs orbis regionib. cōfluentes accipiendi atq; amplexandi, quibus deinde se, nullo illorum ab optimis & eruditis discrimine habito, sępenumero cōmittunt: quod, ut latius constare posit, hic mihi libuit infra subnectere recutiti illius Iudæi exemplum, pessimi quidem & indocti, qui iam tribus exactis lustris bona fortuna uti nesciens, ut à primoribus ciuitatis nostræ tantam, quanta sibi sufficere uidebatur, corrasit pecuniā, quibusdam ex illis præpostera ab eo curatione necatis, alijs multò quàm antea peius se habentibus, relicta tandē uxore expilata, ipse in alienas terras migrauit. Quę tamen boni consulas, rogo:

non enim hęc à nobis ſcripta ſunt, ut quicquam de ullius fama detractum uelim, mihiꝗ hac de cauſa maius accedat lucrum, aut honor, uerùm ut ueritas magis innoteſcat, uitiaꝗ ſimul reprimantur, utꝗ mulierculis nonnullis, quas Deus perdat, & tabernarijs omnino, ſi id fieri poteſt, inhibeatur, ne arbitrio ſuo cuipiam ægro medicamenta dare audeant, ſed ut quæ ad alios ſpectant artifices, ab his pertractandis abſtineant, neꝗ ijs ſe implicent negocijs, quę potius obeſſe poſsint, quàm prodeſſe. Generatim igitur medicamento illo (ne ab incœptis deſiſtere uidear) non particulatim ab illuſtriſsimo principe, nullis alijs ſimplicibus aut compoſitis medicamentis ſecum permixtis deuorato, poſtridieꝗ illud ſumpſit, non amplius ita grauiſsimè affici uiſus eſt eo morbo, qui à nonnullis pulicaris, ab alijs morbilli, & petechiæ, ab alijs uerò puſtulæ, ſiue ἐξανθήματα appellantur, id quod ab alijs medicis de alijs quoꝗ ægrotis relatum accepimus: quod an medicamentorũ in curatione præcedentiũ, an alicuius alterius rei occaſione, ut interdum fieri conſueuit, an Smaragdi auxilio factũ fuerit, equidem dubius ſum. Nam ſi tam admirabilem ſanandi uim huic tam ſuſpiciendo antidoto natura impertita eſt, ut illi exiſtimãt, cur alia medicos iuuat remedia contra febricitantes experiri prius, & tentare, quandò hoc ſolo auxilij genere illos conualeſcere poſſe autument? Cur inquam ægrotos malũt tot pharmacis, decoctis, atꝗ imperioſa inedia, tot balanis, & clyſmatis, hirudinumꝗ admotione, & omni cucurbitularũ genere, cubitiꝗ & manus uenarũ ſectionibus uarijs, modò in ſiniſtra, modò in dextra factis, alijsꝗ pręterea acerrimis in morbos oppugnationibus, & intemperantijs dilaniare, atꝗ tantopere optatam ſalutẽ in longum tempus prorogare, cum præcipuè uehementiſsimi, & turgentes, maligniꝗ urgent morbi? Non enim timendum eſt, ne, ſi morbi initio detur nõ expectata humorũ concoctione, maior contingat noxa, cum, ut antea notum fecimus, ſi detur Smaragdus, nullos illum

educere

educere humores cõpertum sit. At uerò nõ possum nõ admirari, Galenum in inuestigandis medicamentorũ facultatibus citra cõtrouersiam curiosissimũ, industriumq́, diuersas orbis, ac longinquas crebrò peragrasse regiones, culmina montium inuia, & solitudines abditas, omnisq́ terræ fibras scrutatum fuisse, pro rerum certitudine, & notitia inuenienda, nullamq́ ob aliam causam mille subijsse discrimina, neq́ Smaragdi substantiam & uim, cum passim ille haberetur, ipsi innotuisse, aut de ea quicq́ disseruisse, uel si plenam illius tenuit cognitionem, non uberius in posteritatis cõmodum tradidisse, etiam si magna mercede, & labore illam didicerit, quemadmodum de alijs probè facere cõsueuit medicamentis, ut ait in ix. de simpl. med. cap. de Diphryge: nisi, quod fieri posse non negamus, ipse non exactè uim & naturam illius nouerit, aut illum, ut multa alia, ignorauerit. Plurima quidem Galeno ignota extiterunt, ut sandali, ut casia fistularis, moschus, sena, caphura, saccharũ, & alia eiusdem generis, quæ omnia Arabum esse inuenta procul dubio confitemur: quibus profectò habendæ sunt gratiæ sempiternæ, beneficij accepti ratione: qui tamen si à ueritate & Galeni methodis, quæ quidem absolutissimæ sunt, in multis non aberrassent, rectius sanè fecissent, neq́ pluribus medicis aberrandi ansam pariter præbuissent: inhumani enim ualde, & ingratissimi uiri est, honoris titulum ac dignitatis, utilibus quæsitum lucubrationibus, cuiquam non tribuere. Sacchari tamen perfecta notitia, ususq́ generalis an Galeno satis constiterit, an aliquo modo illius naturam tantum quasi degustauerit, uberius forsitan aliquando demõstrabimus, quidq́ aduersus eum Ruellius annotauerit excutiemus. Sed ne te diutius, & prolixiori quàm sperabã sermone, eoq́ ineleganti satis morer, atq́ à potioribus studijs auocem, quod nostri reliquum est instituti, quamcelerrimè peragemus. Illud igitur quoq́ consideratione dignũ uidetur, Aëtium, cæterosq́ quos norim ex recentiorib. græcis

6. de simpl. med. cap. de Damasonio.

ætate quidem Galeno longè posteriores, nihil aut pauca de Smaragdi ratione scribentes, nobis tradidisse, neq; de hac mirabili proprietate, qua isti aduersus febres pollere prædicant, quicq; memorasse. Auerroës quidem in quinto Collect. & Auenzoar in cap. de dysenteria contra inueteratum fluxum, necnon aduersus uenena præsertim serpentum, illum exhibendum esse affirmant, uel etiam appensum iuuare: in quam sententiam conuenerũt pleriq; ex Arabum secta: tametsi Serapio inter cæteros illorum scriptores, si quis alius, approbatissimus, & spectatæ eruditionis uir, eum aduersus uenena ualere dicat, si prius, quàm illa uirus suum inflixerint, atque impresserint, assumptus fuerit: non autem contra febres, ut isti contendunt, neq; postquam morbus inualuerit. Quibus uerbis suo quidem modo consideratis, sic postea colligunt recentiores quidam: Putridorum humorum malitia, quæ in corpore nostro quandoq; inuenitur, ueneni naturam præstat, iuxta Galeni sententiam in xcix. cap. artis medicæ, & in quinto de locis affectis cap. primo, & in vi. eiusdem cap. v. ergo Smaragdum aduersus putridas febres, & malignas præsidio esse apertè cõstabit, quibus ex superius per nos, & Serapionem ipsum fusius explicatis, ne sæpius eadem repetere uidear, & chartas implere, abundè satisfactũ esse arbitror: nullum enim hactenus uel Arabum, uel Græcorũ autorem uidi, aut ab ipsis aliquis citatus fuit, qui eum in aliquo febrium genere præbendũ esse dicat: imò Auerroës de illius uiribus in fluxu uentris, & uenenatis, ex aliorum sententia ea cõmemorat: quare nõ possum non summopere admirari istorum temeritatem & arrogantiam, qui eum ita audacter nullo autore in febribus dant. Ego nihil sanè, quod cõpertum habeam, adhuc asserere possum de hac Smaragdi tam celebratissima facultate, quæ à recentioribus illi inesse traditur aduersus huiusmodi putridas & malignas febres: de cæteris autem illius uiribus, quas dicunt, eiq; attribuunt, præsentis nostri nõ est instituti

3. Epid. cõm. 3. & libro de boni & mali succi cibis.

stituti differere. Illud præterea dixerim, sympathiam illam & antipathiam (ut Plinij uerbis utar) tum rerum, tum qualitatum, pro nõ leui emolumento nobis pręcipuè in re medica habendam esse: cuius etiam meminit Galenus in tertio de simp. med. non his quidem, sed amicitiæ, & pugnantiæ nominibus utens: nõ enim omni ueneno quodlibet antidotum aduersatur, nisi quædam cõmuniter auxiliantia, ut rubrica Lemnia, & nonnulla alia: quæ tamen ita adulteratur, ut nemo uerũ à fucata, falsaq́ possit dignoscere. Imò contra toxicum, cantharides, & huiusmodi alia certa remedia peculiarem habere uim scribuntur, quibus si aduersus alia utaris uenena, eis nihil profueris: quemadmodũ Galenus libro de antidotis, Paulus Aegineta in v. & Dioscorides circa libri sexti initium manifestè ostendunt. Idcirco, & quæcunq; aliæ facultates, quæ Smaragdo cõtra uenena attribui uidentur, diligentiori cum pręmeditatione nobis inuestigandæ erunt: quod enim curandum suscepimus nõ solum diuinis mentibus comparandum est, uerumetiam illis præstantius, & Deo ipso quoquo modo assimilandum: in cuius beneficium singula orbis ornamenta, & animantium genera creata sunt: finis enim omniũ homo est, ut ait Aristoteles in secundo physicæ auscultationis. Quantã autem is cautionẽ adhibere debeat (ut illud quoq; obiter annotauerim) qui ultra, q̃ par sit, certis relictis, incertis ac nuper inuentis medicamentis utitur, ac curiosæ experientiæ confidit, hisq́ quæ ad nos ex peregrinis præcipuè adferũtur regionibus, ut ait Plinius infra citati libri cap. xxiiij. neminẽ puto latêre debere: ne nunc de illis dicam, quæ à medicis publico omniũ ferè consensu, & magno usu habita, & in nostro orbe inuenta celebrantur, & præbentur, nec tamen à multis dignoscuntur: quoniam illi ea plurimũ prodesse, & uim salutarem habere existiment. Et propterea consulebat Galenus in lib. de antidotis, peritum esse medicũ, si fieri potest, omniũ stirpiũ: sin minus, at plurimarũ, & quarum usus

Cap. 5.

Gal. 1. lib. de antidotis.

Cap. 29.

multus est. Videmus enim quàm uaria sit rerum uicissitudo, quàm inconstans aëris status: estq; diligenter obseruandum, nubilus'ne, an serenus sit aër, quáue item ætate medicamenta colligenda sint, atq; in usum reponenda, ut probè annotauit Diosc. in suorum librorũ præfatione, & Plinius lib. xxvij. cap. ult. Galenusq; præsertim tertio de comp. medic. secũdum genus. Tum pharmacopolarũ complurium auaritia, atq; illorum in conficiendis compositionibus incuria, & fraus, ut antea monuimus, nobis ualde suspectæ esse
Cap. 11. debent, ut Plinius cõfirmat lib. xxxiiij. atq; Scribonius Largus in eo libro, quem de medicamentorũ cõpositione inscripsit: quandò aliàs reges atq; imperatores optimi & maximi, perfectè medicinã iustructi, id muneris exercuisse magno sibi adscripserint honori, suisq; compositionib. & inuentis sua indiderint nomina, ut de Mithridate cõstat, Euphorbio, Teucrio, & eiusdẽ generis alijs: hac eñ illi de causa, quòd laboranti populo medicamenta à se confecta exhiberent, erga suos ciues, & uniuersam plebem munifici ac liberales, multò quàm antea chariores & gratiosiores reddebantur: cuius rei multa sunt apud Galenum exempla in libro de theriaca ad Pisonem, & in libro de antidotis, & primo de comp. medic. secundum genus. Sunt præterea uarij terreni cultus, patriæq; diuersę, nec mediocriter naturis dif
5. de caussis symptomatum. ferentes, queadmodũ ait Galen. adeò ut minori, q̃ duorũ stadiorũ interuallo, non paucæ sint & uitium, & herbarum differentiæ: sunt quoq; innumeræ animalium species, quæ præsentanea quidem deleteria existunt, quæ stirpes, aëra, & alia nonnunq; uirulento halitu suo, & contactu inficiũt: quo plerunq; fit, ut quæ à cunctis saluberrima, nostroq; usui accõmoda citra omnẽ dubitationẽ esse existimant, hæc & medelæ minus idonea, & quãdoq; acceleratæ mortis caussæ nõ prçuisæ haud immeritò dici possint, ac debeãt, quem
Cap. 5. admodũ Gal. tradit in primo de differ. feb. lib. cuius uerba hæc sunt: Et præterea natura optima sunt, sed ob quosdam
putre-

putrefactionis modos ęquale, aut maius aliquando uitium contrahũt, ueluti frumenta, hordea, atq; aliæ fruges, quę ad usum cibi sumuntur, quarum nonnullæ temporis longitudine ad corruptibilem ducuntur dispositionem, aliæ quoniam malè repositæ fuerũt, humiditate replentur, quædam uerò & in primo ortu rubigine deprauant: tales cibos quoque hodie urgente fame plures coacti comedere, nonnulli quidem à putridis ac pestiferis febribus interierunt, nõnulli autem pustulas instar scabiei ac lepræ in corpore contraxerunt. Quapropter hodie medici admirari desinãt, si tum ex aliis, tum ex ptisanæ atq; alicæ sumptione non ea sequantur cõmoda & utilitates, quæ ab Hippocrate & Galeno illis attribuuntur: quoniã nunc & hordeum, & zea nõ multa præparentur diligentia, neq; eo ferantur solo, aut simili, quale Campanum erat antiquis tantopere celebratum, siue Laboriæ campi, qui nunc materno sermone terra de lauoro dicuntur, sed in quouis alio solo, & nulla quidem industria: unde non panes tantum ex hordeo, sed ipsum etiã hordeum quadrupedum potius reficiendorũ, quàm hominũ cibum esse uerius quispiã cum Plinio dixerit. Quare Hippocrates etiam, ut scripsit Galenus in primo de alim. facultatibus, cap. de hordeaceis panibus, uile hordeum ne ptisana quidem dignum censuit. Et propterea medicorũ nostri temporis negligentiam incusauerim in conficienda & danda ptisana, cum Hippocrates & Galenus dicat eam ex optimo hordeo confici oportere, & nisi sufficienter paretur, crebrius sanè detrimentum adferre. Isti uerò temerarij ardeliones nunquam desinunt noua in nostram potius perniciem quàm in salutem remedia, prout in illa inciderint, tentare, & circulatoribus potius improbis & loquacibus, quàm peritis & expertis artis medicę autorib. fidem habere uolunt: quod utiq; non auderent facere, si Galeni dogmata, & methodos animaduertissent, quando aliquis quodpiam medicamenti genus uel patrium, uel exoticum in salutis nostræ

1. de rat. uict. acut.

subsidium experiri, deq; illo periculum facere tentat. Verũ quia hoc solum quærũt, hoc amant, ut hominibus placeãt, & ditescant, illisq; accepti sint, & grati, non autem quòd ueritatis & scientiæ sint studiosi, propterea spretis Galeni methodis, noua amplexãtur, & laudant: quod cum effecerint, quoniam ita cæteris omnibus præstare uideantur medicis, se rei medicæ esse Atlantes & proceres, & humanæ uitæ imperatores arbitranť, suaq; ista esse inuenta prædicant: quorum nonnulli dicunt, ut aliqui Galeni tempore dicebant, ne prodant, quæ sibi sunt charissima, compositiones suas alijs manifestare nolle, sed domi illas per se conficere uelle: quod tamen, etiam si optimũ illud esset, à Christi disciplina maximè alienũ est, & utinam auaritiam potius non ostendat, quàm ullam pietatem. Hæc igitur quoties mihi in mentem ueniunt, quotiesq; attentius meditor ad quorũ manus nunc peruenerit medicina omniũ sanè artium maximè necessaria, & nobilissima, pudet me equidẽ, & doleo: & si aliquis in mortuis est sensus, & recordatio, nostraq; opera mentis quibusdam spectris, & imaginib. uident, ac cognoscunt, cui dubiũ fuerit Hippocratis, Galeni, Celsi, Plinijq;, & aliorum illius academię manes celeberrimos quidem nobiscum dolore maximo non affici, non tristari, non conqueri? Fatemur Hieronyme, fatemur, nunc quidẽ nõ amplius diuinã, nec uenerabilem, sed nullius precij medicinã esse, sed (ut ita loquar) perfricatæ frontis meretriculam, & fraudum omniũ plenam, & sophismatũ, atq; auaritiæ & ambitioni ualde obnoxiam, & ad infimos homines & abiectos peruenisse, & quæ digna sit ut non amplius ab ullo probo, atq; ingenuo uiro exerceať. Quare (nisi Christus sola esset mortalium gloria, & pręmiũ incomparabile) interdum nos plurimũ quidem tæderet illi operam nauasse, & medici nomen nobis uendicasse, quoniã hac nostra ætate nullus, uel certè rarus ijs qui uirtutis splendorem quærũt, & uitia abominãtur, habeatur honor. Quemadmodũ enim arua si rastris, atq;

1. de uirt. naturalib.

ſtris atq; aratris aſsiduo labore, aſsiduaq; diligẽtia exercean tur, uberrimos fructus, eosq; optimos procreant, aluntq;: contrà uerò ſi negligantur, ſterileſcunt, inertiaq; fiunt: ita hominũ ingenia clara, mores optimi, optimæq; diſciplinæ, ſi debita præmia, honoresq; tempeſtiuos, & dignos ſuſci-piant, uires & alacritatem ſumunt ad ædendos fructus, & quaſi luxuriant in cõmoda ægrotantium: ſi non adiuuan-tur, ita languẽt & frigent, ut nihil, aut certè parum boni pa-rere poſsint. Sed de his ſatis à me dictum eſt, latiusq;, ac ab initio quidem putaram, & præter inſtitutũ noſtrum: qua-re iam tempus eſt receptui canere, & cõtractis huius epiſto læ ſiue potius libelli uelis quieſcere. Quoniã uerò ex ijs quę ſuperius diximus, opinionem noſtram ſatis tibi conſtitiſſe arbitror, propterea alio epilogo eam colligere, & repetere mihi non opus fuerit, præſertim cum ea ad doctum ſcripſe rim uirum. Tu igitur ſi quid ea de re compertum, explora-tumq; habes, pro cõmuni omniũ ſalute reſcribas cupio. Sa lutem meo nomine, ſi non moleſtum eſt, uelim dicas Ioan-ni Mundellæ, ſanguine ac beneuolentia mutua mihi con-iuncto: pulchrũ enim fuerit, ſi à medico ſalus nunciata fue-rit medico per hominem medicum, & quidem utriuſque ci uem, & amicum. Vale.

Ex Brixia, calen. Aug. M. D. XXXVIII.

Aloiſius Mundella medicus, reuerendo Alexandro Toto. De uuis paßis. EPIST. II.



Voties à negocijs ad conſiderandam noſtrorũ temporum conditionem animum meum auo co, facere non poſſum, quin eo dolore, quo de-beo, afficiar, & iuſtos ædam gemitus in cõmiſe ratione præſentis ſtultitiæ, & infelicitatis huma næ. Mores enim hominũ & prauum uiuendi genus eò per ueniſſe uideo, ut qui honeſtæ uitæ rationem ſequatur, ne-

glectui, & ludibrio habeatur: qui uerò turpe uiuẽdi genus sibi amplectendum proponat, in maximo honore sit, & precio. Ex quo fit, ut mirum uideri nõ debeat, si nũc id accidat ut maior sit malorũ quàm bonorũ numerus: nam uitium, quoniã nõ modò nõ punitur, sed ne reprehendit̃ quidem, in immensum crescit, & spargitur: uirtus autem, quia derisores potius quàm laudatores habet, ita languescit, ut uix se sustinere possit, nedum ad propagandũ uires habere. Qui enim in aliqua potestate, & dignitate sunt, si ita uiuunt, ut honestatis legem aliquando uel in re leui transgrediantur, reprehendendi officium negligunt, quia conscientia territi talionem reformidant. Qui uerò ita ad legis prescriptum uitam suam componunt, ut iustè ipsi reprehendi non possint, falsi tamen criminis, & odij, iniuriæq; metu, ab officio iustæ obiurgationis sepe sese abstinent: quandoquidẽ nonnulli ita delicati stomachi sunt, ut nullo modo pati possint, ut ab ullo ulla in re uel amicè corrigant̃, uoluntq; fastu quodam & superbiæ insitæ tumore, uel in errore prudentes, & in uitijs probi & incorrupti maximè uideri. In quorum numero nostri etiam ordinis multi reperiuntur, qui adeò à uera tuendæ ualetudinis, quam προφυλακτικὴν appellant, methodo, & pellendi morbi scopo, & ratione remoti sunt, ut nisi Deus illorum temeritatem, ac pertinaciam reprimens, (quæ maxima sunt inscitiæ, hæresum'ue multarum fundamenta) mentem illustrauerit, de illorum profectò desperandum sit correctione, ac salute. Hi nanq; quidlibet potius pati malle uidentur, quàm à suis erroribus inueteratis, & sectis aliquo modo recedere, ut multis in rebus cõstat, & nũc in uuarum passarum rationibus manifestius constabit: de quibus à nobis tecum futurus est sermo, & de illarũ natura aliqua nũc cõmemorabimus, ut cognitione tibi possis prodesse. Paucas uerò misi, quòd amicorũ necessitati reliquas impertiuerim: quòdq; eas tibi non ut muneris loco, sed ut amicitiæ nostræ pignus, & monumentum esse debeant. Plinius

nius itaque lib. xxiij. capite primo, de uua passa, quam Græci ἀσαφίδα appellant, ex qua quondam passum fieri solebat, cuiq; à patientia nomen inditũ est, eiusdem xiiij. cap. ij. (qui tamen passum conficiendi modus nunc in Italia præsertim exoleuit) hæc scribit: Si nuclei ab ea eximantur, maximè alba, tussi & arteriæ conferre: atq;, nisi nuclei acinis remedio essent, stomachũ, uentrem, & interanea tentaret. quæ uerba prius à Diosc. scripta sunt. Vnde euenit, ut quidem nesciam, cur medicorũ nonnulli his Plinij uerbis freti, ad pectoris, & circumiacentiũ partium asperitatem leniendam, & mitigandam, eam ita approbent, ut cæteris præferre uideantur medicamentis huic morbo adhiberi consuetis, & conuenientibus. Neq; cum de passis uuis ueteres mentionem faciunt, de ijs intelligendum esse existimo, quæ nunc ad medicinæ usum habentur, cum uariè, & longè exquisitiori diligentia ab illis præparentur, quàm nostrates, atque inter se hæ plurimũ discrepent, quemadmodum si quis antiquorum scripta legere uoluerit, satis patêre arbitror, etiam si passas ex uarijs uuarum generibus fieri concedamus. Et sanè Galenus in suis arteriacis ad thoracis morbos compositis, passas exacinari iubet, carnemq; earum tantũ sumi debere, ut est in vij. de comp. medic. secundum partes, cap. ij. quod ab Aetio itidem confirmatur. Alexander quoq; Trallianus lib. iij. cap. xiij. si à nucleis seu uinaceis repurgentur, peculiare iecinoris alimentũ esse scribit. Quàm uerò miris eas laudibus extollat Galenus viij. de comp. med. secũdum locos, ad hepaticos, & thoracis uitia, si à granis, & seminib. suis repurgant̃, ut notissimũ prætereundum censeo. Quare manifestum esse puto, si passæ uuæ eæ intelligant̃, de quibus antiqui mentionem habuerũt, suprà dictis morbis potius aduersari, quàm salutares esse, cum minimum illæ carnis habeant, plurimúmue cutis & corticis, & nucleorum, quos adstringentis naturæ esse & siccæ, nemo est qui dubitet: quare earũ decoctum & carnem, tussi & thoracis mor-

bis conuenientius esse, atq; hepaticis existimo. Si uerò uoluerimus recentiores cum de passulis, quas uocant, mentionem faciunt, de illis locutos fuisse existimare, quæ absq; ullis proueniunt nucleis, id quidem haudquaq; uerum esse constabit. Galenus enim eiusdem generis uuas in Cilicia nasci, easq; crassas, & solidas esse scribit, cuiusmodi illæ nō sunt quibus cōmuniter utimur: tum quia etiam cùm pharmacopolis eas seniores nostri medici sumendas dictant, sæpenumero animaduertimus illos modò cum huius uerbi [enucleatas] accesſione, modò sine arillis (ita enim illi loquūtur) dictasse: adeò ut de Cilisis uuis eos intellexisse nō uideatur dicendum. An uerò id uuarum genus idem sit, de quo Theophrastus in v. de causis plantarum meminit, cap. v. cæteriq; antiqui, qui de agris colendis præcepta tradidere, profectò quod uerè affirmare posſim, non habeo: pariterq; an quæ Venetijs ad nos important Corinthiacæ uuæ eiusdem sint cum his generis, de quibus Galenus, cæteriq; periti medici prodiderunt, eodemq; iuxta illorū documentum præparentur modo. Vnum illud scripserim, prędictis morbis uuas Corinthias, illas scilicet, quæ in uasculis ex ligno singulis annis seruantur, cōmodiores existimari debere, quàm quæ in nostris colligūtur regionibus, Corinthijs similes, quòd magis dulces sint, & à solis calore magis coctæ: utrasq; uerò magis, quàm antiquorum passæ, illis morbis auxiliari, si ea diligentia parentur, ac seruentur sicuti illæ, quoniam nō tantis nec tam magnis abundent uinaceis. His adde, recentiorū plerosq; nullū inter eas quę nondum ad maturitatem peruenerint, & quæ perfectæ sunt ætatis, dulces'ue, & aliorum saporum, aut etiam albas & nigras, discrimen facere, perinde ac si non essent illæ diuersæ inter se naturæ & facultatis, plurimæq; insuper ex dulci & austera mixtæ essent qualitatis, austerarumq; & acerbarum sapor crassarum partium non existeret, ut ait Galenus, quæ ob id ad educendam, quæ in pectore continetur, materiam, inuti

2. de alim. facult.

In 4. de simp. med. cap. 7. et 2. de alim.

inutiles potius sunt, quàm adiumento: sed bene eas stomachum corroborare, aluumque supprimere manifestum est: dulces uerò nec stomachum dissoluere, nec aluum deijcere, sed ipsis uim quandam inesse temperamenti correctricem, & mediocriter abstergentē, ad leues tollendas stomachi morsiones. Ex qua quidem Galeni sententia Auicennā quoque illa uerba sumpsisse censeo in xiiij. fen tertij libri, quę sic incipiūt, In passulis leniendi, & corroborandi uis inest: licet obscurè id, ut pleraque alia, scripserit: nisi culpam hanc omnem in latinū uersorem reijciendam esse duxerimus, ut pote qui Arabici, & nostri idiomatis stylo parū instructus fuerit. Cum uerò Galenus scribit, passas minus, quàm caricas aluum ducere, & abstergere, illud de enucleatis intellexisse palàm est priora consideranti. Itaque si iuxta Gal. sententiam, passas pingues & dulces enucleaueris, aliquo modo aluum ducere, seu mollire posse non negabimus, atque abstergere, etsi quàm caricæ minus, stomacho tamē utiliores. Tibi uerò, ut quem nostris scriptis delectari sępius animaduerterim, nostra hæc qualiacunque sunt, legenda mittimus, non ijs qui omnia contemnere, & reprehendere soliti sunt: cum familiari enim amico, & mihi quidem domestico nunc agendum esse existimaui, de re quidem satis omnibus usu, & experientia cognita, ut cum in his leuibus excutiendis me exercuero, ad ea demum, quæ maioris in medicina ponderis habentur, & à recentiorum plerisque malè intellecta, me accingam. Aegrotorū nanque ualetudinē medico potiorem esse debere omni quæstu existimo. Itaque si uuarum id generis substantiam, & unamquanque earum particulam exactè examinabimus, non minimam quidem illarum portionem adstringentis, & siccæ esse naturæ comperiemus. Quocirca, ex ijs quæ suprà citaui autorū testimonijs, & experimentis, manifestè colligi posse puto, ducendæ aluo (ut medicorum uulgus existimat) passas non admodū idoneas esse, nec adeò efficaces, sed potius contrarias; etsi nōnullos

esse non ignoro, qui se contrà expertos fuisse dicant. Nam te latère non debet, hanc inualuisse apud multos medicos consuetudinem, ut cum aliquis ex morbo aliquo conualescit, siue ei aluus natura, siue ex prꝭcedentibus alui deiectionibus, & morbi specie calida, & sicca, quod quidem plurimum fieri consueuit, difficilis sit, quamprimũ passulas præcipuè saccharo mistas, quod temperamento est calido, & sicco, ante omniũ esculentorũ oblationem dari præcipiant: quàm rationabiliter autem, & probè agant, uiderint ipsi. Si enim à reliquis in mensa cibis, potibúsue sumendas tradidissent, quòd uentriculus ob earũ adstrictionẽ quandam, & compresśionẽ corroboratus, ualidior reddatur, ad hunc modum aluum facilem præstare posse fortasse non absq; ratione dicerent, quemadmodũ secundo de alim. facult. cap. de citonijs narrat Galenus. Quibus de causis consultius, ac rationabilius esse existimarem, si quando nobis earum usu opus esset, atq; auxilio ad mouendam aluum, ut illæ exacinatæ, aut ab omni cibo & potu sumantur, quò propius ori uentris accedentes, quod sæpe *ςόμαχος* per abusum nominari solet, illi præstò esse, ac uires suas cõmunicare ualeant. Te igitur horum præclarisśimorũ doctrinam uirorum, rationemq; ipsam tanti facturũ spero, quanti abs te fieri, non quidem ut medico, sed philosopho, nihil dubito. Non enim hi sunt, de quibus Plinium sententiam illam protulisse nemini dubium est, cùm illis solis hominem impunè interficere nulla lege prohibitum esse dicit: sed optimi & docti, summaq; liberalitate prꝭditi, ac pij, iuxta eiusdẽ autoris testimonium: quippe qui non medicinam ipsam, sed medicorũ arrogantiam, impietatem, & inscitiã arguat, uituperetq;. Præterea quia pro tua in nos ueteri beneuolentia huius opinionis nostræ, quam ex antiquorũ quidem monumentis eruimus, contra uitiligatorum morsus defendendæ onus te susucepturum scio, utpote qui & posśis, & uelis, sæpiusq; causam nostram suscipere non aspernatus fueris, & patrocinari: ita

ri: ita te geras, cupio, in ea defendenda, ut omnes intelligãt te non ob aliam rem, quàm pro ueritate certare. Quæ uerò pro temporis occasione, breuioribus tibi explicarem, non habui: quod si in posterum potiora Deus nobis suppedita bit, tecũ cõmunicabo. Vale, & me, quod facis, ama, tuamq; ualetudinẽ cura. Salutat te Agathius ille utriusq; nostrûm amantissimus, Agathius inquã ille legũ consultissimus, & purgatissimæ naris uir. XVI. cal. Oct. M. D. XXXVIII.

Aloisius Mundella medicus Hieronymo Fracastorio medico. EPIST. III.



On multis ab hinc diebus tuas accepi literas, tantaq; eas cum animi uoluptate iterum atque iterum legi, ut nullas quidem alias cum maiore unquã mihi legere cõtigerit. In primis enim pręse ferebant acutissimũ tuum ingenium, ac rarum, necnon singulare in inuestigandis naturæ secretis studium, & diligentiam. Deinde mox mecum ipse animo uoluens uarias rerum, ac temporũ mutationes, omnia quidem certa cum prudentia, & moderatione regi, miroq; ordine disponi proculdubio existimaui: & propterea tot tumultus in Christi ecclesia sanctissima hodie audiri, & dissensiones: id quod rei medicæ nostris quoq; temporibus euenisse uidimus, non aliam quidem ob causam, nisi ut ea magis elucescat, & suum natiuum recuperet candorẽ. Sed huius rei spes in te quoq; posita est: is enim es, qui ingenio & iudicio cum in humanis, tum etiam in nostris literis ualeas, ut, si uelis, nõ dubium sit, quin rei medicæ multum prosis, non solum ad illud perficiendum, sed etiam ad reliquos omnes corrigendos errores, inueteratasq; è mentibus hominum extirpandas opiniones. Nam tu per cœlestia illa corpora animi cogitatione satis euagatus fuisti, illorumq; cursu, & recursu cognito, desiderium tuum expleuisti: & mul-

tum quidem laborasti Hieronyme in tollendis, quos in secundo Aristotelis lib. de cœlo & mundo, Auerroës posuit, astronomorũ epiciclis, atq; ecentricis, tanq̃ in arte illa non necessarijs: unde quantũ mẽtis meæ captu assequi possum, laudem nõ paruam retulisti: tametsi hanc tuã de his opinionem & quæstionẽ Auerroës ante te inuenerit, atq; agitauerit: similiter & Ioannes Picus Mirandulæ Comes de diebus creticis, Galeni rationes sigillatim refellens, & confutans: q̃uis Matthæus Curtius acerrimi quidẽ ingenij, & singularis doctrinæ medicus & philosophus, quantũ sibi integrũ est, illi aduersari conetur, & Galenũ defendere: qui an huius singulis, & tuis optimè contra Galenum satisfecerit argumentationibus, equidem hac de re, deq; his celeberrimis uiris iudicium meum ferre, temerarium potius, quàm consultum esse arbitror. Cæterũ perdifficile nobis uidetur Galenum omnino defendere posse, & eius positionem ab aduersariorũ telis illæsam conseruare: supra captum enim hominis est, quandoq; non aberrare. Quę uerò de Smaragdo ad me rescripsisti, etsi cõpendiose ea adnotasti, sic tamen doctè & appositè applicasti, ut expectationi meæ mirũ in modum gratum feceris, omnemq; dubitationem ferè sustuleris. Hoc cum ita sit, te tamẽ nolim adduci, ut tuum illud de contagione, & morbis omnibus cõtagiosis, perfectũ opus, quod in cõmunem hominũ usum propediem ædere instituisti, in lucem non emittas: nam illud ualde cupio, quò pleniorem de ijs singulis, quæ ad te aliàs scripsi, cognitionem & scientiam habere ualeam: ibi enim multa esse intellexi, quæ ad rationes nostras maximè faciant. Et quamuis quæcunq; à te scribuntur, aut narrantur, ea non oscitanter, aut ociose, sed cõsultè & scitè dici pro certo sciam, tamen in tuis legendis literis, quædam mihi orta est dubitatiuncula, uel quia fortasse earum sensus, & uis, nõnullis in locis à me nõ rectè percepta est, uel quia longè à ueritatis uia aberramus: de qua ad te scribere, & consulere te uolui; quoniã arbitratus sum

tus ſum fore, ut tu homo peritus cum ſis, & manſuetudinis plenus, plenè etiam mihi ſatisfacias. Tale uerò illud eſt, de quo nobis dubitare contigit. Poſita enim triplici à te, exaggerandæ difficultatis noſtrę gratia, de Smaragdi exhibitione & uſu, diuiſione, de contagionum ſcilicet ſeminarijs, de materia quæ periculo proxima eſt corruptionis, & de eadẽ deniq; corrupta, paulò poſt hæc addis: Febribus uerò, quæ peſtilentes ſunt, ea medicamenta præclarè auxiliantur, quę frigido ualde, & ſicco temperamento præſtant, uel quæ ſubſtantia ſua imputreſcibili humoribus admiſcentur: quapropter his & acetum, & mâla punica, & terebinthinã, & quæ ſequuntur reliqua, maximè prodeſſe manifeſtum eſt. Sed quomodo hæc abs te intelligantur, nobis quidem non ſatis liquet. Nam ſi febres eas quæ cum bubonibus generantur, & plerunq; putridæ ſunt, uixq; à medico iuxta probatos autores percipiuntur, intellexeris, non tantam nobis id difficultatem faciet: quamuis, ut alio loco explicabimus, nõ paucis ad declarandum uerbis opus ſit. Si uerò quæ peſtilentiales uulgò, non quidem propriè appellari conſueuere, etiam ſi eo tempore nulla homines peſtilentia inuadat, aut popularis morbus: hæc quidem medicamenta, quæ ualde frigidæ & ſiccæ temperaturæ ſunt, uel etiam ea, quorum, ut inquis, natura glutinoſa exiſtit, Galeni doctrinæ (ut arbitror) apertè repugnare uidentur, ut in pleriſq; locis τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου conſtat, utpote quæ nimio plus morbi cauſam foueant, & iam putrefactam materiam in profundas corporis partes latentem impingant, atq;, ne liberè exhalet, inhibeãt, quàm ut eam relaxent ac diſcutiant. Nõ enim Galenus mâla punica, aut quæ eorum naturam repræſentant, huiuſmodi febriũ genere, aut alio etiam laborantibus exhibet ipſius febris ratione, ſed alicuius praui caſus ſtatim, aut à principio morbi emergentis occaſione. At ſi de prophylactica, ſiue, ut ita loquar, prouiſiua curatione hæc intelligenda eſſe uelis (quæ tamen uerè curatio dici non debet) ſiue de humo

ribus, qui in eo sunt, ut corrumpantur: quod sanè his uerbis innuere uideris, cum dicis ⌊quãdo licet his uti⌉ quæ abs te enũciantur, omnem nostram dubitationẽ tollent: tunc enim illa ritè administrari concedimus in febribus quæ uerè pestilentes sunt, ne illis scilicet corpora corripiantur: sed
Cap.4. tamen differenter, ut ait Galenus in primo de differentijs febrium, itemq́ Auenzoar, & Auerroẽs vij. Collect. Omnino uerò corruptos humores, qui quidẽ potissima, & prima morbi causa existunt, ut ait, tempore cõgruo pellere expedit: quod quidẽ opus frigida & sicca medicamenta superius memorata, & quæ huiusmodi sunt naturę, prohibere, & per spirationem impedire possunt, nõ morbi causam tollere, sed potius, ut ægrius postea illa remoueatũ, efficere, notius est, quàm ut probare laborem, siue intus, siue foris adhibeantur. Idcirco Galenus in uniuersum adstringentiũ & obstruentium usum prohibendum esse censet, iuxta Hippocratis doctrinam, quòd illa corpus non perspirabile reddant, quouis modo adhibeantur: quare aluminosæ etiam, & frigidæ lotionem ijs non conuenire scripsit, qui putrida febre, & diaria correpti sunt. Non enim obstat, in febricitanbus aliquos inuenire humores, qui putredini obnoxij sint, ad quos respectu habito, prædicta medicamenta frigida & sicca rationabiliter illis dari posint: quoniam morbo ex humorum putredine, siue ob aliam causam facto, siue qui adhuc in generatione est, curationem deberi constat, licet diariarum, hecticarumq́ febrium id proprium sit, non autem aliarum, quæ ex putrescentibus fiunt humoribus, nisi per abusionem, ut ostendit Galenus in xi. curandi methodi, & artis medicæ cap. lxxxviij. ita nobis loqui licitũ sit. Huc etiã pertinet, quod ex tali materiæ corruptæ retentione longè maior noxa sequi debere rationabliter uidetur, quàm ex humorum, ne putrescant, conseruatione adiumentũ. Cæterũ cuinam primò magis, aut quando medicari cõueniat, morbóne, an ipsius causæ, an languentis uiribus, x. curandi methodi

thodi pulchrè nos admonuit Galenus, ubi & mâla punica ex febre laboranti eatenus dari concedit, quatenus biliosо uentriculi ori cōmoda, & utilia esse existimat: nō autem ea ratione, ut humor febrem generans tollatur: nam hic contrarijs potius indiget remedijs. Frigida igit̃ ualde, & sicca, inhibere quidem ea humores, ne corrumpantur, posse, illis uidelicet se permiscendo, & sua incorruptibili substātia & qualitate à putredine conseruare, nobis quidem admittendum est, hæc quamuis omnia materiæ extremè putrefactæ morbum gignenti inutilia, & ipsius (ut patet) eductioni inepta sint: cuius inanitioni, expectata quidem temporis (ut diximus) opportunitate, quemadmodum Gal. apertè affirmat iiij. de tuenda ualetudine, medico quidem uacandum est, non autem illius amplius præparationi, & mutationi: ubi enim magna facta est in humoribus corruptio, non amplius ad habitum naturalem redeunt, quemadmodum de acescentibus uinis memorans Galenus demōstrat aphorismo xvij. secundi libri. Talis autem facultatis prędicta non sunt medicamēta, multoq; minus Smaragdi, aut similium farina, sed huic magis scopo aduersantia. Ob uerò materiæ corruptæ inanitionē reliqua morbi sedari symptomata rationi quidem cōsentaneum est, quorum ipsi potissima causa fuerant corrupti humores, quemadmodū ex suprà citatis curandi methodi locis perspicuum est, & tertio de temperamentis in phlegmones curatione, quę fit ex calidæ per fusione: medicamentorū enim opera, ut ait Galenus, quædam prima, & ex professo sunt, quædam uerò præcedente natura, quæ animantiū corpus dispensat, ędūtur. Galenus quidem cum bibendam dedisset terrā Armenam, plerosq; sanitati restituit ægrotos: sed putrida febre absq; pestilentia affectis hoc illum medicamentū dedisse, nullibi (opinor) inuenies. Nam si hæc illi mens fuisset, frigidis uidelicet & siccis febres putridas curare medicamētis, uel saltem hoc modo humores à putrefactione arcendo, ipsis prodesse, terram

In 9. de simp. med. cap. de Armeniaco.

utiq; hanc, & quæ simili qualitate sicca ualde, & adstringente præstant, alijs quoq;, præter pestilentes, febribus putridis utilem esse dixisset, eaq; usus fuisset: aut de his saltem certã nobis aliquam methodum tradidisset, ut aliàs ad te scripsi: id quod tamen in nullis eius cõmentarijs uidere contingit, sed potius quod contrarium est. Propterea neque satis tutus nobis esse uidetur Smaragdi usus, ita sanè à nonnullis nostri temporis medicis commendatus, præsertim in febribus ex putredine humorum factis, ad quas pellendas tantopere hunc illi collaudant, & ad sydera usq; extollunt. Si uerò quispiam etiam Galenum obijciat in vi. de simpl. med. portulacam tertio refrigerandi excessu à symmetria remotam, secundo autem humectandi, tum ori uentris, tum totis eorum hypochondrijs, qui ardenti febre uexãtur, imponere, & ceratum, quod quidem frigidæ est temperaturę, ut est in eiusdem primo, cap. v. & quarto, cap. ij. & xi. illi ad hunc modum respõderi posse arbitror: Portulacæ & Smaragdi, aut similium, eandem omnino non esse rationem, cum una atq; altera qualitate portulaca febris ardori aduersetur, nõ Smaragdus, & huiusmodi, sed ipsum potius sua substantia terrea & sicca, poros obstruendo, accendat. Galenum præterea magnum & uehementem febris illius expendisse excessum, qui cum ita auctus est, primò omne ferè ad se trahit medentis studium, & curationem, ut x. & xi. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου constat, causæ interim morbum facientis consideratione posthabita, non tamen neglecta: & ideo ⌊æstuantes⌉ dixit, siue ⌊causone laborantes,⌉ quibus interdum etiam frigidam, seruatis cõditionibus quæ huic methodo requiruntur, dari cõcedimus. Quocirca Aëtius in cap. de portulaca sic scribit: Si exquisitissimè trita, albo simul & oui luteo cum debita rosacei mensura toti corpori illinatur, febrium ardorem lenire, & sæpe eum prorsus extinguere, ut accesio nõ ultrà redeat. Et Gal. aphor. xxxiiij. secundi libri dixit, urentem febrem à subita ambientis aëris caloris ad frigidum mu-

tatione iuuari. Insuper prædictã Galeni de portulaca sententiam de febribus hecticis maximè ueram esse constat, quemadmodũ ab eodem ibidem scribitur, & in x. curandi methodi: neq; id, si diligenter animaduertere uoluerimus, positionẽ nostram tollere, aut illi aduersari uidetur. In magnis enim febribus putridis & continuis, si uniuersæ constiterint uires, & concoctionis notæ planè euidentes fuerint, necnõ bona corporis habitudo, & status cœli calidus, & siccus, non solum frigidæ potum, sed illius etiam natationem concedit Galenus in xi. curandi meth. Vt autem quæ à me antea explicata sunt, certiora fiant, hoc unico exemplo orationi meę finem imponam. M. Antonius Serrina medicus febre à malignis humoribus genita affectus, cum nullius precibus aut persuasionibus flecti potuisset, incoctis quidem, nec eductis humoribus, se ad gelidissimi fontis aquas deferri iussit, hoc pacto febris ardorem ex prauis succis genitæ, citra omnem dubitationem extinguere posse existimans. Verũ secus profectò atq; expectabat, euenit. Postquã enim iuxta aquam, per siphonem siue tubulum in labrum ex saxo cadentem, decliuis accubuit, & paulò pòst super illius algida sabuleta toto corpore se constrauit, ac nocentissimum frigus, multumq; aurarum inde spirantiũ captauit, anno scilicet à Christi ortu, ultra mille quingentesimo uigesimo octauo, haudquaq; à morbo illo deinceps ulla ope medica releuari potuit, sed obstructis corporis poris, prohibitaq; putridorum uaporũ exhalatione, miserabiliter quidem ultimũ uitæ suæ diem obijt. Nobis præterea, quod ad te aliàs scripsi, admodum difficile uidetur, Smaragdi farinã per uenas deferri, sanguineq; ipso permisceri: nequaquam etenim ille in succũ colore lacteum, aut alium soluitur, quò ita facilius à calore naturali, siue etiam, si is adsit, præternaturali superatus, per uenas cõmodè transire possit, quemadmodum Galenus de lapide spongiæ, hæmatite, & nõnullis alijs affirmat: scimus enim cibos à calido non quidẽ sicco

squalentiq́;, cuiusmodi est febrilis, sed humido uaporosoq́;, cuiusmodi est qui in animalib. secundũ naturã existit, confici. Quorum quidem dubitationũ omnium perfectam explicationem in opusculo illo, quod propediem in lucẽ mittere promisisti, me uidere spero, eiq́; acquiescere. Hæc uerò nos ad te scripsisse existimes nolim, ut tibi ullam animi perturbationem adferam: neq́; etiam, ut ita tua redarguere uelim scripta: ea enim singula mihi magis grata sunt, quàm aurum obryzum, & omnes Erythræi maris gemmæ: sed ut de omnibus, quæ pro hac præsenti difficultate enucleanda mihi occurrũt, certior abs te fiam, nostræq́; in primis beneuolentiæ recordatio ita sæpius per mutuas literas refricetur, amorq́; mutuus conseruetur, & crescat. Cæterum cum non habeam unde ab eo, quo me, ut amicitiæ inter nos initæ pignus æternum existeret, donasti, munere liberer, neque (ut aiunt) par pari referre possim, nullaq́; mihi dicẽdi copia adsit, aut styli elegantia, quibus tibi, quod iure debeo, saltem persoluam, reliquum erit, ut maiore te mox beneuolentiæ semper, & amoris cumulo prosequar: quapropter cum nulla alia in re compos uoti sim, tuo ingenio, tuaq́; liberalitate, qua te remunerer, digna, hac sola, fatis etiam nolentibus, animi gratitudine, & in doctos omnes, probosq́; homines animi propensione, uberrimè & libentissimè compensare potero, quæ etsi muneri tuo ad nos misso ualde dissimilis existat, neq́; eiusdem cum illo ponderis, ex officio tamen eam suscipere, & amplecti nõ dedignaberis: id quod etiam necessitudo nostra, & humanitas in omnes tua, te facere hortatur. Salutẽ tibi impertiunt multam medici nostri, qui te mirificè diligũt, qui tua causa uolunt omnia, qui de opusculis tuis, sicuti debent, bene sentiunt: & illi omnes tuum congressum cupiunt, quos cum Brixiæ esses tu bene nosti.

2. de rat. uict. acut.

Vale, & nos ama. Tertio Idus Nouembris,

M. D. XXXVIII.

Aloisius

Aloisius Mundella medicus, Aurelio medico. De lapide Achatæ & Gagatæ differentia. EPIST. IIII.



Lurimum tibi gratulor Aureli, ac (si quæ de te circumferri audio, uera sunt) mirificè lætor, quòd tu tandem cognitis Arabum næuis & mendis, compluriumq; nostri æui medicorum erroribus, in certa Græcorum, Galeniq; in primis disciplina adipiscenda tuum studiũ posueris: cœlestis nanq; patriæ ciues maiori adficiuntur gaudio cum aliquis resipuerit, quàm si innumerabiles alij uiri optimi nulla in re unquam peccauerint. Sed caue moneo, ne illud simules, putesq; ingrauescente iam ætate aliquod tibi peperisse dedecus aut ignominiam ex hac tua penitus immutata medendi ratione, & plurimarũ rerum, quæ in re medica maximè quidem necessariæ sunt, innouatione: cum philosophorũ plerîq;, & Matthæus Curtius medicinæ nostri temporis instaurator optimus, & splendor maximus, iam sexagesimũ penè agens annum, & latinè & græcè loqui discere non erubuerit, & quibus antea imbutus fuerat præceptionibus, eas nunc dediscere, atq; obliuioni tradere: compluresq; alij nõ cõtemnendæ eruditionis uiri, atq; ingenij, illud pariter egerint. Ego quidem de me illud uerè adfirmare possem, semper in animo habuisse bonos autores amplecti & sequi, licet eorum metu, qui Arabum doctrinã profitentur, & uulgi fauorem uenantur, quiq; in magno precio & æstimatione à plerisq;, quòd multos occîdant, habiti sunt, Galeni instituta, & ueritatem ipsam profiteri nũquam ausus fuerim: qui enim pluribus medetur, is à uulgo & melior medicus, & doctior esse censetur, nõ qui in potiori disciplina incumbit, ac rectè sese exercet. Quare sæpius in memoriam reuocanda sunt, atq; in ægrotis obseruanda, quæ Hippocrates & Galenus maximo cum studio chartis mandarunt, quòd certas medendi methodos, & certam auxiliorum rationem

ostendant. Sed postquam multi mihi accesserũt socij, & ab omni orbis parte confluxerunt, audendum est mihi, & omnia potius pati decretum est, quàm ueritatem ipsam, & sanam Galeni disciplinam palàm non fateri, & non prædicare, cum tam digna sit, quæ omnibus propagetur, & prædicetur. Nam quod maius dedecus est, quàm non audere id profiteri quod obseruamus, & omni studio colimus? Sed obsecro te per Christũ Aureli, si te ab Arabum præceptionibus omnino liberasti, nec uerbis tantum, sed re etiam ipsa Galenum profiteris, quid causæ fuit, cur in curatione illius nobilissimæ fœminæ quæ iuxta diuæ Mariæ templum habitabat, & nuperrimè puerperiũ fecerat, quæq; à mensibus, & quæ cum his educi consueuerunt, non omnino exonerata fuerat: cur, inquam, granorum trium pondo lapidis Achatæ ita audacter dederis? quibúsue experimentis, aut testimonijs autorum fretus? Non enim (puto) lapis hic, qui nunc à gemmarijs passim satis uili precio, si ad alias compararueris gemmas, æstimatur & uenundatur, uulgò Agatha dictus, quemq; ferunt Pyrrhum in anulo gestare solitum, & in eo nouem Musas, & Apollinem citharœdũ spectari, ille est, quem tu pro certo, ut uideo, Gagaten esse uoluisti: sed potius cum Hermolao in castigationibus Plinij, Sardonychen esse existimo, si probè istorum omniũ notæ, quibus ipsi lapides tum à Galeno in ix. de simpl. med. tum
Lib. 36. cap. 19. à Plinio, tum à nonnullis alijs autoribus scitè, atq; appositè pinguntur, exactè cõsiderentur: è quorum numero & Corneola (ni fallor) est, & Chamæus, ita uulgò appellatus. Puto autem errandi ansam, atq; occasionem tibi dedisse magnã nominis similitudinem, Achatę scilicet, & Gagatæ: quapropter non adeò mirandum est, si tu in eum lapsum (si tamen lapsus, isq; uenia dignus cẽsendus est) incidisti. Si uerò Aẽtiten, eò quòd à quibusdam Gagates appellatus sit, ut Plin. libro naturalis historiæ x. cap. iij. tradit, idem cum Achate esse existimasti, uel etiã cum Gagate ipsa, neq; profectò hic minor

minor priore error uidebitur: Aëtites enim siue Aquilæ la-
pis, ab horum utroq;, si inter se collati exactè expendantur,
longè distare liquidò constabit. Sed esto ambo idem sint, ni-
hilominus tamen, ut rursus non parū miremur, subit, cum
Plin. lib. xxx. cap. v. dicat, Aëtiten partus custodire, & con-
tra abortuum insidias pollere: Serapio uerò partum accele-
rare: hæc enim unicuiq; opposita esse manifestū est: nisi Se-
rapionis uerba ita fortè intelligas, quòd Aëtites partum ac-
celerat, hoc est, ægrè parienti auxiliatur, fœtu quidem tem-
pestiuè, non autem ante debitū tempus in lucem prodeun-
te. Tu uerò cur in tam ambigua re, & incerta, ueluti ultimo
perfugio confisus fueris, equidem non uideo: necnon quid
te mouerit, ut Achaten tam præcipiti consulto illi clarissi-
mæ tuæ puerperę dederis, uel saltem ab alijs dari passus fue-
ris: non enim adhuc compertum habeo, quod in re medica
ulla sit uis, quæ illi uel à Plinio, uel ab alio alicuius nominis
uiro attribuatur, & quæ ad hunc morbum sanandum fa-
ciat. Neq; uerò uerba illa Dioscoridis libri quinti, cum ait,
καὶ ὑστερικὰς ἀνακαλεῖ, hoc est, si latinè uertas, mulieres ab ute-
ro suffocatas reuocat: uel, ut Marcellus transtulit, strangu-
latu uuluæ procidentes reuocat: tantæ, iudice me, tibi uide-
ri debuerant esse efficaciæ: quia, ut concedamus lapidis il-
lius farinam, qua ad curandum morbum hunc usus fuisti,
idem esse cum Dioscoridis Gagate, atq; eadem posse: non
alia facultate (opinor) quàm cæca illa proprietate, illud ue-
rum esse affirmabis: uerùm occultæ medicamentorū uires,
quæq; à tota agunt substantia, non in quolibet morbo pro-
miscuè & indifferenter munia sua obeunt, nisi quædam ab
autorib. dicta, sed unū uni morbo, aliud alij prodest, quem-
admodum legenti latius patêre arbitror, quàm ut mihi huc
exempla adducere necesse sit. Omnis enim terræ manifesta
qualitas, & prima, frigidæ est & siccę temperaturæ: eoq; ma
gis, quò durioris substantię existit, ut ait Gal. in ix. de simp.
med. quemadmodū in plerisq; gemmis apparet, atq; etiam

g

Achate ipsa: quæ quidem qualitas educendis mensibus, & inuolucris illis, quæ à Græcis χορία καὶ ἄμνια, à nostris uerò secundæ appellantur, ut constat, apertè aduersatur. Quare cum etiam distincta ab autoribus inscribantur capita, de uteri uidelicet strangulatu, siue secundum communem Auicennistarum loquendi modum, de præfocatione matricis, & de ijs quæ à partu expurgari solent ac debent, neque omnino eadem ab illis tradantur remedia, quamuis utrisque his morbis multa pariter cõuenientia applicentur, cæca'ne an manifesta qualitate agant, hoc quidem me, ut magis dubitarem, compulit. Adde insuper, quod si Corneola de genere Sardonychæ esset, ut antea diximus, ac etiam ex Serapione colligi posse uidetur: Agatha quoque nostra uulgaris, siue Achates, Sardonyches sit, uel saltem aliqua illius species: Corneola autem iuxta Serapionis opinionem sanguinem undecunq; manantem compescat, & menstrua supprimat: medicamento potius prædictæ languenti contrario usus fuisses, quàm illi præsentaneo, cùm nobis adhuc non constiterit, an uariæ Sardonychæ species diuersarũ sint facultatum, quod alicui simpliciũ generi euenire posse non negamus. Præterea cum Galenus dicat lapidem Thracium nullius esse in medicina usus, Gagatesq; etiam illi suspectus esse uideatur, Dioscorides uerò eiusdẽ cum illo facultatis esse tradat, nec quicq; de utriusq; ui dubitet: quis adeò crasso ingenio fuerit, & uecors, ut non magis Galeni sententiæ standum esse ducat, quàm Dioscoridis: cuius quidem monumenta singula sæpius & accuratè expendisse, minimè dubitandum est, quemadmodũ etiam in præsenti capite fecit. Quod si quispiã fortasse dixerit: quisquis lapis ille fuerit, feliciter tibi, atq; ex uoto rem succesisse: tam multa profectò huic obiectioni occurrunt in contrarium argumenta, ut rem silentio præterire satius esse duxerim, quàm ut prolixitate sermonis tibi fortasse tædium adferam: uulgare nanq; nimis fundamentũ uidetur, & imbecille,

cille, nec dignum quod à perito adducatur uiro. Etsi uerò Dioscorides lib. v. in hunc modum de Gagate tradiderit, eandemq; res etiam cum Achate esset, quod tamen haudquaq; uerum esse satis euidentibus argumentis & rationibus suprà ostensum est: neq; præterea bituminis odorem emittat, ubi igni admotus fuerit, ut ait Galenus: neq; atri coloris est tantummodo, neq; si teras, in succum soluitur, sed ualde durus sit: quoniam tamen Galenus ix. de simpl. med. non solum lapidem illum, de quo Dioscorides mentionem fecerat, non reperiri, sed fluuium etiam esse apertè inficiari uidetur, cum dedita opera illius oræ littora parua legisset nauicula: ipsiq; Galeno maior fides omnino præstãda sit, quàm Dioscoridi, in ijs præsertim quæ ad medicamentorũ simplicium uim noscendam spectant, quæq; manifestè aliter, quàm Dioscorides se haberi asserit: uelim abs te pro tua singulari in me beneuolentia, ut mihi aperires, cur in huiusmodi medicamenti electione & propinatione ita te gesseris, ut à placitis Galeni, quę quidem tibi pro uiribus tuenda, atq; imitanda susceperas, longè discederes: atq; cur illud Achatæ pondus suprà memoratæ laboranti dederis, non maius, neque minus: & à cæteris omnibus tentatis remedijs, non in morbi huius principio: quod si feceris, gratias quidem tibi habebo immortales: sin uerò desiderio tam honesta petentis minimè obtemperaueris, ab amici officio plurimũ quidem declinabis, mihiq; admodũ suspectus eris in tua medendi exercitatione, neq; Galenum usquequaq; imitari tibi in animo proposuisse uideberis. Quapropter mirum in modum desiderarem, ut aliter nobiscum res ista ageretur, neque hominum salus atq; interitus ita, ut fit, à medicorum plerisq; tam parua in consideratione haberetur, etiam si ægroti ipsi sæpenumero propriam salutem negligere uideantur. Scimus omnia iandudum ab antiquis illis medicinæ professoribus prorsus declinasse, ita ut nunc perdifficile quidem nobis sit aliter, quàm nũc fit, medicari, & uiuere, cùm propter

2. de comp. med. secundum genus

compluriũ medicorũ corruptiſsimos mores, tum propter eorum in primis, quibus medemur, auaritiam. Verũ non propterea tamen à ratione aberrandum, ſed omnis in Christo nobis ſpes collocanda, qui certiſsimus eſt & medendi, & uiuendi ſcopus: Galenoq; immortales agendæ gratiæ, qui talem ac tantã hallucinantibus nobis lucem effudit, ut deinde, niſi per nos ſteterit, nõ amplius aberrare cõtingat. Quoniam uerò nulla in re, pro uiribus, à pietatis officio deficere ſtatui, mihi uiſum eſt illud quoq; huic epiſtolæ adiungere, atq; cognoſcendæ ueritatis cauſa ex te quærere: quibus diuini aut humani iuris conſultis fretus, quibúsue perſuaſionibus, uel probabilibus argumentis inductus, in curatione alterius heroinæ, quę prope prętoris ædes habitabat, ſectionem uenæ fieri, eamq; iterari, & pharmacum ſoluens dari, cũ illi ſuperueniſſes, & permiſeris, & iuſſeris, cæteraq; quæ ad abortum excutiendum faciũt, adhiberi: erat enim illa & prægnans, & uehementer febricitabat, alijsq; ſimul uexabatur ſymptomatis: ex quibus facillimũ erat prudenti medico prædicere, ipſam unà cum partu perituram, qui (ut fertur) plus minúsue, ſextum agebat menſem. Quare nõ potui nõ ualde admirari: lex enim domini iubet, malum opus nemini unquam perpetrandum eſſe, ut bonus deinde aliquis ſequatur euentus. Neq; puto te à maiorum noſtrorum quopiam tale quicq; nobis licitum eſſe, unquã intellexiſſe: neq; ſic eos, qui quidem ſani eſſent conſilij, medentes uidiſſe: omnes enim Pontificum canones, Imperatorumq;, quas dedita opera nuperrimè uidi, ſanctiones, contrarium manifeſtè adfirmant. Memini inſuper ego, cum adhuc Ticini ſcholaſticus eſſem, in curatione cuiuſdam mulieris, quæ prope gymnaſia noſtra habitabat, ubi complures nobiliſsimi medici, & pleriq; alij diſcendi cauſa iuuenes conuenerant, nequaquam talia adhiberi medicamenta, quæ partum elidere poſſent, aut excutere, annuiſſe: ſed ea ſemper remedia approbaſſe, ac præſtitiſſe, quæ & grauiter febricitanti ſuccurrerent,

rerent, nec fœtui ualde officerent, nedum enecarent: quæ quidem Hippocrates arte & facundia insignis, apertius & luculentius in suo iusiurando in hunc modum tradidit: οὐ δώσω δὲ οὐδενὶ φάρμακον αἰτηθεὶς θανάσιμον, οὐδὲ ὑφηγήσομαι συμβουλίην τοιήνδε. ὁμοίως δὲ οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω. id est: Rogatus nemini dabo letale pharmacū, neq; talem consulā rem: itidem neq; pessum uim habēs in utero fœtū enecandi mulieri dabo. Quare si Hippoc. nefas esse existimauit spem dubiam hominis lædere, quāto scelestius etiā perfectè iam nato nocere iudicauerit, consideres uelim: medicina enim sanandi scientia est, non nocendi, ut ait Gal. in xi. de simpl. med. Cum autē hoc ethnici consulant, ac iurent, quod Hippocrates, quāto magis nos Christianæ legis professores decet, qui & multò his plura, & maiora baptizanti nos sacerdoti pollicemur? Neq;, iudicio meo, argumentū illud alicuius est momenti aut efficaciæ, cum dicitur, satius esse parturientis saltem uitam tueri, quàm infantem simul cum ea periclitari sinere: nobis nanq; incertum est, quid de his futurū sit. Propterea hi quicquid uelint, dicant, qui ita suos diligunt, ac perditè amant, ut nunq; eis priuari uellent. Nobis uerò cautius, ac cōsultius agendū esse existimo, ne inscientis nomen, periuri, homicidæq;, & carnificis subeamus, ut dixit Hippocrates in libello de lege, quē postea secutus est Plinius, & alij: soli enim medicæ arti nulla alia pœna ab urbium rectoribus irrogata est, præterq; uituperationis, atq; infamiæ: hi nanq; medici personis comparantur, quę in tragœdijs producuntur, figuram, formámue, & habitum eorum, quos agunt, habentes, cum tamen illi ipsi nō sint. Plurimi quidē uerbis medici, sermone, famáue sunt, opere autem & reuera perpauci, quos quidem Galenus viij. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου λογιατροὺς appellat. Sed ne ęquo longior sim, uide tu quæ sequuntur reliqua in suprà citato Hippocratis libello, quæq; ad medicę artis cognitionem, prudentiámue nanciscendam necessaria sunt. Laudabilius autē multo es-

Idem dicit Scribonius Largus.

ſe exiſtimo cum noſtram, tum aliorũ ſalutem curare, & eorum qui ægrotis adſiſtunt, applauſum & præmia, quemadmodum Hippocrates & Galenus præcipiunt, deſpicere, & quas ſæpius nobis inculcant perſuaſionibus uanis & commentis fidem nullam adhibere: noſq; inopiæ noſtræ iugũ, domino ſeruientes, potius libenter ferre, & contentos eſſe, ut abſq; ullo nomine uiuamus, quàm ut terrenarũ rerum (quæ quidem noſtros plerunq; illaqueant animos) curã nimiam, & ſtudium habeamus. Si uerò infantẽ in utero mulieris adhuc exiſtentem certis notis mortuum eſſe pro comperto habuiſſes, non ſolum diætetica, quam uocant, ſed & pharmaceutica & chirurgica, &, ſi quæ ſunt alia, ingenijs ad illud opus exequendum inuentis, partũ ab utero immaturè quidem eijciendum, extrahendũ, concidendumq; eſſe proculdubio affirmauerim. Cæterum ut hæc omnia rectè conſulas rogo, atq; obiter ad te ſcripta eſſe, & ut ab alijs relata audiui exiſtimes: in ſuburbano enim meo nunc ſum, ubi rara eſt mihi librorum ſuppellex, & (ut uerum fatear) cuius ſaluberrima negocia, & deliciæ, à ſcribendi munere me auocant: quippe qui in eum me locum cõtuli, ut aliquantulum ualetudini meæ ſeruirem, non autem ſtudijs & literis. Verum caueas uelim ne me ex iſto meo ad te ſcribendi genere putes cenſorem agere uelle, cum magis ipſe ſim cenſura, & caſtigatione dignus: ſed ut ſolum amici officio fungerer, teq; admonerem, non carperem: quod ut tu quoq; in rebus noſtris facias. plurimũ obſecro & deſidero: quod ſi feceris, me quidem multis reprehenſionibus dignum, indiſſolubili amicitię uinculo, perpetuaq; obligatione tibi magis q̃ antea adſtrinxeris: manus enim manum lauat, ut in ueteri prouerbio eſt. Quas uerò non poſſum, gratias tibi referat omnipotens Chriſtus, cui gloria, & imperium. Vale.

Ex ſuburbano noſtro, XIIII. calen. Septemb.

M. D. XXXIX.

Aloiſius

Aloisius Mundella medicus, Iulio Borellæ medico compatri suo. EPIST. V.


Vem ad te superioribus diebus legendum, & castigandum libellum miseram, nunc castigatum accepi: pro quo censuræ tuæ munere, immortales ago tibi gratias atq; habeo. Amãtissimus autem tui, & studiosissimus semper ero dum uiuam, quòd in hac opera, & labore tuo, magnã summæ beneuolentiæ in me tuæ significationem dedisti: sed tamen in ijs quæ reprehendisti, & damnasti, multa sunt, quæ meo quidem iudicio, digna non erant ut reprehenderent: idq; ita esse multis rationib. & testimonijs probaturus sum. Diximus quidem Mesuæ autoritati nobis nõ esse multum attribuendum, neq; illi in omnibus, ut Delphici Apollinis oraculo, credendum, quoniam in multis à ueritate aberrauerit: sed scientiæ nostræ latices non à riuulis, sed ab uberrimis & clarissimis fontibus hauriendos esse: neq; propterea, puto, tantæ illud tibi admirationi esse debuit. Scire enim debes nos nullius autoris scriptis omnino addici uelle, sed quæ bona sunt & utilia tantum imitari, & amplecti, siue ea à recentiorib. tradita fuerint, siue ab antiquis. Cui enim dubium esse debet, si quid ab Arabibus memoria dignum traditum fuerit, quin recipiendum sit: quamuis pleraq; à Græcis acceperint, & pauca suo ingenio inuenerint. Miror uerò ego multò magis te in horum hominũ doctrinam adeò propensum esse, ut si quid ab ipsis malè etiam traditum fuerit, omnino illud tueri, ac defendere, quantum in te est, coneris. Verum ut ad rem nostrã propius accedamus, in primis talis nostra erit responsio: te perperàm suspicari, Mesuę codicem deprauatũ esse, quoniam in eo qui apud te est, ita legatur, à drachma una scilicet ac dimidia ad decimam usq; ascendente: plurimi uerò à drachma una usq; ad decimã: & hac de causa dosin illam, quam nos dicimus, à te non proba

ri: nam facilius multò fuit impressori iota unum demere illis numeris, aut etiam addere, quàm si character, aut nota, qua decimus monstratur numerus, tota uarianda esset. Ne uerò omnino ab opinione tua dissentire uidear, & tergiuersari potius, quàm pro ueritate contendere: fieri posse concedimus, ut ponderis illud signum, uel mensuræ, nō rectè impressum fuerit, propterea argumentationi isti tuæ nō multum repugno: quanquam si sic omnia Arabum scripta interpretari, ac peruertere uoluerimus, nunquā, aut certè rarò quid illorum arbitrio consentaneum fuerit, aut dissentaneū, nobis scire dabitur, ita corrupta est in plerisq; locis eorum lectio, & sensus. Et ideo etiam Græcorum doctrina magis quàm Arabum certa, & amplexanda uidetur: nō enim de hac, ut de illa, toties dubitare contingit, quòd pleriq; nostra ætate medici inueniantur qui & græcas pariter, & latinas calleant literas, rarissimiq; sint qui Arabicum profiteantur idioma. Cæterū quod nō admodum absurdum sit cum Brasauola decimam rhabarbari infusi drachmā exhibere, si diligenter ipsius uim examinabimus, quæ nonnullorum aliorum soluentium pharmacorū inualidior est: quodq; secundum Mesuæ opinionem (quæ tamen accuratius considerandа est, nec ita facilè recipiēda) nullo discrimine & pueris, & fœtum gerentibus detur, nullum, arbitror, tibi uideri debere inconueniens: & eò magis, si compositiones considerent, quæ à tuis hodie collegis in continuo medendi usu dantur, necnon illius qualitates manifestæ. An uerò cōpositionum, quæ nostris exhibentur temporibus, pondera & modi decimam excedant drachmam, si pharmacopolarum ephemeridas, & recentiorū monumenta, quas uocant practicas, inspicere uoluerimus, ueluti sunt Guainerij & Arculani, & similium autorum, satis constare arbitror: nisi fortè inter aluum mollientia, & cōpositionem quæ fit ex myxis, cōnumerandam esse existimes, quæ quidem diagridion satis magna quantitate recipit: absurdum quidem, neque ulli

sani

ſani iudicij uiro recipiendū, propter magnā, ut dixi, ſcam-
monij mixturę illius menſuram. Si uerò in pleuritidis mor
bi initio cum dolor partes quę ſub ſepto tranſuerſo ſunt, in-
feſtat, certam cōpoſitionis cuiuſpiam aluū ſoluentis quanti
tatem dari conſuluiſſe nos perſenſiſſes, nónne ut inuſitatū
& incongruū protinus illud damnaſſes? id quod tamen nō
ita à ratione, nec ab Hippocratis doctrina omnino alienum
eſſe exiſtimamus, cum hic elleborū det, tanquā materia tur-
geat, ſecundo de ratione uictus acut. tametſi Galenus in eo
dem loco multum illum uereri uideatur, potiſsimū ubi cō-
poſitio illa quam dicit ſcammoniā recipiat. His adde Guai-
nerium & Gatinaram, & alios, quorum tu defenſor acerri-
mus exiſtis, qui miſturā quę nomine electuarij, ex ſucco ro
ſarum circunfertur, drachmarū duarū & dimidiæ ponde-
re in pleuritide curanda exhibent, diagridionq́ ipſum ſolū
& rhabarbarum: à quorum tamen omniū uſu uos plurimū
abſtinetis, talemq́ medendi conſuetudinem maximè dam-
natis, modò recentiorum placita laudantes, modò contem
ptui habentes. Ad alterum uerò de ſaccharo argumentum
ita reſponderi poterit: ex eo mirandum non eſſe, quòd Dio
ſcoridis & Galeni diligentiā ſubterfugerit ſacchari canna-
rum prouentus, & certa notitia, non autem ipſius ſacchari
ſubſtantia, nec cannæ ipſæ, cum & pleraque alia cognoue-
rint, quorum tamen prouentus illis incertus fuerat, quorū
omniū poſteriores perfectam habuerunt notitiam, quem-
admodum pluribus conſtat exemplis. Pleroſq́ enim auto
res ſcimus de Guaiaci ligni facultate, & uſu memorare, &
ipſum cognoſcere, qui tamen illius arboris ſpeciem, & ori-
ginem neſciunt. Poterūt igitur in teipſum retorqueri, quæ
tu in hos egregios autores contorſiſti, necnon contra poſi-
tionem noſtram: non enim fieri poteſt, ut unus omnia ui-
derit ac nouerit, præſertim cum nullus nunc, quod ſciam,
ſit princeps, qui pro ueritate & rerū notitia inueſtiganda,
ea ſuis medicis ſuppeditet cōmoda, quæ olim Alexander il

le cognomẽto Magnus, præceptori ſuo & philoſopho Ari
ſtoteli. Aloën præterea hybernis temporibus ægris nõ eſſe
dandam, propter aëris frigus corporis poros, ut inquis, ad-
ſtringens, mihi quidem non multum probari poteſt: quo-
niam eadem ratione brumali tempore nullũ ſimiliter aliud
exhibendum eſſet pharmacũ: quod quidem falſum eſſe ex
eo conſtat, quoniam neceſsitate urgente, nullus eſt qui iu-
re eo tempore ſoluens pharmacũ dari neget: quemadmodũ
te quoq; ſæpius feciſſe animaduerti: maior enim utilitas ſe-
quitur ob medicamentũ datum, quàm ſi, aëris ſtatu & con-
ditione tantummodo obſeruata, illud nõ detur. Tuo uerò
illi argumento, quo Meſuen tueri ſtudes, hæc pauca breui-
bus collecta ſufficient: ſtomachi uocabulum nos pro uen-
triculo uſurpaſſe, ſiue pro illius ore, quę eſt nobiliſsima uẽ-
triculi pars, & ab antiquis præcordiũ nominata: qua ſigni-
ficatione priſcos, & recentiores interdum uti uidimus: licet
propriè ſtomachus Græcis gulam ſignificet, ut in pleriſque
locis à Galeno ſcribitur, quam Ariſtoteles & ueteres œſo-
phagum dixere, mediũ ſcilicet illud, quod eſt inter os uen-
triculi, & fauces, ut ait Galenus in v. de locis affectis. Nunc
contra illud, quod de Sarcocolla aſſeruiſti, argumenta & ra
tiones noſtræ explicentur. Negamus huius uſum, & uim
eſſe eam, quam tu affirmas, ut pinguefaciendo corpus au-
geat, non quidem per ſe, ſed per accidens, humores noxios
purgando: quoniam Meſues abſolutè ſententiã illam pro-
tulerit, neq; is ſit modus propriè, & ſimpliciter loquentium
autorum, cum aliquid aliqua de re enunciant, aut aliquam
uim illi attribuunt: neq;, ut Manardus ait, hoc illi magis q̃
alijs cõpeteret pharmacis ſoluẽtibus: neq; (puto) tanti Me-
ſues non eſt, ut uel doctrinę excellentia, uel rerum uſu cum
Galeno, uel cum alijs medicis, quos habuit antiquitas ad-
mirandos, cõferendus ſit. Autoritati uerò & Dioſcoridis te
ſtimonio, quo ſuam ille, & tuam ſententiam tuetur, acquie-
ſcerem ſanè, nec auderem tibi obſtrepere, ſi uerba illa quæ
ab illo

ab illo ex Dioscoride citantur, in Dioscoridis græco aut latino codice reperirentur: cum uerò in hoc ipso non legantur, nõ uideo quomodo tutum sit illi tantam habere fidem, quantam tu certè habes. Causam postremò cur inuestigemus non est, quamobrem hic tuus Mesues, & quidem probus, ut ais, & sanctus uir, illud Alexandro Tralliano adscripserit, nisi in illius monumentis scriptum esset, cum de cyaneo lapide mentionẽ faceret: satis enim mihi esse existimo, Alexandri testimoniũ non ipsius Alexandri esse, & falsò à Mesue citatũ fuisse: nisi quispiam fortè Mesuen defendens respondeat, Alexandri uerba manca, & decurtata esse, non Mesue superuacanea aut corrupta. At si quis nulla animi perturbatione cõmotus rem accuratius inuestigare, & excutere uoluerit, in huius autoris & reliquorũ Arabum cõmentarijs complura inueniri errata, & mendas non negabit, quàm in ijs quæ à Græcis tradita sunt, siue ea sua, siue librariorum, siue typographorũ culpa cõmissa sint. Qua de re non uideo, cur medicorũ uulgus, & qui de falsa doctrinę persuasione inflati se uenditant, adeò Galeni & Hippocratis dogmata suspiciant, mirisq; laudibus efferant, Arabum uerò doctrinam ita sedulò discant, inq; illa asiduè sese exerceant. Satius itaq; fuerit abiecta pertinacia, pudoreq; illiberali, ab Epimenidis somno (ut ita dicam) tandem expergisci & præuiam lucem sequi, quàm nos ita oppressos hallucinari, & contabescere. Quare & tu compater charissime ueritate tandem agnita, fac tuus animus mitescat, illiq; obtemperet. Quid enim obsecro optabilius est, quid iucundius, q̃ nos toto cœlo aberrantes, & uarijs tempestatibus commotos, in salutis portum recipere, & dispersas uires colligere, & refocillare? Spretis itaq; ijs, quæ maximo tibi quandoq; esse possent detrimento, ne amplius differas moneo ad peritos, probatosq; autores te cõferre, & illos nocturna uersare manu atq; diurna: hi enim certissimæ salutis uia sunt, alij uerò sempiterni erroris & periculi. Vale. V. cal. Iulij. 1540.

Aloisius Mundella medicus Academicis suis, de Coturnice. EPIST. VI.



DVbitatũ est à nobis quandoq;, quodnam auiũ genus illud esset, quod uulgò coturnix appellatur, genis, rostro, & pedibus rubenti colore, reliqua uerò pennarũ facie ad leucophæũ uergente, perdice aliquantulũ maius: & quænam insuper ea ueteribus auis fuerit, quæ nostra uernacula lingua Qualea dicitur, cuiúsue succi ambæ sint, & nutrimenti. Cui dubitationi ut pro uiribus satisfaciam, dico coturnicem, quæ ita à nobis cõmuni sermone nominatur, nõ illam esse quæ ab antiquis autoribus coturnix nũcupatur, sed de alpinarũ potius uolucrum genere esse, & in syluestribus, & frigidis locis, montibusq; uersari & degere, quæq; à regionibus nostris nunquam recedat. Verum cuius auium speciei apud ueteres fuerit, equidem nondum satis compertũ habeo: sed ex gustu, & odoratu, & loci natura, in quo continuè cõmoratur, & ex ijs quibus pascitur (nam illa grati admodũ sunt odoris) si probè à nobis conficiatur, boni & laudabilis esse alimenti existimo, & propterea in cibis meritò expetendam esse. Verùm utile esse ducerem, si postquã interempta fuerit, sub dio per aliquot dies ad gelu relinquatũ, (quemadmodũ narrat Galenus de multis uolatilibus, quæ alas fibrosas, & uniuersam carnẽ huiusmodi habent) priusquam eam aqua coquas, aut asses, ut magis tenera, & friabilis reddatur illius caro, quæ paulum quidem solida est: accidet enim ut facilius deinde à uentriculo concoquatur. Nõ esset autem fortasse admodum absurdum eam gallinaginis aliquã speciem esse putare, siue auis Numidicæ, quam quidam deserti gallinã uocant: nam ipse aliàs cum in Burmijs, ubi aquæ medicatæ scaturiũt, medicum agerem, nostratiũ coturnicũ marem & fœminam in domo altiles habui, quæ adeò cicures, & mansuefactæ redditæ sunt, ut postea cum domesti

3. de alim. facult. & 3. κατὰ γένη.

domesticarũ gallinarũ corte promiscuè habitarent, simulq́ꝫ uescerent. Donauerat autẽ eas mihi rusticus quidã, si quis alius, ad captãdas aues callidissimus, quoniã illũ sanassem. Sed ut postea existimarẽ coturnicẽ hanc uulgarem nõ esse gallinã syluestrem, fecit hic idem rusticus, qui ad me utriusque sexus auem attulit, multò quidem coturnicibus nostris maiorem ac dissimilem: & hanc dixit uocari gallinam syluestrem, illum uerò gallum, uerisq́ꝫ tempore per nemora obstrepentes sæpius audiri: quorum meminisse Galenũ existimo in iij. de comp. med. secundũ genus, cum ibi etiam anserum syluestrium mentionem habeat. Nisi quispiam plures esse gallinarũ syluestriũ species dixerit, & per diuersa anni tempora colorem mutare, quemadmodum de turdis, merulis, sturnis, & alijs auibus Plinius tradit. Hæc uerò ut nũc ad uos scriberem, Domicilla Lodroni comes in causa fuit, quæ eò quòd me à morbo conualuisse intellexerat, auem quandã mihi dono misit è Rhætis: quam primo statim aspectu absq́ꝫ dubio Lagopum esse asseruissem, quoniam leporis pedes haberet, nisi nonnulla alia signa descriptioni à Plinio assignatæ non cõuenirent: postea uerò ut illius alimenti bonitas & temperatura mihi magis innotesceret, uentrẽ dissecui, & pabulum diligenter consideraui, nec in eo aliud quidem cõperi nisi rubentes fructus quosdam à calore uentriculi semicoctos, quos adhuc in cubiculo nostro seruo, & grati odoris herbas. Illud uerò causæ fuit ne uos ad huiusmodi solenne conuiuium inuitauerim, quia uos in cõmodius tempus differre uolui. Id tamen scitote, præcipuũ fuisse auis illius saporem. Coturnicem potius ueteribus appellatam, eam auem esse existimo, quæ materno sermone à nobis qualea nuncupatur: quod pluribus, ijsq́ꝫ euidentissimis rationibus comprobari potest, & primũ Aristotelis testimonio, ut interim Sipontinũ, Simonem Genuensem, Manardum, aliosq́ꝫ prætercam, ix. de natura animaliũ, cap. viij. cuius uerba, quæ ad rem nostram pertinent, breuiter à me col

lecta infra subscribam: Tum perdices, tum coturnices etiã copia libidinis gaudent, ut in aucupantes corruant, & sæpe numero capitibus eorum residant: atq; tum perdices, tum coturnices humi nidulantur, propter impotentiam uolandi. Ex quibus Aristotelis uerbis, si quis qualearum naturã diligenter obseruauerit, nulli dubium fuerit, qualeas idem esse penitus cum coturnicibus antiquorũ, & eas solo nomine tantũ inter se differre. à qualis autem qualeas sic appellatas existimauerim, in quibus tanquã in uiuarijs captæ mensis reseruantur. Hæc præterea opinio nostra cõfirmatur ex ijs quæ à Gyllio narrantur ex antiquorũ monumẽtis super xv. Aeliani de animalibus libro: ibi enim scriptum est, coturnicem fœminã graciliore collo esse quàm marẽ, neq; nigras partes sub mento possidere. Non prætereundus est & Plinij locus, ut qui nobis maximè suffragetur, cap. xxiij. libri x. naturalis historię, cum ait, coturnices citius ad nos aduenire quàm grues, paruas aues, terrestres potius q̃ sublimes: aduolare & has simili modo nõ sine periculo nauigantium. Id autem proculdubio uerum esse Pisaurensis miles quidam, & nonnulli alij illius regionis incolæ fide digni, affirmarunt, utpote ad quorum patriam, quæ maritima est, ingens coturnicum copia aduentare cõsueuerit, & mille insidijs capi: sed potissimum sub extremum uerni temporis illarũ aduentu obseruato. Sequitur deinde in Plinio: Austro nõ uolant, humido scilicet & grauiore uento: aura tamen uehi uolũt, propter pondus corporum, uiresq; paruas: aquilone ergo maximè uolant ortygometra duce: semper hinc comitatũ remeantes solicitant. quã rem sæpe animaduerterũt hi, qui aucupijs mirũ in modum oblectari solent, & auium naturam & mores diligentius obseruãt. De ortygometra quoq; nemini dubitandum esse arbitror, tanquam qui plerisq; latè innotuerit, quemq; ego proximis diebus præ manibus habui, & comedi. Sed hoc loco unà cum reuerendo Alexandro Toto, qui primus hac de re me admonuit,

monuit, non poſſum non mirari Nicolaum Perottum, ui-
rum alioqui eruditum, qui in deducenda ortygometræ ety
mologia, à μέτρου deducit, cum tamen ὀρτυγομήτρα διὰ τοῦ η,
οὐ διὰ τοῦ ε, à Grȩcis ſcribatur, quaſi ὄρτυγος μήτρα, quæ Latinis
ſonat coturnicis matrix, non autem menſura, ut ille exiſti-
mauit. Quod ſi quis hæc ut minimæ conſiderationis epiſto
læ noſtræ inſeruiſſe uitio uerterit, nos Galeni exemplo id
feciſſe ſciet, qui plerũq; in huiuſmodi ſermones incidit. Ve
rùm, ut ad rem noſtram reuertamur, quid quæſo his Plinij
uerbis clarius, quid apertius eſſe poteſt? hȩc quidem tollere
debent omnem illorum dubitationem, & ſuſpicionem, qui
coturnicẽ qualeam nõ eſſe contendunt, niſi ita affecti ſint,
ut elleboro magis, quàm coturnicibus his opus ſit. Indige-
na præterea, & ſtataria auis eſt, quæ uulgò à noſtris cotur-
nix appellatur, & ea in alpibus nobis uicinis moratur: qua-
lea uerò, quam eandem eſſe cum antiquorum coturnice ſa-
tis me probaſſe exiſtimo, aduena & peregrina auis eſt. Ex-
tremũ illud addam, multos profectò mihi affirmaſſe, præ-
ſertim Totum noſtrum plurimæ ſanè lectionis, nec uulga-
ris iudicij uirũ, ſe uidelicet proprijs oculis uidiſſe, qualeas
comitiali morbo corripi: traditum quidem à Plinio de co-
turnicibus, à nullo uerò de alpinis noſtris coturnicibus,
quod ſciam, nec hactenus uiſum, nec auditum. Plinij uerò
ſententia illa, coturnices animalium ſolas, præter hominẽ,
talem morbum ſentire, nobis profectò dubitandi occaſio-
nem præbuit: nõnulla enim alia ſunt animalia, quæ hoc affi
ciuntur malo, quemadmodũ quos ſȩpe nos uidimus, catti,
&, ut ab alijs accepi, capi gallinacei, alaudæ, equi, picæ. Ve
rùm ita nos fortaſſe dubitationẽ tollemus, dicentes, cotur-
nices animaliũ ſolas præter hominem talem morbum po-
tiſsimũ ſentire, quemadmodũ etiam de canibus rabidis ſcri
pſit Ariſtoteles: nam mulos, & alia animantia etiam præter
canes rabie corripi ſcimus. His in hunc modum à nobis ex
plicatis, nunc uidendum reſtat, cuius ſucci qualea ſiue co-

turnix sit, maline an boni: sed prius hoc fundamento iacto: nam simili etiam utitur Galenus in cap. de dolichis, primo de alim. facult. Aristotelem scilicet de coturnicibus, & perdicibus in eodem capite tradidisse, quasi utræque natura inter se nō multum differant. Neque dubitandum est, eò quòd Galenus vi. de tuenda ualetud. inter montanas aues perdices etiam cōnumerauerit: nam campestris, & monticola est perdix, turtur, phasianus, turdus, & pleræque aliæ uolucres, ut patet. Verū ut nonnihil hoc subsisteremus loco Galenus nobis in causa fuit: inter perdices enim, turdos, merulas, & huiusmodi, quæ quidem boni succi esse ab omnibus existimantur, ψᾶρας, hoc est, sturnos etiam cōmemorat, qui à multis illaudabilis esse nutrimenti iudicant. Cui obiectioni sic occurri posse arbitror: Galenum in eo lib. in calculi renum uitio sturnos tanquam tenuis alimenti approbasse, similiter & palumbes, turritos'ue passerculos, quos Græci πυργίτας appellant: uel sturnos non ita fortasse improbi succi esse præsertim iuuenculos, ut uulgus putat: quędam nanque sunt animalia, quæ adhuc in tenella ætate existentia, boni succi sunt, ut uituli & hœdi: si uerò annosa fiant, praui: hæc enim, ut ait Galenus in tertio de alim. facult. carent & concoctionis, & boni succi, & nutritionis laude. Multò autem magis Galeno credendum est, quàm uulgo ita incōsultè aliquam generalem proferenti sententiam. Perdicū uerò nutrimentū, necnon eiuscemodi auium, quàm conueniens sit, & inculpatū, silentio præterire decreui, tanquam ab omnibus tum græcis & latinis, tum etiam Arabibus celebratū, præsertim à Gal. in lib. de cibis boni & mali succi, ut symmetron, & medium inter crassum, & tenue: laudatur nanque ibidem perdicis caro, turturis, attagenis, & turdi. Quid uerò attagen sit, antiquorum mensis, & ganeis tantopere celebratus, adhuc sub iudice lis est, neque præsentis est instituti id explicare: nolo enim quicquam asserere, nisi illud esse proculdubiò sciuerim. Quamobrem cum iuxta Aristotelis scripta

perdix

perdix & coturnix eiusdem generis esse uideantur, manifestum relinquitur, coturnicem, hoc est, qualeam, non ita, ut uulgò fertur, praui succi esse, neq; à mensis ablegandã, nisi pauperũ fortasse, ut qui minoris impensæ cibis uesci cõsuerint. Neq; etiã quòd morbo comitiali corripiat̃, quodq; ueneno pascatur, ab huius esu abstinendũ esse censuerim: nõnulla enim nouimus animalia, quæ licet uenenis quandoq; nutriant̃, boni tamen succi sunt, quemadmodũ de sturnis proximè cõmemoratis cõstat: hi enim etsi cicuta, quæ uenenũ esse ab omnib. iudicat̃, uescãtur, ut est apud Galenũ, In 3. de simp. med. cap. 17. inter tamen boni succi aues ab eodem cõnumerantur in vi. de tuenda sanitate libro à nobis superius citato: illis enim cicuta nutrimentũ est, homini medicamentũ. Et ibidem rursus, coturnici ueratrũ alimentũ est, hominib. medicamen: siquidem coturnicum natura in substantiam suam ueratrũ uertere potest, quod hominũ non potest. Auicennas insuper coturnicis cibum non improbat, quòd elleboro seu ueratro nutriat̃, sed quòd talis facultas spasmũ, ac tetanũ generandi, illius insit substantię. Nam coturnicem ellebori cibo iuuari probabilius est, quàm lædi, si primę illius qualitates, & quæcunq; aliæ rectè considerentur, quæ pituitæ humorem, si quis in coturnice reperitur, possunt tollere & discutere. Probabilius autem uideri diximus, quoniã non solum hominis ab aliorum natura admodum diuersa sit animantium, uerùm ab aliorum quoq; hominũ, ut ait Galenus in primo de ratione uict. acut. morb. Veratrum enim licet hominem purget, nõ tamen etiam coturnicem purgabit: neq; 1. de simpl. med. cicuta, etsi hominem refrigerat, etiam turdum refrigerabit. An uerò coturnix ueneno, ut scribit Plinius, uescat̃, equidem nescio, nisi ueratrum ueneni loco sumpserit: sed miliarem auem esse (ut eo utar uocabulo) quo quidem uescitur, ut cicuta sturnus, & eruo bos, & in aruis milio satis, plurimum inueniri non ignoro, ubi nulla ellebori species, nul- 2. de alim. facult. lumq; aliud noxium simplex est, propter soli culturam fre-

quentem & diligentiam magnam, quæ in purgandis agris illis adhiberi solet, in quibus miliũ seritur. Quare coturnicis nutrimentũ, quòd non ingrati etiam saporis sit, laudandum potius, quàm damnandum censeo: nam & Auerroës mirificè coturnicũ carnem laudat, tanquam bonũ generantem succum. Et licet hæ ueneno interdum uescantur, & interdum comitiali morbo uexenť, nõ tamen semper, nec omnes existimo, sed illas fortasse quæ in auiarijs captæ reseruantur: nam & hac ratione capi gallinacei, quos suprà diximus, quòd nonnulli eorum quandoq; comitiali morbo corripiantur, improbandi essent, qui tamen ab omnibus rationabiliter laudantur. Nam quæ obsecro animalium species est, quæ uarijs interdum non corripiatur morbis, etiam si ea boni succi sint? Damnat siquidem Galenus animantium non exercitatorum carnes, propter nimium illorum humorem, & excrementum: contrà uerò montanas, syluestres, & exercitas, quęq; idoneis uescuntur pabulis, & liberã uitam agunt, laudat. Disponũt quidem pro sua natura cibi ac potus animalis corpus, qui in longo sint usu: multa enim mutatio ex hoc ipso fieri solet, ut ait Galenus secũdæ sectionis aphorismo L. Verùm de coturnice non ita dicendum est, quemadmodum ex superius dictis patêre arbitror. Id quoque non prætermiserim, dominum Deum nostrum Israëlis populum, quem ardentissimè diligebat, dum per deserta illa transiret loca, ad satietatem usq; coturnicibus nõ pasturum fuisse, nisi probati illæ fuissent alimẽti, & salutaris: nam aliàs etiam melle aërio illum saturasse legimus, non autem noxijs & damnatis cibis. Sed quoniã Galenus abundè nobis tradidit methodos in libris de simpl. med. quibus facilè quæ sint alimenta bona, & mala, cognoscere & distinguere possimus; idcirco satis manifestum fieri posse puto qualeam, hoc est, coturnicẽ, præsertim assam, quòd boni & grati odoris sit & saporis, omisso etiã ipsius cõdimento: quodq; manducanti nõ displiceat, sed optimè respondeat, atq; oblectet,

In 5. collect. cap. 32.

ctet, boni esse alimenti: hæc enim argumenta sunt satis ualida ipsius probæ temperaturæ & substantiæ. De coturnicũ uerò sede cum ad nos aduenerunt, nemini dubium est eas in locis siccis & cultis morari, non autem stagnantibus, aut incultis, & aduentante pluuia aliò auolare. Psellum quidẽ inter illa, quæ boni succi nõ sunt, coturnicem cõnumerare non me latet: sed quoniam nullis id rationibus probat, non multum in præsens magnifaciendum esse illius testimoniũ censuerim, ut qui turturem etiam damnauerit, quæ tamen à Galeno, ut superius ostendimus, plurimum laudatur. Isti nanq; autores Græci, qui longè post Galeni seculum secuti sunt, quiq; Arabum doctrinam degustarunt, in plerisq; à præceptore Galeno declinarunt, quemadmodũ, exempli gratia, in sectione uenæ, extremæ manus uenam magis eligentes, quàm curuaturæ brachij, & in nonnullis alijs nunc à me non recensendis. Et sanè pauca admodum isti memoriæ mandarunt, quæ Galenus non scripserit, aut animaduerterit: sunt tamen eorum monumẽta multò magis quàm Arabum nobis imitanda, atq; amplexanda, ut quæ Galeni doctrinam atq; Hippocratis magis redoleant, quàm barbarorum. Qui uerò adstruunt, quandoq; etiam à Galeno de uenæ manus sectione mentionẽ fieri, ut in secũdo ad Glauconem libro, ubi passione existente in dextra locorum parte, à dextra manu, aut crure eodem sanguinem mitti præcipit: ita illis responderi poterit, Galenum ibi manus uocabulo pro brachij usum fuisse, quemadmodum sæpius consueuit, & ab ipso explicatur in libello de motu musculorũ. Sed esto quòd non multum laudabilis succi sit coturnicis caro: at certè concedent, non omnino eam à nostris mensis ablegandam, quoniam comedentes multum delectet ac iuuet. Cibus nanq;, ut ait Galenus secundæ sectionis aphorismo xxviij, qui cum uoluptate sumitur, quãuis paulò fuerit deterior, nõ modò nõ manet deterior, sed quandoq; redditur melior, quod etiam confirmatur in secundo de alim. facult.

cum dicit, præcocia plerisq; persicis suauiora apparere, & ideo stomacho utiliora; & in cōsilio pueri comitiali morbo laborantis. Nihil autem in omnibus cibis, ad boni succi generationem tantum pertinet, quantum si probè in uentriculo concoquantur; nam quicquid uenter cōcoxerit, ad iecur transit, ab illo ad nutriendas partes transmittitur: & reliqua quæ à Galeno in libro de cibis boni & mali succi narrantur. Virtus uerò cibi est, ut facilè coquat̄, quintæ sectionis aphorismo xxvi. Equidem uitiosi maximè gignūtur ex cruditate humores ac morbi, siue ea ex boni succi cibis, siue mali oriatur; licet longè alijs deterior sit illa, quæ ex uitiosi, quàm quæ ex boni succi cibarijs fiat. Propter hanc tamen Galeni sententiam putes nolim tutius nō esse ab omnibus nos cibis abstinere, quàm ijs uesci qui malos gignere humores apti sunt, tametsi concoquantur illi: non enim (opinor) id uoluit Galenus: sed quæcunq; illa fuerint, ut proba eorū concoctio fiat, impensissimè studendum esse: cibi enim, & potus optimū habentes temperamentū, naturę sunt conuenientiores, ut ait Galenus lxxxvi. cap. artis medicinalis: neque ullum magis aptius adminiculum inueniri potest ad tuendam sanitatem, succorum probitate. Quamuis autem cibi, qui malos generāt humores, concoquant̄, si tamen uel minimā putrefactionis occasionē admiserint, febres excitāt, quæ postea difficile curant̄, ob talem humorū putrefactionem, & uitium in uenis residens, quemadmodū dicta Pselli de rat. uict. accuratè cōsideranti longè patêre arbitror, Galeniq; præsertim in secūdo de alim. facult. qui sic ait: Proinde omnibus praui succi edulijs, quantumuis à nōnullis probè conficiantur, abstinere omnino consuluerim: clàm enim, sensimq; longa dierum serie prauus in uenis succus ex ipsis suggeritur, atq; accumulat̄, qui uel leuicula putredinis arrepta occasione febres sæuissimas, & mirè contumaces excitabit. Cum uerò inopinatis rerum casibus omnes subijciantur homines, salubris gratia securitatis, fortasse satius fuerit

3.de alim. facult. cap. de piscib. molli carne præd.

omnia tentare, & ad insueta transire, ne aliquando in ea repente incidentes, multum offendamur: est enim unica tantum consuetudo periculosa, quemadmodũ ait Galenus secũdæ sectionis aphorismo quinquagesimo. Si quis igit̃ nostris spretis rationibus, & autorũ sententijs, Auicennæ magis assentiatur & pareat, hic spasmũ ac tetanũ timens, à coturnicum cibo perpetuò abstinebit, nos uerò quandoq;, ob adductas rationes, illis uti haudquaq; dubitabimus. Meliora & fide digniora, quæ nunc ad uos scriberem, non habui, candidissimi fratres, ad hanc nostram difficultatẽ extricandam: quocirca dabitis & uos interim operam, ut uestro ingenio, uestroq; studio & diligentia res medica indies elucescat. Valete. Pridie Nonas Octob. M D. XL.

Aloisius Mundella medicus, ad Hieronymũ Feroldum medicum, EPIST. VII. *in qua Galeni locus de uentriculo & hepate lupi aperitur.*



PEtijsti à me heri cum in bibliothecã Placentini tanquam in alterum Galeni sandalarium, fortè conuenissemus, uariusq; à nobis de rebus uarijs haberetur sermo, atq; de his inquirendę ueritatis causa disputaremus, ut tibi locũ Galeni de compositione medicamentorũ secundũ genus, ostenderem, quem uno fermè abhinc anno tibi inter loquendũ, nõ nullisq; alijs collegij nostri uiris, si quando opus esset, monstrare spoponderam; recordabar enim me proculdubiò illum uidisse, quamuis quanam in eius libri parte esset tunc memoria non tenerem. Ego autẽ quod antea non obliuione quidem, uel negligentia ulla, sed ardentissimi desiderij tui ignoratione potius à me factum non est, in præsenti mihi faciendum censeo, ut fidem meam liberem, & tibi urgenti satisfaciam: quæris enim, quæ summã habeant æquitatẽ, & honestatem; quanq; satis tibi esse potuisset, quod anato-

mes periti pro comperto habent, atq; affirmant, præsertim Galenus ipse certissimus experientiæ autor, cuiq; multa fides meritò adhibenda sit: σόμαχον uidelicet, siue gulam, aut œsophagum, dorsi spinæ secundum latus dextrum prætensum esse, & alligatum, ut in xvi. de usu partium ab ipso latius pertractatũ fuit: cui os uentriculi cohæret, ac continuatum est, singulis dorso per phrenas firmatis, & connexis, quemadmodum eiusdem quarto uidere est, necnon vi. de anatomicis administrationibus: id quod etiam v. de locis passis, cap. iiij. cõfirmari uidetur, & tertio de re medica Aëtij libro, cap. cxxxvij. ibi enim cucurbitulam à sumpto elleboro, singultu urgente, spondyli magnæ sub scapulis affigi præcipit, ut singultus sedetur, quę est peculiaris oris uentriculi affectio. Idem Aëtius in iiij. cap. xix. ad sistendum infantium alui profluuiũ medicamentũ loco prædicto applicat: quod illum fecisse existimandum est propter oris uentriculi, quam cum dorso habet, uicinitatem. Idem confirmat & Cornelius Celsus in iiij. lib. Quibus adstipulatur id quod duobus ægrotis, qui à morbo conualuerũt, quiq; adhuc superstites sunt, sæpius euenire expertus sum. Cum enim ab eis accersitus fuissem ad bonam illorum recuperandam ualetudinem, horum alterum audiui, qui se uehementi admodum dolore cruciari dicebat, quem κεφαλέαν uocant, communicatis à uentriculo uaporibus cum à frigida ipsius intemperie, tum hepatis calida generatis. Hic igitur inuestiganti mihi, & diligẽter singula inquirenti, doleretne, dum premerẽ mediam ferè dorsi spinæ particulã, subitò respondit, se quidem grauẽ dolorẽ sentire iuxta XI. dorsi spondylem: perreptat enim stomachus secundum Gal. supputationem in xvi. de usu partiũ, super VII. colli spõdyles, & thoracis IIII. Sunt autẽ omnes numero xxiiij. cui deinde, ut infra apparebit, os uentriculi continuatũ est. Alter uerò ægrotus muliercula quædam erat, quæ cum prægnantem se esse putaret, tandem informe carneum quoddam peperit, quam

molam

molam appellant: hæc cum ante partum aſsiduo infeſtare-
tur uomitu, utpote cui prauis repletus eſſet uentriculus hu
moribus propter uictus intemperantiam, dum prædictam
ut alterius ægroti, partem dorſi premerem, ſe intolerabi-
lem ferè dolorẽ ſentire affirmabat, ſed etiam nullo premen-
te, in ipſo uomitus tempore. Quæ quidem utraque exem-
pla non parum uidentur Galeni, atque Aëtij dicta confir-
mare, & eorum etiam, qui de ſectione partium humani cor
poris prodiderunt. Vt autem ad primam quæſtionem, ſiue
dubitationem redeam, dico Galenum tanquam naturæ ſe-
cretorum inueſtigatorem diligentiſsimum, experientiſsi-
mumq́ꝫ, & ſummũ philoſophum, ſeptimo de compoſ. me-
dic. ſecundum genus, uentriculi ori, & metaphrenis, ad iu-
uandam coctionem illini iubere myracopon illud regium,
cuius uerba hæc ſunt: καὶ πέψεις συνεργεῖ ἐπιχριόμενον τῷ στόμα
τι τῆς κοιλίας, καὶ τοῖς μεταφρένοις. hoc eſt, & coctiones iuuat
inunctum ori uentris, & metaphrenis: non autem dorſo,
ut alius interpres, ſed anteriori pectoris parti, ubi fundum
ſitum eſt: ſuperuacuum enim illud eſſet: niſi & hic os uen-
triculi antè ſitum eſſe exiſtimaſſet, quod tamen falſum eſſe
inferius me oſtenſurũ ſpero. Septũ uerò tranſuerſum, ſiue
diaphragma totum diuidit pectus à ſpurijs coſtis ortum ha
bens, quapropter ab Ariſtotele διάζωμα appellatũ eſt. Itaqꝫ
non eſt quòd amplius ſuſpiceris ſententiã illam à me aliàs
tibi recitatã, mihi effinxiſſe. Si uerò quiſpiã fortaſſe in hunc
modũ argumentet̃, cõpoſitionem illam vij. libri de comp.
med. ſecundũ genus, paulò antè à nobis citatã, nõ Galeni,
ſed alterius autoris eſſe, hac ſola reſpõſione illi ſatisfactũ iri
poſſe arbitror: ſatis mihi eſſe myracopon illud à Gal. dam-
natũ nõ fuiſſe, imò potius approbatũ, cũ nulla ex parte illi
refraget̃, quemadmodũ in nõnullis antiquorũ cõpoſitioni
bus ab ipſo ibi cõmemoratis, cũ illas cõſiderat, & expendit,
facere cõſueuit: ſimiliter & in libris de comp. med. ſecundũ
locos: atqꝫ ſimplicia illa, ex quibus ea cõpoſitio cõficitur, ſin

gula maximè faciant ad uentriculi coctionem iuuandam, si diligenter ea considerabimus: duobus enim, uel tribus, quę celebria sint, medicamentis examinatis, ratio alia cōponendi, & interpretandi cognoscitur, ut est in principio libri quinti de comp. med. secundū genus, & in eiusdem vi. Adde etiā quòd Galenus paulò infra citatum myracopon Asclepiadem laudauit, quoniam confecturas, & earum usus accuratè tradiderit: quæ cum à negocijs tuis paulum uacaueris, tua sponte & uidere, & examinare poteris. Præsens uerò Galeni locus, si fortè, ut desiderabas, tibi nō satisfecerit, eandem ferè sententiam exactius quidem explicatam conspicari poteris in xiij. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, ubi laborāte stomacho, remedia spinæ dorsi admouenda esse uoluit, quemadmodum cùm phlegmone uentriculi os afficitur. Cum autem hæc ad te scriberem, ecce ad nos è Basilea afferunt Iani Cornarij uiri (mea quidem sententia) eruditi in libros Galeni de comp. med. secundum locos cōmentaria: quibus alacri animo explicatis, ardentiq; desiderio uisis, & cursim lectis, ut boni quippiam primo aspectu præ se ferentibus, inter cæteros mihi consideratione dignus uisus fuit locus ille, ubi Cornarius Linacri uersionem illam xiij. libri curandi methodi castigat, & medicorum recentiorū usum simul reprehendit, qui dorsi spinę, quod ibi uentriculi os annexū esse existimarunt, remedia applicanda esse contendunt, tanquam hoc nouum, nō illorum, sed Galeni fuerit inuentū. Cum autem hæc legissem, Cornarijq;, & Linacri simul tralationem ad græcum Galeni exemplar, quod nuperrimè Basiliensib. typis excusum fuit, tanq; magis castigatū & correctū cōtulissem, mihi quidem Cornarius magis ad uerbū uertisse uisus fuit, & fidelius profectò, quam Linacer: quorum ut clarior habeatur sensus, quamuis ab illis uersa fuerint, hic etiam infra ea subscribere, & interpretationem nostram ponere non alienum fore duxi: λέγω δὲ νῦν στόμαχον ὅπερ δὴ καὶ κυρίως ὀνομάζουσιν. ἐνίοτε γὰρ οὕτω καλοῦσι καὶ τὸ στόμα τῆς γαστρὸς,

γαστρὸς, ὥσπερ ὅταν εἴπωσι συγκόπτεσθαι τίνας στομαχικῶς. ἀλλὰ ἐπίγε
τοῦ κυρίως ὀνομαζομένου στομάχου, καὶ τὰ καταπλάσματα τῇ τῆς ῥάχεως ἐπι
τίθεμεν, οὐκ ἔμπροσθεν, ὥσπερ ὅταν τὸ στόμα τῆς γαστρὸς φλεγμαίνῃ, κατὰ
γάρ τοι τῆς ῥάχεως ὁ στόμαχος ἐπίκειται, διά τε τοῦ τραχήλου, καὶ τοῦ θώρα-
κος φερόμενος κάτω μέχρι τῆς γαστρός. hoc eſt: Dico nunc ſtoma-
chum quem & propriè quidem appellant: interdum enim
ſic uocant & uentris os, quemadmodũ aliquando dicunt
aliquos ſtomachi ratione animo linqui: ſed in ea corporis
parte, quæ propriè ſtomachus appellatur, etiã cataplaſma-
ta ſpinæ imponimus, nõ autem anteriori parti, ut tum, cum
os uentris inflammatũ eſt: ſpinæ enim ſtomachus incum-
bit, & per collum & thoracem uſq; ad uentrem infra porri
gitur. Hæc Galenus: in cuius uerborũ initio, cum inquit,
dico nunc ſtomachum, quem propriè appellant [gulam] di
ctio addenda eſt, uel ſubintelligẽda, ut eſt in v. de locis paſ-
ſis cap. iiij. quę ſi ad Linacri interpretationem conferantur,
primo ſtatim aſpectu longè quidẽ diuerſum ſenſum, quàm
Linacri uerſio reddere uidentur. Sed cũ poſtea accuratius,
ſæpiusq; ac ſæpius cõſideraſſem uerba illa Galeni, quæ dif-
ficultatẽ facere uidebantur, res quidem aliter ſe habere mi-
hi uiſa eſt. Ea autem ſunt: Sed in ea corporis parte, quę pro
priè ſtomachus appellatur, etiam cataplaſmata ſpinæ impo
nimus, nõ autem anteriori parti, ut tum, cum os uentris in-
flammatũ eſt, &c. quæ quidem fidelius à Cornario uerſa ui
dentur, quàm Linacro: tametſi Linacer natiuũ Galeni ſen-
ſum, & genuinum percepiſſe, non uerba tantum animad-
uertiſſe mihi uiſus ſit: quod ab eo requiri debet, qui uerten-
di prouinciam ſuſcipit, ut ait Galenus in ſecundo de diffe-
rentijs pulſuũ: nam uerbum illud [cum] non ad ſtatim an-
tedicta referendum eſt, ſed ad alia, quæ illa antecedunt: ut
talis ſit Galeni ſenſus, ſtomacho laborãte, cataplaſmata dor
ſi ſpinæ imponimus, ut quando os uentriculi inflammatũ
eſt, nõ anteriori parti. Et ita omnes Galeni loci, & aliorum
autorum concordes erunt, neq; quicq; his, quæ in admini-

ſtranda corporis humani ſectione apparent, aduerſabitur. Confirmantur præterea, quæ ſuperius diximus, à Galeno in primo de locis affectis, cum ait: Quippe apparentib. per uomitum ulceris notis animaduertendum eſt, utrum ante riores partes circa præcordia, aut poſteriores circa dorſum dolor aliquis infeſtet: etenim qui in anterioribus percipit, uentriculũ, qui uerò in poſterioribus, gulam occupare cen ſetur. Haud aliter os uẽtriculi, à ſpacio ipſius diſtinguendũ eſt, ſi deuoratis quibuſdã acribus, hoc quidem, ſcilicet acre, in ore uentriculi, uel in parte inferiore morſionem excitet, illud uerò in thoracis meatu. Hoc idem ſentit in tertio eiuſdem, cap. vi. At uerò ſtomachum dorſi ſpinæ annexum eſſe iam patuit: ſimiliter quoq; & uentriculi os, & his etiam Galeni uerbis: quarto enim de uſu partium, uentrem in thoracis medio ſitum eſſe apparet: ipſius uerò os gulæ proximũ eſſe. Neq; ualet, puto, illorum cõtra nos argumentatio, qui dicunt, thoracis uocabulo totam debere intelligi coſtarum concauitatẽ, tam anteriorũ, quàm poſteriorũ, quemadmodum Galenus ſcripſit in libello de oſsiũ diſſectione. Nam licet Galenus dicat, Illud uerò in thoracis meatu: non ſequi tur tamen ex hoc, uentriculi os in regione illa dorſi ſitum, et alligatum non eſſe: quoniam paulò antè dixerat, gulam eo in loco adnexam eſſe, & ibi quoque os uentris copulari, & continuari, quemadmodum ex locis ſuperius citatis manifeſtè apparuit. Sed tamen propterea non negamus remedia affecto uentriculo, affectoq; ipſius ore, utrique particulæ, dorſo ſcilicet & anteriori thoracis parti applicanda eſſe, nõ ſolum ad ipſius coctionem roborandam, ſed etiam ad generalem ipſius recreationẽ. Quamuis enim uentriculi os dorſi ſpinæ annexum ſit, ac gulæ cõtinuatum, quæ propriè ſtomachus appellatur, non tamen dicendum eſt medicamentorum facultates, quæ anteriori thoracis parti imponũtur, ori uentris non cõmunicari, quemadmodum ex Aëtio ſuprà innotuit, & ex Galeno vij. de compoſ. med. ſecundum genus:

genus: ibi enim ad uentris coctionem adiuuandam medicamenta ori illius, & metaphrenis illini iubet: unde tunica oritur à natura quidem fabrefacta, ut secundæ uentris tunicæ, quæ carnea est, sit propugnaculum quoddam, atque totius uentris cum dorso nexus: quemadmodũ etiã περὶ τοῦ ἐπιγαστρίου dicit, hoc est, de abdomine, quod uentris, & hepatis coctionem adiuuat. Nam duplici illa iunctione, quæ anteriori, & posteriori parte fit, uentriculus magis corroborat, quàm si in una tantũ parte fiat: ita enim cõtractus, atq; ob adhibita medicamenta instauratus, ut affirmat Gal. in iiij. de usu partium, ualidior deinde redditur ad superandos, qui ipsum infestant, morbos: naturæ omniũ prudentissimę exemplo, quę peritoneo, omẽto, hepate, & nõnullis alijs membris uentriculum circundedit, quò illum tueantur, & confirment: summopere etenim procuranda est uentris, hepatisq; concoctio: quapropter Galenus utrisq; iunctionẽ facit ex absinthij oleo, ut quib. magis opus sit ut corroborentur, q̃ cætera membra: hæc enim uniuerso corpori alimentum præparant, & suggerũt, quemadmodũ ait Gal. in libro de boni & mali succi cibis. Si quando igitur nobis opus fuerit uentriculi os iuuare, mihi quidem rationabiliter illi, & secundum Galenũ agere uident, qui dorso, & anteriori etiã uentris parti auxilia applicãt: qui uerò alteri tantũ, imperfectè, & absq; ratione. Sed quæ de hepate lupi à nonnullis circunferri audio, qui trium mensiũ spacio omnia Galeni opera se uidisse, atq; ut illius librorũ helluones maximi, ingurgitasse affirmãt, cum antea tamen ne titulos quid ẽlegerint, utpote à Gal. parum considerata, & inter se pugnantia, ab ipsis malè intellecta fuisse, nec iure Galenũ reprehendisse, facilè me ostensurũ spero. Nam vij. de comp. med. secundũ locos, Gal. se probare nõ posse ait, an hepar lupi ad oris crustas conferat, ut Archigenes uoluit, quoniã hoc cõpertum nõ habuisset. In viij. uerò eiusdẽ lib. confessus est se abundè expertũ fuisse hepar lupi à tota substãtia, nõ secundũ unam

In 11. curandi meth. & 8. de comp. medic. secũdum partes, cap. 1.

aut alterã qualitatẽ hepaticis conducere. Quę quidem si accuratè considerentur, ea haudquaquam inter se aduersari, sed optimè conuenire constabit: siquidem illud morbi genus, quod in vij. de comp. med. secundum locos, ab eo, quod in viij. continet, diuersum est, & hanc omnẽ tollit illorum apparentem controuersiam, & difficultatem. Non obstat etiã, Galenum dicere in xi. de simpl. med. se compertum nõ habere, quòd hepar lupi eupatorio mistum aliquid amplius mentione dignũ agat: quoniã diuersis temporibus illa scriberet: fieri enim potest, uno tempore aliquid illi innotuisse, quod nõ alio. uel dicas Galenũ in vij. lib. superius citato, & si de hepate lupi illud se abundè expertũ fuisse affirmat, nõ tamen propterea sequit̃, id mentione dignũ fuisse. & ita, iudicio nostro, hæc etiã altera in scriptis Galeni apparens destruitur cõtrouersia. Istis uerò, qui Galenum quidem præter rationẽ maximè carpere student, id euenire putauerim, quod ijs qui in sectæ cuiuspiam iurarunt documenta: hi enim nunquam uerum à falso distinguere possunt. Nam si fortè aliquam Galeni sententiam legunt, uel periodum, illam uel nõ accuratè, ut debent, considerant, uel non intelligũt: aut si intelligunt, illam semper calumniari student, quoniã malè animati in illum sunt: quos quidem bonarum artium omnium & disciplinarum euersores pessimos iure nuncupandos esse dixerim: cum enim aliquem bonas literas amplecti, & sequi sentiunt, quò postea facilior sit ad optimos intelligendos autores aditus, iuxta Galeni doctrinam in libro de libris proprijs inscripto, protinus hunc rhetorem, aut grammaticum appellant: quod quidem maximũ est, & efficax ignorantiæ suæ argumentũ. Scias autem uelim Hieronyme, medico adeò necessariam esse cum græcarũ, tum latinarum literarum cognitionem, ut qui eas ignorauerit, is à pietatis officio multum deficiat. Quoniam uerò cum ad hos uiros sermonem meum uerto tempus terere uideor, idcirco omnibus his omissis, disputationi huic nostrę silentiũ imponam,

imponam, & ad alia me conferam utiliora negocia. Tu interim operam dabis, si quod in medendo hac æstate tibi occurrerit monstrum, quod memoria dignum sit, ut illud mihi notum facias, ἀεὶ γὰρ φύσις ἀεὶ ἐργάζεται τι καινόν. Vale.

Quarto nonas Octob. M. D. XXXVIII.

Aloisius Mundella medicus, Hieronymo Feroldo medico. De ranis, & illarũ iure. EPIST. VIII.



Emini me aliàs tibi quamcertissimè affirmasse ex autoritate antiquorum scriptorum, ranarum ius, ranasq; ipsas sumptas ijs mirificè opitulari, qui à uenenatis percussi essent reptilib. proptereaq; nulli à ratione alienum uideri, si ranarum usus in cibis nostris temporibus apud multas Italiæ præsertim nationes frequẽs sit, te uerò tanquam recens inauditũ, nec amplius uisum non approbasse, nec potuisse adduci, ut mihi crederes, quoniã memoriæ culpa locũ sententiæ, & testimonij citati tibi nõ indicassem, tunc respondi omnino me tibi satisfacturum: quod nunc præstare mihi uisum est, ne me falsum esse existimes in citandis cum antiquorum, tum recentiorum autorum libris. Nam locum illum probationis meæ, quem cupiebas tibi ostendi, in secundo Aetij libro cap. clxij. & xiij. eiusdem cap. v. & vij. Pauli Aeginetæ lib. esse animaduerti, ubi ab illis asseritur, si cum sale oleoq; ranarum ius hauriatũ, mirificè illis prodesse, quos suprà memoraui, percussis: quorum testimonio fretus ranas interdum edere nõ dubitaui, alijsq; ut ederent permittere: quamuis illarum nutrimentum, quod in corpus hominis distribuitur, tale fore existimauerim, quale à Galeno in tertio de alim. facult. cartilagineis attribuitur, minus concoctioni difficile, & mediocriter in aluum exiens. Anteacta uerò hebdomade cum ranas sale, oleoq; conditas in cœna sumpsissem, partim ex iure albo coctas, partim frixas, adeò

uehemens uomitus me inuasit, aliaq; uerenda symptomata tribus ferè dieb. cõtinuis me exagitarũt, ut aliquod uenenũ me sumpsisse proculdubiò existimauerim: erãt enim ranæ illæ, ut postea mihi relatũ fuit, stagnantis cuiusdã loci & palustris incolæ, longoq; ex itinere ad nos delatæ, cõtinuo calore & agitatione semicorruptæ: ranarũ enim substãtia, q͠d laxa sit, atq; humida, putredini parata est. Si uerò recenter capiant̃, & diligentissimè denudent̃, & in puris aquis degerint, nõ limosis, nõ tantũ ut aliàs, noxias esse dixerim, præsertim quæ carne solidiore constant, optimeq; conditæ sunt. Verũ huiusmodi cibos nõ multũ laudauerim, qui penuria urgente, aut uiuendi copia & luxu potius edi solent, q̃ ulla ratione, sicuti fungi, legumina omnia ferè, cochleæ, carnes ferorum animalium, & pleraq; id genus reliqua, ut ait Gal. in lib. de cibis boni & mali succi, & in lib. de morbis uulg. Cur autẽ Aëtius lib. xiij. cap. lv. palustres ranas inter uenena cõnumeret, loco uerò superius à nobis citato dicat, palustrium ranarũ ius magnum præsidiũ ijs adferre qui à uenenatis icti sunt reptilibus, si illæ oleo, & sale conditæ aqua elixentur, equidem incertus sum, cum decoctum, rei, quæ decoquit̃, naturã retineat, quibusdam exceptis, ut lens, brassica, ostreæ, & huiusmodi: quapropter alterius scriptoris iudicium hac de re expectabimus: nolo enim nunc ita improuisò huius uiri doctrinã, & experimentũ damnare: id quod tamen ideo à me factum putes nolim, quin nobis quãdoq; licitum sit antiquorũ scripta sub incudem iterum atq; iterum reuocare, illisq; etiam, si opus fuerit, diligenti prius tamen examine habito, pro tuenda ueritate aduersari, quò optimè saluti hominũ consultũ sit. Nisi quispiã fortè Aëtij causam suscipiens dicat, ranarũ ius diuersæ esse ab earum substantia facultatis: sed quis illud autor egregius approbet, adhuc nobis non constat: tu uerò accuratius cõsideres uelim, quidq; ea de re senseris, me admoneas. Cæterũ longè laudabilius esse existimo, ac tutius, ranas omnino interdici, aut

ſaltem dictis de cauſis parcius in cibis ſumendas eſſe, in pri-
mis uerò propter uendentiũ auaritiã & fraudem: hi nanq;
ſæpenumero multò pluris faciũt unius oboli formã, quàm
omniũ hominum ſalutem, atq; interitum: rubetas enim, &
obmuteſcentes ranas, quæ quidem à peritis autoribus citra
omnem dubitationem uenena eſſe exiſtimantur, palàm in
foro piſcario, & publicis tabernis, magno ſalutis noſtræ pe-
riculo, quotidie nobis uenundare non erubeſcunt, aut ti-
ment: uſq; eò inualuit noſtri ſeculi hominũ malitia, & uiuẽ-
di neglectus & luxus. Videmus ſiquidem pleroſq; ex ijs ſæ
penumero, qui in ciuitate noſtra publicis pręſunt negocijs,
magis ea curare quę minimi ſunt momenti, quàm ſuam, &
aliorũ ciuium ualetudinem: quemadmodũ nunc euenit (ut
alia omittam) circulatori cuipiam, & quidem ſceleſto uiro,
qui, cumprimũ Brixiam ſe cõtulit, omneſq; profiteretur ſe,
nulla alia conſideratione habita, curare uelle ægrotos, qui-
cunq; illi eſſent, ſolo clyſteriorũ uſu, &, ut ait Galenus, uno
calopodio, tantam à primatibus multis ciuitatis breui qui-
dem tempore extorſit pecuniarũ ſummã, quantã ipſe medi
cum agens decem annorũ ſpacio nõ lucrifecerim, etſi in ſtu
dijs bonis, & exercitationib. medendi cõtinuis uitam omnẽ
meam, & omne tempus cõtriuerim, nihilq; aliud magis de-
ſiderauerim, q̃ ut doctus, & probus euaderem. Quò autem
difficultati noſtræ uberius ſatisfactũ ſit, illud quoq; nõ con-
ticuerim, quod piſcator quidã mihi admodũ familiaris, me
nuperrimè admonuit, ranas ſcilicet, quæ adempta cartila-
gine exteriore & cute, magis albo colore ſunt, alijs quidem
longè nocẽtiores, & minus cibis idoneas eſſe, quòd ueneni
ſpeciem quandã præ ſe ferant: quibus de cauſis in poſterũ
(ut dixi) omnino ab illis abſtinere cõſtitui: id quod, ut cęteri
quoq; faciant conſulo, adhortorq;. Quantũ uerò, poſtq; de
huiuſmodi piſciũ genere ſermo à nobis habitus eſt, illi hal-
lucinentur, qui in uoluendis Arabum libris ſpreta Græco-
rum doctrina, omnes conterũt dies, & ſaxatiles piſces illos

intelligũt, qui in leuibus, aut arenosis, aut terreis littorib. & aquis mansitant, cum potius illi intelligi debeant, qui in saxosis locis, & circa promontoria, seu maris scopulos delite-
3. de alim. facult. & alibi. scunt, seseq; exercent, si Galeno, Celsoq;, ac cæteris optimis autoribus fidem præstabũt, apertè quidem errorẽ suum cognoscent atq; intelligent. De Cammaris dabo operam omnino, ut tibi morem geram prius, quàm annuæ Domini decimæ, quas dies quadragesimales appellant, expleant, aut citius etiam, si fieri poterit. Vale.

XVI. calend. Mart. M. D. XXXVIII.

Aloisius Mundella medicus, Hieronymo Feroldo medico. De Cammaris. EPIST. IX.



CVm ea animi uigilantia, & prudentia prẹditus sis, ut semper in singulis optimè collocãdis horis te industrium præbeas, aliosq; ad bonas capescendas artes pro sua, & cõmuni omniũ utilitate adhorteris: talemq; in rei medicæ inuestigandis, explicandisq; difficultatib. te ostendas, ut quæ medico, & cõmuni mortalium saluti expediunt, ea semper excogites, & in his te semper exerceas, nõ potui mentẽ meam tibi nõ aperire, quidnam per Cammaros ueteres intelligendum esse uoluerint. Atq; cum plurimum me obsecrasses, cumq; negocium hoc non minimæ considerationis, & utilitatis mihi uisum sit, sed maximi emolumẽti potius, ob singulare illud cancrorum fluuialium assatorum cinerum remedium ab omnibus quidem celebratissimis medicis tum Græcis, tum Arabibus tantopere decantatũ cõtra uulnus à cane rabido homini inflictum, tibi pro uiribus ut satisfacerem, mihi cõmodum putaui, ea tamen conditione, ac lege, ut si quid minus rectè à me dictũ fuerit, & à Galeni methodis aberrauerit, illud arbitratu tuo, & mutes, & corrigas, & etiã, si opus fuerit, obliteres: malo enim opinione mea discedere

dere, & aliorũ, quæ potior fuerit, sententiæ hærere uel cum aliqua famæ iactura, quàm impudentiæ & pertinaciæ crimen subire. Cancrorum igitur appellatione in primis marinum omne genus, fluuiale & lacustre comprehendi uolumus, pluresq; illorum esse species affirmamus: quapropter rationi consentaneum uidetur, uarias cancrorum esse posse facultates, secundũ uarias eorum differentias, præcipuè qui in fluminibus morantur, & marina incolunt loca, propter aliam & aliam cum aquæ, tum aëris, & pabuli uim, & naturã: quemadmodũ si quis in Galeni, Aëtijq; disciplina probè uersatus fuerit, illi satis constare potest, huius præcipuè secundo libro, cap. cxxxiiij. illius uerò tertio de alim. facult. Quod autem te magis premit, ambiguumq; reddit, illud potissimũ est, Cammari'ne, an cancri præparati aduersus canis rabiem dari debeãt: amboq; idem'ne penitus sint, an diuersæ speciei. Cui rei in hunc modum rectè responderi posse puto, ab antiquorũ quidem scriptis non discedendo: fluuiales cancros ad tale morbi genus pellendũ pro medicamento propinandos esse, iuxta probatorũ autorũ sensum, præsertim Galeni xi. de simp. med. facult. qui etsi Pelopi præceptori in nõnullis aduersari uideatur, nõ tamen negat fluuiales cancros nobis non esse pręparandos, atq; exhibendos, tanq; præsentaneũ rabidi canis remediũ: id quod periti omnes sine controuersia autores quidem præcipiũt. Sed si accuratè illius uerba considerentur, Pelopi aduersat̃: quia, quòd cancri in hac curatione, qualitate manifesta, nõ autẽ occulta substantiæ proprietate agant, quoad poterat tueri conabat̃, quemadmodũ & reliqua omnia quæ ibi numerantur medicamenta. Quo autem modo cancri uri debeant in puluerem, quoniã à plerisq; traditũ est & indicatũ, neq; id nunc à nobis petis, ideo ad extremũ sermonis properans, breuius q̃ potero, quæ adhuc mihi dicenda restant, prius expediam. Quamuis igitur cancrorũ nomenclatura, ut suprà dixi, plures comprehendantur illorũ species, pro-

ptereatamen dicendum nõ est, cancrũ & cammarũ unius & eiusdem esse facultatis. Res enim, de qua nũc agitur, nõ minimæ est considerationis, propter perniciosum illud canis rabidi uirus subitò interdum hominem perimens, nonnunq̃ tardè, nisi tempestiuè aliquo peculiari alexipharmaco illi occurramus: non enim quiescit canis uenenum, licet se nõ prodat multis interim proximis mensibus, ut ait Gal. in iij. de morbis uulgarib. cõm. iij. Citæ uerò mortis & tardæ causam existimo esse cum patientis dispositionem, tum agentis potentiã. Vt autem opinionẽ nostrã ueram esse cõfirmemus dignis aliquibus testimonijs, primũ omniũ audias uelim Galenum in secundo de temperamentis, ubi ex cutis qualitate nõnullorum inuestigantiũ cætera animaliũ membra cuiusnã essent temperaturæ rationes egregiè confutat, cuius uerba hæc sunt: Malacostraca, hoc est, quæ molli testa integunt̃, ueluti marinæ locustæ, & cammari, & cancri quidem, cutem habent siccam, &c. ubi Galenum de marinis mentionem facientem, cancros à cammaris manifestè discreuisse, nemini dubiũ est. Hoc idem penitus dicit in tertio de alim. facult. & aphorismo xviij. secundi libri. Possem etiã Pauli Aeginetæ, Psellíq; de rat. uict. testimoniũ ad con-

Lib. 1. cap. 91. firmationẽ nostræ sententiæ cõmodùm adhibere: hi nanq; inter marina ostracodermata, cancros à cammaris, paguris & reliquis crustaceis distinguunt: uerùm breuitati consulens, ea præterire, ut superuacanea, satius esse duxi, his, quę proximè scripsi, contentus, in quibus à me tibi satisfactum esse adducor ut credam. Si enim cancer, & cammarus solo nomine tantũ inter se differrent, non quidem incõmodum esset, si quispiam uel hunc uel illum sumeret, uel fluuialem, ad puluerem illum aduersus canis rabidi morsus præparandum: sed cum omnes secus sentiant, Paulusq; Aegineta libro vij. manifestè affirmet, nequaq; in curatione ista maris cancros sumi opus esse, necessariò sequitur, fluuiales, non alios, illos esse, qui aduersus morbum hunc ab autorib. traduntur:

duntur:

duntur: quod ab Aëtio quoq; confirmatur. Cæterum si id 2. de re med.
Plinij nono naturalis historiæ lib. necnon Aristotelis testi- cap. 143.
monio corroborauero, nullus postea amplius relinquetur Cap. 31.
dubitationi locus: hic enim quarto de partib. animal. cam- Cap. 7.
maros, cancros, locustas, squillas, quoniã in plures species non modò forma, sed etiã magnitudine multũ inter se differunt, adeò exactè distinxit, ut neminem, nisi crassiore fuerit ingenio aut pertinaci, tergiuersari & aduersari, sed nobiscũ sentire oporteat. Scio Aristotelem religiose obseruasse testaceorum nomen, utpote à crustaceis distinctum. Pliniũ uerò, atq; alios interdum, si rectè recolo, eos alia nomenclatura nominare. Quoniam uerò in plerisq; locis illi à Gal. damnati sunt, qui semper de nominibus certant, cum res, de qua habet̃ sermo, cognita est, quapropter ne & ipse in eandem reprehensionis notam incidam, orationi meæ finem imponam, de omnibus quæ à nobis petieras, tibi factum satis esse existimans. Vale. VI. Idus Aprilis, M. D. XXXVIII.

Aloisius Mundella medicus, Antonio Mercandono medico. De clysterum usu, ac medicamentis soluentibus. EPIST. X.

Expeditis negocijs nostris, quę in curãdis ægrotis uersari solent, in eum nos locũ contulimus, in quem plerũq; exercitandi ingenij nostri, & rei medicæ difficultates discutiendi gratia, tanquam in alterũ Lyceũ conuenire cõsueuimus, ubi quod reliquũ erat xi. libri curandi methodi Galeni, explicandũ aggressi sumus. Sed id nobis omnibus magis animaduersione dignum uisum fuit, nullam scilicet, quæ in eo appareat libro, de pharmacis soluentib. à Gal. mentionẽ factam fuisse, cum tamen ibi peculiarem febrium putridarũ curationẽ tradere instituat: sed tantũmodo de uomitu, balneis, humores dissecantibus medicamentis, & poros cutis

aperientibus, atq; materiã corruptã per urinæ, aluiq; mea-
tus educentibus, ut sunt (exempli gratia) apij decoctũ, & si-
milia, quæ tamen non multum calidi temperamenti sint, &
mistura ea quæ ex aqua mulsa, & oleo cõstat, per clysterem
in aluum iniecta, alijsq; ab ijs opportunis, quæ tamen aluũ
non soluant, remedijs. Quapropter hi nobiscum præcipuè
considerent uelim, qui soluentia medicamenta in his curan
dis febribus ita mirificè extollũt, an rectè illis utantur, & iu-
xta Galeni methodos. Quis enim (modò id ingenuè fateri
uelit) antiquorũ quempiam, qui Galenũ sectetur, in febriũ
principijs, nõ cocta materia, nisi ea turgeat, huiusmodi me-
dicamenta unquam dare animaduertit, aut alijs dari consu
luisse? Non possum autem (ut interim euidentissimas Gale
ni rationes prætercam) in hanc opinionem adduci, ut Gale
num, cæterosq; peritiores medicos huiusmodi pharmaco-
rum cõmemorationem prætermisisse putem, si id necessa-
rium, & optimũ esse duxissent: arguendus enim esset præci
puè Galenus de ignorantia nõ leui, cæcusq; existimandus,
ut qui oculatissimus in reliquis omnib. extiterit, si hoc tam
utile, tamq; necessariũ prætermisisset dogma. Vbi uerò to-
tus ferè iam inclinasset dies, silentio facto, omnibus oppor-
tunũ uisum fuit, hanc nostram contemplationẽ, quò ita me
lius discuteretur, in cõmodius tempus differre. Tu uerò, ut
nulla temporis pars sine linea (ut dici solet) prorsus abiret,
hæc pauca inter eundũ protinus subiunxisti: Per clysterem
inditos in anum cibos aliquo modo alere posse, & à plerisq;
cum præsentis, tum transactæ ætatis medicis longo usu re-
ceptum esse, & probatum. Quod cum Feroldus negasset,
ego quoq; in primis inficias iuissem, quoniã uesper iam ad
uentasset, sermonem hunc in sequentem diem distulimus.
Diluculo autem facto, in cubiculum meũ me recipio, mox
tertium de temperamentis librum lego, ubi hæc ab eo ha-
bentur uerba: Vinum licet opus minimũ desideret, ut assi-
miletur corpori, atque ipsum nutriat, & celerrimè roboret,
prorsus

prorsus tamen oportet ut id quoq; in coquendi instrumentis, uentriculo, hepate, & uenis trahat, quibus scilicet præparatũ nutrire corpus iam queat: anteq̃ uerò in his sit demutatum, fieri non potest ut animalis corpori sit nutrimentũ, nedum si per totũ diem & noctẽ extrinsecus super corpus sit impositũ: multoq; minus panis, uel beta, uel maza foris imposita. hæc Galenus. Ex quibus uerbis nescio quomodo in aluum per anum iniecta nutrimenta, siue ea iuscula, siue carnes contusæ fuerint, siue oua, & huiusmodi reliqua, deficientes uires reficere posint, ut isti asserũt, ac corpus nutrire: nam si hoc fieri posset, cibi quoq; extrinsecus corpori impositi itidem efficere possent: corpus enim omne perspirabile est, multaq; uenarũ, & arteriarũ ora in omnẽ illius partem desinũt. Intestina insuper nõ nutritionis organa sunt, sed excrementorũ receptacula, & ut ea excernant generata, ut est in iiij. de usu partiũ. His adde, huiusmodi nutrientes clysteres cõmuniter medicos eo tempore infundi præcipere, cum ægroti potisimum deterius se habent: quo quidem tempore maius adfertur ex agitatione illa, & ad desidendũ motione languenti nocumentũ, quàm utilitas, etiam si aliquod ex ea clysteris iniectione nutrimentum subsequatur: quemadmodũ si antiquorũ scripta diligentius considerentur, satis cõstare arbitror. Pleriq; enim febricitantium inter surgendum, & desidendum animo defecerunt, ut ait Gal. xxiij. aph. primæ sectionis, præsertim si id aliquo modo uehementius egerimus, quàm oporteat, quemadmodũ idem Gal. ostendit in primo ad Glauc. libro, cap. de curatione febris continuæ: & iij. de crisi, cap. ix. Alij uerò, hiq; nõ pauci potius mori eligunt, quàm se, & stragula coinquinare. Nõ solum enim medico prospiciendũ est quantũ ægrotis prosit, sed ne quid ipsos lędat: nam qui aliter faciũt similes sunt ijs qui aleam iaciũt, ut ait Gal. cõm. ij. primi lib. Epid. Verũ non ignoro eos protinus responsuros, se de proprio, quod in membris fit alimento nõ intellexisse, sed intestina aliquo

modo ex hac ciborum in aluum iniectione recreari, & foue ri. Quia uerò quod dicũt, nullis probant testimonijs, aut ra tionibus, ideo nõ multũ reluctabor ut suam hanc minuam responsionem: sed ad Galenum in iij. de nat. facult. me con uertam, ubi sic ille scribit: Mirandum nõ esse, si per quas ue nas à uentre in iecur facta est digestio, rursus ex iecinore in ipsum trahi aliquod alimentũ in longiore inedia potest: to- tum enim ex toto trahere, ac toti impertire, unaq; omnium confluxio, & cõspiratio esse uidetur, admirabilis dixit Hip- pocrates. Vnde fit etiã, quòd casia, quam fistularem uocãt, & huiusmodi, si ieiuno uentre, & multò ante cibum tempo re detur, nullatenus aluum molliat, quoniam corpus cibi abstinentia illam ad se rapiat: quare post illius sumptionem cibum, nõ quidem statim, sed aliquanto & exiguo pòst tem pore exhiberi, optimum esse existimo. Quippe quodlibet membrũ quatuor facultatib. præditum esse constat, quæ sci licet trahant, mutent, retineãt, & expellant. Quòd uerò uen ter nimia inedia quandoq; ab hepate trahat, quod illi prius digesserit, nõ est absurdum, quoniã id per loca cõmoda fiat, & analogum sit: sed cum nutrimentũ per sedem impellit̃, potius uidemur naturæ ordinẽ peruertere, quàm seruare: id autem absurdũ est, nec ab aliquo fide digno autore, quod uiderim, approbatũ. Cæterũ multa hodie medici faciũt, ut ægrotis potius placeant, q̃ prosint: contra quos Gal. duos scripsit libros, ut est in cõmentario de rat. uict. priuatorum. Vt autem quæ suprà citauimus ex tertio Galeni de tempe- ramentis libro, clarius innotescant, sciendum est, uentricu- lum illis uerbis non esse à Galeno cõprehensum, quoniam chylo ipse nutriat̃, & satietur, ut in tertio de facult. natur. & in lib. de differentijs sympt. uidere licet. Præterea si ea quæ per sedem infunduntur adire non possunt ad illas quę uen triculo uicinæ sunt partes, ut ait Galenus in v. τῆς θεραπευτι κῆς μεθόδου, & eiusdem xiij. & secundo ad Glauc. ubi gracilia intestina ex haustis rebus iuuari tradit, crassa uerò ex ijs

quæ ano

quæ ano imponũtur, quomodo ad longinquiores poſsint, difficile admodũ nobis uidetur intellectu: quod fieri opus eſſet, ſi mitiores illi clyſteres uniuerſum alere corpus deberent, aut ſaltem recreare, hoc eſt, ut ipſi dicunt, non propriè nutrire. Quare relictis his, relictaq; in præſens Celſi ſententia, quæ in eiuſdem tertio, cap. xix. his uerbis ſcripta eſt: Vltimum auxilium eſt in aluum ptiſanæ, uel alicæ cremorem ex inferiorib. partibus indere, ſiquidem id quoq; uires tuetur: Galenũ potius, & rationem ipſam imitari placuit: qui quidem neq; etiam nobis obſtat, cum ait ſecundo de comp. med. ſecũdum locos, cap. de curatione cephaleæ, clyſterem non ſolum uentrem, & inteſtina inanire, ſed ſimas hepatis partes: quia reuulſionem ibi intelligit, quæ fit per ualentis iniectionem clyſteris, nõ autem per debilis, de quo nunc à nobis habetur ſermo, longè quidem à Galeni mente diuerſo. In quinto uerò curandi methodi, de eo quod non ita potens ſit loqui manifeſtũ eſt, quemadmodũ in curatione doloris capitis, qui ex imbecillitate prouenit, Galenus ſcribit in primo ad Glauc. libro. Vel dicas, in uno loco Galenũ de ui clyſteris locutum fuiſſe, in altero uerò de ipſius ſubſtantia. Alij uerò argumento, cum dicunt, clyſterem quandoq; ita aſcendiſſe, ut per os reiectum fuerit, ut eſt in tertio Galeni libro de ſympt. cauſis: hoc modo reſponderi poſſe arbitror, clyſteres, & etiam ſtercus interdum per letales uoluulos reiectum quidem fuiſſe, quoniam affectus illi præter naturam ſint, & uiolenti: non ſic autẽ eſt, cum medici ſuos inijci uolunt per ſedem clyſteres. Conciliatoris uerò, Auenzoariſq; contra nos argumenta, & reſponſiones, ut ad diluendum faciles omiſimus, quòd germanũ Galeni ſenſum peruertant, nec, quæ adſtruunt, probent, ſatiſq; à nobis ſuperius illis ſatisfactum ſit, ſi quis accuratius rem conſiderare uoluerit. Vale. Lib. 1. tract. x. cap. ultimo.

Quarto Idus Iunij, M. D. XXXVIII.

Aloisius Mundella Antonio Mercandono medico. De radicula. EPIST. XI.



NIsi ego, Antoni optime, iusiurandũ Hippocratis obseruare, quòd nulla ex parte à Christi doctrina, & à ratione abscedat, iampridem mihi in animo proposuissem, & nihil scientem pro uirili parte me cõmissurum, quod uerè reprehendi posset, siue dicto, siue facto opus esset, nõ in ea nunc mala, quæ per inuidorũ calumnias mihi iniustè acciderũt, incidissem: ita deprauati, & corrupti sunt seculi mores. Sed uiderit Deus: ego quidẽ illud uerè affirmare possum, à nullo unquam opportunè accersitum fuisse, quin illi operam meam libentissimè præstiterim, uel sine mercede, si ita opus fuit, & ægrotantis angustias (quod tamen absq; ostentatione aliqua, & iactantia dictum sit) opibus meis iuuerim. Falsam uerò de me opinionem cum partim ipse meis auribus, partimq; ex alijs intellexissem, non potui nõ aliquantulum sortem nostram dolere, & aduersus illorũ prauum iudiciũ stomachari. Quòd autem hæc, & pleraque alia de me existiment, & prædicent, nihil aliud profectò in causa esse existimauerim, nisi hoc uitæ meę institutũ optimũ: honestè enim uiuendi studium, & rectè medendi ratio, optimũ & peritũ demonstrat: tutioremq;, & iucundiorem scientiam, & probitatem obscuram conscientia facit, inscitia & improbitate aperta. Nosti quidem quàm perditi sint nostræ ætatis medici, quàm uariæ sint horum prehensationes, & salutationes intempestiuæ: nosti etiam solicitudinem maximã (ut ita loquar) in emendis ægrotis, ipsisq; captandis (emuntur uerò hi aut ambitione, aut adulatione, aut munere, aut mercedis laborum suorum concessione insidiosa) nosti insuper & pleraq; alia nomini nostro indecora & illicita: quæ quidem nisi iniuriam arti, & scribenti mihi molestiam adferrent, multa profectò nunc recensere non grauarer: sed quoniam hæc per se

per ſe etiam fugienda eſſe conſtat, non imitanda, & à Galeno affatim ſcripta ſunt, & exploſa, ſilentio prætereunda eſſe exiſtimaui. Sed faxit Deus, ut omnia in melius uertãt: nosq; aliquid quod neminem lædat, ſed potius iuuet, tandem aggrediamur: mihi enim uideor per Elyſios campos uagari, dum ſimile quippiam tecum præſertim, cæterisq; collegis ſimul, examino. Verùm adeò longo temporis interuallo incultus, inelaboratus, ſterilisq; manſit hic noſter medicinæ campus, ut nulla ferè apud medicos ſtirpium remanſerit cognitio: neq; uſpiam eſt, aut certè rarus, qui probè hanc excolendæ medicinę partem profiteatur, atq; exerceat: quamuis tractandæ agricolationis huius nobis nõ deſint inſtrumenta optima, & præcepta ſaluberrima, Græcorũ uidelicet libri, & Latinorum, qui perfectè nos in his erudire poſsint. Nullus eſt hodie (ut uerũ fatear) bonarũ artiũ, & diſciplinarum capeſcendarũ amor: neq; propter ſe nũc uirtus appetitur, & acquiritur, ſed quòd gloriam illa, honorem, & diuitias pariat multas. Neq; illud præterierim, paucos, qui hæc medicinæ rura excolant, inueniri, propterea quòd poſteaq; multum, uiriliterq; inſudauerint in illis uertendis, ſeminibusq; iaciendis, & repaſtinandis, in ſterili labore ætatem ſe conſumpſiſſe animaduertũt: ſiquidẽ hodie nulli reperiunt Manilij, qui, ut curentur, tot elocent ſeſtertia, quiq;, ut optimos medicos conducant, amplißimis eos honeſtent muneribus præmiſsis, ut Hippocrates de ſe, & Plinius de alijs cõmemorat. Quare ætate noſtra, etſi pernecesſaria eſt ſimplicium medicamentorũ notitia, rara fit de illis apud medicos mentio, adeò ut quandoque blitum à beta nigra, & alba diſtinguere non nouerint, ſed idem eſſe exiſtimauerint, cum tamen ſingula inter ſe differant. Blitum nanq; eſculentum olus eſt, frigidæq; & humidæ naturæ in ſecundo à temperatis exceſſu: beta uerò alba ualentius digerit, atq; abſtergit, q̃ nigra, quæ adiunctam habet adſtrictionẽ quampiam, præſertim radix eius, ut in vi, & viij, de ſimp, med, Galenus affir

Galenus 2. de ſimp. medic.

mat. Quanto autem accuratius decoquitur, tanto ualidius decoctum ipsius aluum expurgat: reliqua uerò ipsius substantia restringit, quemadmodum & brassica, & lens, & reliqua omnia, quorum sapor acris est, aut salsus, aut nitrosus, ut est in eiusdem tertio, capite decimoquarto. Quantũ uerò conferat, quantumq; necessarium sit simplicia medicamenta, & eorum facultates cognoscere, cum ad uariam eorum compositionem, tum ad illorum quæ iam composita sunt, opportunum usum, satis à Galeno indicatum est in cõmentarijs de comp. med. secundum genus, & in curandi methodi, & in primo de simp. med. cap. primo, necnon in libro de antidotis: nam compositorũ uirtus medicamentorũ simpliciũ uires comitatur, exigua quadam in ipsa confectione differentia obueniente: neq; fieri potest ut medicamentorum uires ignoremus, & rectè illis utamur, ut ait Gal. in vi. de comp. med. secundũ loca. Quare erubescere deberent illi, qui, ut inquit Galenus in secũdo de crisi, cap. primo, medicinam adeò dedecorarunt, ut ei addiscendæ spacium sex mensium statuerint: decipiuntur sanè hi nimia ingenij sui persuasione, nimioq; Arabum amore, quorum etiam multa uel nõ uiderunt, uel perfectè non intellexerunt. Quapropter mihi uidentur, dum à Græcorũ pariter atq; Arabum deflectũt methodis, laudis appetentia ducti nouam sectam aliquam cõdere uelle. Sed quid plura contra hos cõmemorare laborem, cum (ut alia nunc omittam, quæ etiam coqui norunt, ipsi autem ignorant) cichorij, & buglossi ab omnibus ferè recentioribus medicis tantopere celebrati (cum tamen id Galenus non affirmet, sed tantum creditum esse dicat) facultatem, & figuram minimè nouerint: cuius rei quoniam à Leoniceno libro iiij. cap. ix. & ab alijs uberius facta est mentio, & disputatum, propterea his omissis ad radiculam accedemus, quæ à Grecis ῥαφανὶς dicitur. Nam etsi Dioscorides libro ij. cap. ciiij. & Alexander Trallianus aduersariorum tuorum faueant opinioni, Galenus tamen eos medicos

dicos miratur, qui eam crudam à cœna, quò coctionem iuuent, ingerunt; cuius opinionem confirmant Paulus, Aëtius, & nonnulli alij, quorum, quia maius iudicium est, maior etiam est autoritas. Sed maximè optarem, ut, cum quispiam Galeno aduersari molitur, aut ratione, aut certam experientiam saltem ad refellendam illius opinionem secum adduceret: quod quidem ipse manifestè facit, ut in capite de prunis, & de coriandro, & alibi cōtra alios cōstat. Nō enim sufficit, neq; uiri alioquin docti est, aliorum scripta autoritate sua tantum se refutasse existimare, sed cum illa egregiè refutauerit, sua postmodum confirmanda sunt rationib. multis, multisq; experimentis: ratio enim, & experimentū duo sunt instrumenta, quibus uitæ actiones iudicamus, quemadmodum in plerisq; locis scribit Galenus. Verùm Dioscoridis quàm inualida ratio uidetur: ait enim radiculam, quia stomacho aduerset, à cæteris cibis sumi debere, cum tamen si ante alios cibos sumatur, à stomachi regione magis distet, (capiēdo hic stomachum cōmuniter dictum, iuxta Dioscoridis sensum) & facilius aluum subeat, exeatq;: magis enim illi propior est, & in ima uentriculi parte sita, in qua præcipuè ciborum coctio perficitur: unde citius, & minori incōmodo ad intestina transire putandum est, & ita minus nocumentū ori uentris inferre. Insuper cum radicula uomitū prouocet, & uomitus stomachi passio sit, quanto magis ori uentriculi accedet (huius enim munus est appetere, nō concoquere) tanto magis illum cōmouebit, ac lædet. Neq; uideo si ita, ut Dioscorides uoluit, sumat̄, quomodo digestionem procuret, ex contrario uerò modo cibum suspendat, quoniā (ut diximus) ita facilius ad intestina descendat, præcipuè si ex aceto & sale ante cibum sumatur, quemadmodū communiter fieri solet. Aëtius præterea sermone ix. capite xxiij, ubi de cruditate agit, cācros fluuiales, & erinaceos marinos edi iubet, postea oua, maluam, pisces in aquis petrosis degentes, nisi cruditatē in substantijs solidis existentem,

5. de locis passis, cap. 5.
1. de rat. uict. acut.

& uenis per uniuersum corpus ut transeat adiuuare mens esset: quo quidem tempore ea, quæ citò deferuntur, ante cibum exhiberi uolumus, quæ Græci ὀξυπορία appellant: ne si à cibo huiusmodi sumerentur, incoctorum humorũ aliquid secum attraherent, quemadmodũ Aëtius loco superius citato indicat: debent enim perpetuò, ut ait Galenus in primo, & tertio de ratione uictus, quæ exhibetur in morbis acutis, quæ facilè aluum subeant, quæq; corruptibilia sunt, & humidi omnes fructus, principio mensæ dari, quando aluum mollire uolumus, ne si à cibo dentur, reliquũ ciborum corrumpant: quæ autem uentrẽ, stomachumq; corroborant, ut poma acerba cineribus mediocriter calidis assata, statim à cibo danda sunt cibum auersantibus, ad uomitum pronis, fluxu correptis, & dysentericis. Solent uerò plerunq; medici hunc præbendi cibi ordinem præposterũ reddere, quemadmodũ secundo de alim. facult. Galenus scribit de Rhetore illo pyra comedente, &c. Qui autem primi, qui postremi esse debeant cibi, in alio cõmentariolo latius à nobis explicabitur. Nunc cõuenientius, atq; utilius esse uidetur ante omnes cibos radiculã sumi debere. Possunt etiã, pro prædictorum concordia autorum, quæ à Symeone Sethi in cap. de radicula traduntur, hanc omnẽ Galeni & Dioscoridis cõtrouersiam dirimere. Vult enim ille, si uentriculus facilè fluat, nec ad flatum, siue inflationẽ facilè admittendam aptus sit, radiculam ante cibum dari: si contrà uerò, à cibo. Cæterũ his in hunc modũ à nobis explicatis, ut etiam ea de re, quam scribis, quoquo modo animus meus tibi innotescat, ita nũc exclamare iuuat cum antiquissimo illo, & docto Hesiodo: Felices nimirum mortales, si asphodeli, siue albuci radicis, quæ à Romanis Hastula regia appellatur (quamuis Galenus radicem hanc uix crebris macerationibus, & coctura multa cibo idoneã dicat) maluæq; uires cõpertas habuissent: id quod Theophrastus quoq; annotauerat lib. de historia stirpiũ vij. cap. xij. Tutius enim, si fieri potest, sim-

Hoc idem dicit in 3. de causis symp. & 2. de alim. cap. de sycaminis, & cap. de persicis.

2. de alim. facult.

test, simplicibus his, aut huiusmodi alijs, brasicáue olere uulgari à Catone tantopere celebrato, ut ait Plin. aut etiam nullis medicamentis, siue simplicia siue composita illa fuerint, sed sola uictus ratione, ægrotos curari posse existimo, quàm peregrinis, atque incertis, nec ulla ratione mixtis, Pollionis illius exemplo, qui centesimū annum excesit, uigorem animi, corporisque custodiens, intus mulso utens, foris uerò oleo. Quocirca optimū esse ducerem, ut periti medici, probique, & exercitati, optimique pharmacopolæ alerentur, qui, cum opus est, fideliter medicamenta componant, atque administrent: nō autem isti, qui omne penè suum studiū in eo situm habent, ut ditescant, & primi ciuitatis habeantur. Nulla enim est ars, quæ non habeat aduersantē sibi sua specie similitudinis, malignam professionem, ut ait Scribonius Largus lib. de comp. med. cap. cxcix. Non solum uerò medicorū mores corrupti sunt, & pharmacopolarū, sed ægrotantium etiam. Nam si quispiam nostrûm cum ad eos accedit, plures non scripserit compositiones, hunc quasi imperitum tacitè primū damnant, deinde etiam in uulgus spargūt falsas de illo suspiciones: id quod mihi proximis euenit diebus, quodque uerè affirmare possum: malunt nanque isti non modò idiotæ, & uulgares, quorum ingens numerus est, & decipi uolunt, sed etiam nobiles, & principes cum periculo curari, uel etiam interdum mori, medicosque suis ipsorū loculis diuites fieri, quàm unico remedio à nobis dato subitò conualescere sine impensa: tanta est malarum consuetudinum uis, & huius seculi inscitia. Quàm desiderarē, ut eam institutionem, & uitæ genus sequi studuissemus, quod nō solum nostri, & præteriti opprobrium esset, sed futuri etiam seculi medicis modestiæ & doctrinæ perpetuum decus. Piget me quidem plurimū anteactæ uitæ meæ, & disciplinæ: sed cum irreparabilis sit temporis iactura, restat solum, ut talem me in posterum præstare enitar, ut saltem hoc uentura ætas aperte cognoscat, bonos mores, bonasque artes & san=

ctas me adipisci uoluisse, etsi postea uel ingenioli mei imbecillitate, uel aliquo alio casu eas nõ consecutus fuerim. Age mi Antoni, qui semper aliquid in improbos præsertim medicorum mores, atq; abusus cogitas, cogitationes tuas mecum cõmunices uelim: nihil enim mihi gratius contingere potest, quàm cum aliquid contra horum opinionem deprehenderis, illicò me de his à te (quod & nos facere solemus) admoneri. Sed ut ægroto illi, quem scis, à me satisfactũ sit, licet tua opera facilè curari posse nõ dubitem, hæc breui nostra est sententia, ut in primis illum quiescere facias, quòd contraria curari soleant remedijs contrarijs: laborat enim, ut audio, carne, quæ uulgò aggranata nominatur: tu uerò, qui ægrotanti ades, diligentissimè de omnibus illum interrogabis, ut certius morbi genus innotescat, iuxta Hippocratis & Galeni sententiam: non rectè enim curantur morbi, nisi illorum causas cognouerimus. Poterit etiam uniuersum ægri corpus ex oleo chamæmelino cõmodè inungi, & perfricari, obseruata primũ sex rerum nõ naturalium ratione, qua quidem, ut paulò antè dixi, plerosq; feliciter curari posse non dubito, nisi tam præceps esset in curandis ægrotis medicorum consilium. Quapropter scripsit Galenus in libro de arte curatiua ad Glauc. cap. de curatione tertianæ exquisitæ, semper oportere contrarias qualitates illis, quæ inualuerint, offerre, cum hoc multò plus iuuet, quàm quomodolibet inanire. Habes quid de his sentiam: tu, si quid melius habes, rescribas uelim. Vale. Nonis Ian. 1537.

Aloisius Mundella medicus Academicis suis.
De dysenteriæ curatione. EPIST. XII.


Vm multi in nostra, multisq; in alijs Italiæ urbibus & locis (ut audio) intestinorũ tormini b. quod Græci malum δυσεντερίαν appellant, infeliciter pereant, hiq; præsertim, qui ætate immatura, & molli corpore, necnõ temperatura biliosa

biliosa sunt: paucique hunc generalem morbum, quem recte ἐπιδήμιον, siue ἐπιδήμιον appellabimus, secundum triplicem diuisionem à Galeno assignatam in principio primi lib. de uictus ratione in acutis morbis, & etiã in primo de morbis in populos grassantibus, uitare possint: paucique eo correpti conualescant, quòd ea ætas quę calida est, & humida, ut ait: Galenus in tertio aphoris. libro, & Aëtius sermone ix. cap. xlij. ad eiusmodi exulcerationes obnoxia est, & difficilius curatur: accuratius ac diligentius de huius morbi cognitione & curatione inuestigare non alienum fore duxi, cum alij in eo tollendo alijs atque alijs utantur remedijs, suisque quisque se tueatur rationibus, & argumentis. Nõ leuis autem ea de re inter nos in curandis ægrotis interdum orta est quæstio, dum unusquisque saluti eorum consulens, uarias & egregias hinc inde autorũ recenset sentẽtias, & usitata in mediũ profert remedia. Externas igitur quasdam causas morbi huius inuestigaui, easque non paucas, breuiter eas percurrens quę à Galeno explicantur cap. lxxxv. artis medicæ, & earũ nonnullas ad insalubres, infelicesque syderũ formas, & effluxus retuli, utpote magis reconditas, & generales, quemadmodum Auerroës scribit in tertio collect. & Auic. xxi. fen tertij libri: nonnullas uerò ad inæquale, quod nunc inualescit, aëris nos ambientis intemperamentũ, tanquam id quod necessariò corpus nostrum mutet, ut est in capite artis medicinalis paulò superius citato. Præcessit enim hyems, si qua alia post hominũ memoriam digna, siccissima: uer quoque eiusdem pariter intemperiei: æstas uerò & calidissima omnium, quas unquam meminerim, & siccissima, quæ naturam licet propriã in calido, & sicco seruauerit, adeò tamen ambæ illius qualitates præter modum auctæ sunt, ut meritò ipsa proprium suum, & naturale non seruasse temperamentum dici possit: similiter quoque regio calida satis, & sicca est, uictusque ratio eadem præcessit: quæ singula immodicè aucta adeò humores excitarunt, ut plerique his de causis in

hunc pessimũ inciderint morbum, dysentericam uidelicet affectionem febri acutæ plurimũ associatam, propter tum aëris, tum cordis, tum hepatis, tum aliorum etiam membrorum caloris excessum, partim natura, partim euentu cõtractum, qui succos postea acriores, & inquietiores reddit. Siccitas uerò, ut ait Galenus tertiæ sectionis aphorismo vij. & xvi. biliosiores reddit humores, cum ea quidem exuperat, & patientiũ naturæ aptæ fuerint. Fiunt insuper intestinorũ difficultates, & acutæ febres in siccitatibus, quia intestina propter eorum humiditatem huiusmodi opportuna sunt iniuriæ. Quas quidem causas haud immeritò credendũ est & in fructibus æstiuis, quos Græci ὡραίους uocant, alijsq; in rebus malam adauxisse intemperiem: quare eorum esu nimio, & ingurgitatione (ita nimirum ætate nostra praua ino leuit uiuendi cõsuetudo, & licentia) nil mirũ cuiquã uideri debet, si in hanc nunc passim plerique incidũt inquietudinẽ, & noxam: fructuum enim immodica uoracitas, malorũ humorum generat multitudinem, ix. aphorismo tertiæ sectionis, & tertio, cum ait, omnes morbos à similibus locis, naturis, temporibus, & uictus genere fieri, contrarijs uerò solui. Quibus breui sic à nobis expositis, satis etiã de internis causis, quę morbum hunc generant, explicatum esse existimo, easq; innotuisse, utpote quæ ex dictis manifestam habeant suæ corruptionis originem: semper siquidem oportet medicum distinguere id quod ex causa extrinsecus ueniente fit, & non morborum ratione, ut præcognitiones faciat diligentiores. Nisi fortasse, quod quidem uerius puto, iratum nobis Deum ob grauiora, quæ à nobis indies perpetrantur facinora, in nostras regiones iecisse morbi huius semina dicendum sit, atq; interim Galeni, & Hippocratis sententiam primo prædictionũ scriptam, repudiandam esse, quòd scilicet ob Dei iram morbi non contingant. Viam autem, & rationem curationis aggredientes, ut tam pernicioso, tamq; uehemẽti occurramus morbo, eumq;, si fieri potest, nostra

Aph. s. tertij Hippoc. lib.

opera

opera, nostraque industria superemus, & diligentia, in primis quæsitũ à nobis est, rectène & legitimè agant hi, qui soluentia propinant pharmaca in principio, uel in aliis morbi huius temporibus, maiore quidem ex parte à biliosis humoribus geniti, acribus, corrodentibus, & ulcera in intestinis, dum ad illa descendunt, molientibus. Et primò quidem uidentur hi non absque ratione omnino, & mederi, & partes suas tueri, causam (ut aiunt) auferentes, siue potius auferre tentantes: nisi enim protinus illa tollat̃, intestina continuis morsionibus, & agitationibus torqueri, & distrahi, ulcusque augeri, ac ferum reddi consentaneũ est: quæ si morbi initio auferatur, neque interanea ulceribus malignis affici, uel si affecta fuerint, facilius deinde coalescere, & consolidari, neque ægrum ullis amplius tormentis infestari. Sed cum Galenũ ueluti artis medicæ columẽ firmissimũ adiuissem, atque eius scripta euoluissem, neque quicquã in his euoluendis, & considerandis inuenissem, quod illorum defenderet opinionẽ, nostramque infirmaret, eò tandem adductus sum, ut inconsultè credam illos his de causis agere, quæ infrà à nobis exponentur, & ab optimis medendi methodis aberrare, qui dysentericis propriè dictis medicamẽta dant aluum soluentia, cum Galenus, compluresque alii ætate illo longè inferiores Græci dysenteriæ cumulatius curationem tradentes, imperfectè quidem nobis illam tradidissent, ac ieiunè nimis, nullam de huiusmodi soluentibus pharmacis mentionem facientes. At absurdissimũ est huius ignorãtiæ crimine eos accusare, Galenum præcipuè in re medica, quod ne isti quidem inficiantur, absolutissimũ, atque exercitatissimũ uirum, quem quidem, & Hippocratem, in quanam re illi imitent̃, planè ignoro. Aëtius præterea, & Celsus uaria medicamenta in hac curatione recensentes, eaque multorũ autorum, nullum, quod uiderim, cõmemorãt medicamentũ ualenter aluum deiiciens, nisi ea quæ uel adstringũt, uel resiccant, uel dolores sedãt, uel humores ad alia loca auertũt, uel influen-

tes densant, & obducunt, uel abstergunt, uel aluũ molliunt. Cibos quoq; præbendos docent, & potus, qui emplasticam uim habeant, & refrigerẽt, & siccent, ut scriptum est in iiij. de ratione uictus quæ in acutis morbis exhibet: quod & in ix. de comp. medic. secundum locos, uidere licet, & in Pauli Aeginetæ cõmentarijs. Quòd si dixeris, Aëtium sermone ix. cap. xlvij. rheon Ponticum dare: facilè respõderi potest, illum radicem hanc, quemadmodũ & Auicennas fecit, inter adstringentia connumerasse, non soluentia pharmaca, ut liquidò constare arbitror, si quis illorum scripta accuratius consideret: id quod etiam M. Gatinara animaduerterat. Neq; etiam nobis obstat Pauli testimoniũ, qui libro primo, cap. xliij. inter aluum ducentia rheon recensuit, cum in cap. de dysenteria, de rha antiquorũ locutus sit: hic uerò, & in vij. cap. xi. de eo, quo nunc cõmuniter utimur rhabarbaro: quemadmodũ etiã annotauit Leonhartus Fuchsius in suis Paradoxis, & eo prius Hermolaus Barbarus. Quæ licet secundum aliquos specie differant, nos tamen, ut aliàs pro uiribus ostendimus, facultate tantũ soluente distingui probauimus. Si uerò quispiã amplius obstiterit, dicens, nõ esse rationabile Paulum Aginetã utriusq; rha notitiam habuisse, Auicennam uerò, qui quidem ętate Paulo posterior fuit, illius tantũ, cui aluum soluendi uis nulla inest: ita huic argumento responderi poterit: non esse à ratione alienum, simplex aliquod Paulo innotuisse, non autem Auicennæ, quamuis ætate prior fuerit Auicenna: fieri enim potest, etsi Auicennas Pauli cõmentaria sæpius etiam legerit, ut illud non animaduerterit: uel si animaduertit, non tamen ideo sequitur, quòd rha soluentis certam notitiam habuerit: uel si habuit, quòd illo usus fuerit, præsertim in curatione hac, quemadmodũ suprà satis ostensum est. Quibus in hũc modum à nobis excussis, diligẽs lector posthac accuratius cõsiderans, facilius iudiciũ ferre poterit: liberum enim est unicuiq; de qualibet re & sentire, & iudicare. Neq; est quòd ita respon-

responsum à nobis mireris, & distinctionem, cum à Paulo Aegineta, qui quidem inter posteriores Græcos medicos connumerandus est, utriusq; rha certa cognitio haberi cœpisse minimè incongruum sit, non ab ipso Auicenna. Galenus præterea lxiiij. quinti lib. aphorismo, & Hippocrates etiam, in alui deiectionib. lac uituperare uidentur: sed multò magis Galenus, qui seorsum particulã illam aphorismi legit, ita ut perniciosum sit, lac dare ijs quibus biliosæ sunt deiectiones, & acutè febricitant. Hippocratem autem hoc loco, Galenũ secutus, corruptum esse suspicor: facilis enim fuit lapsus, ut legenti patet. At si quis obijciat, Galenum in sedandis intestinorũ doloribus, & tormẽtis, inq; ipsis eluendis purgandisq; lac laudare, ut in plerisque locis apparet: illi in hunc modum respondebimus: Galenum lac coctum, & in quo extincti sint lapilli, quos κάχληκας uocant, aut ferrum candens, approbasse, & in torminibus solis, non ad febrem additis, ut est in x. de simpl. medic. & iiij. de uictus acutorum ratione: de cuius præparatione, atque exhibitione, Alexander Trallianus in tertio libro latius tradidit, quem lac daturus prius consulat: non omittens interea quæ ab Aëtio sermone ix. cap. xlv. & Paulo, de hac materia suis explicantur in locis. Quare si Galenus in biliosis deiectionibus cum febre, & sine febre, lac damnauit, quanto magis soluentia damnet pharmaca consideretis uelim: ea enim cum calidæ sint naturæ, æstasq; ista summè calida, & sicca, eiusmodiq; saltem in qualitatibus, quæ patiuntur, præcesserint cæteri partium anni status, hocq; malum, ut initio scripsimus, potissimum in mollibus & biliosis accidat temperaturis, qua ratione isti ducti hoc uitio laborantib. medicamenta per os dare audeant soluentia, quæ interdũ sua uiolentia, & humorum, qui tunc deijciuntur, acrimonia, hæmorrhoidum ora aperiunt, sanguinemq; prouocant, mihi quidem non satis constare potest, nec probari; illa enim humorũ potius fluxum irritant, quàm supprimant; imò eum indies 43. aph. 5. sectionis.

magis,& dolorem excitare putandũ est, maiusq́; detrimentum ex his subsequi, quàm cõmodum, quemadmodum ex antedictis satis constare arbitror: dolor enim, & membri calor, etiam si totum corpus ab excrementis purum sit, fluxionis causa sunt, ut ait Gal. xiiij. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, & secundo prædict. cap. primo. Adde etiam quòd Galenus tertio de causis symptomatum, inter assiduæ excretionis causas & mordicationis, uim pharmaci uel cibis coniuncti, uel seorsum sumpti connumerat: & secundo prædict. cap. x. dicit, medicamenta acriora si ulceribus malignis ingerantur, rigorem & febrem excitare. Etenim scimus Galenum in paulò antè à nobis citato aphorismo lac prohibere in biliosis deiectionibus, & febribus, quod celerrimè à causis calidis in uapores conuertitur: sed nõ ideo tollitur, quinetiam quòd fluxum augeat, dari prohibet Hippocrates, quemadmodum satis manifestum est, si ea exactè considerent̃ quæ ab eo, & etiam Galeno scribuntur in iiij. de ratione uictus quę in acutis morbis exhibetur, ubi lac quoq́;, si febris adsit, in torminibus dari prohibetur. Soluere uerò aluum lac fatemur, & quidem quanto serosius est, tanto ad soluendum illam magis idoneum est, ut camelinum, & asininum, ut ait Gal. in libro de cibis boni & mali succi, & v. curandi methodi. Sed non ideo sequitur, etiã absente febre, quòd in dysenteria tale medicamentũ dari debeat, quale rhabarbarũ est, & huiusmodi quæ plurima pollent soluendi facultate: omnino enim deficiũt, qui difficultatib. intestinorũ laborãt & uigilijs immoderatis, quæ ijs euenire solent, qui eo morbo uexant̃, ut est in primo ad Glauc. cap. de curat. febris cõtinuæ, & secundo de rat. uict. acut. Neq; uerò nos latet Galenum in secundo de simp. med. cap. xiiij. humores morsionem facientes prius educendos esse nos docuisse, mox quę morsionẽ tollant, in os dare, & per inferiora in aluũ indere, sicuti chondrum, lac, ptisanã: ne si illa, quæ ἐπικεραστικὰ sunt, hoc est, temperãtia, exhibeant̃ nõ elotis prius intestinis, corrumpan-

rumpantur: sed melle animaduertendũ est eum noxios edu cere humores, non autem soluente ullo, quod ualens sit, ut isti affirmant, medicamento. Fortasse uero dixerint, rhabar barũ saltem dysentericis dandum esse, & myrobalanos, & ea quæ licet aluũ soluant, modicè tamen soluũt, &, quod in curatione hac mirificè desiderat, post eorũ solutionẽ, adstri ctionis uestigia relinquunt: alia etiã danda esse medicamen ta quæ aluum molliant, ut tamarindos, & huiusmodi, ea ta men cum his quæ eorũ malitiã infrenent, permiscendo, Ga leni præcepto in primo de comp. med. secundũ genus, & se cundo de rat. uict. acut. At ego dico rhabarbarũ, ut plurib. manifestis constat experimentis, & Arabũ etiã testimonijs, mirè humores, eosq; in uenis existentes attrahere & educe re, temperamentiq; calidi esse, & sicci: quo fit, ut agitatione nimia, & ob alia, quæ suprà diximus, succi irritentur, ac tor mina à calidis humorib. genita magis ac magis adaugean tur, & ex desidendi frequentia febris excitetur, ut ait Gal. in viij. curandi methodi. In rha uerò, quod antiquis innotuit, quãuis quædam caliditas sit, debilis tamen illa est, atq; sicci tati & adstrictioni, quæ in ipso est, aditum faciliorẽ præstat. Huc accedit, quòd ea quæ frigida sunt, & sicca, dysentericis magis conferũt, quàm quæ calida & sicca, quamuis & hæc cõmodo esse posśint nõ minimo, quemadmodũ legenti an tiquorũ scripta satis notũ fieri posse autumo. Quapropter nec eorum quidem consilium, qui pharmacis utuntur sol uentibus, probauerim, etiam si perusta darent, & modico pondere, cum id sit præter Galeni, & omniũ Græcorũ, qui quidem ad nos peruenerunt, atq; Auicennæ opinionem, si propensiore examine ipsius dicta ponderentur, qua ratio ne & myrobalanos ob uires illis à Mesue attributas non lau damus, tametsi hos tutius dari posse putẽ, quàm rhabarba rum, propter minorem quæ illis inest soluendi uim. Immi nuuntur quidem medicamentorũ facultates, si ea peruran tur, sæpiusq; ex aqua colluantur, ut à Galeno ostensum est.

9. de simp. medic.

in tertio curandi methodi, & in libris de simp. med. Sed (ut aiunt) lupus, etsi pilum, nõ tamen naturã mutat: hæc enim à Galeni methodis plurimũ absunt, id quod cum alia facilè ostendunt, tum quæ ab eo in xiij. curandi methodi scribuntur, & primo ad Glauc. cap. de curatione febrium continuarum sine accidentibus. Si uerò rhabarbarũ ualde torrefeceris, omnes quidem illius facultates deleri & corrumpi posse non negamus, sed non amplius rhabarbarũ erit, quo ad qualitatẽ illam: uerum quemadmodũ digitus mortuus ab Aristotele in vij. metaphysices cap. x. æquiuocè dicitur digitus, ita & id rhabarbarũ dicetur: similiter & cùm eiusdem xi. dicit, non semper est pars hominis manus, sed cum opus perficere potest. Nulli tamen dubiũ est, rhabarbarũ, & myrobalanos, si cæteris soluentibus maximè pharmacis comparentur, minoris quàm ea detrimẽti esse in propositi morbi curatione. Illi etiã, mea sententia, audiendi non sunt, qui dicunt, aliud esse de phlegmone intestinorũ loqui, aliud de torminibus, cum in his humores extra corpus trudãtur, in phlegmone uerò intestinorũ ibi circunscribantur. cõmune enim præceptum esse dicit Galenus in xiij. curandi methodi, & eiusdem iiij. in contrarium, & ad partes maximè longinquas auertere: phlegmone enim circa sedem, uel partẽ huic uicinam incidente, aluum deijci non debere affirmat. Cui quidem & Auicennas cõsentit, fen quarta primi libri, cap. iij. cum dicit: Est tamen cum membrum à quo expellitũ est ipsum membrũ per quod exinanitio facienda est, sed est in ipso ægritudo uetus, aut recens, propter quam est timendum à cursu humorũ super ipsum: ipsi ergo ad aliud quod sit melius trãsferendi sunt. Et paulò infra: Et scias quòd materiei eductio, & ipsius de suo loco eradicatio, est secundum unum duorum modorũ: unus eorum est propter attractionem quæ fit ad longinquam diuersitatem, & alter propter eam quæ fit ad propinquam, &c. ne totum Auicennæ caput huc transferre uidear. Exempla uerò ibi satis manifesta

5. de compos. med. secundũ loca.

ab eo ponuntur, & ad propositum nostrum plurimũ pertinentia, quæ lector ipse legere poterit. Cuius sententiæ est etiam Aëtius, qui in inflammationibus renũ non solum solentia prohibet pharmaca, uerumetiã quæ urinã mouent, quoniam acres ad inflammatas partes humores deducant: nam sola urinæ redundantia apta est ulcus, siue inflammationem irritare: neq;, quod quidem ego uideam, ulla statui potest huius diuersitatis, & differentiæ ratio. Quippe non ignoramus, quę urinam mouent, in dysenterię curatione à Galeno, Aëtio, & alijs dari, sed ea (ni fallor) cõditione, si consecuta sint in aliam partem, quoniã ita demũ prosint: nam si non sint cõsecuta, noxam augent, quemadmodũ traditum est à Corn. Celso lib. iiij. cap. xv. Quod si quis accuratius animaduertat, non aduersatur Hippocratis & Galeni methodis, qui iubent humores morbum facientes ad loca uicina deriuare: non enim credendum est, in re quidem tam manifesta Celsum, qui fuit Hippocratis simia, illius sententiã improbasse: sed urinam mouentia ideo in dysenteria non esse danda intellexisse, quoniam plurima simplicia, quæ urinã pariter, & aluum mouent, calida sunt, & sicca, uerbi gratia, fœniculus, absinthium, & huiusmodi, & quæ ex his cõponuntur medicamenta: quæ si humores dysenteriam facientes ad urinæ meatus non auertant, nocere potius solent, q̃ quicquam prodesse, eò quòd sua lędentes qualitate, succos acriores reddunt, eosq; ad partes læsas, & exulceratas ducunt, præsertim ea quæ calidi sunt, & sicci temperamenti, non frigidi & humidi, ut sunt quatuor semina cõmunia, sic uulgò appellata. Equidem fateor pleraq; in Celso tum iniuria temporum, tum impressorum, seu typographorũ negligentia corruptè legi, & imperfectè: non tamen propterea illius doctrinam omnem ita floccipendendam esse, ut multi nunc faciũt, existimo. Ego uerò locum honestum inter medicos illi tribuendum censeo, qui quidem Hippocratẽ medicinæ parentem optimũ, ut liquet, maximè imitari studue

Serm. 11. cap. 16.

6. aph. 6. sect.

rit: quòd si quandoque à ueritate uidetur aberrare, reliquũ tamen doctrinę illius nõ est cur aspernemur. Non igitur hac de re amplius dubitandũ esse puto, cum etiam Auicennas xvi. fen tertij libri, cap. iij. iubeat in illa fluxus specie in qua bilis plurima ad uentrem, & intestina demittitur, malitiam membri, quæ huiusmodi humorem generat, & intemperamentum, corrigi quidem, & inaniri, sed potissimũ uomitu, si tamen uirium defectum non suspectũ habuerimus, & ulcera adhuc in intestinis nõ facta fuerint, neque ut fiant, suspicio sit: quæ quidem inanitionis ac reuulsionis species & ab Hippoc. ponitur, & à Gal. in iiij. de rat. uict. acut. in torminũ curatione. Illorum uerò argumento, qui dicunt, casu, non ex se prohiberi dysenteriam, eò quòd medicamenta soluentia materiam educant, quæ morsionem & ulcera in intestinis efficit, non tantum eluat, aut purget, quemadmodum serum lactis, melicratum, aut aqua maris, aut muria: ita respondendum erit: pharmacum id soluens alios ad intestina quæ iam ulceribus detenta sunt, humores ducere, qui postea maioris morbi causa sunt, & mali, quàm curationis, & remedij: neque certũ esse, quòd omnes illos exinaniat. Nam corpus cacochymũ medicamento aliquo, quod acrimoniæ expers sit, ante omnia inanire ęquum esse dicimus, quodque nullum post se asperitatis uestigiũ relinquat, sed potius dolorem sedet, quale est melicratum, ptisana, & huiusmodi: & deinde ceratum dulce, & nonnullos adipes, & oleum dulce infundere: quoniam si prius, quàm corpus sit aliquo modo purgatum, hęc dolorum lenientia in aluum inijciantur, pu-
Cap.12.13.14. trescant, & humorum cacochymiam alant, ut ait Galenus
Fen 16. cap.3. in secundo de simp. med. Cum autem Auicennas eiusdem libri, quem paulò antè citauimus, nos plurimũ attentos, & timidos reddat in dandis huiusmodi soluentibus pharmacis calidis, taleque nunc uigeat anni temperamentũ, & status calidus scilicet admodum & siccus, qui per occultas exhalationes corpora exinaniuerit, ut est in secũdi lib. aphorismo xxviij.

xxviij. quid nos ita propensi, atq; audaces simus in his exhibendis, cōtra Græcorum pariter atq; Arabum doctrinam, equidem non possum non summopere admirari: oportet enim omnia membra quæ sunt infra thoracem esse robusta, ut bene purgationibus seruiāt, alioquin magna incommoda patiuntur. Hæc uerò sunt Auicennæ uerba: Si fuerit necessaria uacuatio, timidè & cautè eam facias, &c. Vbi animaduertendum est, eum propter malitiam humidam fieri debere uacuationem dixisse, non siccam, uel aliam. Per malitiam autem humidam puto Auicennam intellexisse malam uel cerebri, uel hepatis, uel uentris, uel alterius partis intemperiem, quę humores ad fluxum excitet, quemadmodum de causis fluxus ab eo traditū est. Quòd si ille nos cautos & timidos facit in huiusmodi intemperie humida, quanto magis in sicca uelit, uestrum sit iudiciū. Si uerò [propter humorū malitiam] legatur, ut quidam alij codices habent, id etiam ad rem nostram pertinet: ex his enim uerbis certū est Auicennam uoluisse alui solutionem cum cautione quidem in dysenteria faciendam esse, & cum timore, si quidem humores fuerint maligni & praui, non aliquo modo noxij. Argumentū uerò illud quod sumpto ab Hippocrate fundamento, isti in nos iaciunt, satis debile uidetur: quia etsi intestina sint loca humorum, & excrementorū egestionibus apta, quia tamē in hac dysenteriæ specie ualde illa læsa sunt, euidentissimū est ea hunc tam acrem & frequentem humorum ad eorum partes fluxionem haudquaq; tolerare posse. Quare cū Hippocrates dicit, Quæ ducere oportet, &c. de his non intellexisse proculdubiò existimo, sed de alijs quæ non adhuc ulceribus detinent̄: quod his Galeni uerbis constat: Siquidem ducenda sunt quô tendunt per loca accōmodata, at quibus ne augeantur uelis obsistere, per cōtraria loca retrahere debes. Rursus aduersarij nostri in hunc modū nos argumentis lacessunt: Si Galenus rhabarbari nostri uires compertas habuisset, illud profectò in torminum cura-

25.aph.secundæ sectionis.

16. fen tertij libri, tract. 2. cap. 7.

Lib. de salubri diæta.

1. de rat. uict. acut. tione adhibere nõ ueritus esset ad morbi causam tollendã. quæ cum magis, ac magis considero, nõ possum dolore maximo non affici: adeò enim auaritia & honor eos cæcos reddidit, & insolens consuetudo & corruptissima inualuit, ut nisi peregrina, & nondum intellecta, assuetis & cognitis interim spretis, adferre studuerint remedia, ægrotos curare posse desperent, aut certè dissimulent, quò ita alijs magis eruditi, ac diligentiores appareant. Sed agitè obsecro, ante inuentum rhabarbari nostri temporis usum, Hippocrates & Galenus, cæteriq; cum illius, tum alterius ætatis probatissimi medici, ullósne unquam bonæ ualetudini restituerunt dysentericos? Restituerunt proculdubiò dicetis, & quidem innumeros, sed nõ ita facilè & cõmodè, ut nunc fit. At enim id falsum uideri debet: nam etsi simplicis huiusce, quale nostrum rhabarbarũ est, ipsis tunc non suppeteret copia, suũ tamen rha habebãt, quo abundè in dysenteria usi sunt: quod etsi nõ habuissent, uel cognouissent, poterant tamen uaria inuicẽ miscere, quæ illius uices gererent medicamenta, idemq; ualerẽt cum illo, cum mista, tum simpliciter sumpta. Huc adde, cum exactè nobis prædicti autores celeberrimi dysenteriæ curandæ methodos tradiderint, neq; de soluentium pharmacorũ usu mentionem ullam fecerint, manifestum esse, aut tale administrari non debere medicamentum, quale est rhabarbarũ, aliúdue simile: aut Galenum, & reliquos non satis de eo curando morbo præcepisse, quod quidem absurdũ, & ab omni ratione alienum esse, nulli dubium uideri debet. Ac cum intestina tantum inferiora interdum lædantur, nõ aliunde amplius ad ea fluentibus humoribus, saltem ea dysenteriæ species magis iuuabitur ab ijs quæ in aluum per clysterem inijciuntur medicamentis, quàm ab ijs quæ per os demittuntur, siue pharmaca ea fuerint soluentia, siue alia: id quod tamen isti non animaduertunt, sed suas cõmuniter inuulgãt opiniones, nulla adhibita in morbis distinctione: quæ quidem singula tum ex Ga-
leno

leno manifestisſima ſunt, tum ex aliјs. Non enim illos ea obliuione detentos fuiſſe exiſtimandum eſt, ut, ſi eo uti neceſſe eſſet, aut certè expediret, ſoluentis pharmaci cōmemorationem prætermitterent in eo loco, ubi peculiariter de hac re traditur: uel in illis, in quibus melle prius educendos eſſe humores ſcripſit ab inteſtinis, deinde ad reliquum curationis partem accedendū. Neq; uerò hanc illis (cum eam nullatenus probent) arguendi formam, & cōcluſionem concedo: Galenus & Dioſc. aliјq; in dyſenteria rha dant, igitur aluum ſoluit. Imò quòd adſtringat, eos illud dediſſe nos contrà affirmamus: nam ſi aluum solueret, & hoc uitio laborantibus Galenus exhibuiſſet, illud utiq; eſſet, ut ſuprà oſtendimus, methodis ſuis aduerſari. Adde etiā, quòd licet rha antiquorum ab eo, quo nunc utimur, rhabarbaro non differret, niſi maiore & minore aluum ſoluendi ui, Galenusq; & aliј in dyſenteria illud dediſſent, non tamen ſequeret̃, ut noſtrum quoq; rhabarbarum in dyſenteria præſertim, de qua nunc agitur, dari deberet, cum uiribus ſaltem non parū inter ſe diſtinguantur ſoluentibus, ut plurimis conſtat experimentis. Quòd ſi etiam dixero, rha quod antiquis innotuerat haudquaq; aluum ſoluere, hoc tamen non erit Manardi opinionem, quam tuemur, neq; noſtram, & experientiā refellere, neq; nobis ipſis non conſtare in ijs quæ in Braſauolæ ſimplicium medicamentorū examen annotauimus. Neq; enim à ratione alienū eſt, ut ibi quoq; diximus, in tam magna orbis parte, quanta Pontus eſt, rha ſoluentis facultatis, & non ſoluentis reperiri poſſe. Præterea non maior uidetur eſſe ratio, ſed contrà minor eſt, quòd in coli dolore ſoluentia prohiberi debeāt pharmaca, quàm in dyſenteria, ut ait Gal. xiij. curandi methodi, cum in ea plures cauſæ ſint, quæ illa dari uetent, quàm in coli dolore, ut fluxio humorū, ulcus, & ſæpenumero inflāmatio, febris, & quæ hanc comitantur ſymptomata. Per patientē uerò locum minimè eſſe uacuandum, uniuerſo corpore plus æquo pleno exiſtente,

quod in huiusmodi corporibus manifestè apparet, scriptũ etiam est in xcv. cap. artis medicæ, & alibi: quæ quidem corpora mollia sunt, & fœminea, & puerilia, quæ fortia nõ tolerant medicamenta, ut ait Galenus secundo ad Glauc. & alibi. Dubium præterea est nõ leue, ne dysenteria magis augeatur, ob soluentis pharmaci uim: relinquere enim id solet in uasorum quæ ad uentrem pertinent osculis morsionem, apertionemq́ multã: quare assiduè eas partes irritat, & quæ in uasis sunt uires dissoluit, ac deijcit. Dicit postremò Galenus septimæ sectionis aphorismo lxv. purgare aluum neq; simpliciter, neq; quouis modo illi cõfert, cuius strigmentis similia sunt alui excremẽta. Et licet paulò infrà subiungat: neq; prius eos purgare est necessariũ, si iam quicquid inest bilis fuerit sublatum: non est tamen, cur ob hæc dubitetis: quoniam etsi omnis humor biliosus non fuerit eductus, nõ ideo tamen Galenus uult, dysenteria adhuc perseuerante, nobis opus esse purgatione soluentis pharmaci, sed si bilis quicquam post ulceris cõsolidationem relictum fuerit. De ijs autem quę aluum facilem reddũt medicamentis, q̃quis ea à multis laudari sciam, his tamen etiã cautè, & timidè utendum esse dixerim, hac maximè tempestate: pleriq; enim qualibet etiam leui de causa in hanc incidunt affectionem pessimam. Tamarindos uerò, qui quidem frigidi sunt, & sicci temperamenti, quiq; bilis feruorem extinguunt, si quis modico det pondere, & immaturos, atq; initio morbi, cum ijs tamen quę eorum malitiam infrenent, non omnino à bono medico alienum esse duxerim: hac enim tempestate magnã sæpenumero educi animaduertimus humorũ copiam, exiguo etiam aluum molliente medicamento sumpto, ut casia fistulari, & huiusmodi: quapropter (ut dixi) his quoq; utendum esse censuerim magna cum moderatione, tametsi minore cum timore, quàm ijs quæ aluum soluunt. Sed tamen quoniã ea nimis fortasse aluum mouere possent, nimiosq́ ad læsa intestinorũ loca humores deducere, quodq; etiam

id nunc

idnunc in populos sæuit malum, ob quendam prauũ temporis statum, tutius, ut puto, fuerit ab huiusmodi etiam medicamentis abstinere, quæ nimis aluũ mollire possunt: cæteris uerò uti remedijs, quæ à Galeno, & ab alijs idoneis autoribus multis traduntur in locis. Aliud præterea est, quo aduersarij nostri mentem suam erigunt, & in nos impetum faciunt, hi inquam, qui practici (ut eo nunc utar uocabulo) appellari gaudent, ac uolunt, quiq; tyrannorũ more, omissa ratione, quę dictant, tanquam edicta regia pronunciant, & ætatem maturiorem pro autoritate, & ratione haberi uolunt, neq; ab eorum opinionibus recedere ne latum quidẽ (ut aiunt) unguem nobis licitum esse existimant, sed omnia sibi credi. Illi igitur, ut ad rem redeam, denuò hoc nos fundamento urgent: Causa morbi cognita, & sublata, illicò & morbus tollitur: quod magis quidem notum est, quàm ut ullis egeat probationibus: quod ut illis concedamus, quis sublata causa non semper morbus tollat, ut est in primo de locis pasis, & eiusdem tertio: sic contrà respondemus, nullum adeò in arte medica perfectũ uirum inueniri posse, qui rectè perpendere ualeat, quæ humorũ mensura, & qualitas per datum pharmacum detrahi debeat, ac posit: adde etiã, quòd, cum causa morbi tollitur, medicamentis & remedijs opportunis tolli debet, non quibuslibet, nec in quouis morbi tempore. At quomodo igitur, aiunt, tormina patientes curabimus, nisi hepar, exempli causa, biliosos & acres ad intestina mittẽs humores, purgabimus? Curabimus sanè eos tum ijs quæ suprà cõmemorauimus, tũ medicamentis quæ cibis cognata sint, & potionibus, tum ijs quæ mutent & cõcoquant, humoresq; qui huiusmodi grauissimos excitant dolores aliorsum auertemus, ut Galeni, & aliorũ testimonijs superius innotuit: his deniq; utemur remedijs, quæ cũ uentriculum, tum hepar, & intestina roborandi, & aliarum partium malam intemperiem corrigendi uim habent, ac reliquis, quæ cõmuniter à prædictis autoribus in hac tradun

11. cur. meth.

Gal. libro de sanguinis missione.

tur curatione: neq; pharmaca, ut illi faciunt, intestinorū ulcera potius laxantia, quàm cōtrahentia dabimus, quæq; naturam malè agentem irritent, non ulla in re ægrotum subleuent. Medicus autem, Hippocrate & Galeno autore, naturæ quæ rectè, non quæ malè agit æmulus esse debet, ac minister. Valde enim prosternūtur in dysenteria uires ex tam frequenti desidendi agitatione, tum ob pharmaci uiolentiā & laborē: quę quidem in hoc morbo maximè uitanda sunt, quemadmodū scripsit Galenus in primo ad Glauc. libro, cap. xiij. Et Aëtius sermone ix. cap. xlv. se nescire fatetur an maior aliunde, & grauior molestia dysentericis oboriatur, quàm ex eorum quę egeruntur, acredine. quare, ut ait Gal. in lib. de facilè parabilibus, optimū etiam fuerit remedium cibi paucitas, eiusq; cōcoctu facilis & leuis. Neq; uerò (ut id quoq; attingam) in hoc uitio ad urinarū inspectionem multum attendendum est, quod isti tamen plurimū obseruant, cum dysenteria morbus intestinorū sit, neq; ex urina certa cognitio ulla uel salutis, uel mortis in hac ægritudine haberi possit: non ob id tamen omnino negligendam esse urinarum contemplationē dicimus, imò in quolibet morbo considerandam, sed præsertim ubi putrescunt in uenis succi, & hepate, ut ait Gal. in primo de crisi, cap. vij. & iiij. de tuenda ualetudine. Nam etsi in secundo prædictionum, cap. vi. dicit, tantum in hepate & uenis urinam cōsiderari oportere, & quæ his inseruiunt, id primo uerum esse constabit. Cum uerò dicunt expectandam esse concoctionē, & deinde purgare, si de ea quæ in humorib. fit & urinis intelligant, certū est ex paulò antè citatis sententijs id falsum esse. Quòd si de ea quæ in excrementis expectatur, ne illud quidem uerum est: nam licet egestiones uentriculi, & intestinorū affectionem significēt, ut est in primo de crisi, cap. xi. & aphorismo xij. primæ sectionis, necnon secundo prædictionū cap. iiij. cum tamen eæ ad naturalem suam formā redactæ fuerint, tunc dysenteria non amplius ægrotum malè habebit, aut le-

3. de rat. uict. acut. & 2. Epid. cōm.

uiter infestabit. Et ita de hepatis, & humorũ intemperamen to dicendum est: quod ubi euenerit, haud amplius necesse erit ullo uti soluente pharmaco, aut alio, nisi fortasse eo, quod intestina abstergat, aut consolidet: nisi, ut suprà dictũ est in aphorismo lxv. septimæ sectionis, aliqua humoris biliosi pars post consolidationem ulceris intestinorum adhuc relicta fuerit. Magis igitur idoneum uidetur, ut in morbi huius initio causa quæ ipsum gignit, auferatur, quàm ullo alio tempore, priusquàm ulcus, quod κακοηθες appellant, generetur, atque in intestina serpat, ut Galeni uerba ostendunt, præcipuè in secundo de simpl. medic. capite suprà citato. Consultius autem esse ducerem, si qua urget humorũ aliunde fluentiũ origo, quæ id exigat, ut ad eam tollendam, & ad ulcus inhibendum, uenam secemus, quemadmodum Aëtius apertè confirmat, si tamen id auxilij genus ægroti uires, & reliqua simul patiantur, quàm huiusmodi soluentibus pharmacis uti. Optimum etiam est corrigere membra, quæ prauos generant humores: hi enim ad intestina demissi, dolores excitant uehementissimos. At enim Galenus in iiij. de uict. acut. morborum, & in eo loco quem superius citauimus, qui est ad Glauc. fluente aluo sanguinem mitti prohibet. Ad quod respondeo, sententiam illam minimè ueram esse, si de uera dysenteria, & in qua excrementa liquida non apparent, intelligatur, & quæ à mala hepatis intemperie ortum habet, & de morbi huius initio: sed de alijs alui profluuijs, & temporibus, indubitatam quidem esse: dysenteria enim rectè alui profluuium appellari non debet. Quibus singulis, ut suprà exposuimus, absolutis, dysentericos omnes, qui tamen conualituri sunt, conualescere posse speramus, atque huius curationis uiam, quæ quidem antiquorum est, & à Leonharto Fuchsio prius, quàm à nobis monstrata fuit, probatam iri. Et si, Platonis testimonio, antiquissimum sit, nullum detrahentium morsus euitare posse, illud obiter dicam, à Fuchsio M. Gatinaram

haud meritò reprehendi, quod eclegmatis rosacei certã in dysenteria portionem dederit, cum nõ illud ex sua, sed aliorum opinione dicat. Omitto nunc quòd hic sua iactabit experimenta à datis pharmacis prospera, ille autem à non datis: non quia non putem experimenta cum ratione facta, & legitime, laudanda esse, sed quia non ea probem, quibus nõ consentit ratio: qui enim, ut ait Galenus cum historiam augurís Græci & Arabis narrat, recta ratione medicam artem exercet, ei nos rem ex sentẽtia succedere posse arbitramur: sin cõtrà eueniat, ui morbi ægrotos perire proculdubiò existimamus, non ex remedijs tempestiuè adhibitis. Secus uerò ijs euenire existimo, qui nõ opportunis remedijs eos curare posse confidunt: qui quidem licet quandoq; incolumitatem consequant̃, casu quopiam, seu uirium, quæ in ægro sunt, fortitudine, seu morbi imbecillitate, seu aliqua præcedentium remediorũ recta applicatione conualuisse potius existimandum est, quàm artis beneficio. Similes uerò hi mihi illis esse uidentur, de quibus Gal. in secundo ad Glauc. scripsit, qui morbos quidem curant, homines autem interficiunt, quiq; experientiam sine ratione præ se ferunt, atque hæresim methodicam omnia artis bona destruentẽ sequuntur: illa enim sermones aliquos dogmaticos quidem habet, sed qui tamen multis pleni sint erroribus. Quæ uerò ratione & experientia comprobata non sunt, ad animalis interitum tendunt. Tutius autem esse existimo, ægrotos ui morbi perire sinere, quàm nostra ulla opera mala, aut medicamentis incertis eos præproperè iugulare, tametsi nõ absq; aliqua nostri nominis nota. Sed cõtrà hi longè alijs pręstantiores esse uidentur, qui quoties ad ægrotum aliquem accedunt, semper aliquid noui agunt, magno sæpenumero languentis incõmodo, atq; malo, cum neq; etiam morbi naturam, atq; ægroti aliquo modo inuestigauerint: id quod tamen medico summopere obseruandum est, si Galeni præcepta maximè tueri student, & ueri officium medici. Non

1. de rat. uict. acut.

2. cur. meth. & 3. Aetij, capite 185.

solum

ſolum autem ui morbi pereunt ægrotantes, aut quia ipſi ali quid cõmittant, ſed quia etiam eos medici male curẽt, ut eſt in primo prædict. cap. xxxiiij. Quare ualeãt hi cum ſuo improbo, & ab amuſsi Galenica aberrante modo: nobis uerò pro præclariſsimo, & præcipuo lucro ſit, ægrotos ualetudini proſperę noſtris reſtituere poſſe medicamẽtis, etiã ſi pauperculi ſunt, & nullius (ut aiunt) numeri. ſolent enim medicorum pleriq;, quos uiſitant, tantũ iactare ægrotos, ſi principes, ſi de nobili familia ſunt: ſin contrà, ignobiles, miſeri et abiecti, de his nulla fit ab illis mentio: ita eorũ mentẽ occæcauit ambitio, atq; auaritia. Sed uos rogatos uelim amantiſſimi Collegæ, ne me loquacem nimis, aut temerariũ, & alieni nominis obtrectatorẽ eſſe putetis prius, quàm omnem hanc in illorum caput fabam excuſero: ſemel enim mihi omnino decretum eſt, in prauos, eoſq; barbaros, & incompoſitos medicorum mores inuehi: quod cum perfecero, tunc liberũ ſit unicuiq; apologiam ſcribere. Sed miſſa hæc faciamus, & ſi qua adhuc mihi dicenda reſtant pro pręſentis difficultatis expoſitione, breui perſtringamus: nolo enim nũc horum ſcurrilitatem nimiam, & uitia ſingula perſequi, ſed in cõmodius tempus differre. Si quis igitur à nobis cauſam ſcire deſideret, cur tam longo tempore excrementa mera in aluo retineantur, cum dyſenterici iſti identidem ac paulatim excernant tum humores bilioſos, eoſq; non unius generis, tum inteſtinorũ abraſiones, ſiue ramenta, tum quædam mucis ſimilia, tum pinguia, tum carnoſa, & deniq; ipſum cruorẽ, neq; prædictis aliquid ſimile excrementis deijciant, quale quidem deijci ſolet ab ijs qui conſuetis, & legitimè inſtitutis utuntur cibis, uel certè minimum, & rariſſimè, quemadmodũ nos ſæpenumero euenire uidimus: illi primi Galeni de tuenda ualetudine libri locus ſatis eſſe poterit, ubi excrementorũ moræ cauſę explicantur: territa enim natura, ea non audet per loca ulceribus ſcatentia, & doloribus uexata tranſmittere, ſed in quibuſdam inteſtinorũ reuolu-

tionibus,& concauitatib. retinet. quare nos quidem sæpe animaduertimus excremẽta magna copia egeri postq̃ ægrotus omnino ferè conualuisset, eaq́ indurata, cum huiusmodi antea haudquaq̃ uidissemus. Quare etiam manifestũ fit, hunc non esse affectum illum, ut nõnulli suspicati sunt, de quo Galenus loquitur in vi. de locis affectis, cap. iiij. diabeti perquam simillimũ, qui quidem à multis cibis fit, qui neq; concoquuntur, neq; per aluum deijciuntur, neq; plenitudinis causæ sunt, neq; etiam probè alere possunt, sed dissipantur, & à calore discutiuntur. Et quia etiam fortasse nõ absq; ratione aliquis dubitare posset de illa ingenti adstringentiũ & repercutientiũ medicamentorũ sylua, tum cataplasmatum, tum epithematũ, tum emplastrorũ, tum inunctionũ, & huiusmodi, quæ uniuersæ aluo, & uentriculo applicari solent: quoniam Galenus in quinto curandi methodi libro illos medicos improbet, qui non tantum adstringentia, sed etiam frigida citra adstrictionem profluenti particulæ imponebant, utpote quæ sanguinem intus pellant, & uenas quæ in alto sunt, sanguine impleant: quorum etiam usum damnat in primo ad Glauc. cap. de curatione febris continuæ, necnon frigidorũ, acidorumq́ extrinsecus applicationem: quoniã quo magis cutem densaueris, tanto ipsæ sanguinis fluxiones, quæ ad uentrem tendunt, magis augent, nisi fortasse corroborationis gratia illa adhibeãtur. Propterea huic dubitationi ita occurri poterit, dicendo, nõ esse omnino simile id quod à Galeno de thorace & aluo scribitur: quia licet prius nobis sese offerat abdomen, hoc est, mirach, deinde peritoneum, quod Arabibus est siphach, deinde omentum, siue zirbus, postremò intestina, ad quæ deferri debent prædictorũ adstringentiũ uires: nõ tamen hæc omnia ita prohibere possunt, sicut thorax, quin huiusmodi ad pulmonẽ deferantur medicamentorũ facultates, propter illius situm, & substantiam crassam, & solidam, ut scriptum est in lib. de cõstitutione artis medicæ. Vel dicas, hæc utriq; particulæ

culæ applicari posse, auersione, & inanitione præcedente, ut est in loco ante hunc proximè à nobis citato, si tamen illis admisceantur, quæ eorũ uires ad prædicta deferant patientia loca. De uino nihil aliud quod scribam habeo, nisi illud minimè à me in hac curatione, si adsit febris, approbari, ut est in iiij. de ratione uict. acutorũ. Aliud præterea est, quod mihi difficultatem parit. Nam Galenus viij. de comp. med. secundũ locos, dicit se uelle agere de ijs qui uerè dysenterici sunt, in quibus neq; hepar affectum est, neq; alia urget affectio, præter intestinorũ ulcus tantum, aut cum putrefactione aliqua obortum, quam medici usitato uocabulo νόμην appellant: tandemq; de ijs se agere uelle ait, quæ ad talem affectionẽ cõmoda sunt, & experimentis multis cognita: & ita deinde cõfectiones uarias, pastillos, quos Græci τροχίσκους nominãt, potiones, acria enæmata, & huiusmodi alia ad prædictum morbũ subscribit. Ex quib. Galeni uerbis manifestũ est, hæc adstringentia etiam, quæ per os tam frequenter dari solent, in uera dysenteria dari debere, nullo ibi existente alio aliquo hepatis affectu. quapropter eos, qui huiusmodi siccantia, & adstringẽtia dant medicamenta, à recta medendi ratione, & scopo declinare existimo, potissimum si his in dysenteriæ principio utantur, atq; si febris unà ægrotũ malè affecerit, quòd obstructionis causa sint, & putridorũ humorũ in corpore retentionis: sed uel declinante morbo, uel si febris minimę fuerit cõsiderationis, ut ait Aëtius, dari poterunt: quod postea à Cõciliatore differentia ccij. latius traditum est. Sciendũ est etiam innumeros dysentericos persæpe curatos fuisse, qui cum grauiter ægrotarent, magna pars tunicæ interioris intestinorum putrefacta deperierit: qui tamen non curati fuissent, nisi alia tunica super corruptam illæsa esset, quemadmodum scribit Galenus in iiij. de usu partium libro. Postremò (id enim etiam libet addere) ut miraremur fecit, quod hi, qui Nicolos, Vgones, Iacobos, et illius sectæ autores semper præ manibus habent, ingentem

illam asini molam, & Sisyphi saxum uersantes, nullã unq̃
de barbaris enæmatis mentionem fecerũt, quæ in fractura
uenæ à Galeno, & aliјs Græcis laudant̃, uel huiusmodi me
dicamentis, & dropacisinis, quę in auertendis humoribus,
quod in hac curatione plurimũ desideratur, multum confe
runt: quodq́; pariter cucurbitularũ remediũ super uentre
affigendarũ horarum quatuor spacio, prætermiserint, ab
Auic. tantopere decantatũ: aut etiam Smaragdum ipsum,
cum omnia ægrotis proponere consueuerint, nõ quidem
salutis eorum gratia tantũ, sed ut omnia se scire ostendant,
& lucrifaciaut, priusquam alter nostri ordinis accitus ad æ-
grum accedat. Hæc ita explicauimus: uos uerò plurimũ ro
gamus, ut quid de his sentiatis, in medium ne pigeat affer-
re: corripit enim, ut scitis, morbus is innumeros, cuiuscun
que status sint: sed potisimũ illos, quos antea scripsi, homi-
nes. Verùm placandam in primis Dei iram optimũ esse du
xerim, idq́; extremũ esse in nostris malis perfugiũ, & reme-
dium. Reliqua autẽ, quæ præsenti negocio utilia sunt, quo-
niam latius à maioribus nostris traduntur, & facilè quiuis
ea legere potest, consultò prætermisimus. Valete.

Calend. Iulij, M. D. XL.

Aloisius Mundella medicus, Hieronymo Feroldo compatri. EPIST. XIII. *in qua locus Gal. 4. de rat. uict. acut. explicatur.*



NOn desinis Hieronyme ea facere, quæ amorẽ
erga me tuum, & beneuolentiam indies magis
ostendãt. Vt enim cognouisti eam nos opinio
nem tueri, quæ in τῆς δυσεντερίας curatione
pharmaca soluentia in os dari prohibet, & op-
positam damnare, statim sentẽtiæ illius recordatus, quæ est
in iiij. libro de ratione uictus acutorum morborũ, ubi Gal.
quæ ualenter soluunt medicamẽta, laudare uidet̃, in expo-
sitione

ſitione illius loci, qui ſic incipit: Si aluus liquida fuerit, &c. me amicè admonuiſti, ut illam accuratius conſiderarem: locus enim paulò obſcurior uidetur, & qui dubitationẽ non minimã præ ſe ferat. Quare non abſq; ratione ſuſpicari mihi uiſus es, ne ſi fortaſſe opinio hæc noſtra ad ſeueriorum quorundam aures peruenerit, illorum cenſura, & ſupercilio graui ſubitò reprehendat̃ & caſtigetur. Nam quid opus eſt, quæſo, antiquorũ noſtrorũ monumenta præ manibus ſemper habere, ſi illorum ſenſa non penetrentur rectè, ac intelligantur? non autem ut nõnulli ex noſtris faciunt, qui Galenum ſe centies uidiſſe affirmant, cum tamen multa in eo ſint, quæ uel planè illi non intelligunt, uel peruerſe, eò quòd per tranſennam illa legant. Sicuti enim non ſæpe tantum, ſed probè etiam medendo boni medici euadimus, ita in ſtudia incumbendo. Paucis igitur accipe, quid ipſe ea de re ſentiam: & primo Hippocratis, ſiue quiſquis ille fuerit autor, uerba ſubſcribam, ut certior deinde illorũ ſenſus percipiatur: ἢν δὲ ὑγρὴ ἡ κοιλίη, καὶ χολὴ ὑποχωρέει, καὶ στρόφοι, καὶ ἔμετοι, καὶ πνιγμοὶ, τούτοισι κράτιστον ἀτρεμίζειν, πίνειν δὲ μελίκρατον καὶ μὴ ἐξεμέειν. hoc eſt, ſi ad uerbum uertas: Si uerò aluus liquida ſit, bilisq; deijciatur, & ſtrophi, & uomitiones, & ſuffocationes, his melius quieſcere, bibere autem aquam mulſam, & non uomere, στρόφοι enim dictio, ſi Cornelij Celſi interpretationem ſequemur, quæ mea quidem ſententia, uera eſt, nõ tormina propriè ſignificat, hoc eſt, δυσεντερίαν, ſed dolores circa umbilicũ inteſtina torquentes. Quæ cum ita ſint, nulla quidem erit inter noſtra ſcripta, & codicem hunc controuerſia, nam doctè quidem Galenus ſuprà citati autoris uerba exponens, dixit: Qui autem in affectionibus huiuſmodi ſæpius & ualde auxiliatur, is cacochymian potenti medicamento affatim expurgat, uires contemplatus, ægri habitũ, anni tempus, ætatem & cõſtitutionẽ. Nam ſi bilis acris eſt, & elui contumax, quid obſtet non uideo, quin illa ualente pharmaco magis educi debeat, ut Gal. uoluit, quàm mode

Lib. 2. cap. 6.

ratè ſoluente, quemadmodũ autor ille quarti libri de uictu acutorum, ut eſt lac aſininum, aut mulſa, eam quietè concoquente. χολέρα enim cõmune eſt uentris, atq; inteſtinorũ uitium, quo potiſsimũ ipſe, atq; inteſtina bilioſis torquentur humoribus, & cruditatibus: & licet per inteſtina pharmaco deijciantur materiæ illæ acres, corruptæq;, & crudæ, tutior tamen ea eſt uia, & expulſioni eorum paratior, & commodior, utpote quæ à natura excrementis recipiendis, & expellendis creata eſt: unde non horum iniuriæ ita obnoxia ſunt inteſtina ſicuti uenter, uirtute, & cæteris ſuprà à Gal. cõmemoratis conſtantibus conditionibus. Concedimus tamen in χολέρᾳ uitio δυσεντερίαν quandoq; excitari poſſe, acribus & bilioſis ad ea loca tranſeuntibus ſuccis: quod ſi contingeret, nõ ita tutum eſſe exiſtimauerim huiuſmodi ualentibus pharmacis uti in hac morbi ſpecie, in qua uirium proſtratio medico ualde animaduertẽda eſt, ne ea morbo ſuccumbat, quemadmodũ Galenus, & reliqui omnes periti apertè uoluiſſe uidentur. Si uerò huius libri autor nõ amplius de χολέρᾳ agat, ſed ea uerba ſimpliciter intelligenda ſint, nulla ad prædictũ affectum conſideratione habita, de quo Galenus dubitare uidetur, nõ eſt quòd dubites: id enim ibi Galenus ſentit, quòd ſi in uentre bilis contineatur, & elui contumax ſit, ut ſeruatis conditionibus antea dictis, ualenti pharmaco ea educatur, ſi tamen febris non prohibeat, quæ multæ eſſe curæ medico debet: intelligenda eſt enim, meo quidem iudicio, & ſeruanda illa exceptio: timet enim Galenus ne periculũ aliquod inſigne ex bilioſæ in uentriculo materiæ mora contingat. Illa uerò, dum hæc animaduerterẽ uerba, difficultatem aliquam mihi habere uiſa ſunt: Si aluus ſcilicet liquida fuerit, & bilis deijciatur, &c. Nõ bene enim aſſequi poſſum, quomodo Gal. uelit, hunc uirũ de arida χολέρᾳ iterum memorare, cum ſuprà eam generari dicat ab acri, & inflante ſpiritu, hic uerò humorẽ excerni, aluumq; humidam eſſe. Niſi fortè ita reſpondeatur, quandoq; & in hac χολέρας

ſpecie

ſpecie bilem contineri, quæ non ita leuibus tollatur remedijs, ut ea, quæ ſuperius ſcripta ſunt, mulſa, & huiuſmodi, ſed potentioribus ei opus ſit. Tu ſi quid melius habes, reſcribe, pro hoc tuo, & noſtro extricando nodo: Mundella enim ſum, non Oedipus. Vale.

Pridie Idus Septemb. M. D. XL.

Aloiſius Mundella medicus, Leonharto Fuchſio eiuſdem artis profeſſori. EPIST. XIIII. *An uinum in febribus dandum ſit.*



Llud nunc mihi euenit Leonharte, quod ijs euenire ſolet, qui, quoniã Chriſtum crucifixũ & ſanctam eccleſiã profitentur, eamq; palàm prædicare haudquaquã dubitant, nec timent, ſemper cum quibuſdam falſis prophetis, & ſuſurronibus contendere, ac digladiari neceſſe habent. Cum enim ad aliquem ægrotũ uocatus accedo, ut cum aliquibus ex noſtris præſertim natu grandioribus medicis ſermonẽ habeam, quò melius languenti conſultũ ſit (ſolet nanq; opinionibus uarijs utrinq; adductis ueritas magis innoteſcere) protinus initio ſermonis illos uideres & furere, & bacchari, friuolis tantum, & nullius ferè momenti argumentis contendentes: ita peruerſa eſt eorum mens, & pertinax, & à certis medendi ſcopis aberrat: qui tamen à me multis rationibus, & argumentis conuicti, ſolent aliquando acquieſcere: id quod etiam proximis ſuperioribus diebus accidit. Nam cum nonnulli ad curandam matronam quandam accerſiti eſſemus, illaq; multis, & uarijs per nos adhibitis remedijs conualeſceret: tandem diſſenſio, & contentio inter nos de uini genere, & proprietate, quod conualeſcenti daretur, exorta eſt. Ego uerò cum pro ueritate tuenda contra illorum mendacia uerba multa feciſſem, id conſecutus ſum, ut dilutum uinum conualeſcenti iſti omnino

daretur, quòd ea Galeni esset opinio in primo ad Glauconem libro, & aliјs in locis: manifestè enim febris iam declinare cœperat, ab humore quidem bilioso & crasso in uenis existente originem ducens. Licet enim multum reclamassent illi, quo minus febricitanti huic uinũ daremus, nullum tamen ita euidens, aut saltem probabile illis fuit argumentũ, quod nostram, imò Galeni sententiã infirmare posset: huiusmodi nanque uinum (ut scis) crudos concoquit humores, sudorem prouocat, somnum allicit, & citò uires reficit, & omnes denique inanitiones ciet, omnesque humores optimos reddit, ut est in viij. & ij. curandi methodi, & iiij. de tuenda ualetudine, necnon aphorismo lvij. septimæ sectionis. Vini preterea moderatè sumpti potum ea sequũtur cõmoda, quæ à Paulo Aegineta lib. primo, cap. xcv. cõmemorantur: quibus bonis uires magis ualidæ redditæ, morbi seminaria, si quæ adhuc remanserunt, discutit ac uincit. Atque dilutum illi uinum ut biberet, iussimus, quale à Galeno, & etiam Hippocrate in febribus maximè laudatur, quòd uina illa aquosa, alba, & tenui substantia, & exiguum corpori alimentum præbentia, apud nos nõ proueniant, neque aliunde ad nos importentur, sed fulua potius, & nigra, & potentiora, uentremque corroborantia, quæ cõualescenti quidem huic non conuenirent, nisi aqua optimè temperarentur, & miscerentur. aqua enim, cum debile nobis uinum non est, ipsum diluimus, ut amissa illa austeritate, & ui præpotenti, melius inseruiat rationibus nostris, quemadmodũ vij. curandi methodi suprà à nobis citato Galenus tradit. Quibus sic à nobis coram ægrotante explicatis, quamprimũ illa, ut uinum nouum sibi liceret bibere, petijt: quo audito, medicorum unus qui isthuc conuenerant ætate grauior, nulla mora facta, magis uinum nouũ approbauit, quàm uetus, illique dandum esse iussit, quòd imbecillius eo esset, quodque uina, donec recentia sint, nullatenus, secundum Galenum in lib. de cibis boni & mali succi, calefaciant. Ego uerò, ut par est,

par est, ne uerbum quidem ullum cõtra senis istius responsum facere, quod illius animũ offendere posset, optimũ esse duxi: sed post nostrum inde discessum, non amplius medici huius dicta, utpote quæ à Galeni methodis, & ueritate aberrent, ferre omnino decreui. Nam cum primo mitioribus quidem uerbis & moderatis eum cõpellassem, ut iracundiæ suæ impetus reprimerem, & sedarem, postremò ui na noua quæ ille impense laudauerat, ipse supra modum ui tuperare cœpi, tanquam à Gal. in plerisque locis damnata, præser tim vij. curãdi methodi, & in libro de cibis boni & mali succi, ueluti quæ ægrè cõcoquantur, & crassum succum generent, quæque inflationes pariant, & excrementosa sint, neque per uenas transeant, & pituitæ generandæ idonea. Etsi uerò nullo modo calefaciãt, nõ propterea tamẽ ut danda sint, conuincitur, sed, si rectè consideremus, contrarium potius. Quæ cum non asperè, nec arroganter (ut dixi) locutus fuissem, sed leniter, & summa cum mansuetudine, ne animus meus pariter atque audiẽtis ex eo perturbaret, tum ille nihilo minus partim ira, partim fastu excandescens, ac fremẽs, Et tu ex illis, inquit, mihi esse uideris, qui Galenum tantopere extollunt, & profitentur, ut in re medica nolint quicquam posse iure dici, nisi illud in Galeni cõm. scriptũ inueniatur, & traditum: & ignoras tamen à uestro Galeno uinum medium inter antiquũ, & nouum maximè laudari, cuiusmodi nostrũ hoc trimestre, aut quod ab illo temporis spacio non multũ absit. Hæc ut ab eo intellexi, ut illi pro uiribus satisfa cerem, in hunc modũ respondi: (suis nanque uerbis inflatis, & contumeliosis inclementius ille urgebat, atque acerbè nos increpabat) Galenum quippe, quantũ in nobis est, imitari, & profiteri non negamus, imò manifestè id confirmamus: sed ita tamen, ut aliorũ etiam monumẽta, quorũcunque illa fuerint, nobis legãtur: dicere enim solebat Plinius, nullum tam malum librum esse, ut nõ aliqua ex parte prodesse possit. Sed tamen quia Hippocrates, ut ait Gal. in vi. de simpl.

1. de natura humana.

med, prope libri initium, nos admonuit, ut uerè constat, uitam hominis breuem esse, artem uerò longam, ut tempus in ea quæ inutilia sunt, minimè cõsumeremus, edocuit. Et quia etiam, ut ait Auerroës in v. Collect. cap. xxxi. Galenus fuit maximus, & fidus medicamentorũ explorator, neq; ullus ei comparari potuit, nisi is, qui cum clamat, nõ intelligit quid clamet: neq; quicquam, quod hactenus mihi innotuerit, in tradendis rei medicæ methodis ab eo peccatum inuenitur: idcirco quoad possumus, eum sequimur, atq; approbamus, & si quid ab alijs recens, & probè inuentum est, illud sanè recipimus, atq; amplexamur. Quapropter medico conducibilius multò esse existimo, in singulis Galeni libris euoluendis, & accuratè considerandis uitam omnẽ terere, quàm ipsis neglectis, reliquis omnibus cùm Græcis, tum Latinis, atq; Arabibus operam dare: quippe quòd rarò medicum inuenias, modò ille sit optimi ingenij, & naturæ, qui si assidua Galeni lectione delectet, doctrina, & moribus, cæteris non facilè præstet medicis: siquidem Auicennas secunda fen primi libri, cap. de causis frigiditatis, Galenum medicorũ principem appellat, & in alio loco se illius interpretem esse fatetur. Sententia uerò illa, quam suprà ad causam tuam meliorẽ faciendam citasti, quamuis quonam in loco sit in Galeni cõmentarijs te nescire apertè confessus fueris, sed ab alijs intellexisse, ut illud quoq; te admoneam, ea est in vij. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, ubi Galenus sex annorũ uina laudat, tanq; media inter noua, & uetera. Nam quòd Serapio illam citet, nõ me latet. Verùm quid Serapio, quid Auicennas tertia fen primi libri, cap. viij. per uinum nouũ, atq; antiquum, mediumq; intellexerint, cum illud mõstrauero, satis opinionem tuam me cõfutasse arbitrabor, ut qui sententiam illam ex Galeni libris sumpserint, quę quidem, si rectè consideres, tuam potius destruit opinionem, & nostram astruit: etsi postea nõ expresserint illi, quid per nouũ, & uetus intelligendum nobis sit, tanq; à Galeno indicatũ.

Hic, puto, Auerroës Auicennã taxat.

Siquidem

Siquidem ait Auicennas loco paulò antè à nobis citato: Vinum nouum hepar impedit, & ad hepaticam dysenteriam perducit, propter inflammationē, &c. Audias igitur licebit primo ipsum Galenū græcè loquentem, deinde latinè, quò maior uis in eius uerbis sit, neq; amplius reluctari queas: sic enim ait in quarto de comp. med. secundum genus: ὁ μὲν γὰρ νέος οὐκ εἰσδύεται τῷ βάθει τοῦ σώματος, ὁ δὲ παλαιὸς, δριμὺς, καὶ δακνώδης ὀξύν. ἄμεινον οὖν ὁ μέσος κατὰ τὴν ἡλικίαν. εἴη δ' ἂν οὗτος τοὐπίπαν ὁ τῶν μεταξὺ, τοῦ τε πενταετοῦς, καὶ δεκαετοῦς. hoc est: Nouū quidem nō ingreditur profundum corporis, antiquum uero austerum, & mordax est: præstantius igitur quod ætate mediū: est autem omnino medium, quod intra quinquennale, & decennale est. Quibus uerbis cōfirmatur locus ille septimi libri curandi methodi suprà à nobis citatus: id quod etiam Cornelius Celsus libro ij. cap. xvij. his uerbis intellexisse uidetur: At acetum, & id uinum quod paucorū annorū, uel austerum, uel lene est, in media materia est, ideoq; infirmis nunquam uinum alterius generis dari debet. Etsi non eadem ratio est de uinis nigris, albisq; & crassis: citius enim hæc quàm illa inueterantur. Vides ne an Galenus uinū nouum, uinumq; optimū, illud, quod uos, intelligat, trium scilicet mensiū ætatis, aut quod proximè accedat, an quod sex potius annorum fuerit: Propterea q maximè cuperem, ut in Galeni dogmata magis assiduè, & maiori cum diligentia incumberemus, ita enim longè melius ægrotis ipsis omnibus in primis, nobisq; ipsis deinde consultum esset. Præterea cum quispiam aliquē ex nostris aliqua de re interrogat, nunquid ea bona sit, nec ne, prius sanè oportet diligenter corporū temperamenta, & proprietates inuestigare, & cognoscere, quibus admoueri debet id, de quo habetur quæstio: deinde ipsius quod admouetur, naturam: & ita enodatè & opportunè respondendo, rationabiliter & optimè interroganti satisfactum erit, quemadmodum de melle, pane fermentato, & lacte acido, primo & tertio de alim. facult. scri Gal. in lib. de antidotis.

psit Galenus. Nam quamuis in quibusdam perpetuò uerũ sit dicere, hoc (uerbi gratia) praui succi esse, aut difficilis con coctionis, aut stomacho expedire: in pluribus tamẽ fieri nõ potest, ut unico edicto citra ullam definitionem ueritas ser= uetur. Idem affirmat Gal. in lib. de boni & mali succi cibis, & in primo & secundo de comp. med. secund. genus. Neq; (ut mea fert opinio) illorũ probatur responsum, qui dicunt Galenum de suæ patriæ uinis, & cõsuetudine intellexisse, quoniam cum illa scribebat, Romæ habitaret. Quare cum de fructibus, animalibus, moribus, mensuris & põderibus loquitur, etsi id distinctè non facit, de Romanis tamen quin ille intellexerit dubitandum non est, ut ipse etiam Gal. ait in primo de comp. med. secundũ genus, aduersus Androma chum. Et propterea illi taceant qui dicũt, quòd si Galenus nostratium mâlorũ punicorũ notitiam habuisset, nõ illa ut adstringentia, & humores intrò pellentia in febribus pro= hibuisset, cum de tribus illorum generibus in viij. de simpl. med. & alibi mentionẽ faciat, quæ eadem sunt cum nostris: cumq; facilè credi possit ætate illa omniũ florentissima mul tò plura, & præstantiora magis illis innotuisse medicis, q̃ nobis, qui in hæc infelicissima deuenimus tempora, in qui= bus omnia labũtur ac ruunt. Cui enim dubium esse potest, quin ea tempestate Imperatores illi maximi, dum uarias & longinquas, easq; opulentissimas, ac felices sub imperium populi Rom. Senatusq; redigerẽt prouincias, omnia ea Ro mam, quô ex omnibus gentibus, ut ait Gal. in lib. de antido tis, singulis annis permulta adueniunt bona, importari cu= rauerint, quę & noua, & admiranda essent: Studium profe ctò illis erat maximũ, quemadmodũ si quis antiquorũ scri= pta legat, patêre arbitror, non solum ut Romam uaria inue herentur stirpium genera, sed piscium, & animalium om= nium etiam, quibus antea caruerant: deniq; omniũ ferè re= rum, quas mundus in admiratione & precio habet, Roma emporium erat (ut ita loquar) refertissimũ & memorabile.

Idem

Idem præterea nunc mundus eſt, qui & olim fuit, ut ait Galenus in libello, qui inſcribitur, Quòd idem ſit optimus medicus & philoſophus. Quòd ſi dixeris, aliquid alibi melius, & alibi deterius inueniri, ut de panico tradit Galenus in ſecundo de alim. facult. libro, id quoq; (ut patet) noſtræ nō aduerſaṫ opinioni. Hoc inſuper alio aduerſarius noſter ſe defendi poſſe ſperabat argumento, quòd uinum recens apud nos raròinueniri poſsit, quod ætatem unius anni excedat, nedum ſex, aut plurium etiam: non enim hæc obiectio difficultatem tollit, quia aliud eſt loqui de bonitate uini abſolutè, & tempore, aliud quòd huiuſmodi uinum apud nos, aut apud alias nō reperiatur nationes: id quod tamen etiam falſum eſſe conſtat, cum multa apud nos annoſa reperiantur uina. Sed quoniam nullus amplius illi medico reſtabat fugæ locus, nec quo ſe defenderet ullum aliud erat remediū, ad experimenta ſua tandem ſeſe receperat & confugerat, ita proculdubiò exiſtimans hoc clypei genere omnia aduerſariorum ſpicula euitare poſſe: quemadmodū & de minoratiuis, quæ uocant, pharmacis in principio morbi non turgentis datis pleroſq; reſpondere audio, hoc modo putantes argumentis omnibus, & Galeni methodis optimè ſatisfactū iri: neſcientes ægrotos, quos iactant, quiq; iam conualuerunt ab huiuſmodi datis remediјs, fortuitu potius cōualuiſſe, quàm ipſorum ope medicamentorū ſoluentium. Tolerant ſiquidem ægrotorum nonnulli, ueluti agricolarū, uenatorum, nautarū, & iuuenilis naturæ multos, eoſq; enormes medicorum errores, & longius morbos protrahunt, et ualidiora medicamenta: quę non ferunt imbecilli, ut pueri, eunuchi, mulieres, & qui naturaliter temperamento humido ſunt, ut tradit Galenus in cōmentariјs de morbis uulg. & de cauſis ſymptomatū & morborum. Vt autem controuerſiæ noſtræ tandem finem imponeremus, libuit nobis te arbitrū, & iudicem ad hanc litem noſtram dirimendam eligere, apud quem ſanctiorem eſſe ueritatem, gratia & amici

3. de compoſ. med. ſecundū loca.

2. de natura humana, & 2. de compoſ. med. ſecundū genus.

tia ſperamus, nec in alterã partem, ſed in ueritatem propen ſiorem. Quod autem de te ipſe tantũ ſperare auſus fuerim, in primis fuit mirum in me diſcendi ſtudium, & deſideriũ, necnon nominis tui ſplendor: quibus de cauſis minimè admiraberis ſi in hac diſputatione noſtra, quaſi alterum Palæmonẽ eſſe uoluerim: amo enim te plurimũ Leonharte, propter ingenij tui acumen rarum, & quandam animi tui ſynceritatem, quam, dum tua ſcripta perlego, animo mihi concepiſſe uideor, tuamq́ recõditam doctrinam: idcirco & me & rebus meis, cum libuerit, utaris uelim: ita enim me abs te uiciſsim amari ſentiam, & cognoſcam. Salutat te Marius Nizolius noſter, utraq; ſanè lingua uir apprime doctus, & medicus. Idem faciunt & collegæ omnes noſtri medici. Vale, & ſi quid in re literaria noui habes, ut nos certiores facias rogo. Iterum uale, & nos ama. Ex Italiæ Brixia, ſexto calend. Decemb. M. D. XL.

Aloiſius Mundella medicus Vincentio Metello. De Sena. EPIST. XV.



N Ruellius in primo de natura ſtirpium libro cap. lxx. quem nuperrimè curſim legimus, iure miretur Dioſcoridem, Galenum, Paulum Aginetã, Pliniumq́ nuſquam de Sena mentionẽ feciſſe, cum iuxta illius opinionẽ Theophraſtus, illis quidem ętate anterior, in libro de hiſtoria ſtirpium iij. cap. xvij. ipſius Senę effigiem & delineationẽ, permutatis tantũ nomenclaturæ characteribus, ſub Coluteæ nomine graphicè depinxerit: & an ea ſit, quam nunc in Gallia omnibus familiarem & notam Ruellius gigni dicit, nũc breuibus à me, pro uiribus diſcutiendum eſt. Duo potiſsimum ſunt, quæ me ab illius opinione remouent. Primum, quòd Theophraſtus Coluteam arborẽ eſſe dicit, eamq́ magnam: quodq́ nullam illi uim, ut quandoq; conſueuit, adſcribat,

ſcribat, quæ aluũ ſoluat, & atrũ humorẽ educat: quod Senæ propriũ & peculiare eſſe, Arabum autores affirmant. Galenus uerò de ea nihil in poſteritatis uſum memoriæ mandauit, tanquam ſibi intentata, aut incognita: de ijs enim ſolum tradere profitetur, de quibus perfectam habuit notitiam, & experientiam: in deſcribendis nanq; ſtirpium ſpeciebus Dioſcoridi palmam tribuit: eoq; nõ pauca, quorum ille meminit, data opera præterit. Quare minimè fatendum eſſe exiſtimo, autores illos egregios, & primæ claſsis in medicina uiros, quos ſuprà Ruellius citat, Theophraſtum non lectitaſſe, Coluteamq; non animaduertiſſe, aut quæ ab illo de ea narrantur, memoria non tenuiſſe: ſed potius, Ruellij pace, Coluteæ uires illis incognitas fuiſſe, quàm Coluteam arborem à Theophraſto deſcriptam, etiam ſi Colutea idem cum Sena eſſet, quod tamen falſiſsimum eſſe conſtat, ut bene norunt hi, quibus Senæ ortus, & ſpecies abunde cognita eſt, quæ herba magis appellanda eſt, quàm arbor, aut frutex. Vel igitur antedicti autores nullo modo Senam cognouerunt, ut Ruellius affirmare uidetur: uel ſi cognouerunt, quatenus ad ipſius uires, non quatenus ad figurã pertinet, illos eam cognouiſſe dicendũ erit: quod ab Auerroë quoq; confirmatur in v. Collect. cui opinioni & Antonius Braſauola, uir quidem de ſimplicium facultate benemeritus, in ſuo examine ſubſcribere uidet̃. Idem præterea Ruellius miratur ſiliquarũ Coluteæ cibo oues ſaginari, & lætiores reddi: homines uerò exinaniri, & tabeſcere. Atqui cum ipſe illius uerba cõſidero, multò magis eius admirationem demiror: quid enim obſtet, quo minus in hac planta quoq; reperiri poſsit, non uideo, quod in alijs pleriſq; cibis, & medicamentis quandoq; euenire cõſueuit, ob multiplex ac diuerſum ſingulorũ, qui ea ſumunt, ingenium, & naturam: non autem ob cibi, ſeu medicamenti alicuius dati permutationem ullam. Cui enim dubium eſt uarios oriri non poſſe effectus ex una, eadémque re uarijs animantibus data?

ex hordeo enim uidimus nos quandoq; equos calefieri: homines uerò eo semper refrigerari manifestissimũ est; quib. ea adstipulantur, quæ de ferulæ, & nerij, & aliorum natura ab autoribus, & præcipuè à Galeno in tertio de simp. med. cap. xvij. de cicuta tradunt, ab Atheniensi uetula frequenter, ut celebris fama est, in cibis usurpata: hæc enim sturnos ob meatuum sui corporis angustiam nutrit, homines uerò affatim hausta ui mala necat. Eadem pariter ratione, si ueratrum hominem purget, continuò coturnicem non purgabit; quod alijs quoq; longè clarioribus patêre potest exemplis. Hanc uerò nostram de Sena & Colutea opinionem à Fracastorio medico confirmatam ad te mittimus, ut ueritas magis innotescat, & ut mutuis literis nostræ à nobis tollantur dubitationes; scis enim (ut cæteras illius ingenij dotes prætercam) quantum præstet uir ille in medicamentorum simplicium ueritate peruestiganda. Vale.

Decimo calend. Maij, M. D. XXXVII.

Aloisius Mundella medicus, Hieronymo Fracastorio, eiusdem artis professori. De febris pestilentis curatione. EPIST. XVI.



Variæ medendi rationes, & remedia, quæ in pestilentis morbi curatione præter antiquorũ instituta haberi, & præstari solent, ut aliqua de his in medium afferam, & iudicium meũ aperiam, me compellunt: atq; iuxta diuini Hippocratis cõmunem loquendi modum, nulla præfatione præmissa, in primis dico pestilentem febrem eam Galenũ propriè appellare solitum in primo, & tertio de morbis uulgaribus, & alibi, quæ pestilentiæ tempore in uniuersum populum grassatur, ac nemini ferè parcit, cuiuscunq; illi sint ætatis, sexus & conditionis, multosq; interficit. Hæc autem (duplices enim sunt genere, causæ morborũ effectrices) plurimum

mum fieri consueuit ex quauis aëris qualitate immodicè au
cta, siue simplici, siue cõposita, & ipsius substantia ex uapo-
ribus, qui ex latebris terræmotu patefactis ascendũt, putre-
facta, uel ex prauis cadauerũ, uel stagnantiũ aquarum, uel
lacuum exhalationibus, ut est Auernus Campaniæ, quãuis
(ut audio) omnis nunc illius euanuerit humor, omniaq; ibi
solo æquata sint: aliæ enim causæ externæ non ita ad homi-
nes lædendos aptæ sunt, sicuti aër, quem semper ut hauria
mus necesse est, siue is purus, siue infectus sit, quemadmo-
dum uidere est in capite artis medicinalis Galeni lxxxv. Po
test tamen huiusmodi febris genus ex noxij cibi usu etiam
fieri, aquæ uitiatæ ac putridæ potu, & inedia, cum præser-
tim ingentem penuriam succedente copia, satietas cõsequi
tur: ut alias interim illius causas, & Dei iram omittam, astro
rum etiam aspectus, qui ab Auicenna, & nonnullis alijs au
toribus inter morbi huius causas connumerantur. Vt autẽ
breuitati cõsulam, hæ sunt, quæ à Galeno narrantur, febris
pestilentis causæ, in primo & secundo ἐπιδημιῶν libro, & in
primo de differentijs febrium, capite tertio & quarto, & in
libro de boni & mali succi cibis, quas idem in opere de cau-
sis morborũ προκατάρχοντά τε καὶ προκαταρκτικὰ, hoc est, inci
pientia appellat, gregales uerò medici causas primitiuas. In
ternæ autem, quas προηγούμενα Græci nominant, nos præce
dentia, siue antecedentia, uarij esse possunt, qui in uenis cõ-
tinentur, humores corrupti, tam simplices, quàm misti, quem-
admodum ijs qui in re medica continuè sese exercent, satis
notum esse existimo: quamuis secũdum Galenũ rarò inue-
niatur simplex morbus. Harũ febrium notæ sunt, quòd nõ
uehementer affligũt, & reliquæ, quæ ab Auicenna, & alijs
autoribus in proprijs explicantur locis, præsertim Galeno
in tertio de pulsuũ præsagijs. Quibus in hunc modũ presse
& angustè definitis, reliquũ est, ut ex antiquorũ monumen
tis, quod antea polliciti sumus, curationem morbi huius,
quantum in nobis est, eruamus. Sic itaq; paucis eam expe-

diam. Nam si aëris qualitas, quæcunque illa sit, mediocritatē nimis excedat, adeò ut contagionem hanc pessimã gignat, cõtrarijs quidem utemur qualitatibus, obseruata prius æta te, anni tempore, cõsuetudine, corporis temperamento, & huiusmodi reliquis: cõmunis enim una est omniũ morborum curationis indicatio, nempe cõtrarietas ipsa, ut ait Galenus in xi. curandi methodi. Cum igitur morbus is ab immoderata aëris qualitate generari possit, & alijs quas suprà scripsimus causis, nulli dubium esse puto, quin remediorũ usus, quæ contraria qualitate præstant, & putredini obsistunt, & uictus pariter ratio cõtraria, in omnibus nobis seruanda sit, ut Galeni, Pauli, Aëtij cõmentaria legenti constitisse arbitror. Quapropter scripsit Galen. in illo Cranonis atrocissimo pestilentiæ genere, quæ similis illi fuit, cuius Thucydides meminit, siccantib. utendum esse medicamen tis, ut est terra Armena, & huiusmodi, quæ aëris putredini, necnõ qualitati illius quæ immodicè calida & humida erat, præcipuè obsisterent: nam calidum & humidum, nisi per-
11. cur. meth. fletur, putrefactioni obnoxium est: eo enim tempore (ut ait Hippocrates) austri spirarunt, pluuiæque fuerunt copiosæ, quæ potissimæ erãt pestilentiæ illius causæ, & omnino uen ti silebant. Quomodo autẽ fieri possit ut aëris status austrinus sit, ac uentis uacet, latius à Galeno traditum est in tertio Epidimiωn libro. Cõmune præterea præceptum est, cum in corporũ conseruatione, quam προφυλακτικὴν uocãt, tum in curatione, ut ea quàm maximè redundantijs careant, ac liberè spirent, ac respirent, & prępotenti causæ, quoad possumus, aduersemur: quod ab Hippoc. Athenis obseruatũ esse legimus, & Acrone illo Agrigentino, quos τῆς πυρᾶς, hoc est, ingenti lignorum cõgerie accensa, aërem in calidum & siccum, quòd frigidus nimis, atque humidus esset, permutasse ferunt. Fieri uerò nõ posse ut aliquis febricitet, si corpus bene perflet, & boni habitus sit, & quiescat, uentriculumque & hepar calfaciat, scriptũ est in primo de differentijs febriũ

cap.

cap. tertio. Quare considerent medici illi, mihiq; respondeant uelim, cur nõ solũ, ut dixi, siccantia & frigefacientia medicamenta in quacunq; febre pestilenti prȩter modũ, ac crebrò dent, uerum etiam adstringentia, ut est mâli medici, & punici, uuæq; immaturæ succus, quod Græci ὀμφάκιον uocant, & quæ his uiribus præstant, cum id potius sit corpora obstruere, quàm ut optimè spirent, ac fluant præparare, iuxta Galeni & aliorum, quos suprà memorauimus institutum. Non solum uerò ea remedia in his febribus dant, sed, quod grauius etiam multò est, in alijs putridis & continuis, quarum quidem τύπος, id est, forma (ut patet) satis ab his diuersa est. Hippocrates enim & Galenus, urgentibus carbunculis illis ea quidem tempestate, quȩ maximè calida & humida erat, terra Armena, & ijs quæ aërem ad contrarium mutarent, usi sunt, non autem alia (quòd sciam) qualitate ipso aëre affecto, at semper contrarijs curarunt qualitatibus. Quare sic scripsit Galenus in primo de differentijs febrium, cap. iiij. Erat autem earum summa, ut ostendit Hippocrates, ipsa putrefactio: quod cum præcognouissemus, incipiente constitutione, quæcunq; corporum humida uidebamus, statim omni uia siccare conabamur: quæcũq; uerò finiciora, in his primã naturam cõseruabamus, &c. Si uerò proprietate totius substantiæ aëris putrefactæ corpora corripiantur, & illius uitio, non qualitatibus primis, iuxta Hippoc. & Gal. in secundo de natura humana, duplex erit curationis scopus: primus loci mutatio, secundus, raræ & exiguæ respirationis usus: quod quidem assequemur, si corpus à nimijs & noxijs uacuum reddemus humoribus, & bene perspirabile: quo auxilij genere ac methodo ea etiam pestilentis febris species sanabitur, quȩ ob prauam uiuendi rationem orta fuerit, humores & corporis πόρους, hoc est, meatus præparando, ut postea illi facilius educi possint, ac digeri: quos tamen priusquam concocti fuerint, pharmaco soluente detrahi, haudquaq; cõsulimus, sed sanguinis missio-

ne, ubi illa opus sit, ac uires tolerent, quemadmodum scripsit Galenus in principio libri de cibis boni & mali succi, quoniam uires quandoque prius resoluuntur. At si τὴν κακοχυμίαν, hoc est, humorum uitium in corpore inesse certus fueris, quæ tamen adhuc febrem non faciat, conseruationis gratia non ita absurdum esse existimamus, quemadmodũ iam incipiente morbo (nisi materia turgeat) non expectata cõcoctione, ualenti aliquo medicamento aluũ soluere, cum præsertim serosi, ac tenues fuerint humores, quoniã ad eductionem inter cæteros expeditissimi sint, & uires melius ferant, neq; febris calor obstet, præter alia quæ per se satis manifesta sunt. Si uerò crassi, ac uiscosi illi fuerint, cuiusmodi sunt natura pituita, & atra bilis, tales coctionem quidẽ quæ à naturali calore, & præparationem, quæ ab arte fit, prius quàm deijciantur, expectant, ut est in libro De ijs quos purgare oportet. Cum uerò uehementes non sint huiusmodi febres, & à medico, ut ait Auenzoar, uix percipiantur, & quiescant, non uideo quomodo ualente pharmaco statim inchoantibus illis, humores inanire expediat. Non solũ autem morborũ iam factorũ curatio, sed ne illi fiant prouisio per contrarias tentabitur qualitates, præterquàm si siccus fuerit aëris status; non enim hunc humidis curabimus, ut qui putredini maximè aduersetur, ut est in tertio de morbis uulgaribus, & tertia aphorismorũ sectione: sicca enim tempora magis, quàm humida sunt salubria, & minus mortifera. Qui uerò iuxta Auicennæ sententiam soluentibus pharmacis, cum hæ febres incipiũt, maximè utuntur, quòd ea ex iccent, quodq; Gal. in primo de differentijs febrium suprà citato dixerit, Corpora quę redundantijs abundant, purgationibus curamus, &c. illos non rectè agere existimo, nec proprium & germanum Galeni sensum percepisse: quia aphorismus ille primę sectionis Hippocratis celeberrimus, qui sic incipit, Concocta medicari, atq; mouere non cruda, nec in principijs, modò non turgeant, &c. in uniuersum de

Lib. de natura humana, et xiiij. curandi methodi.

2. sect. aph. 9. & 4. aph. 14. & alibi.

omni-

omnibus febribus putridis intelligendus sit, etiam si humores ueneni naturã repræsentarent, ut est in illius expositione: & quia etiã nõ semper in hac febre siccare oportet, quod suprà ex Galeni uerbis manifestè apparuit. Neq; præterea illius dicta, ut illi existimant, intelligenda sunt, quæ in eum scribuntur modum: ὅσα δὲ περιττωματικὰ καθάρσεσιν ἐξιώμεθα, hoc est, quæcunq; corpora excrementis abundant, purgationibus curamus, id est, medicamentis ijs quæ aluum soluant: sed quæ diluant, & abstergeant. Quare Manardũ etiã hallucinatũ fuisse existimo, cum Galeni uerba de pestilentia in v. curandi methodi, in eum sensum accipit, ut ibi Galenus de soluentib. pharmacis intellexisse uelit: cumq; ingentem illam siccantium, & adstringentiũ medicamentorũ syluam in pestilenti morbo indistinctè det, ac contra iam antea scriptas Galeni methodos. Neq; quod illi Manardus attribuit, uerum est, quòd scilicet, qui ex immani illa pestilentia euaserũt, soluente pharmaco usi essent, ut constat. Præterea etsi Galenus xiij. aphorismo secundæ sectionis dicit, Plures iudicationes bene terminari: & plures se nouisse ex hoc sanatos, quàm mortuos, nisi sit pestilens constitutio: nõ sequitur tamen quòd, cum quispiam pestilenti morbo afficitur, ipsius initio aluus illi soluenda sit, neq; quòd, nisi eo purgetur modo, celerrima mors ei inferatur, ut Manardus uoluit in lib. xiij. epist. prima, sed contrariũ potius. Quòd si quis nobis obijciat, Galenum in iiij. de ratione uictus acut. morborum καθαίρειν uerbo usum fuisse pro soluere, cum de medicamento quod soluat, loquitur: & in v. de simpl. medic. cap. xix. per uerbum illud duo intellexisse, detergere scilicet, & aluũ soluere: id saltem uelint nolint concedant oportet, nõ magis se, quàm nos animi sui sensum assecutos in expositione codicis superius à nobis citati. Vel dicas Galenũ de præseruante curatione locutum fuisse, de qua ibi primo, & peculiariter loquitur: etsi etiã aliquo modo de curatione propriè dicta sermonẽ fecisse uidetur: quem postea secutus est

Auerroës in vij. Collect. cap. xviij. prior tamẽ expositio magis placet: & licet Galenus in iiij. de rat. uict. acut. per illam dictionem καθαίρειν intellexerit aluum soluere, non tamen dicendum est in omni loco illud intellexisse. Dicimus insuper, tametsi id perquam rarò accidat, non crebrò, ut plerique ex nostris existimãt, cum aliqui in febricitantibus humores ueneni speciem habeant, nõ omnino absurdũ esse certa siccantis medicamenti portione uti, qualis est terra Armena, aut potius, quæ cum hoc, quòd siccet, incidendi etiã humores, & discutiendi uim habeat, ut est acetum, & huiusmodi, præcipuè cum morbus inchoat, nõ autẽ cum in corpore uenenum suũ iam impresserit, ac penè de salute desperatũ est: quemadmodũ etiã de aëris corruptione, & humore nimio suprà ostendimus. Sed maxima cũ moderatione & consilio alijs, quæ nõ sunt istius naturę, siccantibus utendũ esse censeo medicamentis, ne deterius aliquid contingat, & corporis pori obstruantur, neque materia illa putrefacta & uenenata extra corpus possit exire; raræ enim admodũ sunt febres, in quibus (ut dixi) hi dominentur humores, præter pestilentium aliquas. Nam licet morbi quidam populares, siue cõmunes interdum oriri uideantur, ut apud nos præterito anno dysenteria, & anno XXXVII. supra mille & quingentos Lunati, pleuritis, & nonnulli alij sine febre etiam, propriè tamen hi non dicuntur pestilentes, ut est in tertio de morbis uulgaribus. Summa uerò & potissima huius morbi curatio (ut à principio repetam) cum sit, ut corpus redundantijs uacet, atque optimè spiret, altera autem ut præpotenti eius causæ aduersemur: frigida enim calefacere, & calida refrigerare opus est, &c. malè hi mihi agere uidentur, qui aceti usum, & inunctionum, & epithematum, quæ siccant & adstringunt, & meatus obstruunt, exteriori corporis parti applicant: uulgarium enim mos est, cum nonnulla uideant interdum à peritis medicis in quibusdam morbis usurpari, ut ea indifferenter omni tempore dari congruum

gruum

gruum esse existiment, cum tamen id præter rationē sit. At enim nulla maior hodie medicis laus adscribi solet, quàm si innumera illi in curādis ægrotis tentauerint remedia, quod tamen est ab Hippocratis & Galeni sententia maximè alienum, in iiij. de ratione uictus, quæ exhibetur in acutis morbis, & lij. aphorismo secundę sectionis. Non ignoramus sanè, si febris ualde ardens sit, frigidæ usum cum intus, tum foris prodesse, utpote quę magis urgeat causa: sed prudenti medico eo quidē tempore opus est, ut ait Paulus & Aëtius ex Rufi cōmentarijs. Verū quia hęc inter medicos inualuit cōsuetudo, ut in omnib. his, & qui etiā aliter febricitāt, medicamentis quæ siccant & adstringunt utanť, neq; uideam quo modo nō maior sequi debeat ex horū usu noxa, quàm utilitas, quoniā ita obsepiantur corporis pori, & redundantiæ retineanť, quod est potissima huius morbi causa, tuū fuerit etiam super hac re interim iudiciū ferre, quoniā hæc maximi sint in re medica momenti: q̃uis nō omnia corpora à causa in ipsa agente pati, disposita sunt. A Gal. autem pauca de hac febre tradita sunt, nihilq; in hac, sicut in alijs morbis singulis, definitū est: quia, ut ait Paul. grauissima quæq; in pestilentia, & plurima fiant, ut est deliriū, bilis uomitus, præcordia tensa, sudores, & labores copiosi, excrementorū frigus, profluuia alui biliosa, tenuia & flatuosa, urinæ tenues, dilutæ, biliosæ, nigræ, subsidentia mala habentes, & γνωρήματα, qualia pessimæ, sanguinis narium destillatio, pectus ardens, lingua arida & siticulosa, tristitia, seu fastidiū, quale nimiā ciborū satietatē sequi solet, uigiliç, cōuulsiones uiolentæ, aliaq; multa praua: & quia etiā cum de febribus putridis Gal. mentionem faceret, de hac quoq; partim se tradidisse existimauit: putrida enim febris (ut ait Auenzoar) ferè semper pestilentiæ associať: quod postea à Cōciliatore latius probatū est. Si uerò barbaris uocabulis nos quandoq; usos fuisse animaduerteris, nostrorū temporū calamitati id tribuas rogo, & corruptæ medicorū loquendi cōsuetudini. Differentia xciiij.

Quibus absolutis, putaui etiam me tibi gratũ facturũ, si ea quæ de tuis opusculis circunferri audio, te admonuero. Basilius Sabatius Neapolitanus, qui nunc in suburbano nostro, quod scis, moratur, à me plurimũ rogatus, ut quid de homocentricis tuis, & epiciclis sentiret, mihi aperire uellet, epistolam ille sanè eruditam ad me q̃primũ misit, ubi summatim nõnulla contra opinionem tuam attigit, latius aliàs, si opus fuerit, ea explicaturus & responsurus: est enim, ut hactenus uidere potui, tum linguæ latinæ, tum mathematicæ, tum physicæ speculationis cognitione maximus uir, multaq; (ut spero) de his singulis propediem in lucem editurus est. Epistolam quam raptim ille ad nos scripsit, si eam uidere cupis, ad te deferri curabo. Vale, & me ama.

Decimo calend. August. M. D. XLI.

Aloisius Mundella medicus, Iulio Borellæ compatri. De exanthematum siue morbillorum curatione. EPIST. XVII.



ETsi non ea solum, quæ per se difficillima sunt, sed etiam quæ magis grauem, & doctum desiderent scriptorẽ à me petis, ad dandam tamen amoris erga te mei significationem, facere non possum, quin pro uirib. ingenioli mei tibi morem geram. Duo autẽ sunt, quæ, ut uideo, te mirum in modum solicitant, & in medendi ratione distrahunt. Primũ illud est, an de morbillis uocatis, à græcis autoribus quicquã memoriæ proditum sit, & de illorum nomenclatura. Alterum uerò, an cum illi apparere incipiũt, sectio uenæ fieri debeat. Ne igitur diutius te solicitum, & suspensum teneam, scias uelim Galenum in v. curandi methodi ἐξανθήματα, hoc est, efflorescentia eos appellasse: Plinium uerò & Celsum papulas, & pustulas: quas quidem easdem esse cum Arabũ morbillis existimo, uel parũ ab illis differre. Quãuis enim

ἐξανθή-

ἐξανθημάτων nomē peculiare morbi genus ſignificet, ad alia tamen ſignificāda etiam uſurpatur. στίγματα quædam, id eſt, puncta, in tertio ἐπιδημιῶν appellauit Hippocrates tempeſtate illa apparentia, & alia quædam tubercula in cute extuberantia ἐκθύματα, quaſi ebullientia diceres, uel, ut exponit Galenus, erumpentia: ſed diuerſa quidem ab exanthematis mihi eſſe uidentur: niſi quiſpiā nimia uocabuli uſurpatione utens, morbillos ſtigmata appellauerit; de quibus, quia à Manardo, & aliis recentioribus fuſius traditum eſt, hæc pauca ſolum de eorum nominibus attigiſſe tibi ſatis eſſe arbitror, ad morbi certitudinem inueſtigandam. quibuſcunq; enim nominibus uocentur, certum eſt nō propterea curationem uariari, aut immutari debere, ut ait Galenus in ſecundo de comp. medic. ſecūdum genus. De mittendi autem ſanguinis ratione noſtrum etiam breuiter & ſtrictim comprehenſum accipe iudicium, quod tibi, & cæteris doctis ſubiiciendum, & caſtigandum uolumus. Antequā enim illi oriantur, ſi neceſſe erit uenam incidere, & uires patiantur, ea ſecanda erit, quæ eſt in curuatura brachii dextri, & hepar maximè exinanit: niſi euentus cuiuſpiam ratione alia tundenda eſſet, ut ſi menſes ſuppreſsi eſſent, uel huiuſmodi aliquid. At ſi papulæ iam manifeſtè exire uideantur, præſertim in die iudiciaria, & perſeuerent, neq; ægrotus peius ſe habeat, quāuis in his febribus criſes non ordinatim fiant, ſicut in aliis, ut ait Auenzoar, haudquaquā ſanguinem mitti concedimus, quia naturæ iudicium ita impediretur, humores alior ſum auertendo: cum naturam ad ignobiliores corporis partes morbi materiam expellentem iuuare, medici officium ſit, nō repellere, neq; illi tanquam rectè non agenti obſiſtere. Etſi enim ſanguinis miſsio ad cutem humores trahit, non ad omnes tamen illius partes trahit, ad quas natura in expellendis morbillis trudit, ſed potius pleroſq; illorum à partibus quibuſdam externis ad interna auertit, & naturę motum impedit, qui legitimè factus eſt: timetur enim in hu

iusmodi morbis uirium resolutio: quare nō ea sanguinis cō
pia mitti solet, quæ conueniens illis esset, sed aliquam illius
portionem à partibus cutaneis auersam in internis remane
re rationi cōsentaneum est. Quòd si omnis morbillorū ma
teria educeretur per sanguinem missum, neq; etiam uirium
resolutio magna secuta esset, præter tamen naturæ institu-
tum id fieret, cum humores ex una parte in aliam, & diuer-
sam ab ea, quam natura erat aggressa, trahant, etsi extra cu-
tem omnes educantur: cumq; periculum nō leue ex hac pu
gna sequi existimandum sit. Quare hoc loco nō possum nō
mirari Manardū alioqui nobilem & peritum medicū, libro
vij. epist. secunda, pustulas nō esse repellendas dicere, sed o-
mni ingenio prouocandas, & postea libro xiij. epist. prima,
tam in earum curatione, quàm præcautione uarijs utendū
esse medicamētis cum intus, tum foris asserere, quæ earum
materiam reprimant, & adstringant: erant enim morbilli,
quos narrat, anni millesimi & quingentesimi supra uigesi-
mum octauū, iuxta illius mentem de genere morborū con
tagiosorum, & popularium, & malignorū: quamuis quod
contagiosi essent, ipse adhuc non ausim affirmare: scimus
enim aliquos esse morbos cōmunes, qui tamen contagiosi
nō sunt, nec uerè pestilentes. Solent præterea sæpenumero
morbi quidam bene cedere per huiusmodi inanitiones cō-
tinuas, ut sunt sudores, alui profluuia, & his similia, quam-
uis nō in die iudiciaria factæ sint: eductis enim à natura, qui
morbum faciebant, humoribus, tandem plerosq; liberari
ægrotos, nemini dubium est, quòd multæ illæ, & diutinæ
excretiones uicem gerant eorum, qui in die cretica educun
tur, humorum. Quòd si plenitudinem, siue omniū humo-
rum abundantiā, quæ Græcis πληθώρα est, excedere cogno-
ueris, nō à ratione profectò esse existimarem sanguinē mit-
tere, qui quidem causam antecedentem solum tollat, nō na
turæ actionem & motum impediat, dum humorem noxiū
extra expellit: aut si grauius aliud immineret periculum,
quod

quod primum ad se medici rationem traheret, uerbi gratia, phrenitidis manifestæ notæ, & huiusmodi, quo casu urgente etiam sanguinem ex uena media mittere cõmodum esse existimamus, non obliti tamen interim naturæ actionis, & materię morbillos facientis. Quapropter in uariolarum, et morbillorũ curatione, quæ parum inter se differunt, ita scripsit Auicenna: Et fortasse phlebotomia est mala, propterea quod expellit & cõuertit illud, quod procedit: quare caueatur post duos, aut tres dies, &c. Et paulò superius etiã, hæc ab eo scripta sunt: Sed quando procedũt uariolæ, seu morbilli, non oportet tunc ut adhibeatur phlebotomia, nisi inueniatur uehementia repletionis, & dominatio materiæ: tunc enim tanta sanguinis misśio fiat, quanta satis sit ad exiccandum materiæ illud superfluum præcedentis. Quia tamen papulæ, seu morbilli ijs febribus accidunt, quæ uel malignæ, uel pestilentes sunt (neq; enim in omni pestilentia bubones generantur) in quibus propter humorũ malitiam uires maximè prosternuntur, ut ait Galenus in libro de boni & mali succi cibis, cum cautione magna uenæ sectionem faciendam esse existimo, & ratione humorũ (ut dixi) putridorum multitudinis, aut symptomatis cuiuspiam, aut præcedentis causæ, nõ illius, quæ iam efficit papulas materiæ. Neque optimo iure Galenũ hi mihi arguere uidentũ, cum aiũt, illum exanthematum, id est, morbillorũ curationem perfectè nõ tradidisse: nam id maleuolentiæ potius indicium uideri potest, quàm eorum iudicij, qui ueritatem inquirunt: cùm ea non ut ulcera, nec ut abscessus, nec ut impetigo, uel huiusmodi aliud, curari postulent, neq; peculiare medici studium requirãt, sed tantũmodo, quòd facilius exeant, ut illis opitulemur medicamentis ijs & potionibus quæ sudorem prouocẽt, ut est hordei decoctum, & ijs etiam quæ mediocriter calfaciant, necnon frictionibus leuibus, & cucurbitulis, quas tamen non tam crebrò, ut nunc à plerisq; fieri solet, neq; tam magno numero affigi censemus, modò sic-

cas, modò cum ſcarificatione, & ſcalpello cute inciſa: quia naturæ robur, ac ſpiritus diſcutiant, & ita potius obſint, ꝙ proſint. Quare neq; decoctum illud lentium decorticatarũ, tragacanthi, & laccæ laudauerim, ab Auic. prima fen quarti libri ſcriptum, & à noſtris poſtea tantopere probatum, & uſitatum, cum humores noxios intus obſepiat, nõ foris expellat, & corporis poros obſtruat, non relaxet, iuxta Hippocratis & Gal. ſententiã, ſi probè ſingulorũ illius ſimpliciũ uires examinent. Atq; hæc noſtra eſt, quam paucis tibi explicandã, habui de morbillis opinio. Quid uerò Patauij, quid Venetijs, in his curandis medici agant, & ſentiant, neſcio: at illorum conſulta aliqua expectare optimum fuerit: qui ſi meliora attulerint, libentiſsimè ea recipiemus: ſin minus, noſtris inſiſtemus fundamentis, & rationibus. Cæterũ ſcito in quacũq; diſciplina maximũ id eſſe malum, quòd quædam in ea ita cõſtituantur ἀξιώματα, ut nemini licitũ ſit de illis dubitare, nedum aliquid contrà dicere: quare ſi medicorum dogmata diligentius excutiantur, neq; ita ſubitò, ut ab omnibus fieri uideo, recipiantur, plurimos, qui nos nunc latent errores, in apertum prodire dubitandũ non erit: neq; in medicina ſolum, ſed in quacunq; artium alia. Vale.

Tertio Non. Septemb. M. D. XLI.

Aloiſius Mundella medicus, Marioto Martinengo Equiti ſplendidiſsimo. EPIST. XVIII.



Vamuis Horatiani carminis elogio celebratiſsimum ſit, hominis integritatem & candorẽ nullius indigere auxilijs pro ſui defenſione: attamen quia quandoq; uel ſol puriſsimus adeò obſcurari, atq; penè obrui cõſpicitur, ut è mundo excidiſſe uideatur, idcirco hæc pauca ad te ſcribere conſtitui, ut medicorũ tuorũ doctrinæ, & probitatis lumen nõ obſcuretur, ſed magis ut illuſtretur, & maleuolorũ, qui ex

euentu

euentu de consilijs existimant, liuor & imperitia omnibus in aperto sit. Quęcunq; enim ab illis facta sunt in curatione nobilissimę tuę & charissimę nurus, ea nō sine ratione, meo quidem iudicio, facta fuisse intelliges, si hanc epistolam perlegere ociosus non grauaberis: nec te longitudo deterrebit, aut quòd parum culta sit, & tanquā scopæ dissolutæ, si rem diligentius attenderis, quin certo scio lætaberis. Sed iam ad rem ueniamus. Laborabat illa, febre, ut mihi nunciatū fuit, continua, ex bile & pituita in uentriculo & uenis existente, eaq; putrefacta & noxia, orta: cuius notæ erant, multæ, crassæ, & flauæ in urinis sedentes fæces, cęteraq; utriusq; humoris satis euidentia indicia, geniti quidem partim ex ocio & ægrotantis natura, partim ex praui succi alimentis, quibus, dum uterum gestaret, & ante id tempus etiam uti consueuerat, necnon ex remedijs quę ab hystericis quibusdam mulierculis, tuis inscijs medicis, admota fuerūt, ut lactis ad ubera prouentū reprimerent, ac coërcerent: plerunq; enim istiusmodi uulgaribus & idiotis maior præstari solet fides, quàm peritissimis etiam uiris: quo auxilij genere, cum adstringentiū, tum frigidæ extrinsecus thoraci applicitæ usu, ne ad ea lac omnino à natura secundum cōmunem enixarū consuetudinē transmitteretur, multæ postea obortæ sunt in corpore obstructiones, menses suppressi, febris manifestè augeri uisa est, & ea quidem multò uehementior, quàm quæ retentis & suppressis mensib. puerperis maiori ex parte, ut ait Auicennas, euenire consueuit. Quare uerè scripsit Galen. xi. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, diuites difficilius, quàm pauperes curari, illis de causis quæ ibi ab eo explicantū. Ex hac uerò sanguinis menstrui suppressione quidem intempestiua, quæ & quanta emergere soleant incōmoda, & mala, abundè à Galeno in vi. de locis passis, & alibi expositum est. Sed quæ à partu præcipuè contingunt, in tertio de morbis uulgaribus his uerbis manifestum fit: φαίνεται δὲ οὖν ἐπισχεθείσης τῆς κατὰ τὸν τόκον καθάρσεως γίγνεσθαι τῇ γυναικὶ καὶ ἡ νό-

στος. νοσώδης μὲν γὰρ καὶ ἡ τῶν καταμηνίων ἐπίσχεσις, ἀλλ᾽ οὐχ ὁμοίως βλαβερὰ τῇ μετὰ τὸν τόκον, ὅτι μὴ μόνον αὕτη πλῆθος, ἀλλὰ καὶ κακοχυμίαν ἱκανὴν ἐργάζεται. τὸ μὲν γὰρ χρηστότερον αἷμα τὸ ἔμβρυον ἕλκον εἰς ἑαυτὸ τροφῆς ἕνεκα, καταλεῖπον δὲ τὸ φαυλότερον, αἴτιον γίγνεται τῆς κακοχυμίας ταῖς κυούσαις, ἣν μετὰ τὸν τόκον ἡ φύσις ἐκκενοῖ, &c. hoc est: Videtur itaque suppressa in partu purgatione in muliere morbus gigni: suppreſsio enim menstruorũ morbosa, sed nõ ita noxia, ut illa quæ est post partum, quoniam non solum ipsa multitudinem, sed & insignem generet humorũ prauitatẽ: meliorem enim sanguinem embryo trahens nutrimenti sui causa, & deteriorem relinquens, causa fit malorum humorum prægnantibus, quos post partum natura educit. Menstrua enim purgatio, ut idem ait in primo de morbis uulgaribus, cõmentario secundo, & in lib. de miſsione sanguinis aduersus Erasistratum, congenitum est in mulieribus auxilium. Vt uerò lac, & menses suppreſsi fuerunt, hæc febricitanti accesserunt symptomata: primum bilis uomitus porri succo similis, in uentriculo quidem, & in uenis genitæ cum ex suppreſsione illa, tum ex praui succi cibis, tum ex morbi natura peſsima, ut est in secundo prędictionũ Galeni libro, & eiusdem v. de locis paſsis, & alibi: quapropter tres per aluum etiam deiecti sunt lumbrici, illius malitia interfecti, significantes & hi morbi sæuitiam, & malam humorum qualitatem; etsi deterius fuisset per os illos eiecisse, quàm

2. prædict. cap. 3. per inferna, nisi id aliquo alio casu accideret. Verùm cum natura semper quod bonum est & utile agat, nisi aliquid illi impedimento sit, illam quæ prius in urinis continebatur sedentem fęcem, non amplius, quòd morbo superata esset, eijcere potuit: quare & febris inualuit retentis illis, quæ antea educebant cum urina, redundantijs, & ex quadam etiã animi indignatione admodum molesta: multa enim euenire solent mala, & mors interdum ex huiusmodi animi accidentibus, quemadmodũ à Gal. fusius explicatum est in xij. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου. His præterea acceſsit inflammationis spe-

nis ſpecies quædam, ex pituitæ primũ humore à capite ad
dextram faucium partem deſcendente, eamq; obſidente, &
à febrili calore exiccato: quæ ut illorum ingenijs humectata
fuit, & mollis reddita, multo ægrotantis conatu excreando
educta eſt nucis ponticæ magnitudine: unde illa fauciũ læ-
ſione poſtea leuata eſt. Cibos deinde maximè faſtidiebat ob
prauos ſuccos, qui uentriculi os occuparant, & illius uirtu-
tem agentẽ deſtruxerant naturalem: huius enim partis mu
nus eſt appetere, & facilè ſentire, ob multos qui ad illam de-
ſcendunt à cerebro neruos. Poſtremò aluus manifeſtè infla 3. prædict. ca- pite 12. & 1. de rat. uict. acut.
ri uiſa eſt, quòd noxij, & multi illò deſcendiſſent humores:
natura enim morbo deuicta non amplius illos per conſue-
ta loca, quemadmodũ antea conſueuerat, tranſmittere pote
rat, ſed impotens reddita per corpus liberè uagari permitte
re cogebatur: quæ tamen cum non omnino oppreſſa, & ex-
tincta eſſet, diarrhœam tentauit, ut ſi quo modo fieri poſ-
ſet, laboranti ſuccurreret: quare uenter à ſumpto cibo non
amplius premebatur, & aluus extenuata eſt. Neq; penitus
ſanè de ſalute illi deſperandum fuiſſet, niſi aliud grauius ſu
perueniſſet ſymptoma ex alui profluuio ortum, quod no-
ſtra quidem ſententia, illius interitus potiſsima cauſa fuit.
Nam urgente tam ſæuo, & graui morbo, urgentibusq; tot
alijs ac tantis ſymptomatis, dubitandũ non erat, quin uires
labefactandæ, & ægra ipſa tandem peritura eſſet: redditur
nanq; omnis noſtra curatio irrita, cum uires deficiũt, ut Ga
lenus in pleriſq; locis affirmat: ἡ λειεντερία γὰρ, hoc eſt, leuore
inteſtinorũ, quod eſt uulgatiſsimũ, & peſsimũ ſtomachi ui
tium, & ipſius reſolutio, id eſt, cum cibi tenax non eſt, cor-
pus ali deſinere ſolet, ac ſic tabe conſumi. Hæc, quæ ad mor
bum, & cauſas attinent, compendioſe expoſuimus: quæ ue
rò ad illius futurum iudicium ſpectarent, ea à tuis medicis
(ut ſcis) tibi prædicta ſunt, quæ & prudentiam illorum pari
ter & fidem & doctrinam oſtendant. In curatione autẽ ita
probè & egregiè ſe geſſerunt (ut ſummatim eorum laudem

perstringam) ut certæ Galeni disciplinæ, & ueritatis professores. In primis itaque recta uictus ratione instituta, quod corpus nostrum necessariò mutet, ut ait Galenus lxxxv. cap. artis medicinalis, maximum illis studium fuit, ut prima illius morbi causa, in mouēdis mensibus: idque pluribus ingenijs, uenæ pedis sectione, decoctis, auersionibus uarijs, & id genus alijs, quæ & febri, & citandis mensibus pariter attenderent: sperantes omnino, si ex huiusmodi remedijs illi cieri possent, cum febrem, tum reliqua etiam symptomata mitiora fieri, & uires refici, ægramque conualituram: solent enim plurimi morbi graues & periculosi consueta mensium purgatione leuari, & tolli, ut antea diximus. quod ab Auicenna quoque confirmatur xiij. fen tertij libri tractatu tertio: qui etsi uenæ poplitis sectionem, illi quę in pede est, præferre uideatur in hac curatione, rationabilius tamen mihi pedis uena ab his fuisse incisa uidetur, quia magis illa, ut lōginquius sita, humores auertat, & quia etiā in ea tundenda pauci hodie periti inueniātur artifices. Cum itaque incipiente morbo ulla in re mandatis medici sui parêre nollet, ne in admouendis quidem cucurbitulis, quod est non bonum futuræ salutis indicium, ut ait Hippocrates, tandem eo ingrauescente cum uomitus perseuerātia, periculi metu, aliquo modo obsequiosa esse cœpit, mannæque potionē sumpsit, illius uidelicet, quam aërium mel, aut roscidum appellant, ut praui qui in uentriculo, & in intestinis continebantur humores, tollerentur: nam debilis præsertim clyster, iuxta Galeni mentem, ad eas non ascendit partes: eo autē medicamento sumpto, satis magna humorum portio tum uomitu, tum deiectione educta fuit: non quidem quòd talis sit huius medicamenti uis, ut sumptum, uomitū excitet, sed quoniam laborantis uentriculus morbi principio huic symptomati obnoxius esset. Quia uerò ex adhibitis remedijs morbus nihil leuari uidebatur, sed potius ingrauescebat: propterea, certo dierū interuallo interiecto, purissimæ casiæ fistularis quem
florem

florem appellant, partem unam: alteram uerò compositionis, quæ ex myxis constat, absque scammonio dederunt: uacuataque ea humorũ portione, quæ huic medicamento conueniens fuerat, tribus postea subsecutis diebus aluus nihil reddidit, nisi per iniectum clysterem. Lienteria uerò, quæ post diarrhœam ægrotantem peruasit, omnem illis salutis spem abstulit: ad quod symptoma tanquam magis urgens, quoniam eo uires maximè prosternerentur, primã curationis direxerunt rationem, ijs utentes remedijs, quæ cum intus, tum foris adhibita uentriculum corroborarent, nõ negligentes interim ea quæ alijs symptomatis cõferre possent auxilia: quapropter uinum admodum dilutum modicè dari iusserunt, ne, si quod remedij genus esset, quo morbus is leniri posset, à se prætermitti uideret. Verùm quia afflictis & prostratis iam uiribus prædicta illam denuò inuaserunt timenda symptomata, tandem morbo oppressa decessit, etsi præsidijs & subsidijs opportunis & ualentibus semper obstitissent prudentissimi, amicissimique tui medici. Atqui ut omnes curent̃ fieri non potest, ut ait Hippocrates in primo prædictionũ: at satis nobis esse existimat, si morbi conditionem, & futuram uel mortem, uel salutem prędixerimus. Hæc ad te scribenda habui, nõ quidem quin præfectus tuæ familiæ medicus, & alter etiam illius collega, hęc singula me melius tibi explicare possint, & de ijs singulis rationem reddere, quæ ab illis facta sunt pro hac nobili curãda adolescentula, sed ut eorum subscriberem sententiæ. Nam (ut audio) quidam nunc ita malè in medendo se gerunt, ut sibi ipsi maximo sint dedecori & infamiæ: student enim, meliorib. semper obtrectando, dum eorum facta nõ ex consilio, ut initio diximus, sed ex euentu iudicant, maximam sibi laudem, & gloriam in uulgus comparare: qua quidem re nihil homini medico turpius est, nihil magis à Christi lege alienum, & indignum. Dictitant nanque hi, ut plebi ignaræ & infimæ alijs præstantiores uideantur, & medicos tuos lædant, eos in

hac curatione duabus de causis à recta medendi ratione ab erraſſe: prima, quòd poplitis, ſiue eam quæ in malleolis eſt, uenam ſecari iuſſerint: altera uero, quòd uinũ dilutũ febricitanti dederint: nullã quidẽ, quod intellexerim, nec rationem, nec teſtimoniũ in mediũ afferentes, niſi quòd cum de uena incidenda in febrib. continuis à medico mentio fit, de ea intelligendũ ſit, quæ in cubito eſt: quæ opinio nõ omnino etiam uera eſt secũdum Galenum, etiam ſi dictum ſine conditione ſit: quoniam uena quæ ad cubiti flexum peruenit, in tres diuiditur ramos, qui ad diuerſas corporis partes tendunt, quemadmodũ ait Galenus in libello de ſanguinis miſsione. Si uerò dictum illud cum cõditione intelligatur, manifeſtè falſum eſſe conſtat ex eiuſdem Gal. uerbis. Nam ſi aliud acciderit, quod nos à tali propoſito arceat, ut ſi mulier ex menſium ſuppreſsione febricitet, tunc nõ cubiti, ſed cruris aut pedis uena ſcindenda erit, quod à Gal. libro paulò antè à nobis citato ita confirmatur: Vacuatis enim cubiti per inciſionem uenis, aliud grauius longè ſupereſt: purgationes enim menſtruas auferunt, auertentes ſanguinem ad ſuperiores corporis partes: ſectis uerò quæ crurũ ſunt, non ſolum retrahunt, ſed etiam menſes magis prouocant. Idem Galenus in eodem libro paulò pòſt hæc dicit: Sed retentis menſib. ſemper, quæ ſunt in cruribus, uenas incidere oportet. Dicendum igitur, iuxta Galeni opinionẽ, ſanguinem quidẽ ex cubiti curuatura febricitantib. mittendũ eſſe, niſi aliud obſtiterit, uerbi cauſa, cum menſes ſuppreſsi ſunt, uel uterus inflammationẽ patitur, & huiuſmodi: ſic enim ſanguinem nocuum auerteremus, non detraheremus, ut multis in locis à Galeno confirmatum eſt, & in primo ad Glauconem. In uniuerſum autem aut ad cõmunia membris patientibus retrahere oportet, aut ad ea, in quibus eſt uacuationis origo: quemadmodũ eſt ſectio pedis, quę per uterum exinanit: nam eò ducere oportet, quò natura tendit, &c. ut ait Hippocrates & Galenus, primo & ſexto aphoriſmorũ

libro

libro: quibus etiam aſſentit Auicennas xxi. tertij fen. Galenus inſuper primo ad Glauc. & ſecundo de natura humana, & loco ſuprà citato libri de miſsione ſanguinis, non magis unam, quàm alteram facere uidetur uenæ inciſionẽ, poplitis ſcilicet, an malleoli: quare etiam prope talum uenam ſecuit Hippocrates Margei famulæ, & Chienſi puellæ infra poplitem, aut prope talũ. Præterea uenæ ſectio in xi. curandi methodi nõ reſpicit ex ſe febrem, nec putredinẽ, nec obſtructionem, nec humorũ craſſitiem, nec lentorem, ſed multitudinẽ ſolam: multitudinẽ uerò ex ſuppreſsis menſibus ortam, ſecta pedis uena, uel ſcarificata inanire oportet: igitur hæc, non brachij, ſecanda erit. Cum uerò dicunt, Galenum in xi. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου uinũ prohibere, ubi magna, continua, ac putrida febris ægrotum habeat, hoc modo reſpõdemus: Galenum quidem in huiuſmodi febribus uinum interdicere, id quod nos quoqꝫ cõfirmamus: ſed nõ omnes febres licet cõtinuæ ſint, etiam magnæ ſunt, ut ea eſt de qua nunc mentionẽ habemus, & quotidiana conſtat experientia. Quòd autem quæ ſcripſimus nullam habeant dubitationem, ex eo liquet: Galenus enim paulò ante ſuprà citati libri locum, uinum aquoſum quidem in febre ex humorum putredine orta conceſſerat, quoniam omnes prouocet inanitiones, & uires inſtauret. Cæterũ cum eiuſdem libro xij. uinum frigida temperatũ ratione det, ad reficiendas eorum, qui animi defectionem patiuntur, uires, necnõ primo ad Glauc. cap. de curatione febrium continuarũ ſine accidentibus: cui dubium fuerit, ægrotanti huic uinum ὀλιγοφόρον, hoc eſt, aqueum, non eſſe conuenienter potui datum: cuius uires omnes penè reſolutæ erant, illis de cauſis quas ſuprà memorauimus, ſed præcipuè ex lienteria: uinum nanqꝫ frigida miſtum eas curat, quæ ex magnis fiunt inanitionib. diſſolutiones, præſertim cum ad uentriculũ fluunt humores, niſi aliud urgeat, quod id dari uetet. Sed quoniam hæc ſatis ſuperqꝫ uidentur opinionẽ noſtram tueri, necnon me

Lib. de miſſione ſanguinis aduerſus Eraſiſtratũ, & lib. aduerſus Eraſiſtratæos.

dicorum tuorum consiliũ, & doctrinam, ut sanam, ut optimam defendere, propterea plerisq; alijs, quæ hæc quoque cõprobare potuissent, supersedere satius duxi, ne in re tam aperta demonstranda, & aliena nimis curiosus, & parũ prudens uidear. Quisquis uerò Galeni cõmentarijs operã dat, is uelim existimet, non esse illis pleno uentre, & oscitanter, sed sobriè, & summa cum diligentia studendum esse, ut omnia rectè inuestigentur, & considerentur, ut quæ sint maximè necessaria. Bene uale Eques magnifice, & tecum bene agi existima, si à falsis prophetis in posterum caueas.

Sexto calend. Iulij, M. D. XLI.

Aloisius Mundella medicus, Odo de Odis Patauij publico medicinæ professori. De balneis. EPIST. XIX.



Ostquã diuinæ prouidentiæ ita placuit, ut nobis congredi nõ liceat, sed tantum bono literarum frui, hæc pauca ad te scribere mihi uisum est, ne amicitiæ nostræ, & beneficiorũ, quæ pro tuæ naturæ benignitate in me contulisti, immemor esse uidear: post nostrum enim ex urbe Patauio discessum, nihil unquam abs te de tuo, & rerum tuarum statu intelligere potui, nec per literas quidem colloquuti sumus, quòd si posthac humanitas tua fecerit, ut intelligã, sanè mihi gratissimũ acciderit: amor enim singularis, quo te prosequor propter tuas singulares animi dotes, facit ut id maximè cupiã, & uelim. De nobis ita accipe: nos satis rectè ualemus, nostramq; Christi patrocinio adiuti, constanti & tranquillo animo ferimus fortunã. Quia uerò frequenti, & grato auditorum concursu te publicè medicinam profiteri audio, atq; in detegendis obscuris autorũ sensibus nemini secundum esse, abs te scire cupio, & intelligere sensum illorũ Galeni uerborũ in vi. de tuenda ualetudine, quæ infra scripsi: placet enim mihi doctissimorũ amicorũ iudiciũ sequi,

si meum

si meum mihi non satisfacit. χρὴ τοίνυν αὐτοὺς λουτροῖς πολλοῖς ποτίμων ὑδάτων παρηγορεῖν, διαφοροῦντας τε ἅμα τοὺς ἐν τῇ κεφαλῇ γενομένους ἀτμοὺς θερμούς, καὶ τὴν κρᾶσιν ὅλην ἐργαζομένους βελτίω. βλαβερὰ δὲ τούτοις, ἡ τῶν αὐτοφυῶν θερμῶν ὑδάτων χρῆσις. ὅσα μὲν γὰρ αὐτῶν θειώδη τε ἐστί, καὶ ἀσφαλτώδη τῷ θερμαίνειν ἐναντιώτατα ταῖς φύσει θερμαῖς κεφαλαῖς. ὅσα δὲ στυπτηριώδη, τῷ στεγνοῦν. μόνοις δὲ ἄν, εἴπερ ἄρα τοῖς γλυκέσι τῶν αὐτοφυῶν ὑδάτων ἀβλαβῶς χρῷντο. τοῦτο γὰρ ἀσφαλὲς εἰπεῖν, ὡς τὸ γέ τι καὶ ὠφελεῖσθαι παρ᾽ αὐτῶν, οὐχ ὁμοίως ἀσφαλές. οὐ γὰρ ἂν ἦν ἴσως θερμά, μὴ μετέχοντα τινὸς δυνάμεως φαρμακώδους θερμῆς. ἄμεινον δὲ τῇ πείρᾳ κρίνειν τὰ τοιαῦτα τῶν ὑδάτων, ἔστι γὰρ καὶ σπανίως εὑρίσκεται, &c. hoc est: Oportet igitur ut ipsos multis balneis aquarum potabilium recreemus, simul discutientes calidos capitis uapores, & omne reddẽtes temperamentum ipsius melius. aquarũ autem, quæ calidæ scaturiũt, his nocuus est usus: nam quæcunque ipsarum & sulphureæ, & bituminosæ sunt, quia calefaciant, capitibus natura calidis aduersantur: quæ uerò aluminosæ, in eo quod angustos reddunt corporis meatus, nocent. solis autem (si certè illis utendum sit) dulcibus sponte natis innocuè uti licet: hoc enim tutũ est dicere. quod autem utile aliquid ab ipsis proueniat, non similiter tutum est dicere: non enim fortasse calidæ essent, nisi haberent uim aliquam medicamenti calidam. præstantius autem experientia quadam eiusmodi aquas iudicare, etenim difficilè inueniuntur, &c. Hæc enim non leuem mihi difficultatẽ faciũt, quòd uelle uideatur Galenus sponte natas aquas simul & dulces esse, & medicatas: quod tamẽ fieri non posse manifestè apparet, cum aquæ illæ quæ uerè dulces sunt, omni careãt medicata qualitate, ut idem ait Galenus xi. curandi methodi, & primo de simpl. med. cap. iiij. & v. Præterea quòd aquę, quæ sponte calidæ nascuntur, humectent, libro superius citato ita ostendit Galenus: διὸ καὶ πρὸ τροφῆς δὶς καὶ τρὶς οὗτοι λουόμενοι, καὶ τοῖς αὐτοφύεσι θερμοῖς ὕδασιν οὕτω χρώμενοι μάλιστα ὀφελοῦνται, σκοπὸς γὰρ αὐτῶν ἐστὶν αὐτὰ μὲν τὰ μόρια τοῦ ζώου φυλάττειν ὑγρά, &c. id est: Quamobrem etiã

ante cibum si bis & ter loti, & aquis sponte natis calidis usi sint, maximè iuuantur: in ipsis enim considerandum est, ut animalis partes humidas conseruemus. Calidę uerò esse nõ posse uidentur, nisi aliqua sint uirtute medica præditæ: quę si sic se habebunt, omnes quidem siccabunt, non autem humectabunt, ut est in eiusdem libri primo, & ad Glauc. cap. de curatione febris tertianæ. Nisi quis ad tollendam dubitationem hanc, ita respondeat: aquas quæ sponte calidæ nascuntur, bifariam à nobis posse intelligi, illas uidelicet, quæ sulphuris, bituminis ue, aut huiusmodi naturæ participes sunt: alias uerò, quę etsi dulces, & sponte & calidæ emicent, medicatæ tamen non sunt, aut modicè, propter nimiã cum illis aquæ dulcis copiam: quemadmodũ ait Aristoteles xvi. problemate xxiiij. particulæ: nam eiusmodi aquas potabiles calidas in Magnesia oriri affirmat. Quæ quidem distinctio, si accuratè Galeni uerba considerentur, ex illis colligi posse uidebit, cum inquit: Non enim fortasse calidę essent, nisi, &c. quãuis huiusmodi naturæ aquæ nec ne inueniantur, Galenus dubitare uideatur. Quæ si tibi satisfecerint, & nobis pariter satisfecisse intelliges, quòd cùm aliorum, tum in primis tuum multò pluris æstimem iudicium, quàm nostrum. Quòd autem aquæ calidæ sponte scaturiãt, quæ nullius uel minimæ uirtutis sint medicatæ participes, ut diximus, non omnino à ratione alienum uidetur, si illud cõcesserimus, quòd corpus omne ex quatuor elementis generetur, & constet: quæ postea secundum uniuscuiusq; illorum excellentiam, & patientis naturam, in uarijs terræ manifestentur locis, ut ea aqua est, de qua in præsens à nobis habetur sermo. Si eam opinionẽ tuebimur, quæ elementa in mistis actu esse adstruit: ignem præterea ui siderum luminis, & motus in uisceribus terræ generari, & ita aquam calefieri posse, non à ratione fortasse alienũ fuerit. Sed cum nõ tantum percurrenda sint maiorum monumenta, uerùm accuratius pensitanda, propterea in hanc aliam dubitationem,

quæ

quæ tamen superiori proxima est, trahi uisus sum. Nequaquam mihi probabile uidetur, ut cùm frigidæ, tum calidæ aquæ dulcis balnea ab antiquis, hisq; optimis medicis tantopere celebrata & obseruata, præsertim Hippocrate uerè medicorum omniũ principe, in tertio de uictu, qui exhibetur in morbis acutis, & Galeno in plerisq; locis methodi de curatione, & in libris de tuenda ualetudine, non solum ad conseruandam sanitatem (ut nunc illorum delicias prætercam) sed ad tollendos morbos parata, ita à nobis præcipuè Italis negligi debeant. Quapropter cum tuendæ ualetudinis, aut ratio morbi id exposcere uideatur, medicos omnes monerem, adhortarerq; (nisi Græcorum pariter atq; Arabum doctrinam cõtemnant) ut omnibus remis & uelis, ut in adagio est, balneis aquæ dulcis uti uelint, quòd ea multis morbis præsentaneum esse nouerint auxilium, maximè ijs qui hectica, ephemera, ex obstructione, putridáue laborãt febre, atq; ardente, sed tum tamen, cum declinare incęperit, & totum corpus antè inanitũ fuerit. Quod si coctionis signa apparuerint, multò magis cõferent. Conferũt etiam (quanquam uis hæc ad te scribenda non essent, qui ea, quàm nos certius scias: id autem fecimus, quòd præsens negocium poscere uideretur) aquæ mediocriter calidæ & dulcis balnea febribus quę ab exustione, frigore, & lassitudinib. factæ sunt, quæq; propter meatuũ angustias factas, siue obstructiones, siue clausuras, atq; arctationes, ortæ sunt: respirare siquidem per eas partes, & dissolui calorẽ febrilem oportet: utilia enim sunt (ut scis) huiusmodi balnea ijs qui pleuritide, & peripneumonia laborant, dolorẽ mitigando, ac sputa maturando, prius quidem repurgato corpore: sic enim coctionẽ iuuant. Conducit etiam lauacrum hoc corpus calefaciens præsertim extrinsecus, ad alimenti digestionem, & digestorũ appositionem. Si uerò antequam corpus inanitum sit, illis utamur, in uniuersum id de balneis sciendũ est, ea membris affectis noxam parere, post uerò coctionem iuuare, somnũ præte-

Hoc idem dicit in primo ad Glauc. & 43. septimę sectionis aph. & epid. 1.

Lib. de uictu priuatorum.

rea cōciliare, & per halitum humores digerere. Minimè uerò ignorandum est, nihil esse quod æquè cōcoquat ea quæ concoqui possunt, & malos succos discutiat, ut somnus à balneo. Et, ut distinctius loquar, prima balnei pars, siue domus, humores calefacere & liquare potest, & quæ inæqualia sunt, æquare, & cutem laxare, & multa quæ sub ea sunt detenta inanire. Secunda eius pars, ubi quis in sicco corporis affectu ea utit, potest utiliter solidas partes madefacere. Tertia balnei pars potest, cum aliquis frigida utitur, & totū corpus refrigerare, & cutē densare, & uires firmare. Quarta uerò corpus per sudores citra refrigerationis noxam inanire. Cum igitur quispiam balneo uti uoluerit, in remissione febris eo utatur, corpore iam mediocriter transpirante, quòd omnia ex eo tum fuliginosa excrementa, tum fumea educat. Animaduertendum insuper ut nullius uisceris imbecillitas subsit, neque horror dum administratur, incidat. Hæc, quæcunq; febris fuerit illa, in balnei usu caueas oportet, ut ait Galenus x. & xi. curandi methodi. Nō est itaque, ut nunc fieri uideo, balneorum usus ita negligendus, sed potius magnifaciendus. Quod uerò Conciliator differentia clxxiij. timeat in febriū putridarū declinationibus, illis uti, quia nostri seculi homines ea ferre nō possint, propter iam receptam eorū desuetudinem, & quia etiam natura humana nunc profusius, & delicatius uiuat, quàm eo tempore, quo Galenus ea de balneis tradidit: id quidē falsum esse facilè constabit: quoniam ætate illa nullibi immoderatior uiuendi luxuries erat, & lautior, quàm Romæ, ut ait Galenus in primo curandi methodi libro, & multi alij tradidere autores. quare iudicio meo, fallitur Conciliator, cum ait, illius temporis homines glandibus, & simplicissimis cibis uesci solitos: cum neq; illud etiam certum sit de priscis illis in Arcadia morantibus, ut ait Galenus in secundo lib. de alimentorum facultatib. Neq; propter iam abolitam lauandi consuetudinē credendum est balnea antè dictis morbis nō esse idonea:

idonea: quia id non est balnei naturam, & uim considerare, nec ea attendere quæ ab antiquis summo studio, summaq; diligentia tradita sunt, sed plus nolle sapere, quàm quod nostra inscitia, & pertinacia nos persuadet. Nam si id argumēti genus ualidū esset, sequeretur quoq;, nemini, qui nunq; antea aliàs ægrotasset, medicamenta aliqua danda esse: similiter uinum, oua, & multa alia nisi ijs exhibenda esse, qui illa sumere consueuere: quod tamen nec à Conciliatore, nec ullo sani iudicij uiro recipiendum esse non addubito. Concedimus tamen, ijs qui lauari assueti sunt, & illud affectant, balneum esse utilius: magni enim ponderis est cōsuetudo, ut ait Hippoc. in tertio de ratione uictus acutorū morborū. Illud item omnino falsum uideri potest, quod à Conciliatore, & Sauonarola affirmatur, Italos scilicet magis, quàm Gallos, Germanos atq; Arabes, gulæ & uentri nunc deditos esse, & hac de causa etiam multò plus balnei usu offendi, ut quotidiana cōstat experientia. nam si illud uerū esset. Galeni tempore balnea magis improbanda fuissent: quia, ut suprà dictum est, tum uiuendi libido immoderatior fuerat quàm nūc: & ita Germanis, Gallis, & Mauris plus obessent quàm nobis, quia maiore illi in cibis, potibusq; utātur licentia & intemperantia. Ad aquarum uerò medicatarum rationem transeuntes, non possumus sanè nō plurimū demirari illos, qui istiusmodi balnea adeò extollunt, ut de dulcis aquæ balneis nullam mentionem faciant, & multos qui uarijs & grauissimis correpti sunt morbis, illis curari posse existiment, quos quidem nulla alia in pristinam ualetudinē restituere potuerūt auxilia, & ideo sacra ab antiquis esse appellata prædicant: aliam quidem ab ea quam Aristot. narrat in xxiiij. problematū particula rationē afferentes, quòd scilicet mirabiles quædam illis insint ad tollendos morbos proprietates: qua de causa & magnifica, & sumptuosa in eorum honorē extructa fuerūt à ueteribus ædificia, ut Puteolis, Baijs, & alibi: eaq;, ut ait Plinius in lib. naturalis historiæ

xxxi. numerum deorum auxerunt, atq; urbes condiderũt. Verumenimuero etsi demus multos mirabiles aduersus morbos effectus ex huiusmodi balneis cõtingere posse, & iam contigisse, omnes tamen eos qui medicinę operã dant, summopere adhortarer, ut cautius, & maiori cum pręmeditatione de ijs ęgrotis cõsulere uelint balneis, siue natationis siue irrigationis, siue potus causa, & præcipuè illis qui putridis, cuiuscunq; illę sint generis, corripiuntur febribus: nam licet plus bilis exinaniant, quàm dulces, minus tamen prosunt, ut est in libro ad Glauc. suprà à nobis citato, cum omnis aqua, præter illã quæ potabilis est, exiccet, ut ostensum est à Gal. in primo de simpl. med. cap. vij. hisq; non ea opus sit exiccatione, sed uiarum dilatatione & humectatione: cumq; huiusmodi medicatæ aquæ magno sumentium detrimento, ut ait Plinius lib. xxxi. cap. ij. nonnunq; intra corpus retineãtur, multiq; deterius quàm antea se habuerint, alij uerò cum morte uitam cõmutauerint, quod quidem & nos cum Burmijs essemus, interdũ euenisse uidimus, præcipuè ijs qui eas aquas bibũt, postq; ex proprijs fontibus haustæ magno deinde itinere ad illos delatæ fuere: quamuis ijs qui hydrope affecti sunt, & nõnullis alijs, huiusmodi aquis cum intus tum foris uti congruũ, utileq; esse sciuerim, quẽadmodum loco superius citato à Galeno expositum est, & eiusdem ix. Quare deploratos tantum aliquos, & nullis ferè alijs recuperandos auxilijs ad naturales thermas mittendos esse, rectè arbitror Michaëlem Sauonarolã in libello de balneis consuluisse, in quorum curatione uiolentissimũ etiam remedium tentare expedit. Sed aquis quæ sponte nascunt omissis, ut iterũ ad aquæ dulcis balnea reuertamur, ita rursus ad rationes nostras respõdent medicorũ plerique: Esse quidem ea innumeris morbis apta, & utilia, si tempestiuè illis utamur: & propterea summis uiris, & potentibus, ut Agrippa, & multis alijs magno apparatu & sumptu, tum publicè, tum priuatè, magnificas fuisse extructas ædes, quarũ

uestigia,

uestigia & ruinæ nostris quoq; temporibus Romæ passim uideri possunt: quia uerò is nunc, qui olim priscis lauandi mos erat, penitus abolitus sit, nullæq; (quæ est potissima eorum ratio) lotionibus domus idoneæ sint, quæ in quinque partes à ueteribus diuidi cōsueuere (etsi à Galeno postea in x. curandi methodi in quatuor tantum, prima (ut puto) quā ἀποδυτήριον uocant, tanq; pauci momenti præterita, uel data, in qua balneis usuri sese exuebant) idcirco se illorū usum minimè laudare aiunt. Cum uerò omnis mala consuetudo prorsus nobis tollenda sit, quæ presertim ualetudini nostrę noxia est: ædesq;, etsi nō ita amplæ, & superbæ nobis, ut antiquis, paruo extrui possint negocio, ut ijs constat, quibus aliquando in Germania, ut nobis, agere contigit (breuis est enim ad solium uia, ut ab Hippocrate scriptum est in tertio de ratione uictus acutorum morborū) non uideo quid prohibeat, quo minus etiā ruri, & locis campestribus eæ extrui possint. Quare his rationibus solis aduersariorū argumenta facilè dilui posse arbitror. Optimū itaq; ac saluberrimum esse existimo (seruatis ijs quæ ab Hippocrate ac Galeno narrantur in tertio de ratione uictus acutorum morborū) si dulcis aquæ balnea ad medicos reuocent usus, non solum cùm morbis afficimur, sed etiā cum tuenda ualetudo est. Quòd si ijs qui balneis admodum delectantur, & lauari consueti sunt, bis in die lauari permiseris, non errabis, semper tamen in memoria habens, ut opportunè id facias, neq; à cibo & potu statim balneis utaris, neq; à balneo cibum præbeas. Si uerò coctionis signa ostendantur, tunc etiam si sæpius laueris, nihil deliqueris, ut est in primo ad Glauc. cap. de curatione febris tertianæ, & ut ab alijs quoq; demonstratum est, qui de re medica unquam optimè senserunt. Quam opinionem abs te quoq; approbatam iri minimè dubito, multò melius esse existimante domesticis & probatis in medendo uti remedijs, quàm feris, & damnatis: quemadmodum de illo medico nuperrimè mihi narratum fuit, qui cum multa fru-

3. de rat. uict. acut.

ſtra expertus fuiſſet medicamenta tum ſimplicia, tum composita, in curatione ſanguinis è thoracis uena ex humorum acrimonia erumpentis, tandem ad muſcerdæ auxilium cōfugit, cum tamen huiuſmodi medicamenta omnia ut acria, & abominanda, Galenus damnare conſueuerit, præſertim in x. de ſimp. med. & in cap. de coagulo. Si uerò aduerſarius aliquis poſitionem noſtram de balneis aquæ dulcis ſic iterū deſtruere aut ſaltem infirmare aggredietur, Galeni ſententiam adducēs, quæ in tertiæ ſectionis aphoriſmo xv. his uerbis ſcripta eſt: Inanitio autem quæ à balneis fit, parua eſt, & ſolam ferè cutem exinanit: quæ uerò per carnem, & partes ſolidiores diſperſæ ſunt ſuperfluitates, haud ſatis balneis, diſcutiūtur: hoc reſponſo ſatisfieri poterit, Galenum ibi facta comparatione balneorum ad ſoluentia pharmaca, ſententiam illam protuliſſe. Vel dicas, quòd etſi balnea non ſatis educant ſuperfluitates, quæ per ſolidiores partes diſperſæ ſunt, non tamen propterea dicendum eſt balnea nō eſſe maximè admittenda, & in re medica (ut diximus) laudanda. Eſſet hic quoqꝫ illa alia, quòd ijs quæ de balneis ſcripſimus finitima ſit, conſideranda, cum frictionum omniū, tum exercitationum ratio (balneum enim apotherapiæ pars eſt, ut in tertio de tuenda ualetudine apparet) quia in ea tradenda, ut maximè neceſſaria, antiqui multum inſudauerint, ut eſt in libro de exercitatione paruæ pilæ, & in conſilio pueri epileptici, & alibi: nos uerò adeò eam negligere uideamur, ac ſi magni non eſſet in re medica emolumenti: ſed eam in commodius tempus reijcere ſatius eſſe duximus. Adeò ſanè negligi ſolet exercendi & fricandi ſtudium, ut nullo diſcrimine omni tempore exerceri, & fricari, bonū eſſe exiſtimetur, & eandem eſſe omniū partium exercitationē: quod tamen falſum eſſe cōſtabit, ſi medicorū ueterum ſcripta accuratius conſiderare uoluerimus. Et quia in ea uerſaris ciuitate, ubi maximè uigent ſtudia, & aluntur ingenia, ſi quid habes, quod memoria dignū ducas, reſcribas uelim: ſummopere

pere enim scire desidero, quid sentiant nostræ ætatis medici. Saluta omnes amicos nostro nomine, quos dum Patauij essem, optimè cognoui. Vale, & me tuũ esse, tibiq́ semper deditissimum existima.

Sexto Idus Decemb. M. D. XLI.

Aloisius Mundella medicus, Reuerendo Angelo Castiliono Genuensi. De graui auditu. EPIST. XX.



PRo necessitudinis nostræ præsertim, & officiorum coniunctione, mihi faciendum esse intelligo, ut uoluntati tuæ obtemperem, & quantum in me sitũ est, in eo, quod à me petis de rationibus curandæ ualetudinis tuæ, uideam ut plenè satisfaciam: quod si consequar, ualde mihi gratũ: si minus, ingratum erit. Sed in Deo nostro Iesu Christo spero fore ut incolumitati tuæ rectè cõsulam. Multi sunt anni, quemadmodũ ex te audiui, cum auris sinistræ morbo, qui surditas, siue grauis auditus appellatur, grauiter laborasti: cuius causæ, quas primitiuas uocant (has enim primũ indagabimus, deinde remedia perscribemus) quantũ inuestigatione consequi potui, hæ extiterunt: frigidi uenti uis, qui per cubiculi fenestram ad oppositam aurem penetrauerat: tum nõ obseruata sex rerum non naturalium ratio: & humorum morbi, quem aliàs passus fuisti, ad hanc corporis partẽ facta permutatio, ut multis euenisse uidimus, qui eo morbo, quo prius correpti fuerant, liberati, alio statim in alia corporis parte laborarunt, ut illius usu aut penitus, aut aliqua ex parte priuati, reliquis tamen partibus rectè firmatis, uixerint: cõmutantur enim aliquando morbi, non tolluntur: quare deinde multi crudi, & crassi succi ex huiusmodi praua uictus ratione geniti, neruos simul obstupefecerũt, & audiendi meatũ obstruxerunt, ita, ut aër nullo modo amplius, aut minimũ ad organũ auditus deferri potuerit. Existimamus

tamen humores illos, quos diximus, pituitosos à calidorũ mixtione pręcipuè sanguineorum non omnino alienos esse, si dominans consideremus tui corporis temperamentum, & ea quæ à medicis considerari solent in dignoscendis primarum hominum partium temperamentis. Si enim surditas hæc à sola intemperie frigida, aut aliqua crisi, non tamen firmata prouenisset, iam utique illa euanuisset: confestim enim huiusmodi morbos calefacientia curant auxilia, & magna ex parte finiunt. Quibus accuratè examinatis, necnon calida, & humida capitis intemperie, à qua postea multa, & frequens ad palatũ, oculosq; descendere consueuit pituita (si quis enim rectè morbis mederi uult, is humani corporis particularum omniũ exactissimam habeat cognitionem necesse est) in primis statuendum nobis est, surditates, quæ à primo natali die, siue multis iam annis inueteratæ sunt, nullis curari posse remedijs: quæ uerò non ita inueteratæ quidem, sed diuturnæ, & ipsas curationem non recipere, aut certè difficillimam. Sed cum tibi non omnino ablata sit (ut ais) audiendi facultas, neque ab origine surditas ista confirmata sit, sed alteri (ut suprà scripsimus) partim successerit ægritudini, partim antea incœperit, humoribus, qui antea morbi huius causa fuerãt, à natura ipsum iudicante ad ignobiliores corporis locos propulsis, de recuperando auditu tibi nõ omnino desperandum esse (quamuis difficulter admodũ ille recipi possit) existimamus, si ijs quæ dicturi sumus animũ attendere uolueris: quod si feceris, ut spero, nõ solum pristinam auris recuperare poteris ualetudinem, sed alteram etiam à tam graui & timendo tueri symptomate, in quod potissimũ incidisti, nõ seruata, ut par erat diligenter uictus ratione, quod tibi deinceps summopere animaduertendũ est. Primũ itaq; eligendus est aër serenus, ac simplex: austrini flatus & caliginosi euitandi, hi quòd caput grauent & impleant, illi uerò auditum hebetent: omnia enim calida & humida huiusmodi sunt naturæ, tertiæ sect.

aphor.

aph.v. Boreales quoq; & aquilonij uitari debent, quoniam iuxta Hippocratis & Galeni sententiā, frigus neruis, neruosisq; omnibus obsit locis. at si cōtigerit spirantibus adhuc illis, te iter aliquod facere, ut aliquo utrasq; aures munias tegumento moneo, indito prius paruo gosapij, seu lanæ ellychnio, cui inclusa sint moschi, aut castorei grana duo. Cauebis etiam, ne aqua læsæ auris, & alterius etiā subintret meatum, sed diligēter, ut dixi, illum occlusum custodies. Et ambas aures sæpius ab omni sorde expurgabis instrumento aliquo molli corneo, aut aceto melleq; inuicem mistis abstergendo, & siccando. Si quando uerò tibi opus fuerit, lixiuio sanè, ita auribus occlusis, in quo lauri folia, rutæ, aut absinthiū & chamęmelon incocta fuerint, caput lauare expediet, illud postea leniter linteis fricando, præcedēte tamē uniuersi corporis inanitione: ne si antè perfrices, & laues, uapores ad caput, auresq; attrahant magis, q̄ discutiant. Obseruabis etiā ne statim à cibo & potu laues, & ne post lotionē confestim comedas aut bibas: qui enim nuper bibit, huic caput replet: qui uerò cibum sumpsit, nō caput modò, uerū & corpus totum alimentū ad se prius, quàm concoctū sit, trahit: post lotionē uerò protinus cibum, uel potū sumere, caput replet, deuoratumq; interdum superfluitare facit, ut est in iij. de rat. uict. acut. Galeni. A cibis autem tibi maximè abstinendum est, qui crassos & uiscosos generant humores: præcipua enim cuiusuis morbi curatio, ut ait Gal. in lib. qui de facilè parabilibus inscribit, in exacta uictus ratione cōsistit. Hi autem sunt cibi, quos cane peius & angue, ut in adagio est, fugere te oportet: legumina omnia, caseus omnis recens & uetus, necnō quæ ex eo, triticeaq; conficiunt farina, & lacte obsonia, lacq; ipsum, & lactaria omnia. Butyri etiam rarus fuerit usus. Bulbi, quia flatum & crassum succum generant, improbantur. Quoniā uerò fabæ, si à uentriculo cōcoquant, boni succi sunt, licet nulla decoctione flatū amittāt, illis quādoq; uti cōcedimus, nisi uenerē suspectam habeas:

quamobrem etiã cepis abstinebis. Pisces in uniuersum damnant, exceptis saxatilibus, seu qui circa scopulos uersantur, ac modici sunt excrementi, & mediæ ætatis. Cõmune enim id in cunctis animantibus te meminisse uelim, carnẽ etiamnum adolescentiũ longè præstantiorem esse, quàm iam ætate declinantium: & eorum quę utrinq; cõmunia sunt ætati, in horum medio existit: noxia uerò admodum est nouellorum, diuersaq; ratione ualde uetulorum. Quin & plurimum refert quomodo præparentur: quippe assa, & in sartagine frixa, sicciora sunt. In aqua dulci elixa humidius corpori alimentũ præbent, ut est in iij. de alimentorũ facultatibus Galeni libro: quare carpionibus & lucijs à nobis appellatis, sale, oleoq; & porro condîtis, seu craticula, sartagineue coctis, interdum uesci non interdicimus, similiter muria seruatis piscibus: anguillæ uerò, tincæ, sardæ, trottæ, cochleæ, ranæ, ostreæ, & huiusmodi omnia damnantur. Fructibus ferè omnibus quos arbores ferunt, tibi abstinendũ esse scias uelim: mali nanq; succi sunt, exceptis tamen castaneis, quæ si in uentriculo concoquantur, efficaciter nutriunt: atq; eæ quidem crassi, nunq; autem mali succi sunt, quare & parcè illis utendum erit. Sed inter reliquos fructus, qui à tempestiuitate præcipua ὡραῖοι appellãtur, & humorem uitiosum gignunt, ac si fortè in uentriculo corrumpantur, similes ferè letalibus uenenis fiunt, ut mora, persica, pruna, pepones, cucumeres. Cucurbita uerò nõ ita damnanda est, si tamen in uentriculo corrumpatur, ipsa etiam malum succum gignit. Quòd si quandoq; fructibus his utendum erit, prima mensa illos degustabis, obseruãdo quòd hi, qui reponi possunt, nihil simile recentibus habeant, quodq; plurimũ referat utrum ad maturitatem perfectam fructus peruenerint. De caricis, si quis boni eas & mali succi esse dixerit, fortè inter se pugnantia dixisse uidebitur: nam si per uentrem & renes transierint, salubres esse censentur: sin autẽ retardarint, peioris quoquo modo succi. Cum nucibus autem sumptæ

Gal. in lib. de boni & mali succi cibis.

aut amygdalis, cibi probatiſsimi ſunt. Panis ex optima tritici farina, non tamen ex ſimilagine ſeu farinæ flore conficiatur: ſit modico ſale condîtus, ſit etiam recens. Ferculis uerò multis, ac ſæpius uti, non utile eſt. Vinum aqueum, quod Græci ὀλιγόφορον uocant, ſit, & parum odoriferum, & parcè ſumptum: πολύφορον enim, & potens, cerebrum petit, ac replet, & neruis nocet, præſertim ſi largius bibatur. Oleribus nonnunquam, ſed modicè utendũ, quotquot non omnino crudam obtinent naturam, ſed ſuorum ipſorum, aliorumque cohibent ſuperfluitates: ut ſunt porrum, apium, & ſmyrniũ. Malua, beta, ſpinacia, rarò ſumenda ſunt: ſimiliter màla, pira, &, ut ſummatim dicam, quæcunque craſsi, & glutinoſi humoris exiſtũt, aut alioqui peſsimi alimenti, ut fungi: quæque concoctu difficilia ſunt, aut frequentius, aut plus æquo ſumuntur, non huic ſolum morbo, uerumetiam cæteris omnibus nocere conſueuerunt: omnem enim exceſſum perniciosiſsimum eſſe, nemo eſt qui neget, & eo magis cum ea re utimur, quæ periculoſa eſt, ut ait Galenus in libro de uenæ ſectione aduerſus Eraſiſtratum, & in cõſilio pueri epileptici. Acetarijs quæ ex capparibus parantur, uti non interdicimus: at æſtiuis temporib. quæ ex cichorio, aut lactuca conficiuntur, modicè tamen, & rarò ſumptis, fœniculoque, aut eruca additis. Somno non multum indulgendũ eſt, ſed eo, qui uires naturales conſeruet, quique diurnus nõ ſit, nec poſt cibum ſtatim: ſolet enim is, ſi huiuſmodi fuerit, pituitæ copiam generare, ut uidere eſt in animalibus ijs quę hybernis temporibus in latibulis, & in cauernis terræ uiuunt: ita tamen ut in omnibus ijs quæ diximus, & dicturi ſumus, conſuetudini aliquid condonandum ſit, cum ea uelut altera natura habeatur: ſolent enim plerique diuites luxurioſe uiuentes, die dormire, nocte uerò uigilare, ut ait Gal. in ſecundo prædict. cap. ſecundo. Exerceri uentre uacuo utile eſt, alioqui malum, eo potiſsimũ exercitationum genere, quod nõ corpus ſolum, uerumetiam animum recreare poteſt, ut ue-

nationes,&huiusmodi animalium capturæ,laborem uolu ptate,recreationeq́ temperantes: adeò enim potentes sunt isti motus animi, ut multi morbis sæpe ex delectatione libe rati, multi rursus ex nimia conturbatione mente capti sint: Nullus est autē morbus tantus,ut uehementior animi ægri tudinibus esse posit: quapropter minimè sunt eæ affectio= nes negligendæ, qualescunq́ tandem fuerint, sed tanto di= ligentior istarū quàm corporis habenda ratio, quanto ani= ma corpore præstantior est: solent enim huiusmodi animi motus, quos medici appellant accidentia, multū prodesse ac nocere in curandis ægrotis. Idcirco tristitiam, & mentis torporem totis uiribus excuties: summoq́ mane expurga= tis omnibus tum capitis,tum aliarum corporis partium ex= crementis, linteo satis aspero caput perfricabis: & auri sonū aliquem,aut uocem satis uehementem inferre,tanquā pro= priam ipsius exercitationem,iuuat. Ciborum satietas ut no xia est, ita inedia succos corrumpit, quemadmodū scripsit Galenus in lib. de uenæ sectione aduersus Erasistratæos. ci bus tamen,ut idem ait in iij. de compos. medic. secundū lo= cos,tenuis sit. Carnes animantiū in aqua degentiū uitandę: sunt enim aquatica omnia plurimi excrementi. Suillæ ue= rò licet probatisimū sanguinē generent,quia tamen uisco= sum generant, & difficulter concoquuntur, non multum illis assuescere oportet,nec quę sunt antiquorū boum. Hœ di,uituli laudantur. Agni tanquam humidissimi & pituito si,improbatę sunt carnis. Turdorum uerò,merularū,perdi cum, & phasianorū plurimū cōmendatæ sunt carnes, nec= non caponum,pullorumq́ gallinaceorū: quas,si citra nido rem quidem assatæ fuerint,tibi magis conferre puto, quàm si aqua coctæ. In quorum numero etiam sunt oua gallina= rum recentia sorbitioni apta, & simplici aqua cocta: quæ si indurata sint, difficulter admodum cōcoquuntur. Ad alia autem transeuntes remedia,quæ magis proximè huic con= ueniūt morbo, sumpto quidem à magis cōmuni principio

Gal. in lib. de exercitatione paruę sphęræ

Gal. in consil. pueri epilept.

iuxta

iuxta Galeni doctrinam, optimũ esse existimamus, si media brachij uena è regione auri affectæ sita secta fuerit, exireq́ permittantur sanguinis minimũ unciæ sex: nam in uniuersum te sanguinei temperamenti esse constituimus: deinde serapia sex uel septem singula singulis diebus continuis secunda ante prandium hora sumantur, quę ex serapij acetosi simplicis semuncia, & mellis rosacei altera semuncia, & item ex succi endiuiæ altero tanto pondere, ex decocti uerò hyssopi, origani, & cichorij uncijs tribus cõficiant. His sumptis matutino sequentis diei diluculo hoc deuorabis pharmacum, quod hoc modo fieri uolo, ut ex pilulis, quæ titulo de hiera à pharmacopolis usui reseruant, & ex cochijs, & ex ijs quæ aggregatiuæ appellantur, singulis inquam omnib. semidrachma sumatur, quæ ex melle rosaceo bene subacta in sex uel quinq; catapotia diuidatur. Quæ ut deuoraueris, sequentibus diebus, ut prædictis, his alijs cõmodè uti poteris serapijs, sumendo uidelicet oxymellis simplicis unciam, & illius qui ex stœchade fit, semunciam, iniecta secundum consuetudinẽ tum betonicæ, tum rutæ, tum utriusq; simul decocti mensura: deinde huiuscemodi statim deuorando medicamentũ, quod ex scrupulo pilularum, quæ uulgò fœtidæ inscribũtur, cochiæ, ex hiera compositæ, & aggregatiuæ, conficitur: quibus si etiam addideris rhabarbari selecti æquale pondus consentaneũ fuerit: omnibus his oxymelitide exceptis, numero septem, uel etiã plura, uel pauciora, prout tibi placuerit, conficiantur catapotia. Satis autẽ corpore exinanito, iudicio nostro, hoc cõgruè uteris suffimento, quod in hunc apparabitur modum: Sume foliorũ lauri, & rutæ, comæ absinthij, satureiæ, corticum radicum raphani, seu radiculę, singulorum quantum manu capi potest: decoquantur in pari uini, acetiq́ mensura, & exhalantibus adhuc illis, alterum harundinis caput concauitati auris inseratur, alterum foramini, quod factum fuerit ollæ, in qua prædicta bullierint medicamenta simplicia operculo imposito:

illud semper memoria seruando, soluentia quæ scripsimus pharmaca, & serapia etiam, aut eo pondere, quod dixi, aut etiam minori aliquando, si opus fuerit, & numero, nisi aliquis alius obstiterit casus, sæpius ac sæpius iteranda esse: & quæ auribus induntur, ut ait Galenus in tertio de compos. medic. secundũ locos, mediocriter calida esse oportere: sunt enim illæ ualde acuti sensus. Poterit insuper puluisculus is, & huiusmodi medicamenta alia quæ à Græcis ἔῤῥινα appellantur, uentre uacuo in nares per calamũ spiritu recipi, qui sumit castorei, piperis albi, sinapi, nucis moschatæ, singulorum scrupulum, ubi seorsum singula trita optimè, & commista fuerint. Si uerò sternutamento formæ liquidę magis uti placuerit, illud tibi præstò erit, quod accipit succi radicum betæ, cyclaminis, brassicæ, singulorum unciã, decocti sampsuchi uncias duas, piperis albi dimidium scrupuli. Horũ præterea medicamentorũ, quę per os pituitã educũt, usum, & à Græcis ἀποφλεγματίσματα nominantur, mirè tibi conducere existimamus: uerbi gratia, pyrethri, staphisagriæ, masticis, piperis albi, singulorũ drachmam accipe, uuarum passarum semunciam: trita excipiantur succo radicum betæ, & formentur pastilli mansiles. Item sinapi, uuæ taminiæ, piperis albi, carpesij, si illud haberi potest, maceris, masticis, singulorum scrupulum, uuarum passarũ acinis exemptis, uel ficuum pinguium carnis drachmas duas succo sampsuchi excipe, ac prædictorũ modo utere: memor quòd huiusmodi apophlegmatismata nõ deglutiantur, sed deorsum mandentẽ caput inclinare oportet, & ex interuallo hiare, ut humor qui colligitur effluat, & deinde aquam calidam ore diu continere, & ipsum colluere, si rosio multa excitetur. Aptè & ista auri instillantur læsæ: croci drachma, castorei tantundem, salis drachma, quoniam nunc solo nitri gaudemus nomine, ueratri albi drachmæ quatuor: quibus aceto præstantissimo mixtis, auri instillato. Conuenit etiam fel capræ, rutæ succus cum melle, aut castoreum cum oleo anethi: item

ueratrum album cum æquali castorei, sed paulò maiore ad dita croci mensura, cum aceto instillantur, aut cum oleo amygdalarum amararum, aut succo hyssopi, quarum etiam oleum in cepa coctum tepidum auri guttatim infundatur. Sed ne liquores isti iniecti corrumpantur, ideo inclinata aure, post duarum uel trium horarum spacium, quàm instillata fuerint, exire permittes, auremq; lanæ mollis momento abstergendo siccabis. Si uerò & altera auris eodem symptomate affici incœperit, quo sinistra afficitur, surditate uidelicet, eisdem penitus remedijs, quæ suprà scripsimus, uti poteris, excepta uenæ sectione, quæ tunc fieri debet in curuatura brachij dextri, & auris quæ dextræ similiter adhibetur perforatione, & cauterio. Verum ne in longum nimis nostra trahatur oratio, & ne huc singula afferre uidear remedia, quàm plurimis alijs quæ ab autoribus in hac curatione passim traduntur, supersedere satius duxi: poterunt enim ea à quolibet medico, cum hæc non satis fuerint, facilè inueniri, & experiri. At uerò quoniam plura indies accidere consueuerunt quæ medici consilium mutari compellunt, & singula persequi non decet, nec fieri potest: quocirca priusquam ad huius aggrediaris morbi curationem, ut peritum aliquẽ medicum consulas moneo, ut si quid à nobis minus quàm par erat, aut abundantius dictum, aut malè intellectum fuerit, aut improuiso sese obtulerit, corrigi poßit. Reliquum modo est, ut cum singula quæ scripsimus ad unguem perfeceris, neq; perfectè, ut desiderabas, curatus fueris, ut fonticulus cauterio, ubi colli principium incipit, aut post aurem læsam fiat, quod tibi multum prodesse non dubitamus: aut forata media auris, funiculo aliquo ita traiecta longo tempore seruet. Vale, & me, quod facis, in Christo ama, sæpiusq; de te, ac tuis rebus scribas, rogo: nihil enim mihi gratius cõtingere potest, quàm de prospera ualetudine tua intelligere, cum amicorũ habeam neminẽ, quem plus ac te amem, & diligam. Pridie Idus Aprilis, M. D. XLII.

Aloisius Mundella medicus, Hieronymo Feroldo medico. EPIST. XXI.



Tsi, ut ait Gal. in primo de alim. facult. optima sit doctrina, quæ uiua uoce hauritur, quòd audita & intellecta animo altius figantur, atq; hæreant impressa tenacius, his tamen nos plurimum etiam (quod neq; ipse inficiatur) debere existimo, qui certam scriptis aliqua de re scientiam mandarunt, quòd ea perennius durent, & præceptoribus destitutis fructus non pœnitendus percipiatur, & ad obliuionem senij maximè conducat, ut ipse Platonis autoritate ait, cuius doctrinæ admodũ studiosum fuisse constat. quos ut aliqua ex parte imiter, in hunc modum nunc ad te scripsi, non quidem ut doctoris officio fungi uidear, sed potius, ut ea quæ sentio, planius & dilucidius promere ualeam. Solent enim disputantium animi nullo certo loco consistere, sed magis huc atq; illuc cõmoueri; neq; illa ita bene intelligi quæ quæruntur, quàm si sedatis cunctis animi affectibus ea uel scribantur, uel legantur: ocio enim & solitudine studiũ sapientiæ magis adiuuatur. His igitur de causis in hunc modum tibi respondere malui, quàm uerbis tecum disceptare, non ut te aliquid edocerẽ: is enim sum, ut magis ipse docendus sim, quàm alios ego docere possim. Sed ut tibi notius fiat, quid ipse sentiam tum de medicamentorũ simplicium, tum de compositorũ usu, q̃uis à me aliàs explicatum fuerit, pau cis accipe. Quoties enim medicorũ omniũ facilè principis, diuino Hippocrate excepto, præceptum illud sanctissimũ atq; æternũ ἀξίωμα considero, non mediocris sanè animi sollicitudo, & dolor me torquet, affligitq;, cum inquit, medico curæ maximè esse debere, ne inconsultè morbis medeatur, quoniam ilud quod curandum suscipit, nõ ratione careat, sed creatarum rerum omniũ nobilissimũ, & prestantissimũ sit, ut est in primæ ipsius sectionis aphorismi primi expositione.

6. de compos. medicament. secundũ loca.

7. cur. meth.

tione. Alia uerò ex eodē Gal. assumptio facit, ut cōtinuè rimari & sciscitari nō desinam, quò fideliter & rectè medicari posim. Nisi enim singulorū hominū, quibus medemur, propriū temperamentū accuratius cōsiderauerimus, & de eo maximā nō habuerimus rationē, quod Gal. τὴν ἰδιοσυγκρασίαν appellat, & nobis incōprehensibilem esse fatetur, in iij. curandi methodi libro, & illorū partiū naturas perfectè cognouerimus, & aliter quàm nunc fieri solet singula diligentius inuestigando nos medendo exercuerimus, ut à Galeno in plerisq; locis asseritur, haudquaq; fieri posse reor, ut planè nos ueri medici nomē subeamus: proprietates siquidem nonnullæ prorsus dici non possunt, quædam uerò ægrè circa ægrotantiū corpora ostendi possunt, solis ijs qui sępe eas uiderunt notæ, ut est in ij. de comp. medic. secundum loca. Neq; uerò illud quoq; minori indagine dignum uidetur, quantum quisq; scilicet in morbis à συμμετρία, quam Plin. cōmensurationem appellat, declinauerit, tantum etiam medicamenta, per quæ curari debet, ad contrarium deflectere oportere, ut ait Galenus in primo libro de cōpositione medicamentorum secundum genus, & in secundo de morbis uulgaribus, & in eo qui de ratione uictus priuatorū inscribitur. Perdifficilem etiam nobis artem medicam reddit, & liberalium artium omnium ualde laboriosam, cùm uirium, tum humorum noxiorum, qui per pharmacum pelli debent, exacta quantitatis cognitio, necnon affectus qualitas, & ipsius quantitas. Etsi enim dicit Galenus & Hippocrates xxiij. aphorismo primæ sectionis, facilitatem tolerantiæ optimum esse mensuræ humorum indicium, id dicit, cum exinanitio facta est, non cum fieri debet. Illud etiam facit, ut à medendi exercitatione me abstineam, quòd nihil in arte medica reperias, quod prodesse posit, nisi certa mensura usurpetur, ut est in libro de missione sanguinis aduersus Erasistratum. Restant adhuc alia duo ex ijs, quæ admouentur ægrotis, ut reliqua omittam, quæ me continua

1. de alim. facult.

3. de compos. med. secundū genus, & 2. de comp. medic. secundū loca.

mentis agitatione perturbant, singulorum scilicet simplicium medicamentorũ peculiares naturæ, & proprietates. Nam medico ubi prædicta eo, quo fieri potest, modo innotuerunt, adhuc tamen illi inuestiganda sunt simpliciũ inter simplicia, itemq́ eorum inter se, & corpora nostra lis, & concordia: quale illud est, quod de brassicæ & uitis odio fertur, raphaniq́ & uitis, necnõ rutæ & fici amicitia. His adde cõplurium compositionũ descriptiones à uarijs autorib. traditas: quæ quidem si prius quàm præparentur, diligenter excutiãtur, nequaq́ eas à medendi officio amolimur, sed cum nobis opus est, his uti concedimus, atq́ approbamus, præsertim quas Galenus sua æquali trutina expendit: pluribus enim de causis plurimorũ simpliciũ mixtio inuenta est, quę à Galeno in libris de comp. med. secũdum genus, clarius & latius explicantur. Sed cum hæ compositiones simplicibus constent medicamentis, uariæq́ sint illorum inter se (ut diximus) concordiæ & inimicitiæ, magnaq́ corporũ differentia, nõ omnino tutum esse, & rationabile duxerim, ut ita temerè illæ præparentur ad usum, quemadmodũ ex ijs quæ paulò antè scripsimus satis cõstitisse arbitror. Quare nullũ sanæ mentis uirum, qui uel Græcorum, uel Arabum scholis assuetus sit, inficias ire puto, quin uno simplici medicamento, aut etiam, si id fieri potest, nullo, melius sit morbos curare, quàm pluribus seorsum, aut inter se mixtis, & præcipuè ijs quæ, ut Galeni uerbis utar, confusis cribris hodie medicis maximo sunt usui, tanquam aliæ celerius, aliæ tardius, potentiùs ue, aut debilius agant, ut inquit Auic. Arabum princeps in libello cui titulus est, de medic. simpl. quæ uires cordi affecto afferũt, tract. ij. cap. vij. & xl. & in iiij. fen primi, cap. iij. & iiij. In simplicibus præterea naturã esse apparet, in compositis uerò coniecturam sæpius fallacem: nulli satis custodita in mixturis concordia naturæ & repugnantia. Rarum uerò reperias medicũ, qui (ut Plinij testimoniũ contra istos præteream) suo arbitratu copiosas repentè præparari

[Margin: 2. de rat. uict. acut.]

[Margin: Plin. lib. 22. capite 23. & lib. 24. cap. 1.]

parari non iubeat compositiones: quod tamen à Galeno re probatum est v. de comp. medic. secundum genus, & libro de antidotis. An uerò probè agant hi, nec ne, omnib. in confesso esse existimo: siquidem omnia confundunt, & nullam habent de simplicibus rationem, nullamq; de illorum temperamenti gradibus scientiam, sed cum plurima congesserunt simplicia, & ueluti chaos quoddam struxerũt, tunc mirabile opus se fecisse existimant ac prædicant: qui si Galeni artem in componendis medicamentis, inq; his expendendis, & accuratius considerandis animaduertissent, quemadmodum in nonnullis libri de medic. compos. secundũ partes, mixturis uidere est, nõ ita profectò inconsultè nouas fingerent compositiones. Tametsi uerò Galenus interdum eiusdem temperamenti simplicia misceat, nõ illa quidem, ut illi, sed prudenter miscet, quadã scilicet alicuius illorũ qualitate aut nimium aucta, aut remissa, aut etiam mala, inductus: propterea quàm longè hi hallucinentur, nulla alia demonstratione, aut probatione mihi opus esse arbitror. Caue tamen suspiceris nos in uniuersum propterea damnare quæ ab antiquis uel etiam recentioribus recta ratione confectæ sunt cõpositiones, & præcipuè quas Galenus ipse diligentissimè excussit ac præparauit, atq; expertus fuit, quoniam morbi cõplurimi, cum incipiunt, cõpositi sint, quemadmodũ vij. de simpl. med. cap. de coriandro, ab eodẽ ostenditur: satis enim ab eo inuicem componendi simpl. medic. explicatũ est, ac probatum, & quomodo quandoq; incompertis uti necessitas frequenter nos cogat, primo, secundo, & septimo lib. de comp. med. secundum genus. Sed id à me dictum esse scito, ut quæ maiores nostri annotarũt, sæpius in memoriam reuocentur, & accuratius à nobis considerentur, neq; ita audaciores simus, ut quidam ex nostris, in nouis componendis medicamẽtis, illisq; exhibendis: sed quæ paucioribus, paratuq; facillimis componuntur deligenda sunt, ut ait Galenus ij. & iij. de compos. med. κατὰ γένη, cum

1. de compos. med. secundũ genus.

2. de compos. med. secundũ loca.

præsertim ars medica circa materiam, quę cōtinuè fluit, uersetur: est enim corpus humanū mutationibus obnoxium, neq; à causis internis tantum, sed etiam externis facilè mutatur, ut est in primæ sectionis aphorismo primo, & artis medicæ cap. lxxxiiij. & lxxxv. Abstinēt uerò medicorū pleriq; hac ratione solum à pharmacis, quæ optimi quìq; autores longi temporis experientia satis probarūt, eoq; nobilia reddiderūt, ut ipsi melius quippiam præter maiores habere ui-

2. de compos. medicament. κατὰ γένη.

deantur: quare utendum est medicamētis celebribus, quæ ab omnibus cōmendant̄, & uniuscuiusq; simplicis medicamenti temperamentū intelligendum, ne empiricorū more homogenia solum misceamus: quod tamen quandoq; etiā

3. de compos. medicament. κατὰ γένη.

fecit Galenus, cum cuiusq; simplicis medicamenti uires nō cognosceret. Omnibus uerò isti argumētationibus nostris & rationibus abundè satisfactum esse existimant, cum dicunt, se medicamentis his suos perfectè curasse ęgrotos, neque temerè ea tentasse remedia, neq; frustra usq; ad hunc ingrauescentis ætatis suę terminū peruenisse: sed quia, ut hoc suum responsum tanquam facilè ad diluendū omittamus, de his satis dictum est, idcirco quod reliquum est orationis nostræ paucis absoluam, nō solum hac methodo nobis mederi, & consuetis remedijs uti tutius fore (ut ostendi) existimans, sed uno etiam, si fieri potest, simplici medicamento, quod quidem Galenus concedit in primo de comp. medic. secundū genus, quàm multis, hisq; incertis, & mixtis, præsertim si nulla ea fuerint ratione cōposita. Cui enim magis non arrideat clysteriorū usus, exercitationes opportunę, frictiones, missio sanguinis, si quidem uires ferant, & ea medicinæ pars, quā διαιτητικὴν appellant, quàm tot alia, tum inusitata, tum fera medendi remedia? Vt autem cæteris omissis, ea quæ diximus, aliquo fide digno cōfirmentur testimonio, & corollario insigniantur, ita inquit Scribonius Largus medicus antiquissimus, & Galeno acceptus, ut Pliniū prætercam: Interdū enim simplicia efficaciora sunt, quàm

ex plu-

ex pluribus composita medicamenta. Hæc ille in epistola, quam Callisto suo scribit: qui quidem etsi medicamentorũ compositorũ, de quibus tamen factum sit periculum certissimum, usum laudet, quòd gloriam, diuitias, & pleraq; alia ex his medici consequantur, nihilominus non negat ille iuxta opusculi sui initiũ & finem, huiuscemodi medicamenta omnia propter corporum diuersam naturam, ætatum'ue & temporũ, & locorũ differentiam, in morbis pellendis interim melius, deteriús ue respondere: eædem enim res non dissimiliter dispositis corporibus, non possunt eosdem effectus exhibere. Etsi uerò Galenus tradit v. de tuenda ualetudine, in longis morbis uarianda esse medicamẽta, quòd longo tempore natura illis assuefacta, illorũ postea alleuamentum non sentiat, id nostræ non aduersatur opinioni, si quæ diximus, accuratè considerentur: ea enim obiectioni huic nunc satis fecisse uolumus. Quapropter si ista nos in admirationem trahunt, & timorem, ac penè à medendi officio deterrent, non uideo cur hanc opinionem nostram non summè approbare debeas. Hæc enim singula (si quid amoris, & beneuolentiæ uspiam est) omnium, qui unquam medicinã exercuerunt atq; exercent, futuriq; sunt ut eam aliquando exerceant, animos cõmouere par est. Si uerò fortasse dixeris, nos ita gerentes nec nobis, nec parentibus, aut amicis ullis opibus unquã prodesse posse: scias uelim, medico à uulgi erroribus, quantũ in se est, cauendũ esse, & satis amplam rem illi partam esse, & honorem, si Deo, non homini placere studuerit. Tu, uelim, si quid à me dissentis, ad me rescribas: scis enim quàm facilè à meis cedere consueuerim opinionibus, si inueniam meliores. Vale.

Septimo calend. Iunij, M. D. XXXIX.

Aloisius Mundella Mario Nizolio Brixellensi. De medicamentis soluentibus. EPIST. XXII.


Licet recentiorum pleriq; hanc de soluentibus pharmacis materiam latius tradiderint, hæc tamen pauca, quæ nunc mihi occurrunt, quæq; ex antiquorum libris collegi, ad te scribere constitui, ut tibi satisfaciam, & cognoscas quàm suspectum, quàm timoris plenum sit, ijs præsertim qui cruda adhuc existente materia, & humorũ putredine, febricitant, medicamenta soluentia in morbi principio propinare. Præ- (Lib.1.tract. 7.cap.1.) teritis igitur Auenzoaris, Auerroę, Auicennæq; Arabum principis scriptis, in libello præcipuè cui titulus est, de medicamentis simplicibus quæ uires cordi affecto afferũt, tractatu ij.cap.ij. & prima fen quarti libri, tractatu ij.cap.vij. & xl. & quarta fen primi libri, cap.iij. & iiij. Græcorũ tantum opinionem secutus, à qua prædicti autores non dissentiũt, sed eandem penitus confirmant, quantum fieri potest, à soluentium pharmacorũ usu nobis abstinendũ esse dicimus, quòd ea ui & substantia sua hominũ uitæ, & saluti maximè aduersentur: humorũ enim coctionem, quòd corpus uehementer mouentes frangant & siccent, non autem quiescere permittant, & humidum reddi, quibus maximè natura indiget ad succos concoquendos (morbis illis omissis, circa quorum principia nonnunquam, licet raro, aluum soluere oportet) & optimas crises, si dentur, fieri impediunt, febricitantiumq; intemperiem adaugent, & uentrem præcipuè os ipsius male habens labefactant, quod quidem maximè ner- (2.de rat.uict. acut. & in libro, de ijs quos purgare oportet.) uosum, & sensile est: quod omnibus ijs, & qui præsertim acuto laborant morbo, peculiare est, ut ait Galen. in primo & secundo de crisi libro, cap.xi. & secundo, & quarto de ratione uictus acutorum morborum, & ipsum praua succo- (Primæ sect. aph. 23. Cels. lib.5.cap.1.) rum copia opplent, qui postea defectionem animi inducũt, & malaciam efficiunt, illiq; aduersantur, & humoris noxij,

febrisq;

febriſq; uehementioris & maioris cauſæ exiſtunt, ſitimq; intolerabilem accendunt: omnia enim eiuſdem generis medicamenta potentia calido ſunt temperamẽto, & acria prorſus, aphoriſmo ſuperius citato, & v. de ſimpl. med. cap. xvi. Pharmaca inſuper ſoluentia hominũ naturæ non minimo ſunt terrori, eamq; ad toleranda mala imbecilliorẽ reddũt, & corporis compages diſſoluunt, ſanguinem & carnes colliquãt, præſertim ſi æſtiuis dentur temporibus: huius enim temporis, & medicamentorũ ſoluentium natura, plerique grauius laborant: quod potiſsimũ ex eo manifeſtiſsimũ eſt, quòd calor aëris ambientis in partem trahat contrariam illi, in quam pharmacũ ducit humores, ut aphoriſmo v. & vij. quartæ ſectionis conſtat: adde etiã, quòd medicamenta ſoluentia, ubi non agunt, quandoq; in corruptionem, ac uenenum exitiale uertũtur, ut ait Galenus in libello, de ijs quos purgare oportet, & in iij. de ſimpl. medic. cap. xxiij. & xxv. Confirmant etiam opinionẽ noſtram ea, quæ in quarto de ratione uictus quæ ſeruatur in morbis acutis, in hunc modum ſcripta ſunt: Quicunq; autem inflammationes ſtatim in principijs morborũ ſoluere tentant, ab eo quidem quod intentum eſt atq; inflammatũ, nihil adimunt, quòd non cedat cruda adhuc paſsio: quæ uerò morbo reſiſtunt, & ſana ſunt, colliqueſcere faciũt: & quæ ipſi repugnãt uires, quæq; ægrotos potiſsimũ curant, ex his potius ceu macie quadam languent, & cõſumuntur, morbusq; hoc modo pariter inualeſcit, & tabidum corpus effectum conſternit, illudq; inſanabile reddit. Quod à Galeno etiam in primo de criſi, & alibi monſtratũ eſt, & euidentiſsimis rationibus comprobatum. Ex dictorũ præterea pharmacorũ uſu illa oriri ſolent nocumenta quæ ab eodem narrantur in viij. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου, ubi de diarijs febrib. quæ ab humorũ obſtructione fiunt, agit, necnon in ſecunda & tertia aphoriſmorũ ſectione, illius ix. huius uerò xv. aphoriſmo: ibi enim ſcriptũ eſt, inanitionẽ quæ per καθαρτικὰ, hoc eſt, purgantia phar-

4. de rat. uict. acut. & lib. de ijs quos purgare oportet.

Hoc idem ſcribit Hippoc. in epiſt. & in libello de med. purg.

maca fit, utilem esse ualde indigentibus, & ex longis inter-
uallis. Et sanè uirtus læditur à medicamentis quæ modera-
tè, nedum quæ immodicè aluum soluunt, ut est in ix. curan
di methodi. Illud quoque sciendum est, quamuis in secundo
de compos. medic. secundum loca, uiam tradiderit, perdiffi
4. de rat. uict. acut. cilè esse uirium, noxiorumque humorum multitudinem, &
malitiam, qualis, quantaque sit exploratè expendere, itidem
& medicamentorum modum, atque usum. Quę quidem res,
ut ait Galenus in primo ad Glauc. cap. illo, ubi de febrium
continuarū agit indicijs, ad sui explicationem uno indiget
uerbo, ad usum uerò permultis: ad cuius cognitionem ni-
hil æquè iuuat ac crebra exercitatio. Difficile quoque & il-
lud est, perfectè cognoscere quàm uariæ sint singulorum
hominum, quibus aluum soluere uolueris, naturæ & pro-
prietates, quas nisi noueris, magnas per pharmacum in acu
tis præcipuè morbis offensas paries, ut est in secundo de ra-
tione uictus acutorū, & in libro de ijs quos purgare opor-
tet: metus enim est ne plus iusto uacues, uel nullo pacto in-
anitionem moueas, uel si moueris, nō tamen sufficienter,
quod non facilè, ut in ijs qui non febricitant, emendatur. Si
uerò medicamenta permiscebis simplicia, controuersia fit,
non quando aliud quidem bilem, aliud uerò pituitam deij-
cit, sed quando aliud quidem protinus, aliud uerò longo à
propinatione tempore purgationē mouere natū sit. Quare
nō solum huiusmodi uitanda sunt medicamenta cum mor
bus acutus est, ut pleuritis, dolore ad hypochondriū descen
dente, uerumetiā cum febris uehementissima est, multò ma
gis ab his abstinendum est, ut eodem in loco affirmat Gal.
Difficilis profectò etiā est temporis occasio, quemadmodū
rectè scripsit Hippoc. propter cōtinuè fluentē corporis no-
stri materiā. Adde etiam quòd medicamentū tum bilem fla
uam, tum atram, tum pituitā, tum serosum excrementū de-
trahens exactè nouimus: quæ uerò, ut suprà attigimus, exhi
beri eius quantitas debeat, nescimus: atque exhibitio talis po
stea

stea corrigi nequit, quemadmodũ Gal. scribit in libello de curatione quę fit per sanguinis missionẽ, & in ij. de rat. uict. acut. Ingens præterea in propinationib. pharmacorũ periculum est, cum uel nõ cõmouetur purgatio, uel quod in aluum attractũ est, nõ facilè excernitur, uel cum dolore, morsibus, torminibus, refrigeratione, pulsuũ cessatione, ac animi defectu exprimitur, uel cum corpus uehementer perturbatur, interimq; paululum admodũ uacuatur, aut inanitio modum excedit, neq; medicus sistendi liberam facultatem habet quandocunq; illi placuerit, ut uenæ incisæ fluxum, quem superimposito digito mox sistes: hoc enim ipsum tanquam malorum omniũ extremum in hac parte frequenter contingere solet, quemadmodũ aduersus Erasistratum scripsit Gal. in lib. de sanguinis missione. Quare arduum quippe est, ac perq; difficile, rectam dandi pharmaci constituisse regulam, & certam mensuræ illius idoneæ ad tollendũ morbum rationẽ. Postremo Corn. Cels. nobili quidem ingenio uir, sine cuius ope Romanè loqui (ut Pliniũ prætereã) medico sanè haud facilè fuisset, lib. iiij. cap. xix. de uentris fluxus curatione, in hæc uerba scribit: Sed medicamentis uti, nisi in uehementib. malis, superuacaneũ est. Equidẽ soluentiũ omnium medicamentorũ natura, corporũ quæ expurgant naturis contraria est, &, ut quispiam dixerit, letalis ac deleteria. Vt satis ex his constet, quàm improbè agant hi, qui huc atque illuc tota die per urbium uicos cursitantes, parum operæ studijs impendunt, & sæpe nullo ægrotorum eos euocante, nullá ue alia necessitudine urgente, diluculo domo egrediuntur, & bonis infensi moribus, & doctrinæ, omnem bonorum, peritorumq; admonitionem auersantur, uni auaritiæ dediti, & uanæ ambitioni. Artem quidem longam esse dixit medicus antiquissimus: & propterea multa obseruatione, & inquisitione nobis opus esse concedimus: sed non eo labore immenso, atque assiduo, qui aratoris potius, quàm periti medici nomine dignus esset.

Quis enim illorum (ut hæc pauca solum attingam) in morbis curandis coctionem humorum expectat, & tantopere obseruatũ ab Hippoc. & Galeno naturæ iudiciũ? quis ætatem, consuetudinem, & tempora, & hominũ naturas considerat? quis partem affectam, & an ea in penitioribus locis sita sit, medicamentiq; substantiam contemplatur? quæq; à Galeno scripta sunt artis medicæ cap. lxxxix. & xcv. quis ad morbi magnitudinem & genus, uiriumq; robur respicit, ut deinde futurum statum præcognoscat, & certam uictus rationē præscribere ualeat? quæ quidem singula medico maximè necessaria sunt. Quamuis autem multa sint in medicina coniecturis digna, sunt tamen illæ non inartificiosæ, & proximè ueritati accedunt, ut ait Galenus in prima aphorismorum sectione, & in plerisq; alijs locis: tametsi ille postea certas nobis medendi tradiderit methodos. Quare nō tantum ea medicinæ pars, quæ ut difficillima habet̃, sic etiā clarissima, quæ scilicet morbis medetur, sed aliæ duę coniecturales appellari poterunt. Nihil uerò æquè artem medicam coniecturalem facit, ut inquit Galenus in lib. de sanguinis missione quæ fit per uenæ sectionem, ut cuiusque remedij quantitas, siue id sit cibus, siue potus, siue medicamentum. Itaq; dum hæc attentius considero, in hanc sententiam adducor, ut tutius cum ægrotis agi posse putem, si rarenter & moderatione magna adhibita utantur illi huiusmodi præcipuè medicamentis, quæ ualde humanas uires minuunt, ac consumunt, idq; maximè si ægrotum febris (ut dixi) corripuerit, ac grauiter affecerit, neq; cocti fuerint humores: nisi illos, quod raro tamen contingit, turgere, & modò ad hanc, modò ad illam corporis nostri partem moueri sentiamus: quod ab omnibus quos legerim, Græcis & Latinis, atque Arabibus factitatum esse euidentius est, quàm ut amplius probari sit necesse. Quamuis plerosq; non deesse audiã, qui à bonis penitus auersi disciplinis, & à ueri cognitione, pertinaci tantum innitentes opinioni suæ, & deprauatæ funda-

mentis

mentis medendi consuetudini, contrarias tueri positiones pro uiribus conent̃, & studeant. Quo factũ est, ut aliquãdo contra istos, & nõnullos alios ueritatis euersores (postq; ita adcreuit eorũ temeritas, & uitium) inuehi mihi necesse fuerit: non secus ac legumlatoribus fuit, qui postquam eò adaucta fuit improbitas, ut nihil non auderent homines, & dicerent, tũc noua supplicia disquirere aggressi sunt, quibus noxij plecterentur. Nihil uerò medico curæ magis esse debere existimo, quàm ut fideliter, & tutò medeatur, ut ait Galenus in xiiij. curandi methodi, etiam si postea illum in aduersa, uel infima fortuna uitam ducere contingat. Vale.

Quarto Non. Febr. M. D. XXXIX.

Aloisius Mundella Hieronymo Fracastorio S.

EPIST. XXIII.



GRatæ mihi fuerũt literæ tuæ: gratissimæ autẽ futurę, si, ut sperabam, opinionẽ tuam de curatione febrium pestilentiũ breuiter saltem complexæ fuissent. Puto uerò id abs te factũ fuisse, ut ingeniũ meũ magis ac magis exerceatur in examinandis & considerandis cum antiquorũ tum recentiorum libris: quod sanè & facio, & me facturum polliceor. Galenum dignum esse quem cuncti imitentur, nemo nostrûm (arbitror) est qui dubitet, ut qui omni ferè ex parte legentibus satisfaciat, quemq; omnes uno ore medicinę principem esse fateant̃, ac prædicent. quòd si quid falsò, aut imperfectè ab eo traditũ est, abolendum prorsus, & castigandũ esse, quis unquam sanæ mentis iuerit inficias? Quapropter (ut aliàs etiã scripsi) summè ego illius methodos laudo, atq; approbo, quòd nullum adhuc peccatum in illis legendis, & considerandis inuenerim, quippe quæ rationi, & experientię, ut ualidissimis in medendo fundamentis, potissimũ innitantur. Tu si quid habes contra huius uiri dogmata, re=

rescribas obsecro, summopere enim illud scire desidero. Nam siue Græci, siue Arabes, siue alij quicquam memoriç mandauerint, parum quidem nobis curæ erit, modò ut recte & optimè scriptum sit: serui enim mihi illi esse uidentur, ut ait Galenus, quicunque se uel Hippocraticos, uel Praxagoricos, uel alios alterius sectæ appellari uolunt. Libellum uerò illum tuum de contagione, quem in lucem mittere iam tribus annis preteritis promiseras, ne diutius supprimas uelim, neque amplius expectationem nostram in aliud tempus reijcias: nõ tantum enim nobis, sed omnibus etiam alijs nati sumus. Sabatij de tuis homocentricis sententiam paucis sanè perstrictam uerbis nunc ad te mitto, quòd non antea hac de re quicquam abs te intellexerim. Discessit ille à nobis proximis diebus: attamen si ad ea quæ aduersus tuas rationes adstruit, quò tibi satisfacias, respondere cupis, literas mihi ad illum dabis: faciam enim ut quicquid est negocij illius, per eum fusius atque apertius tibi innotescat, pro sua in nos beneuolentia.

Libello de libris proprijs, & de ordine suorũ librorũ

Vale. Diui Francisci die,

M. D. XLI.

ALOISIVS

ALOISIVS MVNDELLA MEDICVS, ANTONIO MVSAE BRASAVOLAE *illustrißimi principis Herculis Estensis Ferrariæ ducis medico præstantißimo* S.



OPVSCVLVM illud tuum utile admodum, & cunctis, qui medicam exercēt facultatē, quiq; pharmaca componunt, pernecessarium, superioribus diebus ad manus nostras peruenit, lectumq; studiose est à nobis, ac tanta cum animi delectatione, ut nesciam an maiore unquam mihi legere quicquam, aut accipere contigerit, quippe quod & ægrorum ualetudini, & laboranti rei medicæ summopere sit opitulaturum, tibi uerò immortale decus, ac gloriam allaturū. Ita enim doctè, & feliciter uniuersa ferè simplicia expendisti medicamenta, atq; excussisti, eaq; illustrasti, quæ nunc in cōmuni usu habentur, ut te non alter magis idoneus ad negocium eiusmodi tractandum inueniri poterit: quocirca et tibi, & nostræ ætati plurimum gratulor, ac præcipuè ijs qui magno indies augendæ, & excolendæ facultatis nostræ desiderio afficiuntur. Sed longè maximè Herculi tuo duci clarissimo, atq; principi gratulandū esse existimamus, qui tantum ac talem medicū ad tuendam ualetudinē, aut, si quando in morbum incidat, ad eum tollendū, curandum'ue nactus fuerit: quamobrem meritò ille te plurimi facit, atq; ijs donat muneribus, quæ & ipsius liberalitate sint, & doctrina tua excellenti digna: quod ut facere pergat, Deum opt. maximum rogamus, ut & laboribus tuis sit egregiè consultū, & tu alacriore animo in rem medicam iuuandam possis incumbere. Cuius planè cognoscendæ, restituēdæq; cum ipsi quoq; magno studio teneamur, persæpe fit, ut de ea & cū medicis, & cum alijs uiris doctis aut coràm, aut per literas agamus, quemadmodū nunc quoq; fecimus, te de rebus aliquot consulentes, de quibus ut nonnihil dubitaremus, factum præcipuè est lectione tuæ examinationis de simpli-

cibus medicamentis: eoq; ad te potissimũ de his scribere, ac tuam sententiam quærere nõ ueriti sumus. Adeò enim bonarum artium percipiendarũ amor & studium me audacem reddidit, ut uel præstantissimos uiros quos etiam nunquam uiderim, per literas interdum alloqui non dubitem. Quare si tibi aut molesti sumus, aut confidentes uidemur, id studio nostro cognoscendi, recteq; intelligendi tribuas, rogamus, boniq; hanc consulas industriam, ac cupiditatẽ, quæ tibi quoq; sit laudem allatura. Nunquam enim me palàm fateri puduit, per quos profecissem: sed contrà semper existimaui, animi id esse ingenui, probiq;: dissimulare uerò quæ ab alijs didicisses, ingrati, atq; illiberalis. Ac me iam id ex ea quam dixi causa audentem, cum tuæ quoq; probitatis candor excitauit, tum summa quædam (ut audio) humanitas, qua omnes tibi deuincire soles, atq; obstringere, & quæ non modò Christianũ hominem maximè decet, sed etiam medicũ egregiè cõmendat. Mortalibus igitur cum semper prodesse studueris, nunquã te puto cõmissurum ut ab isto optimo instituto defecisse uidearis, sed tam multis, tamq; feris monstris hac tempestate feracissimos, ac saluberrimos medicinæ campos depopulantibus, tanquam noua Herculis proles ad hanc obeundam prouinciam è cœlo ad nos demissa, honestissimũ certamen suscipies, atq; etiam alterum quodammodo Augiæ stabulum repurgabis, prauasq; uulgi medicorum opiniones, quæ adhuc inualescere non cessant, & in peius quotidie pergunt ruere, penitus reuellendas curabis, præsertim de simpliciũ medicamentorũ facultate, quæ tanquam ignobilissima, & longa consuetudine à maiorib. nostris perinde neglecta, quasi medico, si eam probè tenuisset, fuerit dedecori futura, penitus exoleuit: & tamen eam quoq; illi maximè necessariã esse quis non uideat, si Galeni, Dioscoridisq; cõmentarijs operam dederit? Hoc igitur tu ages, & multas pharmacopolarum compositiones ut illegitimas, & spurias ab illorum tabernis, quantum in te

est,

est, summouebis, legitimis in earum locum, & melioribus substitutis, quod tibi facile esse existimo. Herculis enim tui ac Cæsaris illius, qui in Creta uiros herbarios alebat, patrocinio uel maximè adiutus, id, cum uoles, exequi poteris, qui tibi, ut uideo, pro instauranda re medica semper se paratissimum præbet. Sed ut rem nostram tandem aggrediamur, scito me Academiæ nostræ, cui si quicquam magnis etiam in rebus negem, inurbanus profectò sim, atque ingratus, adhortatione ac iussu, præcipuè Antonij Mercandoni, necnon Hieronymi Feroldi, quorũ nõ minima est huius laboris pars, onus hoc meis quidem uiribus longè maius subijsse, hæc ad te scilicet scribendi, atque explicandi, quæ mihi nostrisque collegis superioribus diebus Examen tuorũ simplicium considerantibus, dubitandi atque aliter sentiendi occasionem aliquam attulerunt. Neque uerò hoc à nobis ideo factum putes, ut tibi aut tuo nomini ob id quicquam detractum esse uelimus, utque censores aduersus te nos agamus, uerùm ut quæ nobis mira animi uoluptate lucubrationes tuas perlegentibus scrupuli aliquid prębere uisa sunt, ea nobis cum tempus opportunũ nactus fueris, & explicare, & planiora facere digneris: ita enim & gloriam tibi iam partã augebis, & nos tibi reddes quàm maximè obstrictos, qui tibi cũ nunc multũ debeamus, multò tamen plus, hoc si feceris, debebimus, dabimusque operam, ne ingrati, ac tanti beneficij immemores fuisse uideamur. Primus igitur scrupulus, qui in legendo Examine tuo nobis obuius fuit, fecitque ut ab opinione tua nonnihil discederemus, est, quòd ea cum perpendissemus quæ de Rhabarbaro scripseras, nos aliter sentire, & in aliam partem animũ inclinare, infrà notatæ cõpulerũt rationes, & autorũ testimonia. rhabarbarũ enim, cuius hoc nostro seculo adeò celebre nomen existit, & frequens in medendo usus, ut etiam pueris nuperrimè in lucem æditis, & mulieribus fœtum gerentibus, & alijs atque alijs morbis laborantibus (ut interim de febricitantibus, & dysenteria, &

Gal. in lib. de antidotis.

De rhabarbaro.

alui profluuio uexatis taceam) sæpenumero præter ratione͂ detur, in pluribus co͂uenire constat cum Dioscoridis, & Galeni rhapontico qualitatibus: rha enim Dioscoridis nigru͂ est, centaurio magno simile, sed rufius, cuiusmodi nostrum quoq; rhabarbaru͂: corticem enim ut illud ad nigrum declinantem colorem habet, quemadmodu͂ uidere est in illis rhabarbari radicibus, à quibus demptus non est cortex, siue id natura, siue arte co͂tingat: intus uerò rufum est. Fungosum quoq; siue laxum Arabum rhabarbarum, sicuti & antiquorum, secundum Galeni descriptionem apparet, itidemq; leue, si totum eius genus uniuerso reliquorum simplicium, quorum radices usui sunt, generi comparetur, seruata eorum tamen iusta inter se portione: tametsi rhabarbarum à medicis illud præstantius, & melius esse iudicatur, quod ponderosum magis fuerit, alio scilicet rhabarbaro, non autem aliorу͂ radicibus simplicium (ut diximus) comparatu͂: quare simpliciter leue censendum est. Frustis uerò ipsius rhabarbari inter se co͂paratis, illud magis probabitur, quod pondere suo alteri præstiterit: neq; hoc, si quis accuratè rem considerare uelit, opinioni nostræ repugnat. Quòd autem rhaponticum Dioscoridis sine odore sit, Arabum uerò rhabarbaru͂ quod idem nos cum rhapontico esse arbitramur, aliqua odoris suauitate polleat, id rationes nostras infirmare non potest: ratione enim frigidæ regionis, in qua prouenit rhaponticum antiquorum, nullius odoris, cuius mentionem fecerint antiqui, particeps est: contrà uerò quo communiter utimur, ob soli in quo nascitur, temperiem calidа͂, odoratu͂ esse contingit, quemadmodu͂ & rationi consentaneum est, & in multis alijs apparet, præsertim in Galeni Cistho Ladanum ferente, qui alius tamen genere no͂ est quàm qui in calidis prouenit regionibus, licet illoru͂ alter in Asia ortus, propter loci & aëris temperamentu͂ ac proprietate͂, frigidam sumpserit naturа͂, alter uerò frigore deposito calidа͂, & διαφορητικὴν, hoc est, digerente͂ sortitus sit facultatem. Nostrarum

Plin. Rha costo nigro simile esse scribit. Nam & candidu͂ inuenitur. 1. de antidotis libro.

strarũ præterea officinarũ rhabarbarũ adstrictionẽ quandã præ se fert in gustu cum substantiæ lentore, quemadmodũ & Dioscoridis rhaponticũ: et, si cõmanducat̃, colorẽ ad croceum inclinantẽ reddit, quod & priscorũ rhaponticũ pariter facit. Vẽtriculo & hepati cõfert, & stomachicis maximè accõmodatũ est, quæ singula in rhapontico antiquorũ esse constat. Postremò gustui subacre sentitur: cuius etiã qualitatis rha Gal. particeps esse tradit. Sola modò nobis examinanda restat radicis figura, quæ potius rapæ effigiem repræsentat, aut simile quippiam, quàm longitudinis ullius, quæ rhapontico antiquorũ attribuit̃; hoc enim radicem centaurio maiori similem habere traditur, quæ quidem longa est, nõ orbiculata, neq; globosa, qualis nostri rhabarbari existit. Hæc uerò unica differentia ꝗuis alicuius sit momenti, non tamen nos posse à sentẽtia abducere uidetur: facilè enim fieri potest, ut barbaræ nationes, hæq; à nobis longo regionũ interuallo distantes, & impostores callidissimi, quorũ fraude nunc referta sunt emporia omnia, & priuatæ etiam mercatorum tabernæ, ut ait Gal. in tertio de comp. med. secundum genus, ad nos transmittant ita concisas, & uarias rhabarbari radices, easq; sic aptatas, & interdũ etiam decoctas: nec has solum, sed alias quoque & uarijs modis adulteratas quandoq; importent. Ideoq; hoc argumento Manardus (ut arbitror) non ita magni æstimato, libro v. epist. v. scribit nostrum rhabarbarum non esse, quod antiqui rhaponticũ appellabant: nõ tamen ab eo specie, sed loci tantũ natura differre, & utrũq; aluum deijcere, quod ipse de industria sæpe sit expertus: quanq; antiquorum rhaponticũ debilius aluum soluat, quàm nostrate, propter loci temperiem calidã, quauis pharmaci huius ad humores ducendos corroborat̃: & propterea rhabarbarum, quo nos utimur, ad soluendam aluum ualidius esse. Quare Hermolaus quoq; uir apprime doctus, & in multis uersatus, præsertim in simpliciũ facultate, etsi medicum non egerit, scripsit, rhabarbarum nostri

Lib. de antidotis 1.

temporis efficacius eſſe ueterum rhapontico, quibus nulla eius notitia erat: nam ætate Pauli Aeginetæ, qui inter recentiores quidem græcos medicinæ autores connumerari debet, notitiam noſtri rhabarbari haberi cœpiſſe manifeſtum eſt, ut in vij. eiuſdẽ uidere eſt. Quibus argumentis ſatis conſtare autumo, rhabarbarum quod recentiores uſui habent, cum rhapontico antiquorũ & qualitatibus, & uiribus conuenire, origine autem ſola differre, & radicis figura, & ui exoluente. Neq; uerò admodum incõgruum fuerit, ſi quis ueterum rhapontici uice rhabarbaro noſtro uti uelit, quod quidem ob aſsignatas ſuprà à nobis rationes ſit efficacius: quam opinionẽ noſtram cõfirmat etiam Eurytius Cordus in Botanologico ſuo, quod nuperrimè ad nos peruenit: cõfirmat & Leonicenus, dicens Græcorũ rhaponticum, Arabum rhabarbarum eſſe: per Arabes fortè intelligens Serapionem, & Auicennam, de quibus ibidem mentionem fecerat, qui de rhabarbaro differentes, Dioſcoridis uerba de rhapontico ferè ad uerbum referunt, de illius tamen ui ad aluum ſoluendã nihil memoriæ mandantes, Dioſcoridem etiam in hac parte imitati, qui ipſe quoq; hanc rhapontico facultatem non attribuit. Quare non uidentur ſuprà dicti Arabes noſtrum hoc rhabarbarũ, aut certè omnẽ illius uim cognouiſſe, ſi quæ ab his de eo in ſuis tradunt locis, diligenter conſiderentur. Meſues uerò de rhabarbaro mentionem faciens, qui ex Indicis regionibus, non autem ex Ponto, ut priſcorũ illud, ad nos affertur, uim, qua humores attrahit, aluumq; ſoluit, inuentam addidit, alias ei ſimul facultates attribuens, quas Dioſcorides rhapontico: ex hac coniectura innuens & ipſe inter ſe iſta non differre, ſed idem potius eſſe. Et quanquam Meſuæ autoritas nõ admodum magni facienda ſit, ut qui à Galeno, & ueritate ipſa in multis deficiat, attamen non ab re uiſum fuit eam ut noſtræ opinioni ſuffragantẽ, ſuperiorib. noſtris annectere probationibus: quibus accedunt etiam Ioannis Ruellij, & aliorũ ſententię.

Mini-

Minimè uerò nobis etiã illud obstat, Galenũ de huius pharmaci ui nihil cõmemorasse: quoniã vi. de simp. med. de soluentib. simpliciũ medicamẽtorũ facultatib. peculiariter tradere pollicetur, nõ autẽ hic. quòd si quandoq; de his agit, id prȩter eius institutũ, propriũq; sensum esse cõstat, additũq; exempli causa, ut res illustrior reddat. Postremò cum Manardus dicat, rhaponticum, quod ipse expertus fuerat, minorem soluendi uim habere, quàm rhabarbarũ: cur tamen fieri non posit, ut illud, quo antiqui utebantur, nullarũ uirium soluentium sit, nescio, cum diuersa sint in Ponto loca, insulæ & urbes, in quibus eiusdem generis simplex gigni potest, quod tamen non easdem uires obtineat, ut suprà de Cistho indicatũ est, & ab eodem Galeno in tertio de causis symptomatũ. Quàm uerò ingens fuerit ipsius Ponti latitudo, ex Plinij uerbis constat lib. xxv. cap. ij. & iiij. cap. xij. ibi enim dicit, eam esse uicies semel quinquaginta M. Varronis & ueterum ferè omnium autoritate. Quæ à nobis citata sunt ad nostram firmandam opinionẽ, quòd rhaponticum antiquorum idem sit cum nostro rhabarbaro: cuius tamen rei, & reliquorum omnium, de quibus deinceps mentionẽ facturi sumus, tuum sit, & peritiorum iudiciũ. Id uerò optimum esse existimo, si, ut ait Galen. in tertio de comp. med. secundum genus, materiam medicamentorũ simplicium cognoscamus, non semel, aut bis inspicientes, sed frequenter: quoniam sensibilium rerum cognitio sedula inspectione confirmatur. & cætera, quæ ibi latius ab eo explicantur.

Quòd autẽ de rhapontico uulgari, siue quod nunc medicinæ, siue pharmacopolia ita nuncupant, uenduntq;, suspicari uisus es, nobis non paruȩ fuit admirationi, illud scilicet centauriũ maius non esse: etenim illius apud Dioscoridem descriptio, ita ad unguẽ ei quadrat, ut nulli alij magis: qua quidem descriptione Leonicenus, & eius olim discipulus Eurytius, Manardus, Ruellius, & pleriq; alij freti, rhaponticum dictum, centaurium esse asserere non dubitarunt. Centauriũ maius esse rhaponticum.

Imbecillis autem admodũ illa, & inefficax gustus ratio quę hac de re te ancipitem reddit, nobis esse uidetur, ut contra quam reliquæ omnes insurgãt argumẽtationes, eamq́ facilè infringere ualeant. Satis enim manifestum esse puto, simplicia pleraq́ non modò gustui à proprijs, & primis diuersas, easq́ imminutas repræsentare uires posse, & qualitates, uerùm externas, nouasq́ aliquando recipere ex uario alimenti, aërisq́ temperamento, uariaq́ eorũ permutatione & tralatione, utputa de montibus ad conualles, siccisq́ locis ad humectos, & è contrario: quod tibi notius esse scio, quàm ut ulla probatione opus sit, uel autorum fide. quamobrem & ab ista tua opinione dissentire cogimur, in omnibos tamen (ut diximus) semper rectius nostro iudicium præferentes.

De Chamæmali flore.

Quæ uerò de chamæmali flore seni tuo indicasti, cum Dioscorides eum folia magnitudine rutę habere dicat, quoniam à sensu remota sunt, & ueritate, idcirco isti senis dubitationi aliter à te satisfactum esse desiderauerim: folia enim rutæ, etiam si totum chamæmali florem sumas (ut patet) ab eo longè diuersa sunt.

Neq́, iudicio nostro, id argumenti genus ualidum est: Serapio in cap. de zambac, siue Sambac, siue Iesmin, autores gręcos non citat, ergo ipsi uiolam hanc nõ cognouerũt. quoniam quandoq́ de aliquo simplici medicamento commemorat, de quo antiquiores quidem Græci mentionẽ habuerunt, & tamen eos ut illius rei ignaros præterit: quandoque uerò illos citat, cum tamen nulla sit in eorum, quę apud nos sunt, cõmentarijs memoria. Citius igitur existimandũ est Ieseminũ uiolam Dioscoridi innotuisse, cum Iesminũ siue Iasminum unguentum describat, ab ea uiola sic cognominatũ, quemadmodũ etiam Hermolaus annotauit: tametsi nonnullas esse sciam antiquorũ compositiones, quæ ab aliquo simplici medicamento cognominari uidenť, in quas tamen nullum huiusmodi immittitur.

Nobis

Nobis præterea in alio Examinis tui loco uisus es Mesuen non probè à Manardi censura uindicasse: quoniam omnes ferè codices Mesuæ, qui usquam impressi habentur, isto solo, quem apud te esse scribis, excepto [narcoticā] uocem ubiq; scriptum ostendunt. Sed esto, optimam, pro narcoticam legendum esse (ut uideris asserere) concedatur, ueritati tamen consentaneū non est, uiolam nulli corporis particulę posse officere: nisi fortasse per ea uerba intelligi uelis, ei scilicet quæ calore affecta sit, parti. Secunda etiam expositio, qua Mesuen contra Manardum à calumnia defendere studes, nobis non penitus satisfacit, quòd arbitrio tuo tantum prolata, non rationibus ullis, aut testimonijs comprobata, à Mesuæ opinione dissentire uideatur.

Quod rosa, & chamæmelon (ut inquis) dolores leniant, sed non calidos, falsum hoc, pace tua, esse nobis uidetur, si accuratè ea considerentur, quæ de rosaceo, & chamæmelo, in tertio de simpl. med. lib. cap. x. & in ij. de comp. med. secundum locos, de dolore capitis à causa calida, & solis ustione, à Galeno traduntur.

Rosam & Chamæmelon dolores etiā calidos lenire.

Quæ uerò à Ferrariensibus mulierculis rosella, à nostris madonina appellatur, & à pharmacopolis papaueris rubri nomine uenundatur, eandem esse quam Dioscorides Anemonem uocat quodā in loco, ut animaduertimus, pro certo affirmasti: id quod etiam Simon Genuensis prius demōstrauerat, & Serapio comprobare uisus fuit. Sed alibi Examinis tui folio xxxv. ipse, nisi alicuius uitio codex deprauatus est, diuersam esse ab anemone scribis: quod ualde admiratus fui, non enim tibi constas, nec in sententia permanes. Marcellus quidem & Ruellius tradunt papauer hoc rubrū non esse anemonem, sed papauer rhœas, & quod erraticū dicitur. Hac igitur de causa controuersiæ huius, quæ in uerbis tuis esse apparet, quæq; inter te, aliosq; autores existit, te admonendum esse censuimus: eoq; magis, cum anemone calidi sit temperamenti, si quis Galeni scripta in vi. de simp.

medic.cap.de anemone, considerat, papauer uero frigidi.

De Sparto.

De Sparto quid Plinius dubitauerit, quidq; Ioan. Ruellius contra tuam, Manardiq; aduersus Mesuen opinionem annotauerit, nihil ad te scribendum duximus, qui quidem illud prius quàm nos uideris: nostræ enim genistæ foliola quædam insunt, & phasiolorum modo folliculi absunt. Si qua autem inter te & eum controuersia est, eam tu dirimere potes pro tua prudentia, cui principis tui opera plurima inuestigare licet, ac de eis certam posteris tradere notitiam.

An Thymi flores epithymi loco sumi posśint.

Consentaneum etiam fuisset te exposuisse, quo argumento adductus nostri thymi flores satureię quidem similis, pro epithymo sumendos existimaueris, tanquã atræ bili aduersantes. Constituto autem Dioscoridis & Galeni epithymo nos carere, restat tamen adhuc nobis inuestigandum, experiendum'ue, tertiáne epithymi Plinij species, pituitæ, biliśq; deijciendæ utilis sit, quoniam licet cõcesserimus, quantum ad eorum qualitates manifestas attinet, uno alterius uice uti posse, non ideo tamen sequitur thymum atram detrahere bilem posse, propterea quòd pharmaca soluendi uim sortita sunt, ut ait Gal. à tota substantia, non autem primis qualitatibus, & quæ nobis manifestæ sunt, ex quibus humorum eam, quæ ab eis sumptis cõsequitur, inanitionẽ comprobare posśimus, ut in plerisq; locis, & in capite de scolymo, Galenus affirmat. Consideratis igitur primis utriusq; qualitatibus, aliud pro alio dari posse non negamus: sed an hæc tertia Plinij species aluum soluat, adhuc incertus sum, necnon an ullus ex peritis id cõfirmet autoribus: & an thymi nostri flores nigro (ut inquis) humori aduersentur.

De Medicamentis nuper inuentis.

Libenter utiq; ex te audiremus, cur tantopere delecteris recentioribus, siue nuperrimè inuentis medicamẽtis, quẽadmodum uideris, dum senam excutis: cum tamen Hippocrates & Galenus libro primo de ratione uictus in morbis acutis, & in cõmentario de antidotis primo, illos qui paucioribus, ijsq; certioris notitiæ utuntur, magis approbet, mul-

tæq;

tæq; id nobis optimũ esse persuadeant rationes: modò ea indigentiæ nostræ satisfaciant. Neq; me clàm est multa in oppositum adduci posse ad hanc dubitationẽ nostram soluendam: sed quàm rectè illa, equidem nescio.

Cuscutam eam herbam esse, quæ à Plinio xvi. naturalis historię libro cap. ultimo cadyta appellatur, ut ait Ruellius, quòd spinis & arboribus ut illa circumuoluatur, nõ ita ego facilè assentior, Plinio eam non aliter describente: nam plura sunt quæ similiter arboribus circumuoluũtur, & tamen cuscuta non sunt dicenda, ut patet: quare tecum potius sentimus, nobis adhuc incertum esse, quid apud antiquos cuscuta fuerit. De Cuscuta.

De sena quid Ruellius senserit, quoniã & à nobis latius aliàs, & ab Hieronymo Fracastorio medico huius rei peritissimo & singulari, qui non ita pridem me ea de re per literas certiorem fecit, refutatum est, ne sæpius idem dicere uidear, ac tempus conterere, nunc tacitum præteribo, tuæq; potius, ut ueritati magis, & rationi cõsentaneæ opinioni assentiar. Nam, ut ait Fracastorius, arbuscula ea quam Ruellius in solis Gallijs abundare dicit, & colutheam esse, quòd herba potius sit, quàm frutex, & in Veronensi solo plurima proueniat, senam esse nõ posse existimat. Addit insuper senam in tota Hetruria, si seratur, nasci, & Veronam usque mitti: uerùm quia ea inefficacis effectus sit, medicinæ usui interdictam esse. Ipsius autem senæ folia, an siliquæ, quos recentiores folliculos uocant, soluendæ aluo efficaciores sint, & an ullo alio medicamine addito ad malam senæ qualitatem (si qua tamen illi inest) aut corrigendã, aut amoliendam nobis opus sit, tuum fuerit iudiciũ. Id tamen dixerim, nullo nos malo animi affectu, cum quid explorandum est, incitari debere, at solo inuestigandæ ueritatis studio, & philosophiæ amore detineri. Tuis igitũ, & Manardi experimentis modicè innitentes, quippè quę potius dubitationem nobis pariant, quàm rei, de qua nunc quæritur, rationem cer- De Sena.

tam(cuiq; enim arbitratu suo,cum aliquid probare,aut con futare in animo est,loqui licet: & permulta requiruntur ad certam habendam de aliquo soluente medicamento notitiam experimenta)altero uestrûm tanquã à ueri cognitione deficiente relicto,Manardum pro nostra uirili parte ita tueri conabimur, Galenumq;,& illius doctrinam sequentem Auerroëm v.collect.in mediũ afferemus.hic enim plerisq; in locis scribit, amarũ per se sumptum saporem stomacho aduersari: si uerò adstringens aliquid aut acerbum addatur,& ei gratum esse,& utile.Idem dicit styptica generaliter uentriculũ corroborare, illiq; salutaria esse, modò cum his mista non sit aliena quæpiam, & extranea qualitas: quemadmodum in cap.de epimelide,libro vi.de simp.med.ostendit.Cum ergo Manardum urges his uerbis[nõ omne amarum uentriculum roborat]uerum illud esse &nos fatemur, si nulla alia qualitas illi admisceatur, quæ eius nocumentũ corrigat: sed si adstrictio additur,mirè illũ iuuat, illiq; uires adijcit:quemadmodũ est absinthiũ,&huiusmodi,quod nõ solum amarũ est,sed etiam adstringens,atq; acerbum,ut est in quarto de simpl.medic.cap.xix.& eiusdem vi.cap.de abrotono. Cum autem prædictis subiungis[aut adstrictionẽ habens]oportebat primũ quidem te explicuisse,quale illud sit,quod uentriculi uim haudquaq̃ instauret,sicut(exempli gratia)chalcanthũ,&epimelis,qui licet austerus sit, uentriculo tamen ingratus est,& capitis dolorẽ mouet, siquidem ei admixta est aliena qualitas:deinde idoneis argumentis& rationibus cõprobare talia in sena existere incõmoda, propter quæ uentriculo noxia sit,qualia esse dicis in illis tuis adstringentibus permolestis: quod tamen nõ ostendisti, neq; ut par fuerat,probasti.Non enim satis est ad aliquod tollendum(quæcũq; ars fuerit illa)ἀξίωμα, argumentis multis contra illud uti, neq; solum aduersariorũ argumẽtationes refellendæ sunt, uerumetiã quæ quis dicit, ea rationib.uarijs & peritiorũ testimonijs confirmare,& certiora facere oportet.

De

De Verbenaca siue crista gallinacea, etsi Dioscorides tradit, rectam ad nonnulla ualere, ad quę supina non ualet, nō tamen eam maris & fœminæ appellatione distinxit, sed Plinius lib. xxv. cap. ix. qui etiam secundum quosdam unum omnino genus fecit, quoniam hierobotane utraq; eosdem uires habeat: quæ tamen ratio non id concludit, quod illi existimabant, quia aliqua reperiuntur simplicia, quæ idem ualent, & tamē manifestè distincta sunt, ut inferius patebit. De Verbenaca

Quod ad Chamæpityn attinet, eam fortasse, quæ uera est, pharmacopolæ Ferrarienses habent: sed plurimū tamē dubitamus, ne nostri eam, quæ uera esse existimatur, uendant, cum Dioscoridis uerba, quibus illam describit, illi nō conueniant: quocirca nobis hæc omnia etiam atque etiam animaduertenda sunt. De Chamæpity.

Mirum insuper nobis uidetur folio xxij. te non refutasse Simonis Genuensis opinionem, qui, quam uocant sclaream, siue herbam sancti Ioannis, cristam gallinaceā interpretatus fuerit, cum suprà folio xx. hoc nomen uerbenacæ rectæ ex Diosc. à Romanis inditum esse scripseris. Quod autem sclarea baccharis nō sit, duæ nos mouent cōiecturæ: quarum prima est, quoniam sclareæ radices ueratro nigro dissimiles sunt: altera, quod cinnamomi odorem non redolent, cuiusmodi esse debet baccharis radix, quapropter Ruellius in Gallia bacchare sub nomenclatura chirotheca Mariæ cognitam, neq; hanc sclaream esse dicit. Sclaream nō esse Baccharem.

Chelidoniū uerò tremulos dentes confirmandi uim habere, nullibi hactenus uidimus, sed bene eorū dolores sedare & finire, ut est apud Dioscoridem lib. iij. cap. xvij. De Chelidonio.

De Polemonij siue giargæ uel rutæ caprariæ succo, quę apud nos castraca nominatur, quòd ais, myrrha, aloë, & croco additis, puerorum uermes interficere, ideo à nobis non ualde approbatur, quoniam eundem effectum absque dubio sequi putandum est ex solo aloës, uel myrrhæ usu ad id summè accommodato, quemadmodū eorum facul- De Polemonio.

tates inuestiganti manifestum est. Oportet autem eum, qui optimè docere uelit hunc succum utilem esse aduersus puerorum lumbricos, ostendere idipsum efficere posse nulla alia re admixta ipsius polemonij succo: nam ita demũ constabit eam uim illi inesse: quo argumentationis genere utitur etiam Gal. xi. de simpl. medic. cap. de iecore lupi. Vt autem ab hac tua opinione dissentiam, illud potissimũ in causa est, quòd succus hic nullam gustui amaritudinem repręsentat, neq; acidus, neq; acris ullus ei inest sapor. Amara autẽ medicamenta omnia, ut ait Gal. vij. de simp. med. cap. de crambe, aduersus lumbricos idonea sunt: nisi quispiam fortè dicat, succum hunc non manifesta, sed cæca qualitate contra intestinorum animalia pollere, qua & uenenis resistere fertur, ut Dioscorides tradit: etsi de hac polemonij ui occulta nihil Galenus, Paulus, & Aëtius, quod sciam, memoriæ mandauerint, aut alij etiam probati autores.

De Telephio. Tuum de Telephio iudicium, quod Vsnen non sit, tanquam sanius approbamus magis, quàm Leoniceni uiri alioqui doctiss. & cui posteritas omnis multum debeat, in tractatu de morbo gallico. Duæ nãq; ab eo in hac re dissentire nos cogunt rationes: cũ quia telephij folia ab ijs quæ usnen referunt, specie diuersa sunt, tum etiam quia telephiũ à Galeno in secundo ferè ordine ponitur calidum, à Serapione uerò usnen in quarto: neq; etiam, ut tuo utar arguendi modo, Serapio græcos citat autores, ut ferè semper consueuit, cum de aliquo simplici medicamento mentionẽ facit: quare ne idem sit, contra Leoniceni sententiam dubitamus.

De Aparine. Aparine siue Lappa non à Dioscoride (ni fallor) sed ab Aëtio lib. xi. cap. v. philanthropos appellatur: quod tamen prius ac nos Hermolaus annotauit.

De Matricaria. De Matricaria illa cõmuni Brixianorũ uulgò Crespula appellata, Manardi sententia nobis magis approbaẽ, quàm tua: nanq; ipsius folia coriandri potius similitudinem reddunt, quàm Brusaculum ita uulgaribus nuncupatum, si &

coriandri

coriandri folijs cōparetur, & cæteris herbis, quibus corian dri folia ineſſe ſcribit Dioſcorides, ut eſt ranunculi primum genus, quod ſylueſtre apium dicitur, quamuis latiora folia coriandro habeat: & dauci tertium genus, capnos ſiue fumaria, & adiantos, quæ ſingulæ coriandri folia ſimilitudine repræſentant: quorum tamen folijs nequaq; ſimilia eſſe uidentur bruſaculi folia. Creſpulæ uerò noſtræ & cōmuni matricariæ, de qua Ioan. Manardus lib. viij. contra Marcel lum locutus fuit, & libro ix. epiſt. ij. parthenij folia conueniunt, & flos, & odor, qui ei grauis ineſt, & amarus ſapor. His igitur ita conſideratis, & præcipue foliorum ſimilitudine, Manardi & Hermolai opinio tanquā uerior nobis digna uiſa eſt quam ſequeremur, parthenium ſcilicet matricariam uulgarem eſſe, non bruſaculum. Illud tantum inueſtigandum reſtat, an uis illa excretoria, quam Dioſcorides tribuit Parthenio, huic quoq; inſit, quam matricariam dicimus: de qua facultate etſi Galenus nullam fecerit mentionem, Paulus tamen Aegineta lib. vij. inter nigrum humorem ſoluentia eam cōnumerat: quod nobis ſumma cum diligentia, & longa ſecundum Galenum experientia explorandum eſt, ut ea quoq; innoteſcat. Foliorū quidem parthenij deſcriptio matricariæ ipſi magis conuenit, quàm bruſaculo, quæ cotula dicitur: neq; quicq̄ eſt in eo abſimile huic, ſola illa ducendæ alui excepta facultate, quæ adhuc nobis exploranda ſupereſt. Præterea idem eſt Galeno amaracus, quod parthenium Dioſcoridi, ut patet Serapionis teſtimonio, qui capite de matricaria, Dioſcoridis caput refert de parthenio, & Galeni de amaraco. Ad hunc autem modum ſcribit Galenus tertio de comp. med. ſecundum genus, ubi de ſumptuoſis medicamentis meminit: τὸ δὲ ἀμάρακον ὡς οὐκ εὐῶδες γινώσκων μηδ᾽ ὅλως μιγνύειν, hoc eſt, Amaracū autē tanq; non bene olentem cogitaui nequaq; miſcere. Quòd ſi amaracum putaſſet hanc eſſe herbam, quę bruſaculum dicitur, nō his uerbis utiq;, ſed alijs, uti conſueuit, uſus fuiſſet, illūq;

aliter descripsisset, cum hæc non tantum nõ sit boni odoris, sed fœtidissimi. Matricariæ quidem uulgari Dioscorides ὄσμην ὑποβρώμον, hoc est, grauiusculum odorem asscribit in capite de parthenio, sed non adeò tamen grauem, & abomi nandum, ut ei non conuenire possint Galeni uerba suprà à nobis citata. Huc accedit & modus tum græcè, tum latinè, & propriè loquentium, qui cum de huiusmodi ingratissi= mi odoris herbis, qualis est hæc cotula fœtida, mentionem faciunt, βαρυόσμους ἰσχύρως ἢ δυσώδεις καὶ δριμεῖς, id est, graue & acutè olentes eas appellant, quemadmodũ est anagyris, & huiusmodi: quo loquendi modo uti non consueuere in his quæ licet odorem quendam insuauem habeant, nõ tamen grauem, austerum ac permolestum, ut in ruta, absinthio se= ripho, parthenide, & cæteris, quas odoris quidẽ uehemen= tis esse certum est, non tamen putidi: quamuis partheniden Plinius rectius non iniucundi esse scripserit, non autẽ gra= ue olentis. Ruellius quoq; testatur matricariam esse parthe nium. Cotulam autem parthenium esse non posse constat, cum propter foliorum, si coriandro comparetur, dissimili= tudinem, tum etiam quòd cotula non sit amaritudinis par= ticeps. Sed neq; Leonicenus affirmat parthenium cotulam esse, sed hoc à quibusdam ita appellari dicit. Quapropter tu operam dabis ut tuo isto diligenti studio cõpertius aliquid hac de re medicinæ studiosis tradas: nos ad reliquam insti= tuti nostri partem accedemus.

Carduus simpliciter prolatus.

Carduorum plura esse genera manifestum est: cum ue= rò carduus simpliciter enunciatur, de Dioscoridis scolymo intelligendũ esse animaduerterunt & Hermolaus, & Ruel lius, qui caput Dioscoridis de scolymo, cardui nomenclatu ra inscripsit. Reliqua cardui genera cum certa uocum addi tione sigillatim referuntur, quemadmodũ dipsacus secun= dum quosdam Veneris carduus appellatur, ut Dioscorides notat, qui dipsacus pharmacopolis est carduus cõmuniter dictus, licet non propriè, nec rectè, cum diuersa sint inter se

eorum

eorũ remedia, ſicut tu, & Ruell. aliqua ex parte annotaſtis.

Spicam nardi quam hodie pharmacopolę noſtri ſeruãt, ueram ſpicam non eſſe cum Manardo in Meſuæ cenſuris, capite de rhabarbaro, ſentimus: ſed aut alteram duarũ eſſe, quæ ſcilicet in ima montis parte iuxta Gangen fluuium naſcitur, uirib. quàm ſit altera infirmior: aut Sampharitícæ genus aliàs improbatum noſtram eſſe ſpicam plurimis de rebus quę legenti conſiderandæ relinquuntur, collata noſtri temporis ſpica ijs, quæ de uera ſpica à Dioſcoride tradunt. Et cum dixeris tertium ſpicæ genus, quod in Syria & Cilicia prouenit, ad nos importari, iſtiusq; ſpicã & caulem nobis Venetijs emendum eſſe, de hoc quoq; ut dubitemus, facit Dioſcoridis deſcriptio, qui tertiũ ſpicæ genus neq; caulem, neq; florem, neq; fructum ferre ſcribit, neq; (quod equidem legerim) illius ſpicæ meminit. Quinetiam radicum color cõuenire non uidetur: in ſpica enim quæ circunfertur, aureus exiſtit, in mõtana uerò nardo niger à Dioſcoride deſcribitur. Adde etiã, radicem nardi Indicæ ſpicam nardi appellari ex Galeno in primo de antidotis, à formæ ſimilitudine quam cum nõ ſpicatis obtinet. Tu igitur diligentius ſingula reuocata ad trutinam conſiderabis. De Spica nardi.

De Lupulo, quem nõnulli ſalictarium appellant, tibi ac Manardo aſſentiendum exiſtimamus, illum ſcilicet calidæ eſſe naturæ: quod quidem ſi quis experiri uelit, ſenſui facilè innoteſcat: tametſi Ruellius hunc frigidi eſſe temperamenti ſcripſerit, quod tamẽ nulla ratione, aut experimento, aut ſaltem probabili aliquo argumento oſtendit. De Lupulo.

Sed cũ de thymbra, hoc eſt, ſatureia diſſertando, hortenſem ad omnia quibus expedit mala palàm efficaciorem eſſe dixeris, ſylueſtrem uerò in cibis meliorem, non minimæ nobis id admirationi fuit, cum Dioſcorides primũ huic medicas attribuerit uires, deinde ſtatim ſubiunxerit, ſatiuam propter mitiorem eius acrimoniam cõmodius in cibos receptam, niſi fortaſſe hæc in typographum culpa reijcienda De Thymbra

sit,quod sanè nobis suspicandum est. Dioscoridis sententię adstipulatur Paulus Aegineta lib. vij. cap. de thymbra, hortensem quidem syluestri in omnibus imbecilliorem esse affirmans, in cibis uerò magis laudabilem: ut etiam de omnibus alijs ex Gal. constat. Cum uerò de hac herba nihil Galenus cõmemorauerit, quod quidem in uulgatis eius codicibus extet, suspicamur in hac parte, ut in nõnullis alijs, imperfecta, & corrupta esse, quæ penes nos sunt latinè, aut etiam græcè ipsius uolumina: quam suspicionem planè mihi confirmat Serapio, qui in capite de satureia Dioscoridis uerba referens, Galeni quoq; sententiam de eodem medicamento scribit, quam quidem credendũ est nequaquã citaturũ fuisse, nisi eam ipse in Galeni cõmentarijs scriptam uidisset. Paulus thymbram uiribus thymi æmulam esse scribit: unde ipsius facultas inuestigari, & cognosci potest, iuxta certas Galeni methodos ab ipso traditas in libro primo de simp. med. cum experiri quis uult, cuius facultatis simplex aliquod medicamentũ sit: non autem ut quidam ex nostris faciunt, mea quidem sententia, inter empiricos potius, & idiotas enumerãdi, quàm inter uerè medicos, ac doctos, qui cum suam illam longam, & uanam experientiam iactauerunt nulla ratione adhibita, eoq; & fallacem, & inconstantem, quicquid alij ueritatis & scientiæ studiosi, hiq; optimi medici pro cõmuni omniũ usu certantes, in eorum deploratum medendi usum obiecerint, hoc uno experimentorũ suorum responso dato, perbellè se confutasse arbitrantur, quòd scilicet probè res & feliciter, & ex uoto sibi euenerit. Ars enim Asclepiadis multa indiget contemplatione, & exquisita ac laboriosa in rebus exercitatione, ut ait Galenus in secundo de crisi, cap. ij. Nos uerò non Græcorum magis, quàm Arabum aut aliorum doctrinam, & ingenia nobis imitanda proponimus, sed disciplinarũ rectam perceptionem, sed ueritatem ipsam.

Post illa carmina de scabiosa herba à tuo sene recitata, cũ ais, si

ais, si stœbes uires considerent, eædem quodammodo cum scabiosæ sunt: nescimus profectò quid te mouerit, ut id diceres, cum pectoris humores uitiosos purgare, & apostemata aperire, & reliqua in illis quomodocunq; factis uersiculis cõtenta, uiribus, quas stœbe Dioscorides & Galenus attribuunt, aduersentur: eam enim tantũmodo adstringere, ac dysentericis, & sanguinis eruptionib. prodesse, easq; glutinare, & compescere tradunt: quæ quidem singulæ facultates liquidò scabiosæ uiribus cõtrariæ existunt. Magis autem ut admiraremur fecit, quòd scribis Dioscoridem, Galenumq; stœbe, siue colymbade (ita enim eam uocat Galenus in lib. primo de antidotis) uires attribuere, quæ in istis uersiculis scabiosæ attribuuntur, cum potius cõtrarium in proprijs Dioscoridis & Galeni de stœbe locis palàm uidere liceat. Neq; Manardi iudicium tecum sentientis libro v. epist. iij. in præsens approbamus, per stœben scilicet scabiosam intelligendam esse.

Stœben & Scabiosam uirib. differre.

Argumentũ insuper illud, quo suspicaris Geum garyophyllatã esse, quia utraq; pectori, utraq; lateris dolori prosit, & quòd Plinius radiculas illas boni esse odoris tradiderit, non magni profectò nobis momenti esse uidetur, cum Plin. id nõ latius describat, & ratio illa à uirib. sumpta nõ admodum efficax sit, cum herbæ cõplures pari facultate præditæ inter se conuenire possint, quæ tamen non eædem, sed planè diuersæ sint. Quamuis enim Lathyris succũ similem tithymalis habeat, & eodem modo soluat, nõ audet tamen Gal. lathyrim dicere tithymali speciẽ esse, vij. de simp. med.

Persicaria sine maculis an sit hydropiper.

Non ualde nobis tua illa ratio probatur, qua affirmare uideris, persicariam sine lituris siue maculis, idem cum hydropipere esse: eam autem quæ lituras habeat, hydropiper non esse, ob id uidelicet, quòd Dioscorides tam celebrẽ notam in eius descriptione non omisisset: cum hunc autorem illud idem in plerisq; alijs simplicibus fecisse cõstet, quæ nõ omnino graphicè suis depinxit coloribus, & lineamentis,

Nos tamen hæc dicere existimes nolim, quòd ab ista tua de persicaria dissentiamus opinione, sed ut, quæ omnia nobis scrupulum uel minimum afferunt, abs te aliàs magis explicentur. Hac autem in re tibi suffragantur Simon Genuensis, Eurytius, nec Hermolaus reclamat: etsi Ruellius aduersari uideatur, hydropiper apud Gallos eupatorium, nõ uerum tamen esse pronuncians: quod cum minimè uerum sit de nostro cõmuni, & falso eupatorio, omnino existimandum est aliud ab illis pro uulgato eupatorio, quemadmodũ etiam tu optimè annotasti, accipi. Sciendum præterea eupatorium à Galeno in quinto de compos. medic. secundum locos, & in ij. de antidotis, πεντάφυλλον καὶ πεντάπεταλον, id est, quinquefolium à nonnullis appellari.

De alsine. Dioscoridis caput de alsine, quæ à Galeno interdũ Helxine nominatur, nos quoq; fatemur magis pauarinæ nobis dictæ cõuenire, quàm gnaphalio: & facultates quas ei attribuit, frigidi, humidiq; temperamenti, eædem uidentur esse, quas pauarinæ continuo usu inesse aduersus calidos affectus experimur: quare tibi potius assentimur, quàm ijs qui hanc gnaphalium esse cõtendunt, cùm hoc, ut Dioscorides & Gal. affirmant, adeò adstringere ualeat, ut & dysenteriæ mirè prosit, & aluũ præclarè supprimat: quæ quidem uis à pauarinæ natura longè absit, nullam ea adstrictionẽ, sed potius accommodatam aluo molliendæ uim habente. Ne omnino tamen non dubitemus, illud facit, quòd si teratur iuxta Dioscoridem libro iiij. cap. lxxxix. cucumis odorem reddat, qui tamen in pauarina odor esse non apparet. quare in secundo eiusdem libro Hermolaus & Marcellus alsinen exponunt, non in quarto: in secundo uerò Dioscoridis libro Ruellij & Marcelli tralatio non habet illa uerba, de cucumis odore, licet Hermolaus illa uerterit. Quoniam uerò tuæ & nostræ Ruellius subscribit opinioni, eius sententiam hic adscribere uisum est. Sic itaq; ille primo respondet: Caput lib. quarti Dioscoridis de alsine, ubi uerba de cucumis

cumis

cumis odore habentur, spuriũ esse secundũ aliquos: caput autem lib. ij. prędictas excipere dictiones, quæ difficultatẽ aliquam super hac re facere uidentur: deinde, ut etiam demus (inquit ille) adulterinum caput illud non esse, hoc modo à nobis Dioscorides intelligendus erit, quòd trita alsine cucumis odorem repræsentat, nõ quidem maturi, sed cum musteus est, ac primũ germinat: atque ita duplici responso hanc soluit controuersiã. Neq; sanè in codice græco, qui penes nos extat, illa reperiũtur uerba, quòd cucumis odorem reddat. Ratio autẽ illa qua Aëtiũ uirũ doctũ à calumnia tueri studes, nobis quidẽ non ualde placet: nõ enim adeò uehemens est in helxine adstrictio, ut manus uice, ut ipse asseris, supra imũ uentrẽ posita, eum posſit cõprimere, atq; ita paulatim urinã expellere. quapropter magis tutũ, & rationi cõsentaneum, ut tu paulò suprà annotasti, esse existimamus, eam tanq; huic morbo nõ necessariã, & inutilem, uel fortè sæpius ægrotis obfuturam, negligere, etiamsi Aëtius ad urinam suppressam ea usus fuerit: animaduertimus enim quãdoq; Aëtium remedia nõnulla ab ipso ex alijs antiquiorib. medicis excripta, nullius ueræ methodi cõsideratione habita, nec ratione addita collaudare, &, quod magis admirandum est, quę Gal. ipse damnauit, interdũ recipere & cõmendare: ut in uenę manus sectione, in coriãdri uirib. & hæmorrhoidibus sanandis, alijsq; consueuit. De qua tamen Aëtij opinione, serm. xiiij. cap. v. ab eo prolata, ut Galeni methodis apertè reclamante, neq; in usu medico negligenda, equidem libenter quid docti de ea senserint, audirem: nos enim inter tantæ autoritatis, & iudicij uiros sententiam nostram non ferre, neq; quicquam hac in re decernere, utpote quod perdifficile nimis ac temerarium potius sit, neq; nostrarum uirium pondus, satius esse existimamus. Sed ut ad Aëtium redeam, postquam de eo incidit sermo, argumentũ illud, cum ait, ex Hippocratis sententia xij. sextæ sectionis aphorismo: Omnes rescindi, & deleri hæmorrhoides debere,

nullamq́ earum apertam & intactam dimitti, quoniam sanatio, integra est morbi & legitima solutio: quare omnes extirpandæ erunt, iusta uictus ratione, & opportuna cubiti sectione facta, quò optatum adipiscamur finem, quod Galenus fieri una ex illis dimissa arbitratus fuit: nobis nõ multum approbatur, tanquam nõ ita facilè Aëtio credentibus, neq; ipsi tantum, ut Galeno tribuentibus, quare Galeni potius sententiam, Pauliq́ nobiscũ sentientis, pro uiribus tueri conabimur. Primũ igitur dicendum est, in Hippocratis codice, si ita, ut Aëtius uult, legatur, durum nimis illius sensum reddi, & qui legentem torqueat, cuiq; Delio natatore opus sit, ut scilicet per [asseruetur] uerbum, hoc est, si nõ certa uictus ratione utatur, nobis accipiendum sit. Postea cum addit, Sanatio autem integra liberatio est: uerum quidem illud esse fatemur, si de sanatione propriè dicta intellexerimus, non de ea quæ alicui, quocunq; fieri potest modo, contingit, quæq; ratione præcedentis ægritudinis habita, curatio appellari potest: atq; ideo ex hæmorrhoidibus unam rationabilius fuerit seruare, quàm omnes delere, ut in suprà scriptæ aphorismi sectionis expositione scribit Galenus, & qui in omnibus suis scriptis ferè Hippocratem reddere maximè studuit Celsus, ac imitari: in his enim morbi materia per eiuscemodi uias excerni solita est: quinetiã natura ipsa per conuenientes illas sedis regiones multò melius ac commodius noxios per unam hæmorrhoidum seruatam secernet humores, quàm ullus medicinæ professor, etiam si omnium oculatissimus fuerit, per uenæ sectionem, qua humores etiam boni malis cõmisti educuntur. Huc adde, quòd facilè, ac certè cõmodum eorum exinanitioni tempus à nobis non ita cognosci potest, ut à natura, cuius ministri, atq; imitatores existimus, ut ait Hippocrates, & cui præcipuè morborum omnium curatio adscribi debet. Verba uerò illa Aëtij [si una non adseruetur] non rectè ac fideliter ab interprete in latinum uersa, unà cum Iano Cornario arbitror, sed

[si una

[si una asseruetur] legendum: aliter enim quid per illas uoces Aëtius intelligi uoluerit, nullo modo à nobis percipi potest, neq; cæteris cōueniūt eius dictis, & sententiæ. Puto autem ego hoc factū, dum is Hippocratis uerba attentius considerat, nō Aëtij: quod in multis rebus occupatis interdum accidere cōsueuit: idq; ex incuria potius, quàm inscitia euenisse existimamus. Qui uerò ex hac Hippocratis sententia ano hirudines persępe applicant, ut extremū illorum, quos sanare non possunt, morborum perfugium, ita existimantes se à grauissimis uitę periculis languentes quosq; liberos reddere posse, iam perspicuum esse arbitror, non rectè eos illius mentem percepisse: neq; remedium id, ut prædicant, tanti esse præsidij, cum longè maius & præstantius sequi auxilium rationabilius sit ex inueterata & cōsueta naturæ inanitione, quàm ex arte tentata: neq; hirudines sanguinē attrahant, qui in profundo corporis est, ut ait Galenus in libello de hirudinib. Tibi uerò, & ijs qui ingenio & iudicio plurimo pollent, hæc omnia examinanda relinquemus, & ad reliqua quæ restant consideranda, me accingam.

Tuæ & Eurytij nos quoque citius subscribimus sententiæ, quàm Leoniceni & Manardi lib. viij. epist. iij. quòd lingua ceruina phyllitis sit, non, ut illi existimant, hemionitis, cum Dioscoridis descriptio uobis magis, quàm his fauere uideatur. Huc accedūt uermiculi illi adhærentes, quemadmodum Manardus contra Marcellum notauit suprà citato libro, non autē pensiles, ut ille uerterat: de quibus in phyllitide mentio habetur, & non hemionitide: quòd hi in lingua ceruina manifestè appareāt. Sed illud omniū maximè hanc è medio litem dirimit, remq; omnem aperit, quòd Galenus hemionitidem amaram tradit: at lingua ceruina nequaquam amara est: quare hæc nō poterit esse hemionitis, sed potius phyllitis. Probationes Ruellij contra hanc tuam nostramq; opinionem, tanq; faciles ad refellendum, omittimus: atq; experimenta illa uulgaria, nulla quidem ratione

Linguam ceruinam esse phyllitim.

cõfirmata(ut aliàs ſæpe oſtendimus)minimi apud nos ſunt momenti.

Etſi Hermolaus in Corollario, capite de arctio, ſcribat, brancam urſinam ueteribus incognitam, nos tamen tecũ, Marcello, Ruellio, & Eurytio ſentimus, cum illi ſingula conueniant, quæ etiam achantio.

De Malobathro.

Quoniam pleriq; autores affirmant malobathro nos carere, neq; noſtræ illud officinæ ſeruãt, pro eo ſpica nardi uti nos poſſe exiſtimamus, ſi ſyncera & perfecta ad nos importaretur, quando hæc ex Galeno malobathro ſimillimis polleat facultatibus.

De Pepone, et melopepone.

Neq; hoc in loco nactus opportunitatem, illud præterierim, tametſi fortaſſe tibi res uidebitur non magni facienda. Galenum in ſecundo de alim. facul. libro duo ędidiſſe capita, nemo eſt qui dubitet, unum de pepone, alterum de melo pepone: diligenterq; conſiderata eorum qualitate, & deſcriptione, poſterius caput hunc, quo nos Cenomani in cibis cõmuniter utimur, melonem uocatũ comprehendere uoluiſſe: prius uerò caput, quod uulgò pepona appellatur, quemadmodũ Hermolaus, & Marcellus quoq; tecum ſentire uidentur. nonnihil tamen nos turbant Galeni uerba iuxta finem capitis de melopepone in hunc modum exarata: Pars porrò intima, carni ſemen incluſum tangens cum in peponibus edendo nõ ſit, in melopeponibus paſsim ab hominibus comeditur, deiectioni nõ inutilis: quia ut bene norunt hi, quibus familiaris eſt fructus huius cibus, peponæ pars carni eius contigua ſemen cõtinens, æquè nullo diſcrimine à nobis comeditur, ac reliqua pars, cortice tamẽ dempto, eoq; tenui. Neq; poteſt eſſe primum illud caput (quemadmodum ipſe etiam annotaſti) de pepone anguriæ uocatæ caput, cum magis illam ſub cucumeris titulo collocari æquum ſit. Sed cum Paulus Aegineta primi lib. cap. lxxx. qui quidem à Galeno in ſecundo de alim. facult. ſingula accepit, peponem, tametſi melopepone non ita multũ damnato, im-

to improbet, tanquam uitiosi succi, & uomitui aptum, & gignendæ choleræ, si non coquatur, & à uentriculo conficiatur: mirũ uidetur, tam expetitum esse in cibis, ut auidè eum omnes suo tempore esitent, nullumq; ipsius nocumentum timeant: nisi enim uelociter deorsum tendat, noua corruptione uitiatur, & in succum letalibus uenenis similem uertitur, ut est in lib. Galeni de cibis boni & mali succi. Vbi animaduertendum est, Andernacum locum hunc Pauli non rectè uertisse: sic enim ille ait, ὁ δὲ πέπων ὅλως μὲν κακόχυμός τέ ἐστι, καὶ ψυχρὸς, καὶ ὑγρὸς, καὶ ἐμετικός. μὴ πεφθεὶς δὲ, καὶ χολέραν ἐργάζεται. hoc est, pepo quidem omnino mali succi est, & frigidus, & humidus, & uomitui aptus: non coctus uerò choleram facit, non bilem, ut ille transtulit. χολέρα autem utriusq; uentris subuersio est, superioris scilicet & inferioris. Quem quidem errorem prius ac nos Psellus animaduertit lib. primo & secundo de ratione uictus, peponem anteq; transmutetur, ad uomitũ excitare dicens, præsertim copiosius sumptus, nisi quis modò boni succi assumat cibos. Idem confirmatur à Galeno in libro de boni & mali succi cibis, peponẽ scilicet non boni succi esse: & licet Galenus ibi concedat ad calorem & siccitatem restinguendam, pepones, mora, cerasa, cucumeres, & huiusmodi, quæ uitiosi sunt succi, parcius tamen eis utendum esse iubet. Præterea χολέρα, ut ait Alexander Trallianus lib. iij. cap. xiiij. nemo credat à Græcis appellari ob bilis, ut uulgus putat, abundantiam, & cholerica nominari biliosa, sed à multo biliosæ materię fluxu, qui supernè & infernè fit: prisci nanq; Græci χολάδες intestina laxiora, quòd in ea χόλη fundatur, appellant, & inde morbum cholericum, &c. fortasse uerò χολάδες non à χόλη, sed quòd laxa sint, quasi χοιλάδες dicta sunt. 2. de alim. facult. cap. de sycaminis.

Cum Plinius lib. xix. cap. primo de asbestino lino abundè egerit, atq; quid esset docuerit, nescimus quę te ratio mouerit, ut illud ex amianto lapide fieri fueris arbitratus, cum id nusquam apud idoneũ autorem te legisse scripseris. Non De Asbestino lino.

enim ſequitur, licet lapis ille fuſo duci poſsit, ut propterea idem ſit cum asbeſtino lino.

De Linaria. Eurytius & Ruellius linariam eandem eſſe cum oſyri affirmant: nos tamen cum linariæ noſtræ copioſus ſit ualde foliorũ numerus, eorumq; ordo per totum caulem diſperſus, colorq; illi niger abſit, non ita facilè autoribus his aſſentimus: ſed an illa ſit dubitamus, & in tuam potius ſententiã animus inclinat.

De Coriãdro De coriandro autem non parum admirati ſumus, cum id frigido conſtare temperamento ſcripſeris: quodq; magis Dioſcoridem tibi imitari placuerit (quem tamen etiã Ruellius ſequitur) quàm Auerroëm in v. Collect. Galenumq; in primis latè differentem, coriandrũ calidi eſſe temperamenti, atq; à refrigerandi ui diſtare, vij. de ſimp. med. Scis autem quanti faciendæ ſint in medendi opere certiſsimæ Galeni methodi, eiusq; diligens inueſtigatio, præcipuè cum quippiam ſibi examinandũ proponit. Quamobrem quid de hac Galeni in Dioſcoridem diſceptatione & confutatione ſenſeris, pro illius tuendis rationibus, quem in re iſta potius tibi imitandum duxiſti, quàm Galenum, ſectatoresq; illius, notius facies, ſi quando, maiorib. ſtudijs intermiſsis, his uacare continget. Cur autem Paulus & Aëtius de hac controuerſia nihil memoriæ mandauerint, dignum conſideratione uidetur: quemadmodum & de nonnullis alijs.

De Lupino. Etſi lupinus amaritudine per macerationem depoſita medicamentum emplaſticum efficitur, eiusq; ita macerati alimentum craſsi ſucci eſt, & coctioni reſiſtit, neq; facilè per aluum ſecernitur (quanquam non ſicut adſtringentia aluum cohibeat, & compeſcat, ut ſcribit Gal. in vi. de ſimpl. med. & in libro de alim. facult.) dicendum tamen non eſt lupinum aqua maceratum (quod tu affirmaſti) uentriculum corroborare: id enim adſtringentium medicamentorũ muneris eſt, in quorum quidem catalogo à doctis lupinus non connumeratur, quemadmodũ Galenus pleriſq; in locis manifeſtè explicat,

explicat, præsertim in cap. de memithe, de capno, de mâlis, in secundo de alim. facult.

Cicutæ genus à recentioribus nonnullis duplex poni nõ ignoras, cuius quidem alterum calidi temperamẽti existat, alterum uerò frigidi, ex similitudine hallucinantibus. Myrrhis enim adeò cicutæ folia similia habet, ut eam, decepti similitudine, cicutæ generi adscripserint, ut Hermolaus annotauit: cuius expositionem in Celsi locum libro v. cap. vi. cicutam inter erodentia cõnumerantis, an de caule, qui calidus sit, id intelligi debeat, nõ de folijs, quæ frigida sint, aliàs diligentius inuestigandum. quod tamen si uerum esset, difficillimum ad credendum opinarer Galenum (quem quidem ego omnia sciuisse nõ existimo, id enim à ueritate alienum est, sed ea industria, diligentia, doctrina, & iudicio ualuisse, ut in re, quam ipse pertractauerit, ei sit, tanquam grauissimo testi, & naturæ solertissimo indagatori credendum) de cicuta ut summè frigefaciente differentem, de his adeò inter se cõtrarijs cicutæ partibus (quod quidem ego hactenus uiderim) nihil memoriæ prodidisse: non quidem quin fieri posse existimem, ut in una planta diuersarum temperationum partes sint, ut manifestè asserit Gal. in tertio de simpl. med. in plerisque locis: ut, exempli gratia, medij radix, quę austera est, & fluxiones cohibet, semen uerò eius tenuium partium est, & incidit, & menses ciet: imò & in eodem semine, ut in eiusdem sexto de phasiolo scribitur: quod cum amarũ sit, & subacerbum, excreationibus pectoris conducit, & iecur expurgat, & sanguinem spuentes iuuare creditur: propter enim temperamenti narium discrimen, & mistionem, contrarijs etiam cõgruere uidetur morbis. Itidem & de centaurio magno, uitice, oxylapatho, & multis alijs constat: quamuis de uitice hactenus nobis nõ planè constet, sed potius Galenus in secundo de comp. med. secundum loca, suspectus admodũ esse uidetur, aut aliter intelligendus, cum sensui, & ijs quæ ab ipso de illius natura & ui tradita sunt in

De Cicuta.

vi. de simplici medic. apertè repugnare uideantur.

De Epimelide. Porrò si secunda mespili Dioscoridis species, ab aliquib. setanium appellata, ab alijs epimelis, nostrũ erit mespilum, ut Marcellus & Manardus tecum sentire uidentur, nosq; item nõ abnuimus, restabit tamen nobis adhuc incognitũ, quid epimelis Galeno fuerit: ipse enim in vij. de simp. med. memecylum arbuti, quæ à Græcis comarus dicitur, fructũ esse scribit, unedonem uerò epimelidis: de quibus sanè & Plinium in lib. xv. cap. xxiiij. & in libro xxiij. cap. viij. confuse quidem locutum fuisse apparet, ut bene in primo de compos. medic. secundum locos, Ianus Cornarius annotauit. Illud etiã nobis non constat, quonam in loco Galenus, Paulusq; arbutum, siue comarũ, quod idem est, rem sanè à mespili utroq; genere distinctam, nomine uerò & effigie similem, epimelidis uoce appellauerint, ut Manard. uoluit, cum aliter potius sentire uideantur: quod si quis nobis demonstrauerit, ei nos magnam habebimus gratiam.

Perbellè sanè etiam illæ tuæ nobis satisfaciũt rationes ad difficultatem de lente soluendam adductæ: cæterũ cum aliquid tibi & mihi approbandũ, quod tuum & meũ confirmet propositũ, occurrit, illud ex Galeno tanq; omniũ medicorum exemplari optimo, eoq; absolutissimo, ac quodã in re medica Polycleti doryphoro potissimũ sumi, quoad nobis fieri potest, maximè cuperem, non ex ijs qui pleraq; nobis confuse tradiderunt, & malè.

De Orobo. Quod ad orobum attinet, nos eum existimamus nequaquam eruiliã esse posse domesticã, quæ Ianuario mense seritur, & pax illis quibusdã postea inhęrens, eosq; scandens, fructũ parit, de qua Manardus lib. primo: sed eruiliam, quę Ferrariensib. ruuione dicit. Quicquid autẽ illud est, certũ est nullo modo orobi facultates eruiliæ conuenire posse, cũ quia orobus grauedinosus traditur à Diosc. & sanguinem per urinæ meatus, si, ut ille & Galenus aiũt, largius sumat, euocans, tum quia in cibis eius usus damnatur, tanq; ingratissimus

tissimus

tissimus, amarusq́ est secundũ Gal. Satiua uerò eruilia Brixianis lingua ipsorũ uulgari Rouaiot, nostris autem Veronensibus Bisi appellata, neq; amara est, sed potius dulcis, & ad cibum homini nõ tantũ non damnata, sed suauis, & quę plurimũ comedentes oblectare possit. Sanguinẽ uerò per urinæ ductus, quod quidẽ aut ego uiderim, aut aliũde acceperim, nunq́ ciere uisa est: neq; capiti grauitatẽ affert, ut ex ijs qui ea creberrimè uesci consueuerũt, manifestũ est. Quare plurimũ hallucinant̃ pharmacopolæ qui orobi uice eruiliam altilem seruant, eamq́ pro orobo uendunt. Præterea quis unq́ suspicari posset in eruilia hac nostra illam secundæ sedis exiccationẽ inesse, quæ in orobo ad curandas gangrænas pollet: Cum autem aphace, & uitia, uiribus nõ multum inter se differant, ut etiã Manardus notauit epist. iij. libri ix. Galeni testimonio in secundo de alim. facult. fretus, cumq́ aphace, ut est in vi. de simpl. med. sit non modicè exiccans, & modici caloris, orobus quoq; similiter libro eiusdem viij. ad secundam usque siccandi perueniat sedem, primamq́ excalfaciendi: iudicarem, orobo non inuento, minimè esse absurdum aut aphace, aut uitia uti, consideratis primis istorum qualitatibus, quemadmodũ ad gangrenas laudatur in secundo ad Glauconem: obstructionibus autem aperiendis quibus orobus expetitur, utilisq́ est, utrunque minimè esse accõmodatum dicimus, ob adstringendi uim, quæ inest utriq;.

Scribit Galenus ammi subamarum esse, neq; (ut ais) Dioscorides album esse dicit.

Cur uerò cari exiguum semen esse iuxta Dioscoridis sententiam dixeris, nobis quidem incompertum est, cum ille eiusmodi esse minimè tradat, & Serapio crassius esse fateatur cymino.

Quod melanthium siue nigella, & Gith in segetibus nascens idem non sint, quemadmodum ipse affirmasti, reclamat Ruellius, cui & nos magis accedimus, quàm

Melanthium & Gith idem non esse.

tibi; ait enim hæc inter se longo distare discrimine, & uulgare hoc gith siue pseudomelanthiũ, à nobis sermone uernaculo gloton appellatum, ideo nigellam esse non posse, quia ei senecionis folia nõ adsint, er ucæ modò, sed porracea potius, licet angusta: & quia in capitulo membranæ semen intercursantes non existunt, quales in melanthio esse scribit. Hermolaus quoq; affirmat, quod in segetibus gignitur githone uulgò nominatũ, non esse uerum melanthiũ. A quibus autem Hermolaus & Ruellius, qui multa ab eo sumpsit, acceperint nigellæ folia fœniculi folijs esse similia, quibus'ue fundamentis innixi sint, equidem nos latet, nisi illud ita esse certo comprobauerint experimento.

De Atriplice. Manardus de atriplice lib. ix. epist. iij. eadem ferè, quæ & tu annotasse uidetur, uulgò scilicet trepexum cognominari, ab alijs chrysolachanam. Spinaciam uerò ipsius speciem esse suspicatur: meminitq; Hermolai, qui nolit atriplicẽ esse spinaciam. Maximè autem in hoc differunt, quòd spinacia semen habet spinosum & aculeatum, unde nomen sortita esse uideri potest: atriplex autẽ secus. Attamen si uires quas atriplici Galenus tribuit, accuratè considerentur, easdem ferè spinaciæ conuenire constabit, utpote quæ & frigefacere, & humectare, & mollem aluũ reddere posit, & adstrictione careat: quæ singula de atriplice & malua à Gal. & Dioscoride traduntur.

De Asparagis. Decreueram ad te nihil de asparagis altilibus siue regijs scribere, sed cum Hermolaus dixerit, ueteribus eos incognitos fuisse, nonnulla de his quoq; scribere licitũ est, cum præsertim Galenus de asparagis regijs in hortis prouenientib. mentionem faciat. Nisi fortasse Hermolaus non intelligit Hippocratem, & anterioris etiam ætatis autores, quoniam Plinius de asparagis domesticis manifestè locutus fuit, magno quæstui & usui olim in delicijs habitis: quem quidem Hermolaum sæpenumero legisse, ac cõsiderasse, notius est quàm ut probatione ulla opus sit. Præterea etiam Dioscoridis de-

dis descriptio, qui σωύχρονος, hoc est, coæuus Plinio existimatur, non magis satiuis quàm erraticis conuenit.

Scimus Hermolaum dicere, se non planè compertum habere, an salix amerina idem quod agnos siue uitex sit: uerũ quia nullis, quod suspicatur, coniecturis aut rationib. probat, propterea cum Dioscoride, tecumq; sentimus.

Notissimum est Galenum in v. de simpl. medic. cap. xx. apium ad lactis generationẽ cõmendare: eoq; miror, dum ea quæ de apio scribis, percurro, quid Ruellium induxerit, ut prouentũ lactis in mammis eo extingui, & hoc cibo infantium nutrices interdici dicat secundum Græcos.

Quod lachryma uulgò ita appellata, lithospermi species sit secundum Dioscoridem, Ruellius quoq; tuam comprobat opinionem: cui tamẽ nobis maximè obstare uidet̃ cum foliorum diuersitas, tum etiam quòd lithospermi tantũ unicam Dioscoridis speciem esse tradit: quamobrem lachryma non poterit esse lithospermi species, cum aliam figuram folia habeant, neq; plures eius sint species: quo argumẽto ipse quoq; suprà contra recentiores ponentes duplicem nigellam usus fuisti, quia illius non sit nisi unum genus à Dioscoride memoratũ. Aut ergo Plinius aliud lithospermon pinxit, aut si idem descripsit, folia diuersa expressit à Dioscoridis folijs, & ita etiam sola species restabit. Quantũ uerò attinet ad lachrymæ experimentũ, quod ad tuam firmandam opinionem protulisti, sic respõdemus: nisi quid longo usu homini prodesse compertum sit, haud facilè esse recipiendum ac laudandum secundum Galenum: quare tuo illo experimento non satis ostenditur Dioscoridis lithospermon id esse quod uulgò lachrymã appellamus. Galenus de hoc nihil meminit, quod quidem legerim, etsi Serapio illius uerba de lithospermo attulerit. Paulus quoq; idem, quod Dioscorides prodidit. An uerò Theophrasti diospyron Dioscoridis & Plinij lithospermon sit, quod Hermolaus in capite de ceraso suspicatur: quo etiam in loco Theodorum taxat,

An Laehryma Lithospermi species sit.

qui tertio de historia plant. pro diospyro flammã Iouis uerterit: aliàs considerabimus.

Plinius defenditur.

In staphide agria Plinium à crimine cõfundendi stirpes, quod te in eius libris deprehendisse scribis, uidemur posse defendere. Etsi enim is dicit libro xxiij. capite primo, contra Celsum, eius tamen nomine suppresso, uuam taminiam à staphide agria distingui, falsoq; eandem esse putari: quam mox tamen taminiam lib. xxvij. cap. xiij. phthiriasi conferre tradit, quod etiam staphidi agriæ inter alias eius uires attribuerat: ob id tamen non est staphidis agriæ uires taminię uuæ adscribere, neq; eandem cum taminia esse existimare: non enim omnes, aut certè plurimas, sed tantummodo paucas, imò unicam staphidis agriæ facultatũ taminiæ assignat: neq;, si rectè coniicio, id est unius simplicis uires cum alterius uiribus confundere, & idem ambo illa esse existimare, ut suprà etiam in Geo ostendimus: quare nulla uideri debet in Plinij uerbis discordia, aut inconstantia. Sed quoniã pleriq; recentiorũ grauissimi uaria de his tradiderunt, præsertim Hermolaus, Leonicenus, Cornarius & Marcellus, tuum hac de re, ut de reliquis, fuerit iudicium. Hoc tantum dixerim, priusquam in eruditorum albo quispiam scriptus, siue is ex antiquis fuerit, siue ex recentioribus, ignorantiæ condemnetur, etiam atq; etiam nobis considerandum esse: quemadmodũ Galenus de Philotimo & Praxagora scribit in iiij. de tuenda ualetudine libro.

De Characia.

Ad probandum quòd characias tithymalus sit, quæ uulgò cataputia appellat̃, non lathyris, ut Manardus super Mesuen in cap. de kerua, Leonicenus, Simon Genuensis, Ruellius & pleriq; alij confirmant, quodq; ea quæ uulgò cataputia dicitur, maior sit an minor, tibi efficacioribus uel maximè opus esse argumentis & testimonijs, quæ tuam approbent, necnon aliorũ refellant opinionem, existimamus. Inualidis nanq; argumentis aduersariorum rationes confutasse mihi uisus es, nec tuam, ut par erat, corroborasse: lathy

rim enim secundum prędictos autores minorem cataputiā esse, & à nostris herbarijs cassuzo appellari cōstat. Sed cum duplex sit cataputia, maior & minor, uiribusq; utræq; eisdem ferè insigniantur characias & lathyris, & cum primis qualitatibus, & purgandi ui consentiant, ambæq; & pituitam, & bilim detrahant, ut ex Dioscoride patet, licet lathyris aquas educat, & characiæ radix aluum soluat, non lathyridis, utra harum fuerit, quæ uulgaribus cataputia nominatur, non magni refert, cùm (ut dixi) æqualibus ambæ penè pręstent facultatibus: quare nobis in his amplius immorandum non est, sed ad cæteras Examinis partes accelerandū.

Aggrediemur igitur ad illud tuū de sementina argumentum infirmandum, quo uteris ad probandum hanc nō esse santonici semen, quòd seriphij absinthij semina maiora sint quàm sementinæ, & diuersa: non enim ex eo colligitur, sementinam non esse semen absinthij santonici, quoniam nō eadem res est absinthium seriphium siue marinum, cum absinthio santonico, quod in Gallia prouenit, quare nihil mirum, si eorum semina diuersa sunt. Manardus lib. iij. epist. prima, santolinā, quæ & sementina appellatur, absinthij santonici semē putauit: additq; hoc santonicū à Dioscoride absinthium marinū dici, cum tamen secundum eundem duo sint genera diuersa, santonicum, quod est tertium genus ita propriè nuncupatū, & marinū absinthium, siue seriphium: quanq; & hoc à quibusdam santonicū dici scribat. Vtrunq; autem ad eadem ualere scribit Dioscorides: tametsi Galen. seriphium stomacho inimicū esse tradat, & in reliquis ab eo differat, viij. & vi. de simp. med. circa principium. Ruellius, quam Galli borbontinam uocant, quod tu etiam sentis, nobis sementinā dici mōstrat, & esse absinthij seriphij semen, quemadmodū & Manardus. Quibus rationibus constabit sementinā ueteribus innotuisse, quoniā uidetur esse absinthij seriphij semen, quod etiam à nōnullis santonicū appellatur. Ad hæc Serapionis quoq; scripta citas: uerū hæc uox

An sementina sit santonici semen.

[sementina] in nostris quidem uulgatis codicibus non habetur: quare si in eo autore non est, Arabum sententiæ, id quod tu asseruisti, probare non uidentur: sed potius, si illæ diligentius considerentur, kanabel, siue, ut Auicennas, cambil semen esse, nõ terram demonstrant, uel ob id præcipuè, quia Serapio in herbarum seu seminum classe, nõ terrarum illud connumerat.

Aëtio uerò nucem Indicam nos innotuisse scimus, ut est in quadam eius suffumigij muscati compositione, lib. xvi. cap. cxxxiij.

De Opobalsamo.

Et mihi, & reliquis medicinæ studiosis collegis nostris pergratum faceres, si quando aliqua, eaq; animaduersione digna, inter rei medicæ proceres existit controuersia, illam pro uirili parte tua tollere conareris, eosq; concordes reddere studeres, qualis præsens est de opobalsamo. Dioscorides enim illud maximè excalfacere tradidit: Galenus autẽ in vi. de simpl. medic. tanq; reprehensione dignos, qui tale quicquam de eo existimant, corrigit, utpote qui partium tenuitate sint decepti. Habendæ porrò, si, quæ scribit, uera sunt, Ioanni Ruellio gratiæ, qui postquam nos docuit, huic soli non esse credendum notæ, quòd scilicet proprius balsami succus in aquam proiectus fundum petat, quoniam & alij liquores ita à pharmacopolis parantur, ut & ipsi itidem in aquam descendant. Aliud deinde subiũxit, quo syncerũ opobalsamũ ab adulterato dignoscatur, quod est, si ferrum uero balsami liquore perunctũ igni apponatur, ardere, fictitio uerò nequaquã. Quòd autem opobalsamũ uarijs adulteretur modis, ut etiam exercitatissimos lateat, scriptum est à Galeno in primo de antidotis libro. Scio quidem de prunis autorum diuersa sententiũ discordiam te animaduertisse, aliaq; nonnulla, ut sunt ea quæ in piperis examine annotasti: uerũ cum Dioscorides nigrum albo acrius esse prodiderit, Galenus uerò contrà, Paulo & Aëtio illius opinionem confirmantibus, tum in viij. de simp. medic. tum in ix.

de comp.

comp. medic. secundum locos, in philonij descriptione album piper nigro acrius existere scripserit, quia hoc superassatum sit, probationem experimento addens, quod in hac re primum esse ducit: idcirco earum omnium dubitationũ tuam in primis expectamus solutionem.

Quæ de garyophyllo in Galeno indicasti, nos quidem unquam nec uidere, nec legere contigit, etsi Serapio illa citat: & ideo quonam è loco sententiam illam sumpseris, nobis ostendere nõ grauaberis, pro tua in omnes singulari beneuolentia: nisi Serapionem alios habuisse Galeni codices quàm nos dixeris.

Quod de prunis quoq; scripsisti, paulò antè à nobis citatis dubitatiunculis nõ est dissimile: uerùm ab opinione tua nobis, ut in nonnullis alijs, pro tuenda ueritate, recedere liceat, & sensum nostrũ tibi aperire. Quod enim de Galeno arbitraris, nec æquum esse, nec rationi consentaneum uidetur, illum scilicet non animaduertisse Dioscoridem de exiccatis prunis locutum fuisse, sed putasse de recentibus, & humectis sensisse, quòd scilicet illa aluum nõ deijciant. At Galeni mens est, Dioscoridis opinionẽ, siue de siccis siue recentibus intelligenda sit, tanq; à uero alienam refellere, ac confutare, libro vij. de simpl. med. Non igitur rectè, iudicio nostro, Galenum hac in re non satis oculatum, & prouidum, & qui illud nõ probè animaduerterit, demiraris, quasi Dioscoridis scripta sæpius non uiderit, & singula diligenter, accurateq; pensitauerit, eorumq; sensus etiam difficiles exactè non elicuerit atque intellexerit: de illis enim prunis, quę sicca sunt, priuatim nobis præcepta tradenda esse, & certiora existimauit, de quibus antea Dioscorides scripserat: quæ licet cæteris aluum minus moueãt, eam tamen mouere manifestis constat & quotidianis experimentis, ut inquit Galenus: quod idem comprobare uidetur in secundo de alim. facult. qui de prunis mentionem faciens, quasdam paruas, duras, acerbas, & in cibo permolestas, mouendæ aluo mini De Prunis.

me idoneas excepit, ac si alia omnia id probè præstare possint. Sed ne satis quidem nobis notum est, quid per acrem in prunis gustum intellexeris, nisi fortè acidum: aliter enim hoc, quod dicimus acre, non est prunorũ proprium, & peculiare, sed aliorum quę à prunorũ natura longè differunt, ut Galenus latè ostendit in iiij. de simpl. medic. cap. xvij. & Plato in Timæo, Celsusq; præsertim & Plinius.

Cydonitis cõpositio ueteribus haud ignota.

Quòd scripseris eam ex cotoneis compositionẽ, quæ cydonitis dicitur, ueterib. medicis incognitã fuisse, nobis non modicæ admirationis causa fuit, cum Galenus in sexto de tuend. ualetud. & in ij. de alim. facult. & alibi hanc compositionem nos abundè edoceat, ex cotoneorum carne, alijsq; rebus præparatam, quæ diacydonios uel cydonitis appellatur: nisi fortasse per illa uerba aliud intelligendum esse existimasti: quod, quia nobis nõ constitit, ideo hæc pauca quoque hac de re annotauimus.

De Sorbis.

Galenũ de sorbis scribentem, quòd adstringant, tam de maturis quàm immaturis intellexisse uerisimile est: alioqui enim distinctius locutus fuisset, tanq; omniũ, qui in re medica unquam scripserint, diligentissimus. Quòd autẽ matura quoq; adstringant, ex gustu apparet, quanq; immaturis minus, minus etiam mespilis, Galeni testimonio: cui enim dubium est illum de sorbis absolutè loquentẽ de maturis intelligere uoluisse? Præterea si corni fructus ab initio sui ortus ad extremũ usq; acerbus perseuerat, ut ipse ait in iiij. de simp. med. cap. vij. nulla alia magna mutatione siue alteratione accedente, præter ipsius augmentũ: sorbus uerò maiorem adstringendi uim obtineat, q̃ mespilus, idemq; cum mespilo cornus possit: manifestũ esse arbitror sorba, cũ maturuerint, adstringendi munere omnino, ut ais, priuari dicendum nõ esse. Verũ cõcedimus, quæ bellè maturuerint sorba immaturis minus adstringere, ut pira, rubi fructus, oliuæ, & pleraq; alia, quæ secundũ eorũ diuersam ætatẽ, eorum etiam qualitates mutant. Si quis autem experientiã, & sensum

ſenſum conſulat in explorandis ſaporũ differentijs optimũ ducem, ita, ut diximus, certiſsimũ eſſe comperiet.

Porrò aduerſus tuam & Leoniceni de cubebis opinionẽ, quòd illæ nõ ſint Galeni carpeſiũ, ita ad tua argumenta reſpondendũ eſſe exiſtimamus, & potiſsimũ ad illud ex Gal. ſumptũ, cum ais: Galeni carpeſiũ feſtucas quaſdam eſſe, cubebas uerò fructus, ſiue baccas: quare carpeſiũ cubebæ eſſe nõ poterit, quo quidem fundamento, quod ualidiſsimũ eſſe putaras, protinus tuam opinionẽ cõfirmaſſe tibi uiſus es, tametſi nõ admodum efficax nobis illud eſt: quoniã nõ eſt abſurdũ cubebas harum feſtucarũ, hoc eſt, carpeſij eſſe fructus, ſiue baccas, quãuis in medendi uſu Galenus feſtucas magis approbauerit in libro de antidotis: nam in eo, quem pro ſe Leonicenus adducit de theriaca ad Piſonem, quod ait, nos nõ comperimus: tametſi putandum eſt in ipſius codice extitiſſe, alioqui citaturũ nõ fuiſſe, ut cui iure multũ credi poſsit. Hermolaus Galeni carpeſium Arabum cubebas eſſe, Leonhartus quoque Fuchſius in paradoxis idem affirmat, & Ruellius Aëtiũ & Actuariũ uiros inter græcos medicos doctos, tanꝗ certiora teſtimonia citans ſibi utiqꝫ patrocinantia. Ante iſtos uerò, quos proximè ſcripſi, recentiores Simon Genuenſis prodidit carpeſiũ idem eſſe cum cubebis: qui tamen cum de his agũt, de baccis, nõ feſtucis mentionem faciunt. Ianus Cornarius eadem ferè, quæ tu etiam ſcripſiſti, hac de re ſentit: quare quæ à nobis, ut tibi fiat ſatis, obſeruata ſunt, illi quoqꝫ accõmodari poterunt.

Cubebas Galeni Carpeſium eſſe.

In colocynthidis mentione libet dicere, quod de te interdum ſuſpicati ſumus, morbo quodã animi (quod tamen bona tua uenia dictum ſit) in Manardum, ſeu potius ſtudiorũ æmulatione te accenſum fuiſſe, quod uidere licet etiã in ijs, quæ de colocynthide ſcribuntur: non enim in ea Meſuen reprehendit, ſed magis illius mentem Pauli autoritate confirmat. Verùm, ſi quæ de ea Dioſcorides tradit, accuratè conſiderentur, nonnulla illi à Meſue adſcribi inueniemus,

De Colocynthide.

de quibus quidem nullam fecerit mentionẽ: uirentisq́ꝫ suc co colocynthidis ischiadicos utiliter perfricari, & à Galeno & Dioscoride scriptum esse, quod ille nisi ad exactam matu ritatem peruenerit fieri posse negat.

De Pistacijs Sed quę de pistacijs cõmemorasti animaduertentes, ac ea qua te plurimũ præstare putamus, singulari doctrina, & ingenij bonitate confisi, te obsecramus, ut nobis dicas cur illa Alexander Trallianus lib. iij. cap. de dysenteria ex gelida he patis intemperie facta (nisi fortè locus ille typographi negli gentia, aut interpretis inscitia corruptus est: non enim fi dum aliquem nacti sumus, neq́ꝫ etiã apud nos codex ullus græcus est, ex quo, si quis in latino est, error deprehẽdi pos sit) ita illa damnet, ut citissimè putredini obnoxia, & in bilio sos humores transmutabilia, & summè in morbo uitanda: cum ad iecur refocillandum, & ad obstructiones tollendas Galenus ea approbet in ij. de alim. facult. libro, & in viij. de simp. med. quæ quidem plurimi facienda sunt in medendi exercitatione: curq́ꝫ uolueris (cum tamen id nõ satis cõstet) pistacia excitandæ, ac subleuandæ ueneri utilia esse, cum modici illa alimenti sint, ut ait Gal. in ij. de alim. facult. neq́ꝫ flatum generare cõstet, neq́ꝫ humida esse, cuiusmodi solent esse ea quæ uenerẽ prouocant & incendũt. Generant siquidem cibi semen, qui bene nutriunt, & totis substantijs fami liares sunt: medicamenta uerò quæcunq́ꝫ calida sunt, & flatus nõ immunia, absq́ꝫ desiccatione: similiter dicendum de ijs quæ medicamenta simul, & cibi sunt. Supprimunt uerò cõtraria: etenim cum seminis substantia ex bona superfluitate generetur, sitq́ꝫ etiam flatus particeps, bene nutriant & inflent necesse est, quæcunq́ꝫ semen aut procreare, aut prouocare possunt, ut est in quinto de simpl. med. lib. cap. xxij. & in secundo de alim. facul. ubi licet στρόβιλος, hoc est, conus uel coccalus, uel pinea nux inter ea connumeretur, quæ hu ius generationi apta sunt edulia, sitq́ꝫ boni, & crassi, & nutrientis succi, nõ tamen pistacia hanc uim sortita esse dicen dum

dum est: nisi quispiam horum substantiam & naturam, à pinearum minimè, uel parum differre uelit. Et licet Galenus eiusdem vij. dixerit strobilum cum humiditate quampiam habere acrimoniam, illud de ijs dixit, qui toti uirides sunt, & recentes, non sicci, & antiqui, quemadmodũ sunt quibus cõmuniter utimur.

De Valeriana.

Valerianæ, quam Ferrariæ habetis, notas phu Dioscoridis conuenire non negamus: sed mirum est Leonicenũ uestrum & ipsum ciuem, & medicũ diligentissimũ, data opera de hac differentem, hæc non animaduertisse, sed ualerianam à nonnullis phu existimari tantum scripsisse, quod tamen tu citra omnẽ dubitationẽ affirmare nõ dubitasti, magnitudine sola excepta, qua à Dioscoridis phu (ut ais) differre uideť, illi quamuis in cæteris notis simils sit, ac conueniat.

Et sanè, ut suprà etiam scripsi, acrem saporem ex Galeni iiij. de simpl. medic. cap. xvij. alium & diuersum esse ab eo, quem tu oxymirsine, siue rusco attribuisti, apparet: quare etiam hoc tibi, ut parui tamen momenti, significatũ uolui.

De Aristolochia.

Quod aristolochia prægnãtibus succurrat, ut inquis, nulla quidem apud Dioscoridẽ mentio facta est in aristolochię capite: sed eam puerperis prodesse, & uuluarũ, quæ à puerperio supersunt, oneribus, tum potam, tum subditam, non est negandum: etsi Plinius lib. xxv. cap. viij. dicat, grauidas aristolochiæ nomen dedisse, quòd esset ipsis optima. Dioscoridis uerba sunt hæc: ἀριστολοχία ὠνόμασται μὲν ἀπὸ τοῦ ἄριστα βοηθεῖν δοκεῖν ταῖς λοχοῖς. hoc est, si ad uerbũ transferas, aristolochia appellata est quidem, quòd optimè auxiliari uideať puerperis. Fortasse autẽ ut in hunc modum scriberes, causa fuit, quòd dum, an cyclaminos aristolochiæ species esset, contra Leonicenũ disceptares, id quod cyclamini peculiare est, aristolochiæ attribuisti: de cyclamino enim sic scribit Dioscorides, ἔστι δὲ καὶ ὀξυτόκιον περιαπτομένη. id est, est uerò etiã medicamentũ ad accelerandos partus, si parturienti alligetur. Marcellus uertit, adalligata prægnantibus partus ad-

iuuat. Cũ uerò Dioſcorides dixit, cyclaminon caulem ferre altitudine digitorum quatuor, hoc fortè de florum caule intelligi uoluit, nõ foliorũ: ſicuti etiam in narciſſo fecit: in cyclamino enim caulis folijs nudus adſurgit. quare non abſq; ratione Manardus aduerſus Meſuen inuehitur. Item etſi Manardus dicit Galenũ, Auicennamq; nullam calidi, aut ſicci temperamenti ſedem cyclamino adſcripſiſſe, non tamen propterea dicendum eſt Meſuen improbare.

De dictamno

Vt autem credam ego quoq; quòd uera dictamno nos careamus, hoc facit, quòd nuſquam, niſi in Creta, prouenire Plin. dicat, etſi Ruellius in Gallia naſci, & zinziber hortenſe appellari ſcribit: niſi his temporib. ut de alijs multis cõſtat quæ in aliam patriã tralatæ, ibi poſtea propagatæ ſunt, & natales ſuos illud ſolum fecere, ita & de hac nunc uerũ ſit dicere. Cum autẽ ſcribis folia ſimilia elleboro habere, pulegio fortaſſe cum Dioſcoride, & Galeno legendum fuit.

De Rhabarbaro.

Conſentimus etiã nos & Meſuæ & tibi contra Manardũ de rhabarbari modo uſq; ad decimã drachmã, ſi probè illius uires cõſiderent, cum apud multos hodie uideamus copioſas ſoluentiũ pharmacorũ menſuras, & pondera ſæpenumero prædictũ modum excedentia dari, & quidem felici illorũ ſucceſſu, ſi rectè illa propinata fuerint: plurimi eñ medicorum mihi negligere uidẽtur cũ pharmaca exhibent, & dies iudiciales, & morborũ, & exacerbationũ tempora: quibus neglectis atq; nõ obſeruatis, ſi Gal. credendũ eſt, perſpicuũ fit, quantum ex his periculi miſeris impendat ægrotis, etſi quandoq; iſti per ignorantiã id perficiunt, quod expedit, & lucrentur, ut ait Gal. in xi. τῆς θεραπευτικῆς μεθόδου. Quarũ tamen rerum cognitio nõ illorum eſt, qui quotidie, & ſingulis fermè horis ad lucrum euolant: de quibus latius Galen. in libello, Quòd optimus medicus idem ſit & philoſophus. Quocirca non adeò abſurdum, & à ratione alienum fuerit, ſi Meſues rhabarbari infuſi ſiue diluti potionem à drachma una & dimidia uſque ad decimam quandoq;, prout perito

medico

medico expediens uidebitur, sumi scripserit.

Cum autē dicis rhabarbarū cōprimendo aluū deijcere, si hanc ei uim tantūmodo, & primū adscribi debere intelligis, absurdum quidem illud nobis uidetur: nam si eius iusta portio detur, humores multos proculdubio soluet, quos à uenis, & corporis meatibus attrahere uerisimilius est, cæterorum soluentium medicamentorū more, atq; ideo, licet Mesues (exempli gratia) dixerit, quòd medicamēta aluum inanientia comprimendo, grauiora magis usui medico sint accōmoda, ut myrobalani, & raued, interpres ibi manifestè ait, ea attrahendo soluere, quasi attractio primū sit rhabarbari opus, expressio uerò eius secundum. Rhabarbari effectus.

Vellem etiā de dracūculo, de quo recentiores tandiu concertarūt, sententiā tuam tulisses, quę omnē fortasse dubitandi & disceptandi occasionē inter nos diremisset. Marcellus enim & Manard. secundū Dioscoridis caput de dracūculo superuacaneū esse, neq; in antiquis codicibus inueniri asserunt: quibus & Serapio assentire uidetur, qui unum tantū Dioscoridis caput de dracunculo citat, nō duo: sicq; plures qui hac de re inter se digladiabant autores, facilè cōcordes fiunt, in primo Diosc. cap. de maiore dracunculo mentionē factam esse dicentes, in capite uero quod de aro inscribitur, de secunda dracunculi specie: quibus Ruellius quoq; patrocinatur. Quòd uerò Paulum & Aëtiū citas, dracunculū dicentes, aut aron aluū soluere aut emollire, id ipsis profectò adscribi nō debuit, minus uerò Galeno & Dioscoridi: non enim has illi attribuūt facultates, sed eorū radices expurgādi uim, & humores incidendi obtinere scribūt, quod est obstructiones aperire, & ab eis uenarū riuulos obsessos, liberos reddere: neq; Plinium alioqui doctissimū his alijs in medicina celeberrimis uiris nunc præferendum esse existimo. De Dracunculo.

Macer nō est radicis cortex, quemadmodū hactenus uidere potui, sed cortex tantū simpliciter, nō radicis, aut alterius rei, ut Hermolaus uoluisse uidetur: uerba enim illa Galeni, De Macere.

quæ citat, non Galeni, sed Plinij esse omnib. manifestũ est.

De Polypodio.

Postquam autem Polypodij substantiã, & qualitates gustauimus, nõ probè te Mesuem ab erroris iniuria uindicasse iudicauimus: nõ enim polypodiũ, siue filicula, si illam gustes, ita uehementer calida (ut inquis) esse apparet: quare à Mesue opinione potius discedere cogor, Auerrhoiq; accedere. Neq; uerò modus, aut statera cuicunq; medico maximè necessaria, quibus quatuor qualitatum sedes expendat, ac metiatur, sibi deest, ipsumq; (si fas est dicere) perfectissimum temperamentũ cognoscat: quorũ omniũ pernoscendi notæ & indicia abundè à Galeno tradita sunt in v. de simplici medic. cap. ultimo, & primo de compos. medic. secundum genus, cap. ij.

De Peucedano.

Præterea non ualde nobis satisfacit tua illa ratio, qua Hermolaũ arguis suspicantẽ peucedanũ, quo nos hac ætate utimur, non esse uerum Diosc. peucedanũ, propter succi defectum, & odoris grauitatẽ, etsi in reliquis cõueniant differentijs: quoniã si (ut ais) illa ipsi ob senium fortasse contingunt, nobis licet synceras, easq; recentes inuenire radices, expeririq;, an illud uerum sit, ut putas, nec ne. Quare alia quæ ad Hermolai dubitationem tollendam faciat, tibi excogitanda est ratio. Difficile etiam nobis illud ad credendum uidetur, aliquod simplex odoris grauitate præditum, ætate ad odorandum iucundum reddi, quale nostrum est peucedanum, quod nunc in officinis seruatur.

Non ab re quoq; uisum est (postquam in harum rerum inuestigationem incidimus) per hunc tibi libellum sententiam nostram significare, nõ minimũ nostri temporis pharmacopolarũ errorem, te demonstrante, aliud longè ab acoro discrepans, quod crassos succos gignat pro extenuante, & incidente, uendentiũ: quod & Manardus lib. vi. epist. iij. ostendit, acorum scilicet uulgarem, uerum nõ esse acorum à priscis medicis descriptum. Quòd autem acorus Dioscoridis non sit galanga, ut asseris, hæc ostendere uidentur argumenta

Acorũ Diosc. nõ esse Galangam.

gumenta

gumenta. Dioſcorides enim acori radicem ſubalbidam eſſe tradit: etſi Plinius, quemadmodũ etiam obſeruat Hermolaus, nigram eſſe maluerit. Sed certè Plinij autoritatẽ Dioſcoridis hac in re poſthabendam cenſemus, ut qui ex profeſſo de ſimpliciũ medicamentorũ facultatib. & formis pertractare ſibi propoſuerit, nõ ex aliorum opinionibus, ut in omnibus ferè Plinius cõſueuit: quod unum maximè diſplicet in eo ſcriptore, cum eum lego: mallem enim pauciora ab illo recenſeri medicamenta, & quæ ipſe probè expertus fuiſſet, quàm ita multa in ſua cõmentaria congeri, ut etiam fecit Aëtius: mallem inquam ſaltem aliqua, Galeni more, cõmendatione digna ab eo expendi, aliqua uerò ut medicinæ inutilia adhibita ratione damnari: quod tamen ne Galenus quidem in omnibus, ut uellem, obſeruauit: quãuis longè diuerſa ſit Plinij, & Galeni ratio, præſertim cum ex quibuſdam cõmunioribus methodis traditis, unuſquiſq; facilè cognoſcere poſsit bonas à malis compoſitiones, quemadmodum libros Galeni de comp. med. ſecundũ genus conſideranti ſatis manifeſtũ eſſe puto. Sed ſi in ὑπερβάτοις quandoque nimis creber, ac tibi moleſtus ſum, ne id uitio uertas obſecro: omnem enim animi mei cogitationẽ, quoties illa mihi ſeſe offert, ut tibi expromam cogor. Nunc uerò ad galangæ radicem examinandam redeo: celeriter enim ad rem propoſitam reflectere, uiri eſt utiq; temperati. Ea igitur nõ ſubalbida eſt, ſed rufa, ad fuſcum colorẽ declinans. Acorus præterea, quod tu intactum omiſeras, & tamen ualde ad hanc difficultatem augendam pertinet, amarus eſſe fertur, qui ſapor ne in galanga quidẽ uulgari eſſe apparet. Ad hæc ſe obſeruaſſe ait Ruellius, radices quaſdã quæ galangæ nomine circunferũtur, eſſe iunci radices aceto piperato adulteratas, ut ueræ galangæ acrimoniam impoſtores quidam mentiantur: ſed impoſturã detegi cortice deraſo, qui hunc ſaporem ebiberat: nanq; interius nihil tale reſipere inuenitur. Deſcribit item Ruellius galangam officinarũ ab acoro

diuersam: quibus de causis eam non esse acorum credidit, etsi galanga ad nõnullos morbos utilior sit, quàm uulgaris acorus, de qua etiã idem memorasse uidet̃, cum ait, Indicã cyperum fortè esse radicem, quæ cum zinzibere inuenitur in officinis, dicta terra merita, qua auri colorem mentiunt̃.

De Calamo aromatico.

Calamũ aromaticũ, qui in officinis pro calamo & habet̃, & uenditur, nõ esse calamũ odoratum Dioscoridis, rationibus, quæ infrà à nobis dicentur, suspicatur Manardus libro vi. epist. iij. Leonhartus Fuchsius in Paradoxis, & Hermolaus, qui hunc acori uicarium fecit. Statuendum ergo est calami descriptionem, uel calami ipsius esse, uel radicis, uel utriusq; apud Diosc. Quod autem huius tertij non sit, ex eo colligi potest, quia iuxta scribendi autoris morem, nõ exprimit quæ caulis, nec quæ radicis sunt propria. Restat igitur alterius esse descriptionem: sed radicis non est, primũ quoniam illius Dioscorides mentionẽ nõ facit: deinde, quia hęc radix quam pro calamo uenditant, non uidetur rufa, quemadmodum scitè etiam Manardus annotauit: acrisq; & amara est, uelut acorus. Postremò hæc radix non in assulas dissilit, quod est, per longitudinem, assulas paruas, dum frangitur, non relinquit, quales à marmore eliduntur, ut Marcellus exposuit: imò, ut Plinius scribit, ad modum raphani fracta remanet, quemadmodum palàm uidere licet: de quibus fracturarum differentijs, & earum appellationibus Galen. in vi. curandi methodi latius meminit. His illud quoq; addere nõ ab re est, nõ constare quomodo fistulæ aranearum plenæ existant in hac radice, quemadmodũ in ea quæ est calami Dioscoridis: quas araneas secundum Plinium, florem cognominant. Quòd uerò ista huic cõuenire nequeant radici uulgari, satis credo manifestum esse. Quòd si non est radicis descriptio, sed calami, equidem non uideo quomodo descriptio calami apud Dioscoridem, huic uulgari cõuenire possit, tanquam ab eo longè aliena. Quare plurimũ dubitamus ne hic officinarũ calamus, uerus sit Dioscoridis calamus,

lamus, sed magis (quantum ex ijs quæ à planta sua remota sunt, & ut uenundatur, conijcere licet, necnon ex gustus qualitate quæ acoro à Galeno attribuitur) ad acori radicem accedat, quemadmodum etiam Manardus, & alij nobiscũ suspicati sunt.

Cum ualde inter se dryopteris, & polypodium conueniant, locisq; eisdem proueniant, septicaq; esse dicatur à Galeno dryopteris, æquum erat hac de re pharmacopolam illum tuum facetissimũ quidem senem admonere, ne in his legendis (graui ægrotorũ discrimine) mira utriusq; herbæ inter se similitudine, in errorem facile induceretur. De dryopteri

Quòd autẽ alterum turpet genus officinis notũ, quod est pityusæ radix, alypi radix nõ sit, ut Ruellius affirmare uidetur, nos tuæ potius quàm cõtraria sententiũ, fauemus opinioni: pro qua firmanda, Ruellij uerò & aliorũ sententijs cõfutandis, in primis dico pityusę radicẽ, qua cõmuniter in re medica utimur, candidã esse, alypi uerò secundũ Diosc. subrubram: alypi præterea tenuis, pityusæ, hoc est turpet, crassa, officinis nota, de qua Ruellius hic agit: atq; radice alypon betæ simile est, turpet candidũ officinis cognitũ, dissimile: neque ullus est eius radicis in medicina usus, sed seminis: pityusæ uerò radix in medendo utilis. Quibus de causis turpet candidum, pharmacopolis cognitũ, nõ uidet esse alypi radix secundum Ruellium, sed potius pityusæ. Turpet candidum, pityusę radicem esse.

Idem Ruellius (id enim quoq; dicemus, posteaquam de illo incidit sermo) non mihi satisfacit, duplicem arnabonis speciem tradens, orientalem & Romanã: dum primã Pauli arnabonem esse putat, alteram uerò, quę à seplasiarijs, institoribus, & herbarijs Romana appellatur, magnaq; ex parte usui habetur, Pauli mamiram esse suspicatur, descriptione illius considerata, cum Paulus non planè illam pinxerit, aut alius, quem ipse Ruellius citet, autor.

Præterea cum idem Ruellius dixisset, Actuariũ in quadã sua cõpositione cognominare hermodactylos albos, & pur De Hermodactylis.

pureos, quos behem album officinæ nominãt: colchiconq́ & ephemeron hermodactyli genera esse apud recentiores (quod tamen Hermolaus ante eum annotauerat) hermodactylosq́ aliud esse secundum Paulum, quàm colchicon, & ephemeron, quemadmodũ ipse etiã, & Manardus asserui stis. deinde ait, à quibusdã ephemeron appellari lilium conualliũ, seu lilium grandius: ob idq́ se etiã idem esse putare, quia ephemeri Dioscoridis descriptio huic conueniat lilio: quod tamen si de nostro lilio conuallium dictum sit, minimè uerum esse constat, quoniam hæc illi accõmodari non posit descriptio, præterea Dioscorides ephemeron lilio cõparat, ergo idem esse nõ poterũt. Manardus in suis in Mesuem annotationibus de hermodactylis scribens, ea quę tecum sentiant, animaduertit: neq́ illorum tutum satis usum esse, propter eam quam habent cum colchico similitudinẽ. Sed profectò magna est quorundam hodie medicorũ inscitia, qui uenenis pro remedijs abutunt̃, inq́ his dandis plus æquo audaces sunt, ac temerarij, quorum medicina maioris mali periculum adfert, quàm cõmodi. An uerò hermodactyli, ex quibus Paulus & Aëtius catapotia ad podagrã præparant, radices pentaphylli sint, siue ephemeri, nõ constare scribit Hermolaus. Sed cum Paulus de hermodactylis seorsum ab his duobus tractet, superuacanea uidetur huiusmodi Hermolai dubitatio.

De Veratro. Sed obsecro te, si omne ueratrum candidum malum est, & strangulat, estq́ sumentibus perniciosum, cur insanis illis tuis dedisti ne correctum quidem, ut scribis? non enim nobis licere existimamus aut cõuenire, huiusmodi ulli propinare medicamenta, quæ delibutoriam uim habeant, ac letalem, quibúsque sumptis hominem periclitari putandum sit. Equidem rationabilius reor, & tutius esse, ut paulò antè dixi, & infrà etiam ostendam, ab huiusmodi nos abstinere medicamẽtis, quæcũq́ ueneni naturæ cõmunicantia sunt, etiam si quandoq́ ab eorum sumptione ęgrotis res feliciter succes-

succeſserit, præſertim cum aliter nobis ægrũ curare liceat.

De agarico Dioſcoridis uerba conſiderantes, ut paulum dubitaremus contigit, quòd agaricũ quidem inter purgantia pharmaca, friabile, ut infirmius damnet: quanquam nõ ſimpliciter de omni agarico, ſed de eo, q̃d in Galatia Aſiæ, & in Cilicia naſcitur in cedris, hoc Dioſcorides tradat, Paulus uero in vij. libro, illum contrà commendet. Qua de re diſſerere unà cum cæteris dubitatiunculis tuum fuerit iudicium: quidq; Meſues in agarici maris deſcriptione, per uillos, ſiue fila, & longitudinem intelligi uoluerit, quando agarico fœminæ Dioſcorides notas illas attribuerit. De Agarico.

Ad hæc Auicennam tueri in cap. de ſpodio, perdifficile nobis quidem uidetur, ne dicam (ut eo uerbo utar) impoſſibile: quoniam ſpodiũ ipſe, non antiſpodiũ deſcribit. Quòd ſi dixeris, pro ſpodio ibi legendum eſſe antiſpodium, nihil egeris, quia Auicennas alphabetico ordine de ſimplicibus medicamẽtis tradidit: quocirca in litera S, ubi de ſpodio loquitur, non poſſe literam A, nec cõmodè, nec rectè collocari, tanquam à ſua ſede longè remotam. Et ideo tua iſta defenſio ex uoluntate potius, quàm ex probabili argumento pro tuendo Auicenna adduci uidetur. Nam ſi ita eum tueri uelimus, ipſum quidem ex omni ferè parte à priſcis autoribus non diſſentientem reddere haud difficile fuerit, & ab erroribus q̃plurimis uindicare. Adde etiam quòd in deſcriptione antiſpodij Dioſcorides nõ dixit, illud ex radicibus cannarum cõbuſtis fieri, ſed ex multis adſtringentibus rebus, quæ tamẽ in capite illo nõ cõnumerauit Auicennas: quare à Dioſcoridis doctrina potius dicendum eſt eum recedere. Si uerò ſic iterum inſtabis: Quemadmodũ Dioſcorides antiſpodium ſuum ex illis rebus exuſtis, ita Auicennã præparare: hęc quoq; reſponſio inualida fuerit, quoniam hoc modo ex qualibet re uſta, arbitrio noſtro antiſpodiũ fieri poſſet: quod tamen abſurdum eſt, nec rationi conſentaneum: imò decernere nobis neceſſe eſt, quę ad faciendum illud uti Auicennas in cap. de Spodio malè defenſus.

lia habeant, quibusq; ex rebus fieri debeat. Præterea si Auicennæ mens fuit, in hoc de spodio capite, de antispodio cõmemorare, quod tu ad defendendum eum legentibus persuadere enixè studes, nõ uideo quonã modo eius tutus poterit esse usus adeò in medicina frequens ad cor instaurandum, iuxta Auicennæ dogmata, cum illi ad uires cordis refocillandas nullæ ab optimis autorib. attributę fuerint facultates: imò, si rectè considerent, illi potius aduersæ inuenientur, Auicennæ pariter ac ueterũ antispodio. Quare Manardus iure optimo lib. xij. epist. v. Auicennam reprehendit.

Carlinam nõ esse Chamæleontem.

Idem uerò de carlina tecum sentimus, cõtra Manardi opinionem in lib. iij. epist. iij. tuasq; & Leoniceni partes sequimur. Nam licet Leonicenus, quid carlina apud Diosc. sit, nõ expresserit, eam tamen è carduorũ genere esse ostendit, chamæleonti quidem simillimã. Ex quibus liquidò constat carlinam secundum Leonicenum nõ esse chamæleontem: etsi enim ualde illi adsimiletur, non tamen ob id sequitur, ut idem illa sint, sed quoquo modo diuersa: differunt enim idem, & simile, ut ait Galenus in tertio de simpl. medic. cap. xxiiij. Si enim carlina idem esset cũ chamæleonte nigro, ut Manardus affirmat, non esset profectò tam tutus carlinæ, quemadmodum nunc uidere est, in medicina usus, Galeno, Pauloq;, & alijs chamæleontis nigri radicem inter uenena connumerantibus.

De Myrobalani folijs.

Studiosi & amantes ueritatis certæ cum simus, non omnino, quæ de myrobalani folijs scripsisti, recepimus, quibus pro tuis uiribus autores inter se hac de re discordes conciliare studes. Non enim uerisimile est simplex aliquod certa mihi similitudine, & forma offerre, illi uerò alia & longè dissimili, ut euenit in myrobalani folijs, diuersis speciebus & figuris à Theophrasto, Dioscoride & Plinio descriptis. Multum enim differunt inter se horum simplicium formæ quibus autores isti myrobalani folia comparant, non parum, ut scribis. Sed hæc, & nonnulla alia ut leuiuscula à

nobis

nobis annotata esse scias exercitandi ingenij nostri potius gratia, quàm castigationis ullius. Scio enim multa esse in obseruationibus his quæ conuenientius coràm agi, uel sileri, quàm ad te scribi deberent.

Manardi opinionem de bryo siue corallina magis laudauerim, quàm huic contrariam, Dioscoridis uidelicet bryon & Plinij eandem rem esse potius, quàm diuersam, tum propter eas quas Manardus adducit rationes, tum etiã, quia, si hæc inter se distincta essent, mirum esset Plinium de hac Dioscoridis herba nusquam (quod sciam) pertractasse. De Bryo.

Et quia inhumanum, & simultatis indicium esse existimamus, alicui præsertim probo & docto uiro certã erroris notam immeritò inurere, nollemq; aliquem in tam graue incidere facinus: idcirco non rectè Hermolaum notari ostendemus de secundo mandragoræ genere, qui uelit (ut ais) illud esse, quod nunc melinzanam cognominamus, cum magis contrariũ apertè fateatur, atq; hanc ueteribus incognitã dicat: mandragoræ autem utriusq; speciem ipsis notissimam fuisse constet. Quod ignorasse Hermolaum suspicari, nedum de eo affirmare, cuiusdam potius maleuolentiæ uideri potest, quàm æmulationis, aut hominis ueritatem inquirentis: quod nequaq; tibi adscribendum esse existimamus. Hermolao patrocinat in secundo Mandragoræ genere.

Manardus libro ix. epist. tertia, lepidium, quod iberis dicitur, raphanum esse ostendit: affirmatq;, si de iberide intelligatur, de qua Dioscorides libro primo, & Plinius xxv. capite viij. hanc sibi manifestam non esse: sed si de alia, tunc iberidem raphani appellatione se optimè cognoscere. Tu uerò contrà eos reprehendis, qui lepidium raphanum esse arbitrantur, tanquam non obseruantes nostri raphani folia ampla existere, & folijs lauri similia, iuxta Plinij sententiam: lepidium uerò herbam exiguam esse. Plurimũ autem nos illi debere fatebimur, per quem nobis innotescet, an nasturtij folia, quibus Dioscorides in capite de iberide, lepidium describere uidetur (recentiores enim omnes, quos De Lepidio

equidem legerim, illegitimum caput illud esse consentiūt, uel alio loco restituendum) quæq; Galenus in x. de comp. med. secundum locos, cap. ij. nasturtij folijs similia esse dixit, raphani folijs conueniant, ut res hæc ita nobis clarior fiat: curq; Galenus suprà citato libro, & Aëtius xiiij. cap. ij. folijs nasturtij, lepidij iberis dicti folia comparauerint, florisq; lactei esse scripserint: Paulus uerò Aegineta lib. iij. capite lxxvij. de coxendicis curatione, folijs lauri dixerit lepidij folia cōsimilia esse: qui tamen duplex lepidij genus ostendere uidetur: lepidiū autem odore, gustu, & uiribus nasturtio simile esse scribit Galenus in vij. de simpl. med.

De Euphorbio. Consideratis notis, quæ à Galeno in tertio lib. de comp. medic. secundum genus, in duobus locis, & in ix. de comp. medic. secundū partes, uero attribuuntur euphorbio, nulli dubium est nostrum adulteratū esse, & subdititium.

De Styrace. Qui præterea in plerisque habetur officinis, styrax uerus non est, quoniam nō mellis lentore constat, sed friabilis est: neq; grumos, ut syncerus, albicātes habet, neq; pinguis est.

De Sagapeno. Mesues dicit sagapenum odorem porri habere, non allij. Verùm cum chalbane in sagapenum degeneret, ut ait Galenus in lib. de antidotis primo, chalbaneq; grauis sit odoris, huiusmodi sagapenum, quod ex chalbane fit, odoris speciem hircinam non exuit.

Quomodo autem Auicennas bellè defendi posit, nobis profectò non constat, cum in capite de uisco, eas illi facultates attribuerit, quas Dioscorides ixiæ, quam uenenum esse manifestū est: cuius sententiæ etiā est Leonicenus & Ruell.

De Manna thuris. Atq; nonnihil mirati sumus, quòd dixeris te non curare, mannáne thuris, in medēdi usu habeas, an thus ipsum, quoniam Dioscorides easdem ei quas thuri, atq; etiam inefficaciores tribuat uires. Verùm cum Galenus, omnib. mea quidem sententia, qui unquam de medicamentorū facultatib. tradiderunt, præferendus, summoq; in precio habendus, propter illius exactam in inuestigandis eorum uiribus diligentiam

gentiã, & ingenij uim, ostenderit manna ad nonnullos mor bos accõmodatam magis, & utiliorem esse thure ipso, in v. de comp. med. secundum genus, & iiij. de compos. med. secundum locos, cap. iiij. & xiiij. curandi methodi, cùm manna corticis arboris thus ferentis nõ parum secum admixtũ habeat, qui thure ipso euidentius adstringit, & strenuè desiccat, ut est in vij. de simp. med. nõ uideo cur mannæ usum nos ita negligere debeamus in medendi opere, si Galeno, et rationi ipsi credere fas est, etiam si Dioscorides diuersam ab eo protulerit sententiam, præcipuè in medicamentorũ simplicium facultate. Neq; tamen me clàm est, Galeno autore, circa libri quinti curandi methodi finem atq; initium, alterum pro altero aliquando usurpari posse.

Hoc idem dicit in 4. de cõpos. medic. secundum loca

Quod autẽ Galenus de manna cœlesti in tertio de alim. facult. cap. de melle, tanquam de re sibi incognita tradat, id nequaquã nobis unquam persuaderi potuit, quod tamen tu asserere nõ dubitasti. quomodo enim Galenus tanquam de re sibi probè nota, cuius notitiam non haberet, mentionem fecisset? aut tam exactè illã describere potuisset? quam quidem etiã se uidisse scribit: nisi fortè tu, ut nonnulli etiam alij, Galeno mannã incognitã fuisse existimasti, quantũ ad ipsius uires attinet, ut quodammodo innuere uideris. Sed cum Gal. loco parum antè à nobis citato scribat, uarias mannam uires sumere ex uarijs rebus supra quas cadit, manifestè constat mannæ facultates illi innotuisse: quemadmodũ etiam Manardus in annotationibus, quas ædidit in Mesuę simplicia medicamenta, contra Auerroëm annotasse uidetur. Quamuis hæc Galeni uerba non de manna, sed de melle potius, mihi dicta esse uideantur, si accuratè, quæ sequuntur, cõsiderentur. Atq; etiam satis debilis ratio illa nobis uidetur, quando mannam ideo saccarum non esse affirmas, quòd manna liquida sit: suprà enim granulosam illam esse scripsisti. Et licet Dioscorides de cinnabari tanquam sibi incognita, aut quonam loci proueniat, aut quid sit, tradat, nõ

De Manna cœlesti.

illam tamen proprijs oculis se uidisse dicit, quemadmodũ Galenus mannam describens. Hæc sunt, quæ mannã Galeno cognitam fuisse arguunt, quæq; ad te scribenda habuimus, nõ quidem ut aliorum laudem imminuamus, ut aliàs notũ fecimus, sed ut ad ea quæ bona, quæq; utilia sunt peragenda, ueritatemq; ipsam inuestigandam, promptiores magis indies euadamus, atq; ingenioli nostri uires, si quę sunt, quandoq; sese exerceãt. In eodem insuper capite saccarum mellis genus supra cannas concreti esse à te scriptũ animaduertimus: quæ tamen opinio non ex Dioscoridis uerbis (ut ais) colligitur magis, quàm hæc quòd in cannis concrescat: sic enim ille, εὑρισκόμενον ἐπὶ τῶν καλάμων. Nã præpositio illa ἐπὶ apud Græcos si genitiuo casui iungat̃, tam supra, quàm sub significare potest. neq; etiã ex Galeni, cuius uerba hæc sunt in cap. de melle, περιπήγνυται μὲν, ὥς φασὶ, καλάμοις, hoc est, plurimũ crescit calamis: hæc enim præpositio περὶ interdum uerbi, cui additur, significationem auget, quemadmodum per, apud nos: tota eñ succi plena est canna illa, quod per dictionem περὶ expressit: quo etiam modo infrà te intellexisse constat. Sed quia de saccaro facta est mentio, nonnulla hic de eo cõmemorare operæprecium fore duxi. Primo itaq; dicimus Hermolaum de nostro saccaro tanquam de antiquorum saccaro meminisse: atq; cum scribit, Saccarum σάκκαρ Græci uocãt, rarum, nec planè cognitum Galeni quoq; seculo: horum uerborũ sensum hunc fuisse puto, saccarum, tunc non planè, hoc est, non manifestè, nec certè cognitum ut nobis: & ideo, rarum, addidit. Neq; ob id negatur, quin idem sit saccarum nostrum, & antiquorum, etsi Galeni tempore non adeò in usu extiterit, ut nostro. Manardus uerò libro ij. epist. ij. quem ad uerbum (ut quidem fatetur) secutus est Leonhartus Fuchsius in Paradoxis, saccarum nostræ ætatis ab antiquorum saccaro diuersum esse summo studio probare nititur, in quam opinionẽ tu quoq; descendisti. Quòd autem Galeno saccarum innotuerit, ex eodem

De Saccaro.

eodem clarum fiet libro de simplici medicina vij. & viij. curandi methodi, quibus in locis apertè Galenus saccari mentionem facit: quem utiq; Hermolaum lectitasse proculdubio existimandũ est. Te uerò à Manardi opinione hæc sola (ut uideo) arcet differentia, quoniam suspicatur ille saccarũ, de quo ueteres mentionem fecerunt, ex rore frigore noctis condensato, deinde illucescente sole, & eius calore indurato fieri: tu uerò ex cannis ui solis extrahi, & postmodum in quosdã cogi globulos: quibus cannis expressis fieri huius temporis saccarum, eiusdemq; esse naturæ cum antiquorũ saccaro cõstat. Leonicenus quidem manifestè asserit nostrũ saccarum idem esse cum antiquorũ saccaro: & eandem sententiam confirmat Ruellius in libro primo, cap. xxiiij. ueteres laudans, qui nihil intentatũ reliquerunt, præsertim Galenum, Plinium & Dioscoridem, qui satis probè huic factũ esse putarunt si mellis appellatione, noua uocum aucupia respuentes, mannam complecterentur, non aliàs, quàm de saccaro fecerunt, uel forsitan, quia indignum erat, ut de eo ab ipsis speciatim fieret mentio, quod fugacius esset eo melle, quod apes elaborauerint, quodq; citò collectum emarcescat, cum mel ipsum apum & diutissimè conseruetur, & corpora à marcore uindicet, ut ait Ruellius in libro paulò antè à nobis citato. Quòd autem saccarum citò collectum emarcescat, equidem nescio quomodo hoc uerè dictũ sit à Ruellio: satis enim notum est ipsum longo tempore incorruptũ manere, & pleraq; alia à putrefactione illæsa uindicare. Praeterea extant etiam Matthæi Curtij probationes euidentissimæ, confutantis singula Manardi, & aliorũ cõtrarias tuentium sententias argumenta: quem uirum acerrimi iudicij esse, ac si quis alius, purgatissimæ naris in enucleandis rei medicæ difficultatibus, & ueritate ipsa detegenda, nemo est qui ignoret. Is igitur, cuius opinioni & nos subscribimus, primo ait priscos, Dioscoridem scilicet ac Galenum, saccarum iam arte apparatum, non autem dum in cannis adhuc

existeret, cognouisse, quemadmodũ etiam nonnulla alia cognouerunt, quæ tamen proprijs in locis, ubi gignerentur, aut quomodo fierent, non uiderunt, neq; de eis notitiam habuerunt. Quo constituto fundamento, iam omnia quæ de saccaro scribit Dioscorides, singula perbellè nostro conuenire constabit. Quod enim artificium sortitum est, & cõcretum & friabile, ut sal, est: saccarumq; in cannis adhuc permanens coagulatus quoq; liquor est, non tamen friabilis, cannis per medium scissis. In India præterea prouenit etiã nostrum, ut Varro, quem citasti, affirmat: quanq; in plerisque etiam alijs regionibus gigni cõstat, quemadmodũ Hermolaus quoq; annotauit: neq; enim in Indico solo tantũ gigni scripsit Dioscorides, sed plurimũ in India. Vel dicas, nõ omne natale saccari solum Dioscoridi, quod fieri potest, innotuisse. In harundinibus & nostræ ætatis saccarum inuenit, priusquam illæ exprimantur, quod deinde arte condensat, quemadmodũ & Dioscorides de antiquorum saccaro tradidit. Verùm quia cannarum perfectam nesciuerunt notitiam, ideo Galenus dixit, ut aiunt. Candidum etiam existit huius seculi saccarum, & in cannis, & arte absolutũ, etsi de candore nihil scripserit Dioscorides, atque facultates possidet, quas Galen. suo attribuit. Quare & nos censemus saccarum antiquorũ, & quo nos utimur, uiribus & substantia eiusdem generis esse. Facilè igitur ex his Curtij probationibus atq; argumentis liquet, Manardi rationes contrarias refelli posse. Quando enim dicit, omnem mellis materiam rorem esse: si de melle apum illud intellexerit, uerum esse concedimus: si autem de saccaro, quod est alterius generis mel, falsum esse cõstat. De similitudine illius cum sale iam expeditum est. Et quia nullam candoris mentionẽ nec Dioscorides nec Galenus fecerunt, idcirco de hac qualitate nobis minimè curandum est. Quòd si quid etiam Alexandri sententiæ respondendũ est, tum ad id, cum ait, saccarum ui solis fieri, tum ad reliqua quæ ex ipso adferuntur, ita occurri posse

posse puto: Alexandri testimoniū & autoritatem tanti nō esse, ut quæ ab eo scribuntur, omnino recipienda sint. Huc adde, nō satis constare an liber ille problematū, qui Alexandro tribuitur, ipsius Alexandri sit, an alterius, qui Alexandri nomine ab aliquo fuerit donatus, ut ita maiorem gratiā & premiū apud principes referret, quemadmodū de plerisque medicorū libris, Hippocratis titulo inuulgatis, Ptolemæi Aegypti regis tempore factum fuisse narrat Gal. in iij. de morbis uulg. Preterea tunc in sole coqui damus, postea quàm arte expressum fuit, ut nostrū: quod multis alijs etiā nūc euenit rebus. In Libano quoq;, & felici Arabia, Indiaq; plurimū nostratis saccari prouenire constat, quemadmodū Varro & Strabo affirmant: nunc autem præter orientis regiones in alijs etiam orbis tractibus nasci manifestum est: quare ne origine quidem differunt. De figura & præparatione quæ ad ignem fit, abundè quod oportebat diximus. His tamen addendum uidet̄, Manardi opinionē de saccaro, quòd scilicet frigore nocturno agglutinet̄, dehinc calore solis obduret̄ supra cannas, aut, quæ tua est opinio, è cannis ui solis prolectetur, & extrahatur, & super easdem condensetur, confirmatā esse oportuisse euidenti aliqua ratione, aut idoneis argumentis ad persuadendū: nihil enim ex ueterum autorib. attulistis, ne coniecturæ quidem signum ullū, quod fidem uel minimā hac de re nobis faceret: sed ex animi inductione quadam potius dictum uidetur, saccarū uidelicet (ut diximus) super cannas gigni, ibiq; inueniri. Atqui Dioscorides, Galenus, Plinius, in cannis nasci affirmāt, uel saltem non negant, ut apertè ipsi quoq; sentire uisi estis. Quid igitur uos in hanc compulerit opinionē, ut ita de saccaro sentiretis, nō satis possumus intelligere: quidq; saccarum, quod candi uocant, naturale appellaueritis: rem sanè à priscorū nemine (quod sciam) aut recentiorū uisam, ac ne scriptam quidem. Neq; uerò illud uos mouere debet, quod penè ad alia me accingentem subterfugerat, has saccari can

nas à Diosc. nõ esse in genere cannarũ connumeratas: nam illas eum non cognouisse scripsimus: suntq; cannæ illæ nõ uerè, & propriè cannæ, quippe quæ medulla, & carne plenæ sint, & sola exteriore facie harundinibus similes. Quòd autẽ Plinij ætate medicinæ duntaxat usui saccarum fuerit, hoc non debet argumentũ magni ponderis uideri, quoniã tempore illo non ea saccari copia extabat, quæ nostro deinde æuo passim ferè, & ad multos increuit usus, ganeæ præsertim, & luxui alimenta magis suppeditans, quàm medicinæ. Eò enim nostræ tempestatis homines deuenerunt moribus, & corrupta uiuendi consuetudine, ut nisi & delicatè, & profuse uixerint, & quotidianis ferè & nocturnis sese ingurgitauerint crapulis, & nisi quæ multa ad alia uitæ cõmoda protulit natura, in palati sui iam omnia fastidientis illecebras conuerterint, amplius se uiuere posse desperent. Quare, ut in ueteri prouerbio est, nunc uerè dici posset, hinc illæ lachrymę. Nam pleraq; ex huiusmodi malo uiuendi abusu pululant morborũ genera: multò enim magis nunc à salubri uictus ratione aberramus, quàm superioris seculi homines. quocirca mirandũ nõ est, si nõ solum rigor antiquis incognitus erat, sed etiam si multa & inusitata in nos grassantũ mala, ut ait Galenus secundo de causis symptomatum, & secundo prædictionum, cap. secundo, & aphorismo xxviij. sextæ sectionis. Sed instituti nostri non est, mores hominũ & luxuriam insectari: quare oratio nostra eò reuertatur, unde digressa est, dicamusq; recentiorum saccarum nõ tantũ pectori, sed etiam stomacho utile esse, & gratum. Ac illud etiã nobis minimè aduersatur, neq; Dioscoridem, neq; Galenum modũ exprimendi cannas docuisse: nam Galenus, ut superius diximus, nõ profitet̃ simpliciũ medicamentorũ formas, & eorũ præparationis modos pertractare (quanq; id quandoq; cum existimat expedire, faciat) sed eorũ uires, ac naturas demõstrare manifestas. Dioscorides uerò in cap. de melle, ad cuius calcem de saccaro agit, cum mel utpote factitium

ctitium arte multa indigeat, priusquã perfectũ sit, non propterea tamen nobis artem ullam de eo, aut rationem, qua sit præparandũ, tradit: ut minimè mirũ uideri debeat, si agens de saccaro, nullam eius conficiendi rationẽ, artem ue monstrarit. Hac igitur de causa quòd Dioscorides exprimendi saccari modum nos non docuerit, non existimo antiquorũ saccarũ à nostro diuersum putari debere. Mihi quidem mirum uidetur, Varronis ætate ac Strabonis, qui Galenũ præcesserunt, cognitum saccarum nostrum fuisse uos non inficiari, & à Galeni temporibus ad præsens usq; seculum: & tamen dicere, Dioscoridi & Galeno incognitũ fuisse. Quòd autem nostrum saccarum ut illud antiquorum per expressionem fiat, quemadmodum ex Varrone ac Strabone constat, notissimũ est: quodq; in calamis utrunque inueniatur. Quibus rationibus accuratè consideratis, liquidum esse arbitror saccarum à ueteribus traditum, idem cum nostro esse: tuaq;, & aliorum argumenta esse confutata, aut multum infirmata. Quòd uerò Leonicenũ, cum magna quis hono ris, ut par est, præfatione, erroris insimulas, quia more Pauli per salem Indum, salem cõmunem, quo ad condiendos cibos quotidie utimur, intellexerit, ita ad id rectè ac uerè responderi posse reor: Paulum & Leonicenum nequaq; illud sensisse, quod ipse illis adscribere uisus fuisti: imò in eandem prorsus sententiam ambo cõueniunt, salem Indum colore & substantia sali cõmuni nostro albo similem esse: hoc tantum interesse, quòd Indus gustu mellitus est, nõ autem eundem esse & nostrum, & Indum, ut tu eos dicere existimasti. Illos uerò Auicennæ interpretes reprehendit Leonicenus, qui quarto canonis per salem Indum, zuccharũ candi uerterũt, arte scilicet factum, quemadmodũ illi intellexerunt, nõ autẽ candi naturale, quod magis pro falso haberi, quàm pro uero rationi consentaneũ est: quoniã candi illud arte factũ candidum nõ sit, quemadmodũ sal Indus secundum Auicennam communi sali comparatus, sed potius De sale Indo.

ſubluteus: ſicq́ Leoniceni uerba omni accuſationis anſa remota, & conſpicua magis erunt, & ſuum ſeruabunt candorem & integritatem.

De Cucumeris aſinini ſucco.

Præterea non probè illos agere ſuſpicamur, qui ſuccum cucumeris aſinini ex ipſius radicibus faciunt (conſultò ſemper, & pluris in omnibus æſtimato peritiorũ iudicio, quàm noſtro) tanquam à Dioſcoridis doctrina declinantes: hic enim apertè oſtendit, è cucumeris fructu ſuccũ fieri debere, eumq́ candidi coloris eſſe. Sed tu cum ſæpius cucumerem hunc cõpreſſeris, neq; unq̃ ſuccum album expreſſeris, è radicibus illius exprimi poſſe exiſtimaſti: quo facto, q̃ primũ candidus emanauit liquor. Nos autẽ dicendum potius arbitramur, licet tibi illud euenerit, aliјſq́ ut eueniat, fieri poſſit, rem tentantibus, loturæ magis negligentia, & ineptitudine, aut præparationis ignoratione contigiſſe, quàm cucumeris uitio, aut docentis inſcitia: quemadmodũ de oleo tradit Gal. ij. de ſimp. med. cap. xv. Paulus uerò Aegineta lib. iij. cap. lxxvij. & vij. cap. xx. ſycioniũ oleum ex elaterio, hoc eſt, cucumeris aſinini ſucco, aut eiuſdem radicibus componit: & Aëtius ſermone ix. cap. xxvij. ſycionij mentionem facit, in quo ſylueſtris cucumeris radix incocta ſit: quapropter tuus iſte modus conficiendi hunc ſuccum fortaſſe non omnino alienus à ratione fuerit.

De Aloë.

Nunc autem Manardum tueri, & cum eo ueritatem, nõ incongruum nobis arbitramur de aloë loquentibus, quam dicimus naturali facultate uenarum ora aperire non poſſe. Quòd ſi quãdo ſumpta aloë ſanguinem egeri uidemus, caſu id euenire manifeſtè oſtendi poteſt. Hanc uerò ſuam de aloë opinionẽ Manardus pleriſq; in locis demõſtrauit, quã deinde Leonhartus Fuchſius in Paradoxis, & in apologia, quam nuperrimè uidimus per tranſennã, ualidiſsimè pro ueritate decertans, & cum ratione uehementiſsimè quidem defendit contra Puteanũ Gallum, qui aduerſas tueri partes omni ſtudio nitebatur, iactaq́; aduerſariorum fundamenta con-

ta cōuellere. Nam cum aloë ſiccet, atq; adſtringat, ſitq; mordicationis expers, & medicamentū ἐκκοπρωτικόν, hoc eſt, ſtercoris educendi uim habens, & uulnera glutinet ſecundum Galenum in vi. de ſimpl. med. etſi uehementer amara eſt, ac noſtri corporis meatus expurgare, qui multis obſtructi ſint humoribus, queat, ob id tamen nequaquam uenarum ora aperire exiſtimāda eſt: hæ nanq; duæ uoces, aperire atq; purgare, inter ſe quidem nō parum differre, cum ex re ipſa apparet, tum ex ijs quæ Galenus in v. de ſimp. medic. tradidit, ſi quis ea accuratè uelit conſiderare. Quod uerò attinet ad alterum tuum argumentū, quòd ſæpenumero certis uideris experimentis à data aloë ſanguinem eductum fuiſſe, id caſu factum eſſe (ut ſuprà diximus) fatendum eſt. Nam cum multis alijs ab aſſumpta aloë ſanguis non eductus fuerit, dicendum eſt aloën nequaquam uirtute inſita, uel peculiari ipſius qualitate id poſſe efficere: quoniam hæc ſanguinis excretio ad omnes, uel ſaltem complurimos, quibus data illa fuiſſet, conſequi debuiſſet. Neque uerò laudi medico dandum eſt, ſed inſcitiæ potius & indiligentiæ, qui cum aliquæ illum latent medicamentorū facultates, ad cæcas illas, & incognitas uires protinus confugit: aliæ enim prius diligenter inueſtigandæ & noſcendæ earum ſunt, ſi quæ ſenſibus percipi poſsint cauſæ. Cum autem Manardus Meſuen reprehendit, aloësq; potionē euitandam eſſe cenſet calidis temporibus: tu ad cōfutandam illius ſententiā, quæ tamen per nos poſtea (ni fallor) uera eſſe conſtabit, hoc argumeuto uteris iuxta Hippocratis teſtimonium illud, Ventres uere, & hyeme calidiſsimi ſunt natura, & reliqua quæ ſequūtur: Ergo cum calor naturalis tunc & maior ſit, & uehemētior, aloëq; pariter ſecundi ordinis remiſſe calefacientiū ſit, & tertij quę ſiccant, in frigidis potius temporibus, ut Meſues ait, uitanda erit, quàm calidis, ut Manardus. Sed ad ſoluendū, & explicandum huius difficultatis nodum, quamuis perdifficilis ſit, & à uiro docto nexus, ſic reſponderi poſſe arbi-

Tertiæ ſect. aphor. 10.

tramur: quòd etsi calorē naturalem eo anni tempore inualescere certū est, uentresq; natura calidissimos esse, Hippocrates tamen & Galenus indicio sumpto à temporis natura & statu, si tale tempus intemperatū fuerit, contraria illi eligunt, tam in tuenda ualetudine, quàm in morbis pellendis: ita ut hyeme, calida & sicca adhiberi medicamenta præcipiant: æstate uerò, quæ frigido & humido præstent tempera mento, quemadmodū manifestè apparet viij. curādi metho di, & circa finem xvi. aphorismi primæ sectionis, & in commentario ipsius Galeni super Polybi librum de uictu priua torum, & de tuenda ualetudine. Adde etiā quòd naturæ calidæ & siccæ aloë inimica est, eiq; nocet, quia in tempore simili adhibeť, ut scribit Gal. qui (ut in memoriā reuocē quæ superius obseruata sunt) in nōnullis curandi methodi locis medicamento ex aloë ad sistendas sanguinis ex thoracis fra cturis eruptiones, optimè quidem, & absq; ullo timore intrò usus est. Vel dicas, uentres hyeme calidissimos esse natu rali calore, hoc est, temperatissimos: particulas autē refrigerari magis in hyeme, quibusdam & uentrem ex itinere, aut uestiū penuria, aut studiorū genere, aut huiusmodi aliquo, &c. quæ à Gal. narrantur in primo de natura humana, cum eam quæstionē soluit, Cur est quòd pituita, quæ frigida & humida est cōsistentia, hyeme generet iuxta Hippocratē, et uentres calidissimi sint natura, &c. Quàm uerò inualida sit illorum responsio, qui cum de lota aloë, & non lota distinctionē in mediū attulerint, credunt se omnibus aduersariorum satisfecisse argumētis, satis ex Galeno patêre arbitror, & ex ijs quæ nobiscū sentientes cōmemorarunt. Postremò libenter ex te sciuerim, quæ te ratio mouerit, ut per uerbū, purgare, aperire intelligeres, cum neq; Plinium, neq; alium ex Latinis medicis sciam, eo uocabulo, in ea qua tu usus es significatione, usurpasse: nisi fortè ea dictione, ut cōmuni uocabulo ad omnia, quę quouis modo animātis excremen ta educunt medicamenta, uti uelis, ut ait Gal. in v. de simpl. med.

med.cap.xix.cum tamē neq; hoc pacto etiam, quomodo te probè tueri poſsim, uideam. Quas quidem ob res Manardi opinio nobis magis placet, atq; extollitur, quàm tua, tanquam Galeni methodis ſubnixa, & ueritati magis conſentanea.

Lycium cùm Galeni teſtimonio, uires admodum diuerſas à prunis ſylueſtribus habeat, non probè illos agere autumo, qui ex huiuſmodi fructibus lyciū parant: quibus tamē tu, ut rectè facientibus fauere uideris. quāuis enim hæc pruna adſtringant, modicè tamen adſtringunt, ac multò minus quàm lycium, quod etiam diſcutit & abſtergit, ut ait Galenus in vij. de ſimpl. medic. & in iiij. de compoſ. medic. ſecundum locos: & ad nonnulla eo utimur, quibus hæc pruna non conferunt. De Lycio.

De draconis ſanguine, tanquam de re quidem à pleriſq; cùm ueterum, tum recentiorū autoribus tradita, nec tamen perfectè expoſita, nihil eſt, quod te admonendum eſſe putem, niſi ut quę Ianus Cornarius utriuſq; literaturę ſanè peritus, & medicinæ ſtudioſus, in Galeni libros de compoſ. medic. ſecundum locos annotauit, ea abs te optimè conſiderentur, atque ubi illa examinaueris, ſententiam tuam nobis candidus impertias, prꝍſertim ea quę in ix. Galeni de ſimp. med. lib. ille explicat, necnon Aëtij xv. cap. xij. Satius enim nobis uiſum fuit in re tam ambigua, & de qua ſummi & noſtræ, & præteritæ ætatis uiri non ſatis ſe expediuerunt, nihil dicere, ſed ſilentes aliorum iudicium expectare. Vnum hoc tamen certum nobis, ac decretum erit, ut nihil non exactè nobis in medendi uſu exploratum, ac perfectè cognitum, & prꝍſertim ſi ueneni uel modica ſuſpicio ſubeſt, ægris uelimus eſſe dandum, prꝍcipuè cum ab ipſis uorandū, aut quouis modo intus ſumendum eſt. De Draconis ſanguine.

Porrò ſi uera, & pinguiſsima myrrha, ex qua ſtacten fieri certum eſt, caremus, rationi conſentaneum eſt, ſtacte etiam uera nos carere: fieri enim hāc ex pediaſimo, & gabirea, quę ſunt myrrhæ ſpecies, Dioſcorides tradit. Styrax autem hic De Myrrha & Stacte.

noster liquidus (ut nunc ea omittam quæ de styrace à Galeno narrantur in primo de antidotis libro) stacte esse non potest, cum nullam gustui amaritudinem adferat, quemadmodum infra ipse etiam annotasti: neq; ita ut stacte uehementer odorifer sit. Congruum enim uidetur cùm stacte pinguitudo myrrhæ sit, myrrhaq; amaritudinem præferat, & odorem uehementem, stacten quoq; ambas illas qualitates penitus, uel certè multum earum repræsentare. Adde etiam quòd styrax liquidus subuiridis non est, quo colore prima omniũ troglodytica myrrha à Dioscoride describitur: cuius coloris quoq; stacten esse debere existimamus. Ruellius præterea styracem liquidum non esse stacten, ut medicorũ uulgus opinatur, ostendit: uerùm infirmioribus quidem rationibus: non enim id quod assumpsit, confirmat, & contrarium destruit: sed tantum causam erroris Arabum, uicinitatem nominis fuisse dicit, uel quia duo storacis (sic enim loquuntur illi) genera, liquidi, & sicci statuerũt, qui recentioribus calamita dicitur, cum antiqui de uno tantum genere agant. Quare Ruellius (si rectè dispicio) quod refellendum susceperat, his non confutat rationibus, styracem scilicet liquidum nõ esse stacten. Quocirca opinio illa, cui fauere uideris, quòd styrax hic noster liquidus uulgaris, stacte sit, nõ ualde nobis probatur, nisi & stactes uerę saporem, odorem, coloremq; (ut scripsi) manifestè reddiderit. Quàm rectè uerò agant hi (è quorum numero est etiam Hieronymus Eugubius) qui eo, quod belzuinũ uocant, myrrhæ loco utuntur, uiderint ipsi: certum enim est (ut alia omittam) omnis illud amaritudinis expers esse. Illud quoque maximè animaduertendum est, ne myrrhæ loco opocalpason, quod in ea generatur, medicamentis quæ intus sumuntur, inijciamus: multos enim interijsse nouimus nostris temporibus, quòd letale sit opocalpason intrinsecus datum, ut ait Galenus in primo de antidotis libro.

Gal. myrrhã gratiss. esse odoris dicit primo de antidotis lib. & 7. de simpl. medic. nõ grauis, ut Diosc.

Opocalpason myrrhæ loco nõ sumendũ.

Quinetiam ut suspicemur officinarũ ammoniacũ adulteratum

adulteratũ esse, frusta illa faciunt, quæ in modum massæ cuiuspiam composita à pharmacopolis ostenduntur, nõ ad thuris similitudinem in grumos concreta, & in minutas glebas (ut Dioscorides scribit) coacta. nisi fortasse Dioscoridis uerba ita intelligenda sint, quòd particulæ illæ ex quibus ammoniacum, quale in officinis nostris habetur, diuersitate quadam, quæ in eo est, thuri comparatum, illius similitudinem repræsentet. Sed hæc argumenti huius solutio (ut uerum fatear) ingenium magis, quàm ueritatem ostendit. De Ammoniaco officinarum.

De Sarcocolla quoq; nunc aliquid dicamus: cum enim illam examinas, nobis quidem nõ iure Mesuem à Manardi castigatione, & censura tueri uisus es. Manardo enim ea de re loqui consilium fuit, quæ facultatem habet corpora pinguitudine replendi: quod Mesuem etiam innuere satis constat, quandò dicit [usus eius corpora impinguat] non autẽ quòd ex euentu hoc fiat. Ratio autẽ quæ facit, ut hoc uerũ esse existimemus, hæc est: Mesuem, si sarcocolla corpora pinguescere intellexisset, hocq; illi ex casu, nõ propriè inesse, nõ tam cõfuse & imperfectè sententiã illã prolaturũ fuisse, sed quãdoq;, nõ cõtinuè euenire, ut per eam corpora pinguescerent. Sed ne Dioscorides hãc illi quidẽ uim, & facultatem tribuit, quemadmodũ Manard. etiã animaduertit. Si ergo sarcocolla soluit, stomachũ uellicat, ac turbat, Mesue testimonio, quonã modo ex natura propria corpus pingue reddere poterit? Quapropter non absq; ratione Manardus Mesuem censura dignũ putauit. Quòd si dixeris, casu quopiam eam pinguedinẽ producere, dum à corpore amouet, quod illi, quo minus pinguescat, impedimento est: hæc sanè ratio Mesuem ab erroris insimulatione non excusat, qui propriè, non fortuitò, sarcocollæ hanc uim inesse uoluit, quemadmodum Manardus quoq; antea intellexerat. De Sarcocolla.

Nõnulla etiã hic nostrum in te studiũ ac beneuolentia, & sciendæ ueritatis desideriũ, adscribere nos hortãtur. Lectis enim illis tuis quæ sunt inter resinam & gummi differẽtijs,

uarijsq; earũ cum rebus alijs atq; alijs permistionibus, protinus nobis in mentẽ uenerunt quæ à Gal. in lib. de comp. med. κατὰ γένη, & potissimũ primo scribunt, in cõpositione, quæ Album Heræ inscribitur, & in plerisq; alijs locis, ubi manifestè oleum cum thure admiscet, quod gummi esse cõstat. Item terebinthinã (cuius tamen tu quoq; mistionẽ fieri posse abnegasti) cum aqua. Quæ quidem tuis aduersari uidentur assertionibus. His adde, quòd cum terebinthinam aqua coctam ex Cypro placentarũ modo Venetias importari scripseris, ijs quæ suprà dixeras nõnihil etiam repugnare uidetur. Tibi autem hæc nũc in memoriã reuocanda duxi, ut ea iterum sub incudem redacta, & diligentius excussa, amplius innotescant. Nisi fortè (quod uerius puto) intellexisti, oleum (exempli gratia) cum thure, uel aqua, nõ quidem nullatenus, sed nõ facilè cõmisceri posse, quemadmodum etiam scripsit Galenus in secundo de simp. med. cap. xv. ubi ceræ & resinæ abluendæ modum docet, quippe quòd sit diuersæ ab illis naturæ: quod Pliniũ quoq; intellexisse existimandũ est. Lib. 24. cap. 1. Scis præterea quàm celebris sit apud Gal. hydrelæi compositio. Et quoniã resinam larignã uiribus terebinthinæ similem esse dixit Galen. in primo librorũ de comp. medic. secundum genus, ea si uelimus uti in affectibus, qui foris corpori contingunt, ad quos terebinthina desideratẽ, non (opinor) absurdum fuerit. Cum autem Galenus scribat 8. de simp. medic. quasdam nõ habere adstrictionẽ resinas, quæ post terebinthinam abs te traduntẽ, nobis quidẽ aliquantulũ sunt suspectæ: ingenuè nanq; fatemur nos nescire unde documentũ illud sumpseris, quibus ue innitaris fundamentis, quòd cyparissina scilicet resina, aliæq; cum ea facultatis eiusdem, corpus emolliant, cum à nonnullis nobis cauere opus sit, cum corpus molle reddere uolumus, Galeni præcepto in vij. de compos. med. compos. secundum genus.

De Sandaracha. Pro tua autem contra Leonhartũ Fuchsium medicũ alioqui doctum defensione, qui arbitratur sandaracham uulgò

dictam uernicem, nõ esse arboris gummi, ita eius refellere tentabimus argumenta. Nam licet Arabes non descripse= rint arborem ex qua uernix emanat, non propterea tamen sequit̃, quin iuniperi arboris gummi esse posſit, aut lachry= ma: quia Diosc. etiam sæpius nõ delineat arborum effigies, quarum partes sunt ea, de quibus tradit. Neq; obstat quòd Plinius iuniperi gummi ad nihil utile esse scripserit: quo= Lib.13.cap.11.
niam Plinij tempore illius gummi uires fortè adhuc ignotę erant, uel saltem ipsi Plinio, quæ deinde posteriorib. seculis pleraq; scrutantibus innotuerũt, quemadmodũ de nonnul lis quoq; alijs, quorũ facultates incognitæ erant, planè con= stat, quanq; res ipsæ sensui essent manifestæ. Quinetiam il= lud dici potest, Plinium, cum ea scripsit, gummi iuniperi quod in Coryco monte Ciliciæ gignitur intellexisse, ut ip= se quidem ait: non autem omne iuniperi gummi. & quia e= tiam cedrum iunipero uirib. similem facit, quod & Marcel Lib.24. cap.8
lus uiderat: ideo cum de uno tradidit, de altero etiã se tradi disse arbitratũ fuisse. Simili modo dicendum Galenũ sub capite de gummi cõmuniter inscripto, & iuniperi gummi cõprehendisse. Quibus fundamentis & rationib. hoc gum= mi uernix appellatũ res esse poterit ab Erithace, siue Cerin tho sandaracha, & à metallica diuersa, quæ sandyx à Ga= leno appellat̃. Et licet Dioscorides sandaracham ex mulso Lib.5.
purulenta excreantibus dari moneat, ego tamen cum Gal. sentiens dare nõ audere, nec alijs dandam esse consulerem, cum præsentisſimũ & ab eodem Dioscoride uenenum esse scribatur: & ea quæ intrò sumuntur naturæ animalis fami- Gal.4.cur. meth.
liaria esse debeant, siue medicamenta, siue cibi sint. Sed hoc loco uix mihi à gemitu temperare possum, cum uideã tam multa, tam uaria, tam pestifera uenena cum ueterum, tum recenti hominum scelere inuenta in cõmunem perniciem, ad quæ utinam uel Dioscorides ipse, uel Galenus, uel alius quiuis medicinę professor remedia tradidisset, aut certè hac aliquis ætate traderet. Tradita quidem esse à Dioscoride,

Paulo, alijsq; contra uaria uenenorũ genera fatemur auxilia quædam, & præcautiones, sed cõmunes, & quæ paruæ efficaciæ & nunc sint momenti: adeò effera, & potentissima toxica, & prioribus inaudita seculis, hominũ nostri temporis ingenium, & malitia excogitarunt, aduersus quæ si quis studeat opem ferre (ut ea nunc prętercam, quæ extrinsecus, ut audio, corpori admota exitialem uim, & exitium adferre recens comperta sunt, corpore nullatenus à naturali statu immutato, neque easdem notas habente, quas Galenus connumerat, cum quispiam uenenũ sumpserit, inter id distinguentes & corruptos humores, qui ueneni speciem reddunt, & in corpore quandoq; oriri contingit) frustra se laborare intelligat. Nequaquam enim Deus ad hos usus deleteria creauit uenena, sed ut alijs medicamentis admixta (quoad medico integrũ est) uel etiam per se præparata morbis remedio esse queant, & aliorum simplicium aut animalium perniciosorum præsentissimũ alexipharmacũ. Digni siquidem sunt grauissimo supplicio, qui talia perpetrant, sed magis qui ea aut docent, aut scribunt. Cur autem deleteria longo post eorum sumptionem tempore interimant, crassa potissimũ illorum, terreaq; essentia est: quæ uerò tenuis sunt, quandoq; cum excrementis excernuntur priusquam corpus afficiatur: quandoq; bona ciborũ fortuna, & potuũ, aut præsentis medici auxilio nihil lædunt, quemadmodum scripsit Galenus loco superius citato. Sed iam tempus est, unde digressus fuerã, redire. Ruellius igitur & ipse his cõiecturis Arabum sandaracham iuniperi lachrymam esse probare annititur: cuius indicio est odor attritu & suffitu iuniperũ redolens, quodq; accensa statim deflagrat: & si naturam eius amplius tentare libeat, admota igni succenditur, alitq; flammã odore iuniperum repræsentantem, quæ postmodum in gummi rursum lentescat. Hæc Ruellius. Cornarius uerò in cõmentarijs, quos ædidit in Galeni libros de comp. med. secundum locos, succinum siue electrũ

6. de locis aff. ca. 5. & in lib. de cibis boni & mali succi.

Gal. 10. de simplici med. iuxta princip. & lib. de med. simpli. facult. cap 6.

quod

quod à Glessarijs defertur, sandaracham uernicẽ appellatã esse existimat: cuius tamen opinionem Simon Genuensis antea confutauerat. Et quanquam (ut diximus) Fuchsius duas tantũ esse sandarachas uelit, metallicam, & quæ in aluearijs inuenitur, rithacen, siue ceranthemon dictam, nihil tamen obstat quin præter has etiam tertia esse posit, nempe ab Arabibus indicata, ut satis planum fecimus. Ac ne illud quidem quod scripseras, uerum esse comperimus, Arabes, quos citat Serapio, sandarachę, quę gummi arboris est, easdem uires & naturas attribuisse, quas Dioscorides metallicæ adscribit. Serapio enim cum tantũ eam in prima caloris sede posuerit, in alijs eius qualitatibus illi consimilem esse nõ dixit, sed dissimilem potius: nisi tu fortasse diuersæ à nostra impreßionis codicem nactus sis, uel aliter uersum.

Visum etiam est nobis in hac electri cõmemoratione Paulum Aginetã à calumnia uindicare, quam haud iure quidem Leonhartus Fuchsius ei tribuit. Non enim uerum est quod ait ille, Paulum in capite de electro sensisse, electrũ scilicet populi gummi esse: hæc enim Paulus non ut certa, sed tanquam dubitationis plena protulit: cuius hęc est illius definitio: ἤλεκτρον τὸ τῆς αἰγείρου δάκρυον φασὶ κατὰ τὸν ἠριδανὸν ποταμὸν ἀποχεόμενον καὶ πηγνύμενον χρυσοειδές. hoc est, electrũ populi nigræ lachrymã dicunt, iuxta Eridanum emanantem, & durescentem, auream. Quibus uerbis satis constare arbitror, Paulum nõ affirmare electrum populi lachrymã esse, sed de sententia aliorum illa protulisse, sibiq; quid illud sit incertum esse. qui quidem error, ut constat, Paulo adscribi non potest, etsi potest inscitia: quoniam falsam illam definitionem cum ex alijs protulerit, nullam ipse tamen ueram attulit, ex qua lector, quid esset electrum, posset cognoscere. Quamobrem curato uno Pauli uulnere, altero cum obligare coactus sum. Sed nil mirum, cum unum hominem omnia scire fieri non posit, hicq; error pluribus etiam magnis uiris cõmunis sit: quoniam nunquam decipi diuinũ

Paulus defendit in Electri commemoratione.

potius sit quàm humanũ. Neq; in ea definitione Paulus populum albam nominat, ut patet, aut Galenus, sed nigram.

De Charabe. Ruellius, cum scribit officinarum charabe esse Arabum charabe (quamuis hæc non ad te spectent) ambiguitatis nõnihil attulit, quoniam officinæ nostræ gummi non habent arboris populi, quod Arabũ charabe est, sed aliam rem longè ab ea diuersam: nisi fortasse Galliarum pharmacopolæ illam obseruent, quod an uerum sit, ipse uiderit.

Idem Ruellius quid per Benimũ intellexerit, siue ben Iudæum, quod laseris Syriaci genus esse affirmat, & ex Iudæa illius parente mitti, non satis exploratũ habeo: nisi fortè belzuinum nobis dictũ esse uelit: sed cum belzuinũ gratũ nobis reddat odorem, uirosum uerò laser, quod ex Syria defertur, Ruellij uerborũ sensus sic etiam à ueritate alienus uidetur: nisi & quod odoratum, & quod graui odore præditum est, utrunq; ex Syria importatur.

De Visco. Quæ de uisco à te narrantur, ea quoque, ut ambigam, faciunt: nanque uiscum soli aptum, sic à nobis appellatum, ab alijs damascenum ad nos allatum (ut scribis) nõ uidetur fieri ex illius acinis fruticis, aut arboris, quæ buxi folio uiret secundum Dioscoridem, sed ex myxis potius, siue alijs rebus, ut Hermolaus notat. Quod autem hoc uerum sit, ex eo apparet, quoniam uulgare hoc uiscum nec acrimoniã, nec amaritudinem ullam habere uidetur, quas Galenus & Dioscorides suo inesse uisco scribunt, sed dulcedinem potius: eoq; humores ex intimis corporis partibus attrahendi & digerendi uires non habebit.

De Stomomate. Stomoma, si Galeno, nõnullisq; alijs auscultamus, aliud ab æris squama esse apertè constabit, quã tamen tu eandem esse uis cum stomomate: nam quæ ix. de simpl. med. ab ipso scribuntur, ea potius stomoma squamã ferri, quàm æris esse comprobant: similiter & iiij. de comp. medic. secundum genus, & eiusdem vi. uidetur ab æris squama id distinxisse. Itidem & in tertio in punctura nerui docet euitanda esse quæ

adstrin-

adstringat metallica medicamenta: quæ uerò abstergant, sicut squama æris, usui esse: at stomomatis squama uehementius adstringit, quàm squama ferri. Quare stomoma non uidetur esse æris squama, præcipuè eius tenuior pars, secundũ Gal. Paulus quoque de tribus squamis tanquam diuersis tradit, æris, ferri, & ferri stomomatis, hoc est, ferri ad aliquem usum formati, & per chalybem roborati: cuius rei etiã meminit Ianus Cornarius in cõmentarijs Galeni de comp. med. secũdum locos, ubi & Dioscoridis uerba de stomomate, nostro quidem iudicio, probè castigat, eaque explicat, & de hac materia latius agit, Pliniumque erroris sui admonet, qui medicos suæ ætatis harũ de rerũ ignoratione, & ipse acerrimè arguerat.

Gal. 9. de compos. medic. secundũ genus in ca. de squamis. & 4. de cõp. medic. secundũ locos.

Et quoniã res est à nobis in usu medico non negligenda, quin nostra plurimũ interesse arbitror, ideo quid abs te tantopere cõmendentur ex argento uiuo perunctiones, quæ admixtis alijs medicamentis nõnullis gallico morbo, quem uocant, affectis præparari consueuere, plurimũ nobis dubitandum uenit: multæ enim rationes, & quæ has comitantur symptomata, ut contrarium potius sentiamus nos mouent: quæ quoniam satis ex se manifesta sunt, & ab alijs nostræ professionis uiris & doctis aliàs explicata, illa ego nunc præterire uolui: nam etsi quædam sunt, quæ si intus sumantur, perniciosa sunt non hominibus tantum, sed plerisque etiam bestijs, foris uerò illita præsidio sunt, ut de nerio, siue rhododaphne scribit Galenus, & de opocalpaso in primo de antidotis libro, contrarium tamen ad argenti uiui inunctiones sequitur.

De perunctionib. ex argento uiuo.

8. de simp. medic.

Argentum uiuum potui datum, uel quouis modo intra corpus sumptum, letalium uirium esse, omnibus qui Dioscoridem, Paulũ, Pliniumque & ipsos Arabes legerint, adeò in confesso est, ut nulla demonstratione opus sit, aut aliorum qui illud confirment testimonio. An uerò id grauitate sua fiat, an erosione, ut Galenus, an alia qualitate (de quibus Conciliator differentia CLI. agit) nunc minimè nobis

De Argento uiuo.

curandum est: satis enim fuerit uenefica ui argentũ uiuum præditum esse, ideoq; neq; uorari, neque bibi debere: secus quidem ac nonnulli circunforanei, & carnifices faciũt, qui catapotia ex eodem argento confecta ad morbi gallici curationem, graui sumentiũ periculo, dare consueuere, tanq̃ de salute sua, eo sumpto, illos periclitari manifestũ non sit: non enim nunc magni interesse puto (ut dixi) qua id qualitate agat, scire, modò famosum esse deleterium cõstet. Quòd autem hoc nullam habeat dubitationem, ostendit Dioscorides, quando dicit, argentum uiuum omnem aliam materiã in qua occlusum fuerit, exedere, eamq; absumere, argentea, uitrea, plumbeaq; exceptis. quo argumenti genere usus est
6. de simp. medic. etiam Galenus ad cognoscendum an helxine abstergat. Quare ex his, alia praua qualitate, quàm pondere ipso, cui dens detrimentũ inferre uidetur. Præterea à sumpto argento uiuo eadẽ sequunt̃ symptomata, quæ ab argenti spuma, ut Dioscorides, Paulus & Aëtius scribũt: sed illa magni plena timoris existunt & discriminis, & extremè noxia & pernicialia. Quapropter argentum uiuum homini haudquaq̃ dandum esse satis manifestũ esse existimo. Adde etiã quòd paulò antè aurum tritũ à te in usu medico damnari propter naturã exitialem animaduertimus, cum nihil aliud aurũ sit (ut ais) quàm argentũ uiuum purum à natura condensatũ, purissimã sulphuris partem manifestè retinens: quocirca argentũ uiuum multò magis humanæ naturę perniciosius
4. de simplici medic. cap. 18. & 5. eiusdem cap. 18. erit. Galenus postremũ hydrargyrũ recenset inter illa, quæ uenena existunt, quorumq; uel modica portio, si sumatur, maximũ omnino periculum inferat & detrimentũ. Si uerò quispiam dixerit, quod etiam Auicennas animaduerterat, Galenũ in ix. de simp. med. scripsisse, nullum se de hydrargyro fecisse periculũ, quòd interimat, si intus sumatur, uel foris admoueat̃: ita illi respondendũ esse arbitramur. Galenum in iiij. de naturali hydrargyro locutũ fuisse, in ix. uerò de factitio. Quibus sic explicatis, equidem nescio cur argen

tum

tum uiuum puerulis illis tuis interdũ propinare ausus fueris, etiã si post eius sumptionẽ bene feliciterq́ cesserit: quod casui cuipiam profectò potius adscribendũ est, quàm experimento cum ratione. Non enim ueré affirmare possumus, etsi sex uel septem homines pharmaco aliquo purgatos uiderimus, quòd omnes posthac similiter purgabunt: sed rei naturã sequi oportet, quemadmodũ Galenus Hippocratẽ fecisse scribit. Vidi nempe ego XII. abhinc anno, cũ in Burmijs essem, ubi salutares aquæ nõ longè ab ortu Abduæ fluminis scaturiunt, plurima & grauissima ex hac argenti uiui potione subsecuta fuisse incommoda. eò enim cum Gallus quidã fortefortuna se contulisset, medicinamq́ palàm profiteretur (hac etenim cæterarũ artium omnium nullam cõplurimi hodie homines magis temerè exercent, cum tamen difficillima sit, & accuratissimè tractanda) plerosque ex illis pagis ad eum tanquam ad Aesculapij nuncium concurrere uideres. Is nanq́ cõpositione quadã ex arte quidem sua confecta ægrotos omnes potissimũ de salute sua desperantes perfectè curare absq́ dubio pollicebatur, quæ maximã argenti huius portionẽ exciperet, auriq́ tantillum, & quæ præterea circulatores isti pro reconditis thesauris maximè obseruãt. Sed quid plura? cum innumeri, qui pharmacũ id sumpserunt, quod behezar ille appellare solitus fuerat, uitam cum morte cõmutauerint, alij multò quàm antea peius se habuerint, perpauci uerò, qui quidem robustioris naturæ fuerant, & mali tolerantioris, casu quopiam euaserint: dura enim corpora in uniuersum ualentium medicamentorum uim perferre possunt, ut ait Galenus in ix. de simpl. medic. ubi de terra samia loquitur: quibus cum aliquando deinde accersitus superuenissem, ut alterius errata, quantũ in me esset, corrigerem, adeò praua animaduerti ab eiusmodi sumpto pernicioso medicamento inuasisse symptomata, necnõ extremas alui, & uentriculi inanitiones, & syncopas, siue animi defectiones, ut nõ maiores, nec grauiores unquã

Tertiæ sect. aph. 10.

2. de natura humana. & 3. de morbis uulg. & alibi.

uiderim. Quamobrem, mea quidem sententia, consultius fuerit in singulis morbis ab argenti uiui propinatione nos abstinere, quàm nulla ratione ægrotos periclitari uelle.

De lapide Cyaneo.

De lapide cyaneo, quem nunc gemmarij uulgò uenditant, quemq; sæpius certis signis scalptũ annulis aureis includunt, ut eundem esse cõcedamus, quemadmodum scribis (quamuis ab illo officinarum, & colore, & substantia differat) cum cyaneo, de quo mentionem fecerunt antiquiores medici, quiq; de horum, qui ulcerant & erodunt, medicamentorum genere, secundum Dioscoridem & Galenũ, ipsumq; etiam Auicennam, existit, necnon uehementis & timendæ purgationis, ut ait Auerroës, atq; in æris, Dioscoride autore, uel, ut alij asserunt, aurifodinis inuenitur: equidem non possum non multum admirari, quòd Mesues, & plerique alij nostræ ætatis medici contra omnem rationem Arabum sectæ magis studiosi, quàm Græcorum, adeò temerarij, & audaces fuerint, ut eo, cum opus est, in medendo familiarissimè uti nequaq; pertimuerint, potionibus eum, aut catapotijs, & huiusmodi admiscendo, siue naturalis ille, siue arte factus fuerit. Nõ ob id igitur quòd ueteres nihil de eius purgandi ui scripserint, Leonicenus uoluit eo utendũ nõ esse, uerũ quia putrefaciendi uim & corrodendi habeat: cui sentẽtiæ & Leonhartus Fuchsius accedit. Atq; cum Galenus armeniacũ siue armenium leuissimæ esse acrimoniæ scribat, cyaneũ uerò acri facultate prędítũ, quomodo utriq; easdem habeant uires, & eas quidem armenius fortiores (ut ais) nescio. Veri autẽ cyanei experimentũ esse dicit Plinius, ut in carbone flagret. Cæterũ cum Manardus & cyanei, & armenij lapidũ facultates, quas illis Dioscorides & Gal. attribuerũt, ut ueras confirmasset, deinde subiunxit, hæc omnia intelligenda esse, dum foris admouent. Quare quid hũc uirum alioqui peritũ, & de rebus medicis optimè meritũ, in talem adegerit opinionem, profectò fugit me ratio, cum potius medicamentũ istud si intus sumatur, efficacius esse debeat,

[5. Collect. — margin note beside "timendæ purgationis"]

[Lib. 33. cap. ultimo. — margin note beside "ais) nescio. Veri autẽ cyanei"]

beat, & promptius uires suas exercere magis sit rationi consentaneũ, utpote quod facilius à calore nostri corporis naturali ad illud exequendũ iuuetur, propter loci præcordiorũ uicinitatẽ, quę utiq; calidiora sunt, quàm quę foris sunt partes, propter multa impedimenta, quæ, si pharmacũ id extra applicetur, fieri potest, ut eueniant, illiusq; facultates obtundant, & remorent. Quamuis autẽ uir iste usq; ad drachmarum duarũ pondus cyanei lapidis pollinẽ se dedisse fateat, remq; sibi optimè successisse, aliosq;, qui eum pro certo se expertos fuisse affirmarint, etsi minoris multò mensurę, certisq; alijs medicamentis admistũ, & elotũ cognouerim, horum tamen experimenta nõ ita facilè recipienda, atq; approbanda esse duxerim, tum quia à Galeni & Dioscoridis opinione longè aliena sunt, tum alijs de causis: & maximè cum cyanei uice mitioribus uti liceat medicamentis, & minimè in medendi usu suspectis. Ex lotione quidem & ustione minus mordens reddi medicamentũ cõcedimus, ut de chalcitide narrat Galen. Verũ etsi hoc loci, & alibi dicit, ex illo abluendi modo medicamentũ mordacitatis expers euadere, & edomari, & interire, nõ omnino tamẽ ea carere scribit, imò ex ustione subtilius reddi: ut de gallis cõbustis, necnon fuligine, cinere ue constat. Et quis acria, si urantur, multũ caloris amittant, quæ uerò huiusmodi non sunt, assumant, combustorũ tamen omnium nullum planè est frigidum: relinquit enim in illis uelut ἐμπύρευμά τι, hoc est, ignis quodam fomentũ: ita enim Aristoteles appellabat, quod per ablutiones in aqua remanet: imò quorum dura & crassa ante ustionem fuerat essentia, ea deposita, cõtrariam adsciscunt facultatem, quam uocant digerentem. Adde etiam, si quæ Manardus de hoc lapide scripsit, uera essent, mirum quidem uideri Galenum de illis nõ tradidisse, medicorũ quippe sapientissimũ: quo quidem argumẽti genere quandoq; nos usi sumus, non certè ut ualidissimo, sed ut alicuius momenti & efficaciæ, uiri diligentia summa, & eruditione,

4. de compo-sit. med. secũ-dum loca. 3. cur. meth. & 2. de simp. med. cap. 15. & 4. de cõp. med. secundũ genus. 7. de simpl. medic.

Gal. 9. de simplici med. capite de metallis. & de pumice. 11. de simplici medic. cap. de ostreis.

cōsideratis. His etiā amplius subnectere nobis uisum est, ea quæ Mesues ex Alexādro Balliano adducit, nequaquam uera esse, sed falsa: lapidem scilicet Armeniū efficaciorem in soluendo esse, quàm sit lapis lazuli (ut eius uerbis utar) choleram nigram: si modò non deprauatus, aut imperfectus est Alexandri codex: nullam enim ibi de lapide cyaneo siue lazuli mentionem habet Trallianus: sed Armenum in eductione humoris nigri cōparans elleboro, mirificè illum extollit, etsi etiam scio Auicennam in capite de azul idem asserere, quod Mesues Alexandro adscripserat, qui tamen cum Serapione sic ait: Virtus eius est sicut illius, cui adhæret aurum, hoc est chrysocolla, debilior parū, & est putrefactiuus, & in ipso est adustio & exulceratio. Dioscorides quoque confirmare uidet̄ lapidis cyanei uires efficaciores esse quàm Armeni, si accuratè illius uerba considerent̄. Scimus quippe nōnulla à ueteribus in medendi usu tutò usurpari uenena, modò (ut dixi) certa illa arte præparent̄, uel ex aliorum medicamentorū mixtione illorum uires & malitia corrigatur. Cantharis enim (exempli causa) si, quib. oportet, moderatè admisceatur, & modicè sumatur, præter quòd uesicā nihil offendit, etiam renes expurgat, efficacioraque reddit medicamenta quę ad mouendam urinā componunt̄. Similiter crocus, styrax, myrrha, & papaueris succus, si largius sumatur, dementem facit, moderatè autem aliјs admista adiuuant.

Lib.1.cap.22.

4.& 5. de simplici med. capite 18.

De sanguine draconis.

Leonhartus Fuchsius duplex sanguinis draconis officinarum genus esse ostendit: primū quidem cum Leoniceno ueram cinnabarim esse existimat: alterū uerò quod colore atrum est, & in orbem circumactū, sed tamen compressum monstratur, arboris lachrymam esse, quam ipse itidem descripsit. Sanguis autem draconis, quemadmodū ipse etiam annotasti, qui à pharmacopolis nostris exponit̄ orbiculari figura pressus, terra esse apparet. Alter quē eædem habent officinæ, gummi magis uel lachrymæ naturæ adsimilatur, quàm cuipiam metallicæ rei; nisi fortasse, qui in quampluri

mis offi

mis officinis habetur, syncerus ille non est, secundum Plinium inuentu rarus, & de quo Leonicenus mentionem fecerat, quodq; Georgius Agricola in Bermanno metallicũ esse adfirmat. Hoc ego quidem uerè asserere possum, metallicum illum celebratissimũ me nunquam uidisse: quapropter tu attentius, quàm nos, iterum, & diligentius, de eo ut cognoscas operam dabis.

Notam, qua antimonium à plumbo differre scripsisti, illud uidelicet teri, non fundi, plumbumq; solum fundi, non esse ueram, ab ijs qui eis creberrimè utuntur, accepimus: antimonium enim facilè fundi, quanquam non ita, ut plumbum, pro comperto habent. De Antimonio.

Neq; quòd sapphyri scalpi non possint, certum est: nos enim unum habemus signo imperatoris Galbæ doctè excauatum. Difficillimè uerò, quòd durissimi sint, illos & adamantem scalpi dicimus, & quidem lapide smiride solo, eoq; minutissimè trito, aut adamantinis segmentis, aut alio adamante cuspidatam figuram habente: quemadmodũ ijs qui quotidie Venetijs gemmas aptant & expoliunt, notissimũ est. Audiuimusq; aliàs Leonem X. pont. max. adamantem, qui quidem sapphyro durior existimatur, digito sæpius gestare solitum, muscę in eo effigie mirabili artificio exculpta, quam nobilissimus artifex de industria cælauerat, ut quendam ab eo punctũ, siue glaciem (ita enim gemmarij appellant) suo excellenti ingenio demeret, quò sic adamanti decor, & precium accresceret. Sapphyrum sculptilẽ esse.

In considerationem nunc asphaltum uocantes, dicimus, non absque ratione nos pro bitumine, pice sicca uti posse, quamuis alterum naturale sit, alterum arte fiat, quemadmodum Galenum, aliosq; legenti autores abundè cõstat: quoniam eisdem illa insigniantur uiribus, nec substantiæ similitudine inter se discrepent: bitumen enim calidum est, & siccum in secundo ordine, atque ad glutinanda uulnera utile: ad quę etiam singula pix sicca ualet. Cum igitur bitumen De Asphalto

Iudaicum omnia alia eiusdem generis pręclarè excellat, nec non quibus admouetur optimè prosit, si id haberi potest, quando usus & res postulat, eo uti commodius esse existimamus, modò syncerum inueniatur, nec ulli alij rei permistum. Sed cum propter illam, qui in Syria sunt humati, hominum partem quæ secum admiscetur, inualidius necessariò, ac deterius multò (ut infrà apparebit) reddat͂, longè melius nobis fuerit, eo omisso, aut pice sicca uti, cùm eisdem ferè (ut dixi) polleant facultatibus, aut petroleo, quod ex agro Siculo ad nos importat͂, & bituminis uice uenit, ac pro eo in usu medico habet͂ (hoc enim inter bituminis genera con numerat Dioscorides) quàm Arabum mumia, quæ licet ex bitumine, & alijs rebus cõfecta sit, credendum tamen est uitium potius attraxisse ab humani corporis situ, & putrefactione, & proprias uires aut omnino, aut multũ earum perdidisse, quàm nouas ex eo & (quod isti putant) ad medicinam præstantiores acquisiuisse, neque ita potentem esse, ut antea, in exiccando. Satius igitur fuerit ac consultius, puro bitumine uti, uel eo deficiente, suprà scriptis simplicibus, quàm mumia illa humano generi plurimũ abominanda: quam ut detestabilem unà cum Leonharto Fuchsio ab officinis arcendam, & omnino potionibus interdicendam esse proculdubiò censemus, iuxta Galeni sententiam, cum innumera nobis alia non desint ad eosdem morbos, ad quos illa utimur, salutaria remedia. Et quanquam Arabum autores, quique illorum doctrinam sequuntur, ad ruptos, & è sublimi præcipitatos, cruentaq; expuentes, eam usqueadeò commendent, ut nulli compositioni, quæ his conueniat morbis, nõ permisceant: ego tamen potius, & quidem absque ulla dubitatione, si eiusmodi remedio utendum sit, malim abiecta hominum pinguedine, cæteris uti, quæ mumiam ipsa quoque componunt. Ea enim propter, non autem ob pinguitudinẽ illam corruptam, in his morbis mumia præstantior iudicanda est: myrrhamq; & aloẽn & bitumen

10. de simpl. med.

tumen, propter hunc putridum (ut antea ostendimus) defunctorum hominum humorem, ad usus medicos imbecilliora fieri, ac corrumpi: humorem enim, præsertim'que istiusmodi, putrefaciendi corpora potius uim obtinere existimandum est, quàm aut roborandi, aut consolidandi. Quare tutius fuerit, ac rationabilius, ab hoc dando medicamento abstinere, præcipuè cum contrarium, atque sperabamus, facilè euenire possit. His accedit quòd Auicennas mumiam describens de hac mixtura, & humana mortuorum pinguitudine, nullam fecerit mentionē, at de Dioscoridis pissasphalto disputauerit: de quibus, quia à Leonharto Fuchsio latius traditum, amplius à nobis differendum non est.

Cum chalcanthum, & chalcitis uirium similitudine inter se conueniant, & eisdem qualitatibus præstent, cur altero uice alterius uti non liceat, nobis quidem nō satis liquet: cuius tamen rei contrarium tu sentire uisus es præter Galeni etiam methodum. De Chalcantho & Chalcite.

Quæ de terræ Lemniæ differentijs abs te prodita sunt, in his uellem (ut congruum fuerat) distinctè magis, & exactè locutus esses, ut planiorem earum doctrinam & certiorem haberemus: ea enim quæ terræ Lemniæ, hoc est, sacræ con ueniunt, ueræ rubricæ attribuisti, cum tamen inter se distinguantur: & ideo bolum hunc Armenum orientalem nunc ita à nobis appellatū ijs comparando, quæ iam terræ Samiæ adscripseras, eundem terram sacram esse suspicatus es: quod à Leoniceni opinione, quæ nobis certior apparet, longè distat. Sed cum pòst animaduertisses terram sacram à Galeno fuluo colore pingi, nō rubente, quemadmodum nunc est uocatus bolus Armenus, imò illam rubentis esse coloris, quali insigniri fertur rubrica terra, quæ secunda ter ræ Lemniæ species est: ideo superioribus tuis scriptis addidisti, bolum Armenum nunc appellatum orientalem esse terram Lemniam, aut rubricam Lemniam; quia pro certo De terra Lemnia.

dum

bolus hic terra sigillata esse non potest, ut patet, cum non fuluus existat, uelut illa à Galeno describitur: satis enim no tabili interuallo fuluus, & ruber color inter se discrepant. Plinius fortasse ut in hunc modum de his cõmentareris tibi occasionem præbuit, qui sanè hac in re, nostro & aliorũ iudicio, reprehensione potius (si tamen hæc de tanto uiro fari licet) quàm laude dignus existimatur, iureq; à Leoniceno argui & castigari. Terræ uerò Lemniæ (ut ais) sabulum misceri, nec Galenus, quòd sciam, nec alius scripsit. Ac ne hoc quidem mihi silentio prætereundum uidetur, Lemniã terram ita ab institoribus adulterari, ut nemo ueram à falsa, fucataq; possit dignoscere: quemadmodũ multa alia ab adulteratis dignosci difficillima.

9. de simp. med.

Lib. 1. de antidotis.

De Nitro.

Equidem (ut de nitro nonnulla à nobis afferantur) tuam semper atque Hermolai comprobauimus opinionẽ. Dicimus igitur tria hæc secundũ Galenũ distingui, ut etiam notauit Hermolaus: litrũ, spuma nitri, quæ & aphronitrũ appellaẽ, & aphonitrũ: etsi uicinitas nominũ, & librariorũ incuria interdum faciãt, ut pleriq; codices uitientur. Nitrum itaq; & litrum idem sunt, sicut & aphronitrũ cum aphrolitro: similiter aphonitrum, & aphrolitrũ pro eadem re accipiunẽ: tametsi id subtilius est, amarius, magisq; abstergens, quàm spuma nitri. Postea uerò quàm ad manus nostras peruenerunt Iani Cornarij cõmentaria in Galeni libros de cõpos. medic. secundum locos, profectò Galeni uerba magis quadrare uidentur, si ita, ut ille monet, castigentur. Duo enim hæc, nitrum & litrum, diuersa inter se esse ostendere nititur: attamen, quoniam nullum, à quo illud sumpserit, autorem citat, qui de his seorsum, tanquam diuersis tradat, eiusq; confirmet opinionem, nobis ex iudicio tantum, & ingenio ipsius, dictũ illud uidetur, atq; inuentũ: unius enim Græci codicis fide, & exemplo (quod quidem satis magnũ esse argumentum non negamus) omnia Galeni uerba permutat: cui etsi non omnino, magna tamen ex parte creden-

4. de simplici med. cap. 19. & 20. & eiusdem 9. cap. de aphrolitro.

Lib. primo.

9. & 11. de simplici med.

dum

dum uidetur. Vtcunque igitur lectio illa restituatur, cùm nitro siue litro, & cæteris illorum differentijs nos carere à cunctis receptum sit, omniaque eiusdem ferè naturæ sint ad salsedinem & amaritudinem declinantia, & secundum plus & minus tantũmodo inter se discrepantia, nõ magni res fuerit momenti, altero (si quando res postulet) alterius uice uti, & ad medicos usus illa indifferẽter adhibere: nisi quòd illa adstringendi facultatẽ nõ agnoscunt, ut sal. Quod autẽ nitrũ, quo nunc ad tormenta bellica utuntur, & salnitrũ uocant, diuersum sit ab antiquorum nitro, putant omnes, à quibus ne nos quidem dissentimus. Verùm nostrũ quoque salnitrũ antiquis cognitum fuisse, nonnihil ut suspicemur, facit Plato in Timæo, qui ex terra fusili ait lapidem fieri colore nigro, & similiter ex cõmixtione quadam, & humoris priuatione, de tenuioribus terræ partibus fieri nitrum & salem. Tu locum diligentius considerabis, consideratumque aperies. Scimus etiam Pliniũ in cap. de nitro, ad illius calcem, salis nitri mentionem fecisse, sed loco illius uerbum, nitri, reponendum esse suspicor.

4. de simplici med. cap. 19. & 20.

2. de compos. med. secund. genus.

Lib. 31.

Indubitatũ & illud esse confirmamus, pompholyge nos, siue tutia, quam uocant, pro spodio uti posse ac debere, ubi necesse est, in ijs qui foris corpori cõtingunt affectibus, nõ intus: hæc enim nequaquam interioribus exhibentur, ut sunt ærugo, pompholyx, cadmia, & huiusmodi. quare cum Iano Cornario suspicor Galeni locũ in vij. lib. de comp. med. secundũ locos, cap. ultimo, ubi ad orthopnœam, in quã misy inditur, compositionẽ instituit, corruptũ esse, & misy loco, aut anisi, aut simile quippiã substituendũ: nisi fortasse aliorum medicamentorũ adiectione, uim eius mitigari, & coërceri posse dicendum sit: refranguntur enim medicamentorum ualidorũ uires imbecilliorũ mistione. Et quia omnes ferè medici propinqui ætati Auicennæ spodio ad affectus, qui intra corpus sunt, utunt, in his affectibus licet tale spodium inutile uideat, malum profectò fuerit, & præter ratio

De Pompholyge.

4. cur. meth.

1. de compos. med. secundũ locos.

K

nem, pro eo re metallica uti, tutia uidelicet, siue alio eiusdē generis medicamento. Quare exactius uellem hac de re disseruisses, ne rebus parū discretis, quæ uel exactissimè distingui deberent, ægroti de salute sua in discrimen ueniāt, nō leui medicorū ignominia: quoniā (ut dixi) hæc pharmaca nō aliter usui medico habentur, nisi necessitudine extrà corpori inspergantur, uel aliquo modo applicentur, iuxta Galeni methodum in libro paulò antè à nobis citato.

De Monocerotis cornu.

De Monocerotis cornu latius profectò te locutum fuisse optarem, utpote de quo etiam in re medica nobis curæ esse debeat, quandò usqueadeo hoc nostro æuo medicorum inualuit consuetudo, ut quibuscunq; adulescentulis uermiū iniuria, & prauis eorū uexatis symptomatis, necnon ijs qui uenenū hauserūt, aut à cane rabido, alijs'ue animalibus uirulentis percussi sunt, morbis'ue alijs grauissimis impliciti, illicò illorum iussu, nulla de eo cōsideratione habita, bibendum detur: quibus autem rationibus moti, testimonijs'ue doctorum hominum, aut laudabilibus experimentis id agant, equidem, quod uerè affirmare possim, nō habeo. Aelianus quidem, & Plinius, uel si quis etiam est præter hos alius, Monocerotis effigiem graphicè pinxerūt: de illius autem cornu uiribus, quatenus ad medicum attineat, nec ipsi, nec quispiam alius (grauis modò fuerit scientia & autoritate uir) quicquam posteris memorandum reliquit. Mihi quidem unquam (ut uerum fatear) nec audire quenquam, nec legere contigit, qui de illius cornu mirabili, quam prædicant, potestate aliquid scriptum reliquerit. Quòd uerò ais subnigrum hoc esse, uel subcineritium, nos illud non comperimus, uerùm nigrum esse iuxta Plinij sententiam. Quapropter tu, qui apud principem agis, eumq; (ut audio) nouarum rerum cupidine ardentissimum, probè feceris, cum nactus ille fuerit Monocerotis cornu recens, non autem quale hodie ad medicos usus usurpari uidemus, longinquitate temporis in admodum sanè à cornea diuersam

natu-

naturam conuersum, ac, si quas habere credendum est, nullarum uirium (uetusta enim medicamenta, ut sunt liquores, succi, flores, folia, fructus, radices, semina, non modò omnino fugere conuenit, sed & metallica, quandoquidem et ipsa longo temporis spacio uires suas amittũt) si certam, de eo prius peracto iuxta Galeni doctrinam experimento, posteritati tradideris notitiam, ne tot exteris petitis regionibus, tandiu miserrimi decipiantur ægroti: quod tibi ut æquissimam rem petenti, illum nõ abnegaturum scio. Adeò enim nunc hominum genus uniuersum, quancunq; orbis partem uel remotissimam perlustraueris, circunforaneis, ijsq; uberrimis medicamentis scatet, atq; incertis & noxijs remedijs, magicisq; artibus, & præstigiaturis, & diuinandi uarijs modis, qui quidem à speculatione medica longè distant, ut nullam artem medicina inconstantiorem esse, uerè scripserit Plinius, nec Romana maiestate dignam. Quæ quidem & à Galeno abundè quoque detestata sunt, & his uerbis in primo de ratione uictus acutorum morborum explicata: Controuersia enim iustam ignorantiæ suspicionem ostendit, concordia uerò magnã cognitionis spem demonstrat, & discipulos non solum allicit, sed credulos reddit: & eam disciplinã idiotæ quoq; uerissimam existimant, in quorũ numero mathematicæ sunt, &c. Sed ut illa ab omnibus summo, ut par est, in honore habeatur, quę pręcipuè Hippocrates & Galen. tradiderunt, & si qui sunt illius ordinis uiri, ea ut sana certaq; nobis sequenda sunt, & hactenus experimentis credendum, quatenus certa sunt, & constantia. Medicos autẽ in primis uitæ probitate cęteros antecellere oportet, necnõ singulari doctrina præditos esse: tum si qua uel casu, uel peritiorum hominũ industria & cura, ut pleraq; alia in lucem recens emergunt remedia, ea quidem priusquam aut ægris, aut alijs ad tuendam ualetudinẽ dentur, aut etiam foris corpori admoueãtur, certa cum ratione, & diligentia examinanda sunt: quod ut facias, non solum

1. de compos. med. secundũ loca.

10 de simplici medic.

in eo, de quo nunc nostra est oratio, sed etiam in plerisque alijs medicamentis, plurimũ te rogo atque obsecro, quæ licet (ut scis) incerta sint, & ambigua, mirificè tamen à nostræ ætatis medicis, tanquam omniũ maximè præsentanea, & cõmendantur & desiderantur: neque ulla est ferè eorum compositio in quam recens aliquod huiusmodi, nec probè expertũ medicamentum non addatur, contra quidem Galeni sententiam in primo lib. de ratione uictus acutorum morborũ, explicatam, necnon in primo eiusdem de antidotis. Sed ad institutum nostrum iam redeundum, & quod reliquum est peragendum.

Pinguedo & adeps quo differant.

Differt à pinguedine adeps, quòd ea crassior sit: & propterea in uniuersum naturã animantibus magis terrenam habentibus adeps generatur, ueluti humidam pinguitudo: proinde ea ad ignem posita liquescit, nec facilè, ubi liquata fuerit, rursus densatur ac cogitur: adeps uerò non ita facilè liquatur, & fusus uelocissimè glaciat & coalescit, multoque apparet pinguedine durior: quanquã utraque inter se quandoque cõfundantur, alterumque pro altero sumatur, ut ait Galenus xi. de simpl. med. non omnino tecum de pinguedine sentiens, qui eam nõ glaciari scripsisti. Sed id ut leuissimũ à nobis profectò prætereundum erat, quodque annotatiunculis nostris finem imponere iam tempus sit.

Restat tamen, postquam in pinguedinis mentionem incidimus, ut hic quoque nonnulla attingamus hac de cõmuni omniũ penè medicorum inueterata consuetudine, &, si uera dicere fas est, abusu potius inualescente. Nam cum Galenus in leniendis ac sedandis doloribus, & ut substantiæ partium tenuitate magis penetrabilem, anserinum adipem cæterarum præferat uolucrum adipibus, deinde gallinaceũ, ut complurib. in locis patet, præsertim in secundo ad Glauconem ubi de scirrhis agit, & in libris de comp. med. secundum genus: in quadrupedum uerò genere leoninũ, & qui deinde ex pardo sumitũ (nam in uniuersum tenuioris essen-

8. cur. meth.

tiæ adeps

tiæ adeps est agrestium animantiũ & uolatilium: horum uerò quæ in urbibus ociose aluntur, adeps humidior & crassior est: sunt enim animalia domestica humidiora) quid isti adeò anatũ adipem laudauerint, ac alijs prætulerint, ut summam huic utilitatem, & gloriam detulisse uideantur, equidem huius rei causam nõ uideo: quidq; ijdem aliorum adipes quadrupedũ, leonis ac pardi uice substituerũt: nisi quis fortè horum cõtrouersiam cõponens, prædictorũ adipum naturas nõ multum inter se distare dixerit: aut quòd leonis ac pardi adeps difficilis inuentu sit: quodq; omniũ natura, quæ difficulter parari possunt, fugienda est. Caprarum uerò adeps, ut illud quoq; obiter dicam, præsertim hircorum, quia siccior & durior est, in dysentericis per clystere infunditur, nõ quòd mordicationem sedet, ut pleriq; etiamnum arbitrantur. Neq; etiam illud præteriuerim, caporum adipem eandem habere facultatem cum gallinarũ: castratum enim animal semper redditur fœminæ simile, & ijs qui ætatis sunt minoris. Cæterũ cum bonæ disciplinæ, boniq; mores mortalibus dati sint, ut uiatici uice nobis sint ad minuendos uitæ nostrę labores & molestias, & comites suauissimę, utq; alijs exemplo, & emolumento esse possimus, isti cõtrà peruerse medentes, illarum uice, pertinaciã ignorantiamq; superbiæ coniunctam ita amplectunt, ut nihil aliud magis diligant, atq; extollant. Postq; enim in his contra omnẽ quidem rationem respondere fortuna uisa est, omnia, prẹter lucrandi studium & gloriam, odio habẽt, cæterosq; qui cum ueterum, tum recentiorum claris lucubrationibus cõtinuè & sedulò operam nauant, tanquam medicinæ ignaros neligunt, ac si multa scire, & in optimis artibus optimè uersatum esse, medico decorum non sit. Sed istis solo doctoris titulo, eoq; sæpenumero magno precio empto, illustribus factis, non uirtutibus, & falso contaminatis honore omissis, congruũ uidetur ea quæ à Galeno adducunt contra Xenocratem, cõmemorare, qui de partibus nostri corporis quid

3.de compos. med. secundũ genus.

Gal. 10. de simplici med.

Gal. 11. de simplici med.

Gal. 9. & 10. de simplici medic.

10. de simpl. medic.

in re medica possent, locutus fuerat: quoniam earum quasdam quærere legibus sit uetitum, quasdam uerò, quòd fœdus sit illarũ usus, & abominabilis, & illis uti medicinæ egestatem indicet, ut est in iij. de compos. med. secundum loca. Is itaq; non longè à principio libri decimi, capite de sanguine suillo, in hunc modum scribit: Putantes sanguinem humanum aliquid posse (quod & de pinguedine intellexisse uerisimile est) primum id illi experiri debent in suillo: quòd si ne tantillum quidem promissis respondeat, non erit cur in humano experimentum facere oporteat. additq;, similia quippe efficere posse similia, experti sumus. Neque uerò uideo, cur tu ad tuendam tuam opinionem Alexandri Benedicti testimonio usus fueris, Galeni uerò in suprascriptis locis, Pliniiq; de latina lingua & medendi arte optimè meriti, de his omnibus latè differentium autoritatem intactam prætermiseris.

Libro naturalis historię 28. cap. primo.

Ne illud quidem, cum de oleis agis, nobis planè satisfacit, quandò oleum rosatũ appellas, quod Dioscorides unguentum: constat enim ea iuxta Dioscoridis & Galeni sententiã inter se differre. Hic nanq; in ij. de simp. medic. cap. xxvij. & eiusdem vi. cap. de oleo, & iiij. de comp. med. secundum genus, in unguẽti Primionis descriptione discrimen unguenti & olei tradens, ait, oleum esse, quod absq; odoramentis, siue aromatis præparatur & conficitur: quòd si illis admisceantur, unguentũ siue hedysma appellari: quod tamen tu aut non animaduertisti, aut tanquam leue ad scribendum, non curasti.

Postremum cum Galenus eos mentiri affirmet, qui lapides in spongijs repertos, & illos etiam qui Iudaici siue Syriaci appellantur, ut ipse ait in x. de comp. med. secundum locos, uesicæ lapidem uim cõminuendi habere dicunt, sed tantum eos qui in renibus sunt frangere: nõ modicè hac de re admirati fuimus te Serapionis testimonium citare, eiusq; sententiam magis approbare, necnon Aëtij sermone ij. cap. x. qui

Gal. 9. de simplici med. Auerroẽs 5. Collect.

x. qui eum thecoliton appellat, quod ipsius Galeni, præstantissimi quidẽ, & principis in medendi exercitatione uiri, cuiq; in omnibus magna adhiberi fides debeat, præsertim in ijs, quæ ipse se expertũ fuisse affirmat. Hæc sunt optime uir, quæ nostro & Collegarum nostrorũ nomine ad te scribenda habui, quæ tu ea fronte, atq; eo animi candore accipies, & leges, quibus nos tuum medicamentorũ simpliciũ Examen legimus. Tibi autẽ persuadeas uelim, nos omnes tua causa uelle omnia, ac cupere: & paratos esse tibi morem gerere, si quando aut opera, aut re nostra uti uoles: quem quidem ut peritum & diligentem rei medicæ instauratorẽ obseruamus plurimum, ac ueneramur. Si quid uerò aliud noui in re nostra tuum pepererit ingenium (quod proculdubiò fore existimamus) eius nos quicquid illud fuerit, ut nobiscum cõmunices, te etiam atque etiam rogamus: nam & nobis gratissimum facies, tibiq; maiore quàm antea beneficio adstringes. Et licet quantũ potui cauerim ne te uel tantillum læderem, si quod tamen uerbum fortè offenderis, à me incautè prolatum, quod liuoris, aut aculei aliquid habere uideatur, ut illud prorsus confodias ac tollas, tanquam à nobis alienum, nostri scito esse instituti. Vale, & nos ama. Ex Brixia, tertio Calend. Ianuarij,

M. D. XXXVIII.


PALMA ISING